

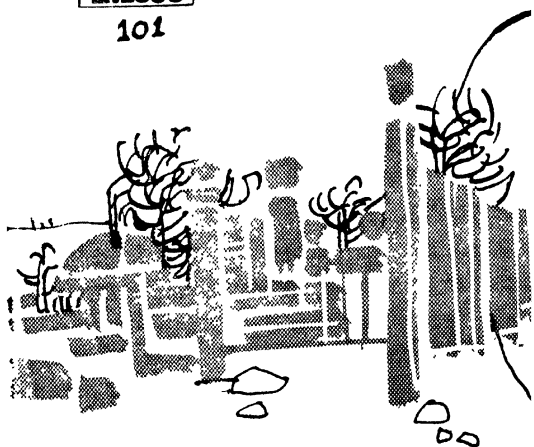
“**ఓయమ్మ లలితా!** మనజీవులు గాలిలో నాడుటకంటె, మనము పిశాచములుగా పరిభ్రమించుచున్నామన్నది నాకు సంతోషకరముగా నున్నది. వట్టిజీవులు జీవులుగా తిరుగుట వేఱు. జీవులు జీవులుగా తిరుగుటలో నేమియాలేదు. జీవు డనగా ననేకజన్మల సంస్కారముల సంపుటి, వాడు విప్రియుడు. వాడు చేసెడి దేమియాలేదు. వాడు జీవుడుగా తిరుగుచున్నను, యమయాతన లనుభవించుచున్నను నమానమే. మానవులు, పిశాచములు వట్లుగాడు. వీరూహచేయగలరు. కార్యములు సాధించగలరు.”

శ్రీశ్యామల సత్యవారాయణ ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలోనేకాడు. తెలుగులోనే అనువమ, బహుముఖ సారస్వతుడని పరిచయం క్యడం చర్చితచర్చణం, అనుచితం. లాంఛనానికి : జననం- షాజిల్లా నందమూరులో, 1895. తెలుగు, సంస్కృత, ఆంగ్ల భాషాల్లో తలస్పర్శి పాండిత్యం సంపాదించి. సాహిత్యాచార్య పనిచేస్తూ ముట్టవి సాహిత్య ప్రక్రియ అంటూ లేక ముట్టినది లిమి చేయక వదలబడుంటూ లేక అవిరళ సాహిత్య వ్యవసాయం పున్న ఉద్ధండుడు.

మెస్కో మూడవ సంవత్సర ప్రచురణలలో మొట్టమొదటిదిగా వెలువడుతున్న ఈ పవల నేపాళరాజవంశ పవలా పరంపరలో కవది.

101

రవీంద్రశంకరం అంబేకర్
మణిరత్నం మద్రాసు సికింద్రాబాద్

విశ్వనాథ
సత్యనారాయణ

Pharmaceuticals
6-2-70

లలితాపట్నంపు
రాణి

LALITHA PATTANAPU RANI

By

VISWANATHA SATYANARAYANA

Publishers :

M. SESHACHALAM & CO.

Madras, Machilipatnam, Secunderabad

First Edition :

December, 1969

Printers :

Sri Kala Printers

Madras - 33

Cover Design :

Bapu

Price :

Rs. 2-

Distributors :

ANDHRA PRADESH BOOK DISTRIBUTORS

Rashtrapathi Road, Secunderabad

ಹೊನ್ನಪ್ಪನವರ ಚರಿತ್ರೆ

“ఇతరులు లోనికి రాకూడదు.”

నల్లగా కటిమొద్దువలె నున్నాడు. చంద్రమొద్దు అతని మేని చాయ యెటుపుకలిసిన నలుపు. తాడిచెట్టంత యెత్తున్నాడు. అనగా సుమా రేడడుగుల యెత్తు మనిసి. వానియొక బుజమునుండి మఱి యొక బుజమువఱకు గజమున్నరయుండును. వానితోమ్ముకొలత అడవిలో పెనుగాలికి పడిపోయిన నాల్గువందలయేండ్లు బ్రతికిన స్పృటి చెట్టు మొదలంతయున్నది. ఆజానుశాహువు. అవి చేతులో ఇనుప గుదియలో తెలియదు. నడుమునకు లంగోటావంటిది కట్టినాడు. కాని, అది మట్టలాగువలెనున్నది. వాని యెడమ పాదమునకు పెద్ద యినుప కడియమున్నది. అది సహజముగా నినుమో వాని శరీర చ్ఛాయవలన నినుముగా కనిపించుచున్నదో తెలియదు. ఒకానొక తత్త్వము కలిగిన శరీరము కలవారు బంగరువస్తువులు ధరించినను కొన్నాళ్ళకు నవి యినుపవస్తువులవలె గనిపించును. ఆకాలికడియము తొలినాడు బంగారమేమో! అది కడియమో! గండపెండారమో! అతని తొడలు సగభాగము క్రింద కనిపించుచున్నవి. వాని పిక్క లినుపగుండ్లు, వానినడుము వాని తొమ్మునకు తీసిపోదు. వాని కంఠముయొక్క లావుకూడ వాని వక్షస్థల ప్రమాణానుకూలముగ నున్నది.

ఇంక వాని శిరస్సును మొగమును నున్నవి. ఆ మొగము నందున్న నేత్రములు కణకణలాడు రెండు కుంపటులు. ఆ కనుల మీద కనుబొమలు చిట్టితపాదలు. మీసములు నల్లని రావణాసురుని మీసములు. రావణాసురుని మీసములనగా కొన్ని నముద్రతీరముల

యందు వెదురుజాతిది, నేలమీద ప్రాకెడునది. సన్ననిమట్టలవంటి యాకులుగలది. ఆ మట్టల చివళ్ళు సూదులుగా నుండునది యొక కంపయుండును. అది నేలమీద ప్రాకును. దానిని రావణాసురుని మీసములందురు అది ప్రాకిప్రాకి చివరనొక గుబురుగా నేర్పడును. అవియన్నియు ముండ్రే! వాని మీసములు రావణాసురుని మీసము లనగా ముక్కు క్రింద వెంట్రుకలు లేవు. చివళ్ళు గుబురుగా నున్నవి యని యర్థము. వాని గడ్డముకూడ భయంకరముగా నున్నది. కొందఱి గడ్డములు పొడుగుగా తొమ్ముమీదికి వ్యాపించును. కొందఱు గడ్డమును పాయదీసి రెండువైపులకు చిమ్ముదురు. మరి కొందఱి గడ్డములు పెరుగవు. చిట్టడవివలె నుండును. ఇతని గడ్డము చిట్టడవియనుటకు వీలులేదు. మీసములా ముక్కుక్రింద నెట్లులేవో గడ్డముకూడ నట్లే యెడమెడముగా నున్నది—రెండు చెక్కిళ్ళమీద రెండు గుబురులు. గడ్డముక్రింద నొక గుబురు. వానినడుమ మరి రెండు చిన్న గుబురులు.

ఇంక వాని శిరోజములున్నవి. ఎవరిజుట్టయినను పెరిగి వెను కకు దువ్వి ముడివేయుటకో రెండు చెవులక్రింద గిరజాలగా దువ్వుటకో పనికివచ్చును. వాని జుట్టు తలలుకోసిన దర్భలువలె కొంత పెరిగి మానివేసినది. అది నిట్టనిటారుగా నిలుచున్నది. సామాన్యముగా నెట్టి వారితైనను తలవెంట్రుకలు సన్నముగా నుండును. కొందఱివి గఱుకుగా మోటుగా నుండవచ్చును. ఇతని తలవెంట్రుకలు మాన వుల శిరోజములవలె లేవు. ఒక భల్లూకమో! ఒక యడవిగుట్టమో! యున్నచో వాని వెంట్రుకలు తెచ్చి తుమ్ముబంకపెట్టి నెత్తిమీద నంటించినట్లుండెను అవి గ్రుచ్చుకొనునోయేమో! లేదా ముండ్ర వంది తన మేనికంటకములను నిగిడించి తనపైకి వచ్చెడు జంతువుల కాళ్ళమధ్యగా దూసికొనిపోవునట! అతని తలకట్టుదాని యప్పటి నిగిడించిన ముండ్రవలె నున్నది. అతనిని చూచినంతనే యెవరైనను గుండె పగిలి చావవలెను.

అన్నవాడితడు. అనిపించుకొన్న వాండ్రద్దఱు. వారిలో నొకరుక శ్రీ, రెండవవాడు పురుషుడు. శ్రీయె ముందున్నది పురు షుడు వెనుకనున్నాడు. శ్రీ ధైర్యముగా నిలుచున్నది. అందుచేత,

పురుషుడును ధైర్యముగా నిలుచున్నాడు. ఆ స్త్రీ వర్ణపత్రవికారి లోచన చంచరీకచికుర మందహాసమందర వదనారవింద. సర్వా భరణభూషిత ఆమె చెక్కిలిమీద వెన్నెలలు నిగనిగలాడుచున్నవి. చివురుటాకులమీద, క్రొంబువృలమీద సుకుమారముగా వ్రాలెడి వెన్నెలలు తత్కపోలముల మీద వ్రాలుటకు సిగ్గుపడుచున్నవి. ఆమె ధరించినది సన్నని వలిపెపు చీర. ఆ చీర మీద బంగరుపూలు కుట్టి యున్నవి. ఆ చీరయొక్క యంచు చిన్నిచిన్ని రాజహంసలు బంగరుదారములతో గుట్టినది. ఆమె బుజములమీద సన్నని పట్టు వంటి యున్ని సేలువ కలదు. అది కాశ్మీరదేశపు సేలువ. అంత పొడుగుగా లేదు. అంత పొట్టిగా లేదు చలినుండి తనమేను రక్షించు కొనుట కామె దానిని ధరించినది. ఆమె పాదములయందు మరకత మంజీరములున్నవి. హస్తములయందు రత్నకంకణములున్నవి. ఫాల మునం దెఱుని కుంకుమబొట్టున్నది. ఆమె నిలుచున్న ప్రదేశమంతయు పునుగు జవ్వాది కస్తూరి సువాసనలు గుఱాళించుచున్నవి. మానిసి బిక్కవలుచనిదివలె కనిపించుచున్నను దృఢమైన యవయవ సన్ని వేశము కలిగినట్లు తెలియుచున్నది. నడుము సన్నగానన్నను స్త్రీకి వఱోజఘనమండలము టుదాత్తములుగా నున్నచో బిక్కవలుచనిది యనిపించదు.

ఆమె వెనుక నిలుచున్న పురుషుడు పెద్దపొడుగరి కాడు. ఆమె కంటె కొంత పొడుగరి యనిపించును. మానిసులలో పొడుగు పొట్టి తనములు చిత్రముగా నుండును. ఒకరికంటె నొక్క రరయంగు శము మాత్ర మెత్తుగా నుండురు. అయినను వారు పొడుగరులని పించును. మనుజుల మనస్సులు విలక్షణమైనవి. మానవునియొక్క మనస్సునకు సర్వవస్తువులయొక్క ప్రమాణపరిజ్ఞానముండును. అయి దడుగుల యారంగుళముల యెత్తుగల వ్యక్తి పొడుగరియన్న యూహ సామాన్యముగా మానవుల మనస్సులలో కొలవకుండ నభి జ్ఞాన రూపముగ నుండును. దానిపైన నంగుళములో నొక చతుర్థాంశ మున్నను మిక్కిలి పొడుగరి యనిపించును. జంతువు లొకవయస్సు వచ్చునప్పటికి పరమేశ్వరనిర్ణీతమైన యా జంతువుయొక్క జాతి యొక్క శరీరప్రమాణము నిర్ణయించిపెట్టును. సామాన్యముగ

నందలు నాయెత్తే పెలుగుదురు. తరువాత పెలుగురు. మానవులున్నారు. ఒక పదునెన్నిచేదులు వచ్చువఱ కెంత పెరుగుదురో యంతే పెరుగుట. తరువాత పెలుగురు. పెరిగినచో వాడెనుబదియేండ్లు బ్రతినచో నట్టివారొకరితో నొకరాకాశములో మాటాడుకొనవలయునే గాని చిన్నవాండ్రతో మాటాడుకొనుటకు వీలులేదు. లేనిచో నేలమీద పండుకొని పిల్లలతో మాటాడవలయును

సర్వజంతువులంతే. కుక్కలా ప్రమాణమును మించిపెలుగవు. గుఱ్ఱములా ప్రమాణమును మించిపెలుగవు ఏనుగులకు నదియొక ప్రమాణమున్నది. తరువాత మనుజులు లోపల పెలుగుదురు. జంతువులు లోపలకూడ పెలుగవు. లోపల పెలుగుట కనులకు గన్పించు నదికాదు. వారి క్రియాకలాపములచేత నితరులబుద్ధి గనిపించునది.

ఆ పురుషుడు పెలుగుటయై పోయినది. లోనకూడ పెలుగుట లేదనియే చెప్పవలయును. లోనపెలుగుట బహువిషయముల మీద నాధారపడియుండును. కొంత రక్తనిష్ఠమైయుండును. వాడు పుట్టినదేశము, వాని తల్లిదండ్రుల శరీరములయందలి రక్తనిష్ఠమైన యొకానొకగుణము, వాడు చదివినచదువు, చదువును వాడు జీర్ణించుకొన్న పద్ధతి, వానివర్ణము, ఆవర్ణముయొక్క వృత్తి మొదలైనవి వానిలోపలి పెలుగుదల కాధారభూతమగును ఆ పురుషుని కిది యన్నియు నున్నవి. వాని పాళ్ళలో నవియున్నవి. అతడొక ధోవతి కట్టినాడు. అది కొంత ముదుకగుడ్డ ధోవతిని మోకాళ్ళమీదికి దోపినాడు. బలిష్ఠుడనియే చెప్పవలయును. వాని బుజముమీద నొక యుత్తరీయమున్నది. అదియును ముదుకగుడ్డయే. చలికాబోలును; వాడు దానిని కప్పికొనెను. వాని శిరోజములు నడుమపాపట దీయబడి నడినెత్తిన ముడివేయబడియున్నది. వాని మీసములు తుమ్మెదరెక్కలవలెనున్నవి. గడ్డములేదు. ఊరముచేయబడినది. వానినేత్రము లొకర్రాంతవిశాలములు, వానిని చూచినచో నెవ్వరైనను వాని సౌందర్యమునకు దిగ్భ్రాంతిపొందుదురు. అంతటి యందగాడు. వాని శరీరచ్ఛాయ వైడూర్యము లింద్రనీలమణులు మరకతములు నూరితేనియలో కలిపిచేసిన విగ్రహముయొక్కవన్నియ యెట్లుండునో యట్లున్నది. వానికన్ను లెప్పుడును నవ్వువనే యుండును. అది

పున్నమరాత్రి. ఆ వెన్నెల లతనిమీదపడి వాడొక దేవతామూర్తివలె గన్పించుచుండెను.

ఆ స్త్రీ “ఇతరులు లోనికి రాకూడదు” అన్న వ్యక్తి కనిపించి నంతనే వానికడ్డముగా నిలుచుండెను. వాని నానుకొని నిలుచుండెను. ఆ భయంకరమూర్తి కూడ స్త్రీనికంటె పురుషుని చూచుచుండెను. ఈ పురుషుడు తన నానుకొని నిలుచున్న స్త్రీ లేనిచో భయగ్రస్తుడై నేలమీద కుప్పకూలెడివాడే! ఆమె తననంటుకొని నిలుచున్నది. తనకు భయములేదు. కాని వణికిపోవుచునే యుండెను.

స్త్రీ:—“ఇక్కడ నితరులెవరు? ఇది యెవరియిల్లు? ఎవ్వరిదిని కాదు. ఇది పాడుపడినచోటు, ఇచట గోడలు మాత్రమే కలవు. లోనికి ననిపించుకొనదగిన ప్రదేశమే యిచ్చటలేదు. ఈ గోడలలోనికి పోరాదందువా? అచట నెవరున్నారు? ఇది రాజాంతఃపురముకాదు. ఇదియొక యధికారిగృహముకాదు, ఇచట నెవరుపడినవారే తిరుగ వచ్చును, నీ వెవరియనుజ్ఞపొంది యిచ్చట నిలిచితివి? నీ వెవరవు? తనది కానిదేశ మెవ్వడో యెవనికో వ్రాసియిచ్చెనట! అట్లున్నది. నీవిప్పుడు పోనీయవు. నీవు తనాఖి అంతమనిసివి, నీ శరీరబలముతో మమ్మావ వచ్చును. మమ్ము హింసింపవచ్చును. ఈ స్థలము నీదికాదు, నీవు చుట్టును దారముకట్టలేదు, నీవిప్పుడు మమ్ము పోనీయవు, మేము రేపు వత్తుము.

వ్యక్తి:—నేనెప్పుడీచ్చటనే యుండెదను. మిమ్ము లోవలికి పోనీయను, పోవుటకు వీలులేదు.

స్త్రీ:—నీ విచట రాత్రులందే యుందువా? పగలుకూడ నుండువా? రేపు మేము పగటిపూట వత్తుము, నీవు లేనప్పుడు వత్తుము, నీవు సర్వవేళల నిచ్చట నుండవుకదా! నీవుపోయి యన్న మును తినవలయునుగదా! నీవు దయ్యమంత మానిసివి, నీవు మావలె తినవు, నీవు తిండితిన్నచో జాము నేవు తినవలెను, ఆవేళ చూచి యప్పుడు వత్తుము, ఏమిచేయుదువు?

వ్యక్తి:—నీరు వచ్చినచో పగటివేళల రావచ్చును. నేనెప్పు డిచ్చటనుండను, అప్పుడు నీరు లోనికి వెళ్ళినను మా కభ్యంతరము లేదు, రాత్రులందే యిచ్చట లోనికి పోరాదు.

అనగా నా స్త్రీ వెంటనున్న పురుషుడిట్ల నెను:—“మనము వగటిపూట నెట్లువత్తుము! మనమును రాత్రులందే రావలయును. ఈలోపల నేమియున్నదో యింతవఱకు చూడలేదు. తక్కినచోటు లన్నియు నాల్గదినములలో తిరిగి తిరిగి చూచితిమి. ఇదియొక్కటే చూడలేదు. ఈనాడు చూడవలయునని మిగిల్పితిమి, తక్కిన ప్రదేశ ములకంటె నిది నిస్సంశయముగా నెంతయో నందముగా నుండును. రాజులు రాజభార్యలు వారి పరివారము నివసించుటకు కట్టడగిన స్థలముగదా యిది. రాజాంతఃపురముల లోపలి భాగమెట్లుండునో నేనెప్పుడును చూడలేదు. నేను చూచుటకు నా జీవితములో నేమి వీలులున్నవి. ఇతనిని నీవేమియు చేయలేవా?”

వ్యక్తి:-ఈమె నన్నేమిచేయగలదు? ఈమె నా గుప్పటిలోనికి రాదు. నేను మిమ్మిద్దఱును చెటియొక చేతిలోవట్టుకొని పిప్పి పిప్పి చేయగలను. నేనుకాక, మఱియొక్కడైనచో మిమ్ము కూరగావండు కొని తినును,

స్త్రీ:-అ మఱియొక్కడెవ్వడు? నీవెందుకు చేయవు?

వ్యక్తి:- ఎవడైన రాక్షసుడైనచో మిమ్ముట్లుచేసెడివాడు. నేనెందుకు చేయననగా నీవు స్త్రీవి, నేను స్త్రీలనేమియు చేయను, స్త్రీలను కాఢించుట నా మర్యాదకు తక్కువ, నా పౌరుషమున కవమానము, నా బలమునకు చేతక్కువ, అతడు పురుషుడు కదా! అతనినెందుకు చేయవని యడుగుదువేని చెప్పెదను. అతడందగాడు నేను వరమవికార స్వరూపుడను, సౌందర్యవంతులైన పురుషులను చూచినచో భగవంతుడు నన్నింత వికృతాకారునిగా నేలచేసెనని నాకు దుఃఖము కలుగును, అందగాండైన పురుషులజోలికి నేను పోను, వారేపూర్వజన్మములయందే పుణ్యముచేసిరో వారంత సౌందర్యవంతులుగా జన్మించిరి. వారిని చూచినంతనే నేను తొలి జన్మలయందుచేసిన పాపమే నాకు గుర్తునకు వచ్చును. నేను వారి నేమియు చేయను. అందుచేత నితనిని చేయను.

స్త్రీ:-అతడు నిన్నేమైనచేసినచో చేయుదువా?

వ్యక్తి:-వాడు నన్నేమి చేయగలుగును? వీడు ఙ్గత్రియుడు కూడకాదు. ఙ్గత్రియులైనవారే వీరులు. ఖడ్గములుపూని నామీదకి

నెత్తివచ్చినప్పుడు నేను వారిచేతులలోని కత్తులు లాగికొని విసిరి పార వేసితిని, అందగాండైనచో వదలిపెట్టితిని, కురూపులైనచో నీరూపులను చేసితిని, అందముకాని వస్తువును నేను చూడలేను.

స్త్రీ:-నీవు వికృతాకారుడవుకదా!

వ్యక్తి:-నన్ను నేను చూచికోలేనుగదా! ఒకప్పుడు నిశ్చలమైన సరస్సులో నా ప్రతిబింబము నాకు కన్పించినది. నాకప్పు డెంత కోపము వచ్చినదో ఏమి చెప్పను, ఒక మహాగజము చొటబడి తలూకము నెంత విధ్వంసము చేయునో యంత విధ్వంసము చేసితిని.

స్త్రీ:-ఓయీ! కొందఱి సౌందర్యము శరీరములయందుండును. కొందఱి సౌందర్యము వారి మనస్సులలో నుండును.

వ్యక్తి:-అంత స్సౌందర్యము బహిష్సౌందర్యము సామాన్యముగా కలియవు కలిసినచోట పరమేశ్వరుడు నాట్యము చేయుచున్నాడని చెప్పవలయును.

స్త్రీ:-నీ వెవరవయ్యా! నీ రూపము రాక్షసముగా నున్నది. నీ మాట దేవతామయముగా నున్నది. నిన్ను చూచి నేను భయపడితిని. ఇతడెవరో కన్పించినాడు. మనము విలాసార్థముగా వచ్చితిమి. ఈనాటితో మన విలాసమంతయు తుదముట్టబోవుచున్నది - అనుకొంటిని, అట్లుగాక నా యీ రాక సత్పురుషులతోడి ప్రసంగముగా పరిణమించినది. ఇది పాడుపడిన మహానగరము. పాడుపడిన నగరము కాదు. పాడుపెట్టబడిన మహానగరము. ఈ నగరము నిర్మింపబడినదట. ఇందు ఎవరునువచ్చి నివసించలేదట. నివసించుటకు వీలేలేకపోయినదట. అనేక గృహములకు నిండ్లకప్పులు కూడ వేయలేదు. ఇది రాజుగారు నివసించుటకు నిర్మింపబడిన స్థలము. దొడ్డుత్రోవలు, సంతిపురము, స్నానములగదులు, విహారస్థలములు, చవ్వరములు, విశ్రాంతి కేర్పడిన గదులు - సర్వము సిద్ధము చేయబడినవట. పైన కప్పులే లేవు. ఇండ్లకు పైన కప్పులు వేసినతరువాత తక్కిన వెనులుబాట్లు చేసికొందురు. ఈ నిర్మింపబడిన రాజధానిలో కప్పులు మిగిల్చి తక్కినవన్నియు సిద్ధముచేసిరి. వందయెండ్లయినదో, రెండువందల యెండ్లయినదో తెలియదు. చాల యిండ్లకు గోడలు పడిపోయినవి. ఎలుకలు నేలమీది రాళ్ళను కుద్దలించినవి పండికొక్కులు శ్రవ్యిన మట్టి పోగులు సమ్మ

ద్ధిగా నున్నవి, ఇంటింట తుమ్మడుబ్బులు తుంగలు మొలిచినవి. రాళ్లు కలిసినచోట రాళ్ళను చీల్చికొని రావిమొక్కలు మొలిచినవి, గడ్డి సమృద్ధిగా నున్నది. పలుచోట్ల సర్పములు తిరుగుచున్నవి. వన్య మృగములు సమృద్ధిగా వచ్చి యిచట నివాసము లేర్పరచికొన్నవి. జనులందఱు నీ ప్రదేశమును బహిష్కరించుచున్నారు ఇక్కడికి వచ్చుటకు భయపడుచున్నారు. ఈ స్థలము రాజు తన కుటుంబముతో నివసించుటకు కట్టిన భవనప్రాంగణమని మేమనుకొన్నాము. నాల్గు రాత్రులుగా పలుచోట్లు చూచితిమి. ఈనాడు పున్నమ నిండువెన్నె లలో నీ రాజభవనములను చూడవలయునని మనసులో ననుకొని నేడు వచ్చితిమి. నీవు మమ్మడ్డగించితివి. నీవు మమ్మడ్డగించుట నిజ మునకు సహజముగా నున్నది. రాజాంతఃపురములోనికి పరులను రా వీయరు గదా! అనజ్జ లేకుండా పోవుటకు వీలులేదుకదా! తక్కిన వేమియు లేకున్నను ఈ రాజాగారము మాత్రము మన్నింపబడు చున్నది. నేటి రాజు నిన్ను నియమించెనా? ఈ నగరము నిర్మించిన రాజునకు నేడు నేపాలదేశము పాలించుచున్న రాజేమి కావలయును? కొడుకా? మనుమడా? ఈ లోపుగా రాజవంశమే మారిపోయినదా? మా కేమియు తెలియదు.”

వ్యక్తి:—మీ రెవరు? నీవన్న ప్రకారము నగరము పాడు వడినది. సర్వజనుల చేత నిది పరిహరింపబడుచున్నది. సివంగులు, తోడేళ్ళు, చిఱుకపులులు మొదలయినవి యిచ్చట తిరుగుచున్నవి. సర్పములు సమృద్ధిగా నున్నవి. ఇట్టి స్థలమునందు మీరు నిర్భయముగా నెట్లు సంచరించుచున్నారు? ఇచ్చటికెందుకు వచ్చినారు? నిన్ను చూచి నచో రాచవడుచువలె నున్నావు. నీ భూషణములు నీ ధరించిన వస్తువులు రాజవంశమువారు ధరించెడివి. నీ మొగమునందు క్షత్రియ స్త్రీ లక్షణము గోచరించుచున్నది. ఈ పురుషుడు క్షత్రియుడుగాడు, అతడందగాడేగాని మొగముచేత క్షత్రియుడుగాడు, శరీరావయవ విన్యాసముచేత గూడ క్షత్రియుడుగాడు. మనోలక్షణముచేత గూడ క్షత్రియుడు గాడు. మీ యిద్దఱకు నేమి సంబంధము? నావంటి భయంకరమూర్తి కన్పించగా క్షత్రియుడైనవాడు తాను స్త్రీని వెను కకు ద్రోసి తాను ముందునకు వచ్చి నిలబడును. ఇతడు నీ వెనుకకు

దాగుకొనుచున్నాడు. మీరు వచ్చి నాల్గు దినము లైనదని నీవు చెప్పుచున్నావు. ఇది నగరమైనను అడవి. రాత్రులందు మాత్రమే మీరిచ్చటికి వచ్చుచున్నను తోడు లేకుండా కత్తులుకటారములు లేకుండ నెట్లు వచ్చితిరి? ఎందుకు వచ్చితిరి? నా కర్థము కాలేదు.

స్త్రీ:—మేము వచ్చి పది దినములైనది. ఈ పది దినముల నుండి మే మిచ్చటనే నివసించుచున్నాము. ఈ యూరికి చివరి నొక దొనయున్నది. అది సంతతప్రవాహశీలమైనది. దానిప్రక్క నొక చిన్న సౌధమున్నది. మే మొక నెల దినములకు కావలసిన భోజనసామగ్రి తెచ్చుకొన్నాము అందులో నివసించుచున్నాము. జలసమృద్ధిగల స్థలము. ఆ చుట్టుపట్లకల కొన్ని వృక్షములు ఫలభరితములు. వాటి నెవ్వరు తాకుటలేదు. మేమా ఫలముల నారగించుచు బ్రతుకుచున్నాము. తెచ్చికొన్న పదార్థములను పరిమితముగా వాడుకొనుచున్నాము. మేము విడిదిగా నున్నచోట భయము లేనట్లున్నది. తక్కిన సర్వమైన శిథిలమైన నగరము యొక్క శీటు వేటు. అచట మేమున్న కొంచము ప్రదేశము యొక్క శీటు వేటు. కొన్ని దినములకు పూర్వ మొక యోగి నివసించుచుండెడివాడట. అచటి కడనిజంతువులు వచ్చుటలేదు, మేము దివాసమయములయందా ప్రదేశములు వదలిరాము. దళమినాటికి వెన్నెలలు బలిసినవి. ఆ వెన్నెలలో నీ పాడుపడ్డ నగరమును చూడవలెనని సంకల్పించితిమి. చాలా భాగము చూచితిమి. ఈ భాగమినాటికి మిగిల్చితిమి నీ దర్శనమైనది మేమింకొకనాడు వచ్చినచో సత్పురుష సమాగమకృత బహిష్కృతులమయ్యెడి వారమేమో "

వ్యక్తి:—మీరు దివాసమయములందిచ్చటి కేల రారు? పగలు వచ్చినచో నేనిచ్చట నుండెడివాడనుగాను. మీరు పోయి యథేచ్ఛగా రాజాంతఃపుర ప్రదేశములన్నియు చూడవచ్చును.

స్త్రీ:--నీవు దివాసమయములందిచ్చట నెందుకుండవు?

వ్యక్తి:—మీరు దివాసమయములం దెందుకు రారు?

స్త్రీ:—అయ్యా! అది యొక రహస్యము. మే మెచ్చట నుంటిమో ఎవ్వరికిని తెలియరాదు. మా కోసం జనులు తిరుగుచుందురు.

మేము కన్పించినచో వారు మమ్ము వధించవచ్చును. లేదా బంధించి తీసికొనిపోవచ్చును.

వ్యక్తి:—ఈ నగరమందు మనుష్యనివాసయోగ్యమైన స్థలము నీవు చెప్పిన దొక్కటే. ఎవరైనను వచ్చి యిచట దాగికొన్నచో, దాగికొందురని యనుకొన్నచో మొట్టమొదట నీవు చెప్పిన స్థలము నందే చూతురుకదా!

స్త్రీ:—నిజమే కాని, అచ్చటనే చూడదు. అంత ప్రసిద్ధమైన స్థలములో వారెందుకుందురు? పారిపోయివచ్చినవారు ప్రసిద్ధ స్థలముల యందు దాగియుండరు. అని ప్రసిద్ధ స్థలములను వెదకుట మాని వేయుదురు. మరియు మేమున్న స్థలములో నా యింటిలో నొక రహస్యప్రదేశమున్నది. అది యొక భూగృహము. పూర్వ మిచ్చట నుండెడియోగి యా భూగృహములో నుండి తపస్సు చేసికొనెడివాడట, ఆ గృహమునకు కొంతదూరమువఱకు జనులు పోరు. ఆయన తపస్సు నకు భంగకరముగా పలుజనులు వచ్చుటచేత నాయన శపించెనట! ఈ మేరదాటి ఎవరు వత్తురో వారు శునకము లగుదురని! అది యను భూతమైన విషయము. అందుచేత సర్వజనులు నా భూగృహముచుట్టు చాల దవ్వు పరిహరింతురు

వ్యక్తి:—మీరు శునకములా? నేను మానవులనుకొన్నాను.

స్త్రీ:—నీవు రమణీయమైన బుద్ధిలక్షణము కలవాడవుమాత్రమే కాదు; హాస్యరసశీలుడవు కూడాను. ఆ యోగి యా భూగృహమును తక్కువీర ప్రదేశమును వదలిపోయి చాలా పండ్లయినది. కనీసము పదియేండ్లయిన కావచ్చును. ఆయన యున్నప్పుడే యీ శాపము పనిచేయుచుండెను. ఆయన పరిత్యజించి పోయిన తరువాత నా స్థలమునకు నా శాపదానశక్తిపోయినది. ఇది జనులకు తెలియదు. అందు చేత యిప్పుడును జనము దానిని పరిహరించుచునే యున్నారు. మా కది భద్రము.

వ్యక్తి:—ఆ సంగతి మీ కెట్లు తెలియును?

స్త్రీ:—ఆ యోగి వెడలిపోయిన తరువాత మరియొక యోగి వచ్చి యిచట కొన్నాళ్ళు నివసించెను. తరువాత తరువాత నతడికా శాపము దెలెనెను. కాను మార్పు పొందలేదు. అత డొకనాడు మా

యింటికి వచ్చెను. ఈ సంగతి మా నాయనగారితో చెప్పెను. నేను వింటిని. ఇది యందఱకు వెలియదు. నేనీ రహస్యము నుపయోగించుకొనుచున్నాను, నేనిచటికి దివాసమయములం దెందుకు రానో చెప్పితినికదా! నీవు దివాసమయములం దిచట కెందుకుండవో చెప్పుము.

వ్యక్తి:—నీ కథ విన్నకొలది వినవలయు ననిపించుచున్నది. మీ నాయనగా చెవరు? ఆయన యింటనుండి నీవీ యోగి చెప్పిన మాటలెందుకు వింటివి? ఆ యోగి మీ యింటి కెందుకు వచ్చెను? నీ తండ్రి ధనవంతుడా? ఆధ్యాత్మిక విద్యాభిమానియా? పేదలను, బైరాగులను పోషించెడివాడా? నీవు గొప్పయింటి బిడ్డవా? ఇతడు నిన్ను లేవదీసికొనివచ్చెనా? నీ సంగతి నాకు సంపూర్ణముగా తెలిసిన గాని నా సంగతి నీకు చెప్పను. ఇతడు ఉత్రియుడు కాదు. కాడని యితని మొగమే చెప్పుచున్నది. నీవు ఉత్రియస్త్రీవి. నేను రాజాంతఃపురములో మెలిగినవాడను. ఉత్రియకుటుంబములతో పరిచయము కలవాడను. ఉత్రియస్త్రీ పురుషులను నేను సులభముగా గుర్తుపట్టగలను. ఇతడెవరు? ఇతడు నీవెంట నెందుకు వచ్చెను? ఇతని కులమేమి? బ్రాహ్మణుడు కాదు. ఉత్రియుడు మొదటనే కాదు. వైశ్యుడు కూడా కాదు. శూద్రులలో నే కులమువాడు?

స్త్రీ—ఇన్ని తెలిసినవాడవు నీవు వీని కులమును తేలిగిగొనలేవా?

వ్యక్తి:—నేను రాజాంతఃపురములో నుండెడి సేవకుడను. బ్రాహ్మణ ఉత్రియ వైశ్యులను చూచుచుందును. వారి ముఖలక్షణములు, వారి శరీరాంగ విన్యాసవైఖరులు, వారి వడకలు, వారి మాటలు, వారి నవ్వులు, వారి చూపులు మొదలైనవి నాకు సుపరిచితములు. ఆ యా వర్ణములవారి ఆ యా లక్షణముల యందొక సామ్యముండును, ఆ సామ్యము బుద్ధికి భాసించి పరిచయముచేత నిలువద్రొక్కికొనును. ఒకనియందా లక్షణము కనిపించినంతనే ఇతడి వర్ణము కలవాడని తెలియును. ఉత్తమ శూద్రులందురు. శూద్రులలో కొన్ని కులములవారు సంప్రదాయశుద్ధి కలిగి, సంపన్న గృహస్థులై, సదాచారవంతులై, పౌరుషశాలులై. బ్రాహ్మణులవోలె, ఉత్రియుల

వోలే. వైశ్యులవోలే బ్రతికెడివారున్నారు. కాని పారి ముఖలక్షణముల చేతనే వారు కూర్చుంటున్నారనే యీ తెగకు చెందినవారిని నిర్ణయించుకొనవచ్చును. వారును రాజ కార్య దురంధులు. రాజధానికి వత్తురు. రాజ దర్శనమునకు వత్తురు, నేను వారిని కూడ గుర్తుపట్టగలను. కాని, రాజధానికి దూరపట్టణములలో, పల్లెలలో, వన్యసీమలలో, వర్షతములలో నివసించు బహు జాతులను నే నెఱుగను. వీడి జాతివాడని తెలిసికొనుటకు పరిచయము కావలెను. కొందఱు బట్టలు నేయుదురు. కొందఱు వడ్రంగము చేయుదురు. కొందఱు గుడ్డలుతుకుదురు. కొందఱు పశువులను కాయుదురు. కొందఱు గొట్టెలను మేపుదురు. తర తరములుగా వారా వృత్తులను చేయుటచేత వారి దేహములయందు, వారి మొగములయందు, వారి మాటలయందు నది యొక వైలక్షణ్య మేర్పడియుండును. అది రక్తనిష్ఠ మగును. ఆ జాతి కది లక్షణ మగును. నాకు పల్లెటూళ్ళయందు తిరిగెడి నలవాటు లేదు. కనుక నేను వారి వారిని జూచి వారు వారే జాతివారో తెలిసికొనలేను. నిన్ను జూచి సులభముగా ఊరియస్త్రియని గ్రహించికదా! అతడి కులస్థుడని నేను గ్రహించుటలేదనగా వారి వర్ణమువారితో పరిచయము లేదన్నమాట. అతడే కులస్థుడో నీవు చెప్పుము.

స్త్రీ:—ఏ కులస్థుడై ననేమి? మానవుడు!

వ్యక్తి:—నేనును మానవుడనేకదా! మానవునివలె గన్పించుచున్నానుగదా! నేను వికృతస్వరూపుడనుగదా! వికృత స్వభావుడనుగానుకదా? ఇతడు సుందరాకారుడుగదా! అతడు సుందరుడు; నేను సుందరుడనుగాను. సుందరుడను కాకపోవుటయేగాదు పరమ భయంకర స్వరూపుడను. మీ యిద్దఱి సంబంధము నాకు తెలియదు. నీ మనస్సునకు కష్టము కలుగకుండుచో నేనొక మాట యందుచు. మీ రిద్దఱును లేచిపోయివచ్చిరనుకొందము. వాడు నిన్ను తగులుకొని వచ్చెను. లేదా నీవు వానిని తగుల్కొని వచ్చితివి, వాడు మానవుడనుచున్నావు. నేనును మానవుడనేకదా? నీకు మానవత్వము మీద నంత యభిలాషయైనచో, నంత యభిమానమైనచో, నంత సమానదృష్టి యున్నచో వానిని వదలిపెట్టి యిచట నాతో నుండుము. వాడు

నిన్నీ యడవిలో రక్షించలేదు. నేను రక్షించగలను. ఏదైనా ఆవర
వచ్చినచో నీవు వానిని రక్షింపవలయును. నీవు ఊత్రియస్త్రివి. నీ
రక్తములో ధైర్యసాహసములున్నవి, వాని రక్తములో లేవు. కని
పించుచు నేయున్నదికదా! నీవొకవేళ వానిని తగుల్కొని వచ్చినచో
నందఱును మానవులేయని యెట్లనగలవు? అందఱును మానవు
లైనచో వీని మొగమున యేల ప్రాద్దు పొడపించితివి? వీనియందు
నీకు నచ్చిన విశేష మొకటి యున్నది - అది యేమిటి? వాని తనూ
సౌందర్యము. వాని మొగమునందు నీ హృదయము నాకర్షించునొక
లక్షణమున్నది. ఆ లక్షణము వానిని తక్కిన మానవులనుండి వేఱు
చేయుచున్నది. ఎప్పుడొక లక్షణము మానవునొకని మఱి యితరుల
నుండి వేఱుచేయునో అప్పుడు మానవుడన్నమాట. సామాన్య ధర్మ
బోధకము. వీడు సుందరుడన్న మాట విశేషధర్మ బోధకము. అట్లే
క్రావ్మాణ ఊత్రియ వైశ్య శూద్ర శబ్దములుగాని వారి వారిలో
నున్న అంతర్భేద లక్షణములుగాని విశేష ధర్మము లగుచున్నవి.
సృష్టిలో విశేష ధర్మములను పాలింతురుగాని సామాన్య ధర్మములను
పాలింపరు; పాటింపరు, పాటించుటచేతనే విశేష ధర్మములు పాలింప
బడుచున్నవి. మానవసృష్టియందు విశేషమున్నది. జంతువులయందీ
ధర్మమున్నది. మేమందఱము జంతువులమని పెద్దపులి లేడిని పాలిం
చదు. ఆహారమని తినును. జంతువులయందు వివేకము లేదు. మాన
వులయందున్నది. విశేషములను పాలించుటయందే మానవుని వివేక
మున్నది. లేనిచో వారును జంతువులవంటి వారే యగుదురు, అగు
దురు పో నష్టమేమి? బ్రతికినన్నాళ్లు బ్రతుకుదుము. తరువాత చని
పోదుము, మొదలైన వేదాంతము నాస్తికులు చెప్పుదురు. నిజమే.
కాదనుటకును వీలులేదేమో! కాని, కొంత విశేషమును మానవుడు
వరిగడించుచున్నాడు. అందఱును మానవులే! అందఱును స్త్రీలే!
అందఱును పురుషులే! యథేచ్ఛాసంగమము చేయుటలేదు. పశువుల
యందు ఋతుకాలము ప్రధానము. మానవులయందు దట్లుకాదు. ఇవట
ఋతుకాలము పశువులయందువలె విశిష్టముగా గన్పించుటలేదు.
పశువులయందు ఋతుకాలము, సంగమము, గర్భధారణము నిశ్చ
యముగా నున్నవి. మానవజాతియందట్లు లేవు. మరియును సౌందర్య

మొక్కటి స్త్రీ-పురుష వరస్పర వాంఛయందు ప్రబలమైన కోరికగ గనిపించుచున్నది. ఇందర్య మొక్కటియే కాదు; అధిక యౌవనము పొరుషము, శార్యము, ధనము, నుద్యోగము మరియును వంశము, నారోగ్యము, పరిశుభ్రత, మధురవాక్కు మొదలైనవి స్త్రీలయందు పురుషులును, పురుషులయందు స్త్రీలును వాంఛించుచున్నారు. వీనిని వేనిని కోరనప్పుడు నా కథ్యంతరము లేదు. ఇతడు మానవుడు. యదృచ్ఛాప్రాప్తమైనవాడు. పైన చెప్పిన విషయములన్నియు కొంత ప్రత్యక్షములు. ప్రత్యక్షములుకానివి యున్నవి. అందులో ప్రధానమైనది వర్ణము. దానినెందుకు పాటించరు? దానిని పాటించుట చేత నొక మహాగుణ ముద్భవించుచున్నది. వ్యక్తులున్నారు. అందఱును కలసి యొక సంఘము. వ్యక్తిధర్మము వేఱు. సంఘ ధర్మము వేఱు. నీవు వ్యక్తిధర్మమునకే ప్రాధాన్యమిచ్చినచో సంఘ ధర్మము చెడిపోవును. సంఘధర్మమును మనస్సుతో నుంచుకొని వ్యక్తి ధర్మమును పాలింపవలయును. వ్యక్తిధర్మము పాలింపబడుటచేత సంఘము సురక్షితమగును. సంఘధర్మము పాలింపబడుటచేత వ్యక్తి సురక్షితమగును. వ్యక్తి సంఘము లిన్యోన్య్యాశ్రయముకలవి. దీనిని గుఱించి చెప్పవలసినది చాలా యున్నది. ఇతడు మానవుడని చెప్పినచో సరిపోలేదు. ఇందర్యవంతుడని కూడ చెప్పవలయును. ఇందర్య మన్న అక్షణముకల మానవుని నీ వెన్నుకొని నన్ను మోసము చేయుటకు మానవుడని చెప్పుచున్నావు.

స్త్రీ:—నీవు బ్రాహ్మణుడవా? అనగా నావ్యక్తి కిల కిలా నవ్వెను. అతని నవ్వులును వెన్నెలలును గ్రుచ్చియైత్తబడెను.

2

పున్నమనాటి మరునాడు కృష్ణపాడ్యమివచ్చెను. కృష్ణపాడ్యమి యనగా తొలి రెండుగడియలు చీకటి తప్పదు. ఆ చీకటి చమత్కారముగా వచ్చును. వచ్చెను-రాతేదన్నట్లు వచ్చును. చీకటి తప్పకుండ వచ్చును, వచ్చినంతలో తునిగిపోవును, వెన్నెలకోసము ప్రతీక్షించువారికి చీకటి వచ్చినట్లు తెలియునుగాని తక్కినవారికి తెలియదు

శుక్లపక్షములో పగటి వెలుగునకు రాత్రి వెన్నెలకు నెడము కన్పించదు. కృష్ణపక్షపు పాడ్యమినాడే ఆ యెడము కన్పించును. కృష్ణపక్షపు ప్రతిపత్తున నెడము సన్నముగా నుండును. రేఖామాత్రముగా నుండును. కచ్చితముగా కోయబడిన రెండు చెక్కలనంటించినట్లుండును. ఎడములేదు. రెండును రెండని తెలియజేయు రేఖయున్నది. కాని, కొన్ని ప్రాణములకదియే బరువుగా నుండును. ఆ క్షత్రియ స్త్రీకి నా నుందరుడైన పురుషునకు నాయెడము బరువయ్యెను. అది యెడమగుటకు వారికి రెండు కారణములున్నవి. మొదటి కారణము వెన్నెల క్రమక్రమముగా డీచించును. మూడు నాలుగు దినములలో తమ భార్యత్వాన్ని హారముగాని శిథిల విభిన్న దేశములను చూడబోవుటగాని జరుగదన్నది. రెండవ కారణము రాక్షసాకృతియైన యా విద్వాంసునివలన పలువిషయములు తెలిసికొనుట కభ్యంతరము కలుగునన్నది, మరియు నివృడతడచ్చటనుండునా? రాత్రులందుండు దునన్నాడు. ఏకటివేలకూడ నుండునా? అశ్వర్యము, అతని వికారాకృతియేమి! అతని సౌజన్యమేమి! అతని యనాగరకరూపమేమి! వాని పాండిత్యమేమి! అతనిమాటలా స్త్రీకి మనస్సునకు కష్టమే కలిగించెను. ఆమె కవమానమే కలిగించెను. ఆమె వివేకమునుకాదను నట్లుండెను. ఆమె చేసినపని యసంగతమన్నట్లుండెను. ఆమెయొక్క వ్యామోహమును ప్రతిపాదించుచుండెను. కాని, యామెగుండియ వానియెడల నాకర్షింపబడుచుండెను. అట్టి యాకారముగలవాని కంఠస్వరము మిక్కిలి వికారముగ నుండవలయును. ధ్వని పెద్దదిగా నున్నను విస్పష్టముగా మధురముగా నుండెను. మేఘ గంభీరనిస్వానమువలెనుండెను, అతని నవ్వు మరియు నచ్చెరువును గల్పించెను. మాటాడునప్పుడతని కంఠధ్వని పెద్దదిగా నున్నను, నవ్వునప్పటి వాని కంఠస్వరము సుకుమారముగ నుండెను. తుమ్మెదలు జంజుమ్మని తిరుగుచుచేసెడి నవ్వుడవలెనుండెను. అతని పాండిత్యమట్లుంచి, వాని నాగరకతకు నబ్రంపడకుండునుండుటకు వీలులేకుండెను కాను స్త్రీ గనుక తప్పేమియుచేయడట, అతడు సౌందర్యాభిమాని, సౌందర్యము స్త్రీ పురుషులయం దెచ్చటనున్నను నతడొదరించును. ఆ యాదరముయొక్క అక్షణము విలక్షణముగా నున్నది. సౌందర్య

మును సౌందర్యముగా జూచి మన్నించును. దానికెక్కువ వెలకట్టడు దేనివెల దానికే, తూచి వెలకట్టుచున్నాడు, తానీ సుందరుడైన పురుషునితో లేచివచ్చెను. దీనినతడెట్లు గ్రహించెను? అతడు రాజాంతః పురములయందు సేవకుడు, క్షత్రియాంగనలను సులభముగా నిరూపించికొనగలడు. ఈ సుందరుడు వానిమాటలను సర్వము గ్రహించలేదు, గ్రహించెడి శక్తి యితనికిలేదు, అతని ప్రసంగమెట్లున్నదని యడుగగా నితడు నవ్వెను. ఇతని మందహాసము లేతవెన్నెలలు లవలీకిసాలాగ్రములయందు వ్రాలి లేత మల్లియలమీద వ్రాలినట్లుండును, నాగుండియయొక యేకాగ్రతను భజించును, ఇతని యవివేకము నాకు భాసించదు, అతని ప్రసంగములోని నైపుణ్యమితడు గ్రహించలేదు, మరల నతనివద్దకు పోవుదమనగా నితడు తూష్టింభావమును వహించును. ఇతనిదేమున్నది? నేనేది చెప్పిన నది చేయును, ఊతయే వినును, సామాన్యవిషయములకు సమాధానము చెప్పను, అవిగో వెన్నెలలు వచ్చుచున్నవి.

ఇద్దఱును గలసి మరల నచ్చటికిపోయిరి, అతడచటనే నిలుచుండెను, అతడిట్లనెను:—“మంచిపని చేసితివి, చీకటిపోయిన తరువాత వచ్చితివి. చీకటిలో నావద్దకు రాకుము, నేడు కృష్ణపక్షప్రథమ దినము, రెండుమూన్నాళ్ళకు చీకటులు ముదురును, వెన్నెలలకు వెన్నెలతనము పోవును, కృష్ణపక్షములో మొదట నాలుగైదు దినములుపోయిన తరువాత వచ్చెడు వెన్నెలలు వెన్నెలలుకావు. అవి పేరునకుమాత్రము వెన్నెలలు, శుక్లపక్షములోని తదియనాటి వెన్నెల కూడ వెన్నెలయే, వెన్నెలలక్షణము శుక్లపక్షమునందు చవితివంచముల నాటినుండియే నిండియుండును, అట్లే కృష్ణపక్షములో చవితివంచము లారంభించి వెన్నెలలయందు చీకట్ల లక్షణమే నిండియుండును, నేడు రేపు నెల్లండిమాత్రమే వెన్నెల వచ్చినతరువాత నీవు నాదగ్గఱకురమ్ము, తరువాత రావద్దు, మరల శుక్లపక్ష పక్షివస్త్రములలో వచ్చుట నారంభింపుము.

స్త్రీ:—“ఏమి? నీవు నల్లగా నున్నావుగనుక చీకటిలో నాకు గనిపించవా?”

వ్యక్తి:—“నేను నీకు కన్పించుట యట్లుంచుము. నాకు నేనే

గనిపించను, నేనిట్లుండను, చీకటిలో నేను సాధువనుగాను, నా జ్ఞానము నన్ను విడిచి పోవును, నీవు నేడు మరల వచ్చుటచేత నీయందు నాకు సుంతయభిమాన మంకురించుచున్నది. ఈ యభిమానమును పాడుచేసికొనకుము, కడచిన రాత్రి యంత తొందఱగా వెడలిపోయితి వేమి? వచ్చుటయే రాత్రిజాము ప్రొద్దుపోయి వచ్చితివి, రెండుజాము లుండవచ్చును. కోడికూసినప్పుడు వెడలిపోవచ్చును, ఎంతయో మాటాడుకొనవచ్చును, వెన్నెల పిండియారబోసినట్లుండెను, నీతో కొంత పరిచయమేర్పడెను. నా మాటలు వినెడువారులేక నేను తహ తహలాడుచుందును, నేను మహారాజుయొక్క ద్వారపాలకుడను, నా మాటలు రాజులకు, రాజపురుషులకు నక్కఱలేదు, నేనెప్పుడు నంతఃపుర స్త్రీలతోడనే మాటాడుచుందును, నీవును స్త్రీవి, స్త్రీల కేవల మంచుమాటలు చెప్పటకే నా గుండె యారాటవడుచుందును. దొంగిలికిదా! యని సంతోషించితిని, నేను నీతో నెన్నియో చెప్ప వలయును, మా రాజు చెడిపోయినాడు, ఎవ్వతెనో యొక ర్తుకను తెచ్చినాడు, ఆమె లోకోత్తర సాందర్యవతి, ఇట్లుగో నీ ప్రక్కనున్న పురుషునివలె. ఆమె మూగది. ఇతడు మూగవాడు. పీరి మూగ తనము ముఖావయవములకు సంబంధించినదికాదు, వారి మనస్సులకు సంబంధించినది, విద్యాబుద్ధులెఱుగనిది, రక్తగతమహాలక్షణములేనిది, మూగతనము, గ్రుడ్డితనము, కుంటితనము మొదలైనవి లోకమునందు శరీరావయవములకు సంబంధించి యవి పనిచేయకున్నప్పుడుగల లక్షణములుగా చెప్పబడును. కన్నులుండి కనలేడందురు. ఎదురుగా నున్నది కూడా చూడలేదు. ఎందుచేత? వివేకము లేకపోవుటచేత.

ఛాందోగ్యములో నొక కథ యున్నది. ఒకప్పు డింద్రియము లకు వానిలో వానికి నేను గొప్ప యనగా నేను గొప్పయని యొక వివాదము కలిగినది. కన్ను లేకున్నచో కలియుగమే లేదందురుకదా! అందుచేత నేత్రము తనకంటే సర్వోత్కృష్టమైన యింద్రియములేదని వాదించినది. అట్లే పంచేంద్రియములును వాని వాని యాధిక్యమును తాను తాను చెప్పికొన్నవి. మనస్సు కూడ నొక యింద్రియమేకదా! ఇవియన్నియు పోరాడుకొనుచుండగా మనస్సు మాటాడకుండా నూలుకున్నది. ఈ ప్రశ్న యెట్లు తేలవలయును? చివరి కివి యొక

నియమము చేసికొన్నవి. ప్రతి యింద్రియమును తాను లేచిపోయి యొక సంవత్సర మెక్కడనో ప్రోషితత్వమును నెఱపి తిరిగివచ్చును. ఈ లోపుగా తక్కిన యింద్రియములు అవి లేకపోవుటచేత పనిచేయ కున్నచో, వ్యర్థములై నచో దాని యాత్మకృష్టము నిరూపింపబడును. ఇట్లు నిర్ణయించుకొని వంచేంద్రియములలో ఏకొక్కొక్కడు బయలు దేటి పోయి యేడాది యేడాది ప్రవాసము చేసివచ్చినవి. దాని దాని ప్రవాసములో తక్కిన యింద్రియములతో దేహయాత్ర సాగుచునే యున్నది. అందుచేతనే యింద్రియమునకు సర్వోత్కృష్ట లేదని రుజువై నది. అప్పుడవి యన్నియు గూడి మనస్సుతో నిట్లు చెప్పినవి:—
 “మేమొక్కొక్కరము పోయి యేడాది వలనయుండి వచ్చితిమికదా! నీవుకూడ పోయిరమ్మ”--అని “అట్లే” అని మనస్సు తానుకూడ లేవబోయినది. అది లేచినంతనే తక్కిన యింద్రియములన్నియు పాదులనుండి పెగిలి హఠాత్తుగా పెల్ల గిల్లినవి.

అది యెట్లున్నదనగా వేదకాలమునాడు మంచి యుత్త మాశ్వమును పరీక్ష చేసెడివారట! దాని నాలుగు కాళ్లు కలిపి త్రాటితో గట్టి ఆ త్రాడు భూమిలో లోతుగా పాతిన యొక మేకు నకు బిగించి కట్టుదురు. ఆ గుఱ్ఱము నేలపై బడియుండును. ఆ గుఱ్ఱము నొక చబుకతో ఛడేలున కొట్టుదురు. ఆ గుఱ్ఱమా చబుకు దెబ్బ కోర్వలేక నేలమీదనుండి శరీరమును మింటికెగిరించును. భూమిలో లోతుగా పాతబడిన యా మేకు పెల్ల గిలివచ్చును. అప్పు డది యుత్తమాశ్వమని చెప్పుదురు. ఆ గుఱ్ఱమెగిరినంతనే ధాత్రిలో నుండి యా మేకెట్లు పెల్ల గిలివచ్చునో మనస్సు లేచినంతనే యింద్రియముల కుదుళ్ళు లేచిపోయినవి. అప్పుడు మనస్సు యొక్క ప్రాధాన్యము తెలిసినది. ఇది యర్థవాదము. ఒక విషయము యొక్క ప్రాధాన్యమును చెప్పెడు కథను వేదములయందర్థవాదమందురు. పరియనగా ముక్కు-కన్ను-చేవి మాటాడలేవుకదా! మాటాడలేని వానిని మాటాడినట్లు నిరూపించుట హాస్యాస్పదమగును. కాని యివి యచట మాటాడినట్లు చెప్పబడినవి. ఎందుకయ్యా యవగా, నీ కథలో మనసు యొక్క ప్రాధాన్యము చెప్పబడటకు చెప్పబడినదికాని మరి యొకందుకు కాదు.

ఇది యెందుకు చెప్పిననగా వాడు గ్రుడ్డివాడనగా వాని మనస్సు వాని నేత్రేంద్రియమునంటి పెట్టికొనియుండలేదని యర్థము. వెనుక మనస్సు లేనిచో కన్ను చూడదు, చెవి వినదు, నాసిక ఆహారా-
 శించదు. ఇట్లుండగా నా మనస్సు యొక్క శక్తిని బట్టి యింద్రియ-
 ములు పనిచేయును. మనస్సు పేదమనస్సైనచో వాడు సరిగా
 చూడలేడు. వినలేడు. లోకములో తర్కమనగా కార్యకారణ-
 సంబంధము. ఆ కార్యకారణ సంబంధమును తెలిసికొనుట వివేకము.
 తెలిసికొనలేక పోవుట అవివేకము. లోకమునందుగల సర్వ విషయ-
 ములు కార్యజాతములే. అన్నియు కారణజాతములే. మనుజుని
 వివేకమునుబట్టి వానికి గల కార్యకారణ సంబంధము విదిత-
 మగును. దానికి విద్యాబుద్ధులు కావలయును. జన్మలోనున్న
 రక్తమునందు నిష్పత్తెయున్న మహాగుణములు కావలయును,
 ఒక సంప్రదాయము కావలయును, పూర్వజన్మకర్మమునుబట్టి
 వాడిది యనుభవించుచున్నాడని లోకమునందందురు. ఒకడు
 పూర్వాపరజన్మములయందు విశ్వసించడు. వానికి నందుగల కార్య-
 కారణభావము విదితమగుటలేదు. అట్టియొక జాతియున్నరను-
 కొనుము. వారికిని వివేకమునకు నెంతదగ్గు! వివేకమనగా నొకటి
 తెలిసి యొకటి తెలియక యుండదు. అన్నియును తెలియుటయే,
 అన్నిటికిని గల పరస్పర సంబంధమును గ్రహింపగలుగుటయే! పరులు
 చెప్పినది వినుటయే, నే నెవ్వటికప్పుడు క్రొత్తగా నూహింతుననగా
 నేమి యూహింతును? ఊహ యనునదెట్టిది? ఊహ యనగా నేమి?
 ఊహ దానియంతట నది పుట్టదు. ఒకదానిని సంబంధించి యుద-
 యించును, ఒకదానిని గుఱించి యూహింతువు, దేనిని గుఱించియు
 నూహలేనిచో నది జడముక్రింద లెక్క, ఊహలేకుండుట యొకటి,
 ఊహను చంపుట యొకటి. ఊహలేదనుకొమ్ము. దానిని ప్రాణభావ-
 మందురు, అది జంతువులయందున్న విషయము, ఊహను చంపితివను-
 కొనుము, దాని పేరు ప్రధ్వంసాభావము. అది యోగియందుండును.
 ఊహ కీ రెండు విషయములుండును, అవివేకి యీ రెంటినడుమ
 నుండును.

ప్రశ్న:-“అయ్యో! నేను నిన్న మిమ్ములను శ్రాహ్మణులూ యని

యడిగితిని, మీరు నవ్వితిరి, మీరు చెప్పినవానిలో కొన్నిటిని నేను విన్నాను, తెలిసికొన్నాను. ఇప్పుడు మీనుండి మఱికొన్నిటిని తెలుసుకొనుచున్నాను. మీరు పండితులు. నిస్సందేహముగా బ్రాహ్మణులై యుందురు. మీ మెడలో యజ్ఞోపవీతము కన్పించుటలేదు. బ్రాహ్మణులుకానిచో నింత వివేకముండదు. మీరు చెప్పినవానిలో కొన్నిటిని నేను విన్నానని చెప్పితినికదా ! నేనెచ్చట విన్నాను ? నా తండ్రి ధనపంతుడు, ఉదారుడు, కొన్ని గ్రామములకు ప్రభువు. మేము శ్మశ్రియులము, నా తండ్రి వేదము చదివినవాడు, పండితుల నాదరించెడివాడు, పండితులు మాయింటికి వచ్చుచుందురు, నాకు వయసు వచ్చువఱకు నేను నా తండ్రియొడిలో కూర్చుండియో, భుజముమీద పండుకొనియో వారి వాగ్వాదములు చాల వినుచుండెడిదానను, నాకు వయసు వచ్చిన తరువాత మేము శ్మశ్రియులము గనుక నన్ను బయటికి రానిచ్చెడివారుకారు. మావారంతఃపుర మర్వాదలు పాటించురు. ఆ దినములలో మా నాయనగారి దర్శనమునకు వచ్చెడి బహు పండితుల మాటలు నేను విన్నాను ఆ సంస్కారము నాలో చెడకుండ మరియొక సన్నివేశ మేర్పడినది. మా పురోహితుడున్నాడు, ఆయన వృద్ధు, ఆయన మాయంతఃపురములోనికి వచ్చుటకు నధికారము కలదు. నా తల్లి యాయనకు కూతురువంటిది, ఆయన మాకు నరణపుపండితుడు, మారి పెద్ద గాజ్యముగాదు. కాని, యన్నియు రాచపోకిళ్ళు, చక్రవర్తుల యిండ్లలోని లక్షణములు మాయిండ్లలోగూడ పాటించబడుచుండెడివి. నేను నా తండ్రి కల్లారు ముద్దుబిడ్డను. నాకు తెలియకుండ నా తండ్రి యే కార్యమును జేసెడివాడుకాదు. మహారాజుల యిండ్లలో పోయెడి పోకిళ్లు మాయిండ్లలో పోవుటవలన మా యాదాయము మాకు చాలెడిదికాదు, ఎప్పుడును చేవెలిగినే యుండెడిది, నాలుగేండ్ల కొకసారియో, యైదేండ్ల కొకసారియో మా నాయనగారి కగ్రామమును విక్రయించెడివాడు.

ఇంతకును రాచపోకిళ్ళ మాటను చెప్పితిని, అరణపు పండితుడు వచ్చెడునంత అతనిని తెచ్చెడునంత భోగము మాకు లేదు. మా తాతగారికిని లేదు, అయిన నా యాచారము మాయిండ్లను వదలి పెట్టి పోలేదు. ఆ పండితునకు మా అమ్మగారు కుమార్తెవంటిది

గనుక, ఆయనకు నేను మనుమరాలను, ఆయన మంచి పండితుడు, మా యమ్మగారితో నా పండితుడు వీలైనప్పుడెల్ల గొప్ప గొప్ప సంగతులు చెప్పుచుండును. నేను చిన్నప్పుడు నా తండ్రియొడిలో నెట్లు కూర్చుంటినో యా పండితుని యొడిలో నట్లే కూర్చుంటిని. నాకు వయసు వచ్చినతరువాత తక్కిన పండితుల యువశ్యాసములు వినకపోయినను మా పండితుని వాక్యములు వినుచునేయుంటిని. ఆయనకు నేనన్నచో పట్టరానంత ప్రేమ, ఇందులో నొక విషమస్థితి కలిగినది. మా యమ్మగారి వెంట నా పండితుడు వచ్చెననగా నతని కుటుంబ భారమంతయు మోయవలసినవారము మేమని యర్థము. ఆయన నివసించుటకు గృహమును మా నాయనగారిచ్చిరి, ఆయనకు వంతానమున్నది, వారును పెరిగి పెద్దవారై నారు, అతని యింటిలోని వ్యయము నాల్గరెట్టైనది. ఇవట మా నాయనగారి పనియే కొంత కొంతగా పచ్చియార నారంభించెను. మా నాయనగారా పండితునకిచ్చునవి కొన్ని వార్షికములు, కొన్ని మాసికములు, కొన్ని దైనికములు, వార్షికములెట్లో యిట్లు చెల్లుబడియైనను, నెలతరబడి యిచ్చెడివి దినములతరబడి యిచ్చెడివి కొంతవడుచుండెను. వారి యింటిలో నిబ్బందియగుచుండెను, ఆ పండితుడు మా యిల్లు వదిలి పెట్టి మా యూరువదలిపెట్టి మరల మా తాతగారివద్దకు పోవలయుననగా నది యెట్లుపొసగును? పారికయేండ్లుగా మా గ్రామమున మమ్మాశ్రయించియుండి యిల్లువాకిలియన్నవి మా గ్రామములో నుండి నేడు గుడ్డదులిపికొని పోవలయునన్న సత్రములో పండుకొనినవాడా? సత్రములో పండుకొనినవానికది సాధ్యమగును, వాడు లేచి గుడ్డదులిపికొనిపోవును.

కాని, యొకటున్నది. మా సంసారముయొక్క యిబ్బందులు మా తండ్రియొక్క చేవెలితియు నా పండితుడు చూచుచునే యున్నాడు. అందుచేత నాయన తన సంపాదన తానే చేసికొనుచుండెను. మా నాయనగారిచ్చినది తీసికొనుటయేగాని తొలినాటి వలె తనకిది కావలయునని యడుగుటలేదు. క్రమక్రమముగా నేమైనదనగా నతనికుటుంబము మా కుటుంబముమీద నాధారపడియున్నదని చెప్పుటకే వీలులేకుండెను. కాని, యతడు మా తల్లియొక్క

యరణపు పండితుడనియు మా యాశ్రీతుడనియు మా కొలువులోని వాడనియు నన్న విషయము మాసిపోలేదు. తొలినాడాయన మా యింటికి తఱచువచ్చుచుండెడివాడు. ప్రతిదినము వచ్చుచుండెడివాడు. చివరిదినములలో తనకు పీలై నప్పుడెల్ల వచ్చెడివాడు. ఆయన వచ్చి నప్పుడెల్ల మా యమ్మగారు గృహములో నిబ్బండిగానున్నను - కొన్ని సంభారములను సమకూర్చి యాయన వెంటపంపెడిది, అది యాయన కిష్టములేదు. ఆయన వచ్చినచో మా యమ్మగారిట్లు చేయునని యాయనకు తెలియును అందుచేత తఱచుగా మా యింటికి వచ్చెడి వాడు కాదు. ఆయన రాకపోయినచో మా యమ్మగారికి తోచెడిది కాదు. నాకు మరీ తోచెడిదికాదు, ఆయనయెడితో పెరిగినదానను చిన్నప్పుడాయన చంకలో నుండినదానను, ఆయన కన్పించినంతనే ప్రాణములు లేచివచ్చెడివి, నా చిన్నప్పుడాయనరాగా. తాతగారు వచ్చిరని పోయి కాళ్ళకు పెనవేసికొనుట నాకు చెల్లినదిగాని వయసు వచ్చినతరువాత దానికి చెల్లుబాటుపోయినది. "తాతగారు వచ్చిరి" - అంతే. నేనుపోయి సమీపమునందు నిలుచుచుంటయు తప్పే. తొలి నాటివలె పరాచికములానుంటయు తప్పే. నేనొక హద్దుదాటి మాటాడి నచో, ప్రవర్తించినచో నాయన వెళ్ళినంతనే తల్లియో, తండ్రియో, వారి మాటమీద నొక దానియో నన్ను అట్లుచేయుట తప్పని మంద లించుట జరుగుచుండెడిది. కాని, యుక్త రహస్యము, అది నాకు తెలియును, ఆ పండితునకు తెలియును, అతడు తనకడుపునపుట్టిన కూతురుకంటె నన్నెక్కువ ప్రేమించుచుండెను. నా కాయనమీద గల ప్రేమ నిజానికి నాకు నా తండ్రిమీద లేదు, నా తల్లిమీద లేదు.

ఎక్కువసార్లు వారి కుటుంబము మాయింటికి వచ్చుచుండెడి వారు, మేము వారియింటికి పోవుట తక్కువ, మా నాయనగారు, మా యన్న, మా కుటుంబములోని పురుషులు వారియింటికెన్నడు పోరు. ఆయనయు నాయనకొడుకులును మా యింటికి వత్తురు. మా నాయనగారి దర్శనము చేయుదురు. వినయముగా ప్రవర్తించురు - ఆ పండితుడు మా నాయనగారియందు మిక్కిలి వినయమును ప్రదర్శిం వడు. నా తండ్రితో సమానునివలెనే ప్రవర్తించును, నా చిన్నప్పుడు పండిత కుటుంబములోని స్త్రీలు మా కోటలో నే చిన్నియక్కఱ

వచ్చినను వచ్చుటయు, నిబ్బడిముబ్బడిగా సాచెలు వస్తువులు కొని పోవుటయు కలదు. మా తల్లి కాని, మా కోటలోని మా రాజకుటుంబములోని స్త్రీలుగాని వారి యింటికెప్పుడో పోవుటకలదు.

నాకు వయసు వచ్చినతరువాత నేను పండితునితో తొలినాటి చనవునెఱుపుట మర్యాదా దూరమన్న విషయము తెలిసినతరువాత నేనును నావెంట నొక పరిచారికగా వారియింటికి వలుసార్లు పోవుట యారంభించితిని ఆయన కిద్దఱు కుమారులు, ఇద్దఱు కూతుండ్రు, అందఱకు పెండ్లిండ్ల యైనవి. పురుడో, పున్నమో, వండుగో, పబ్బమో ఎప్పుడు నేడియో యొంటి జరుగుచునే యుండెడివి నేను పోవుచునేయుండెడిదానను, మా తల్లి వద్దన లేదు, మా తండ్రికి తెలిసి కూడ మూకీభావము వహించెడివాడు. మా వ్యవహారము సుంత సుంత చిదికిపో నారంభించెను. ఒకటి రెండు సార్లాపండితుడే మా నాయనగారికి సాహాయ్యముచేసెను, మారాచటివి దాని నంగీకరించ దని యాయనకు దెలియును. అందుచేత నతని రహస్యముగాచేసెను. అతడు పకారముచేసిన సంగతి మా తండ్రికి తరువాత తెలిసినది, ఆయనయు నెడదలో సంతోషించెను.

ఇది యిట్లుండగా, నా పండితుడు వృద్ధుడైనాడు. అదివఱ కతడు యాచించి యెఱుగఁడు, ఎవ్వరి నాశ్రయించెడివాడుకాదు. మా యాస్థానముననుండి పరులనాశ్రయించుట మా రాజకుటుంబమునకు తలవంపు. అందుచేత తత్పూర్వమునం దతడెంత పండితుడో ఎవరికిని తెలియదు. మా యాశ్రయము క్రమక్రమముగా నడలిన కొలది, యాయన దేశముమీదికిపోయిన కొలది యాయన సంగతి యందఱకు తెలియుటయు, నతనికొడుకులు కూడ పండితులగుటయు వారారుచేతులతో సంపాదించుచుండుటయు జరిగెను. వారారెండ్రలో మంచి ధనవంతు లనిపించుకొనిరి.

సామాన్య కుటుంబములవారు ధనవంతులనగా దాని యర్థము వేఱు. ధనవంతుడు వేదవాడునన్నమాటల కర్తములు భేదించుచుండును. సామాన్య కుటుంబములలో వ్యయము తక్కువ. ఒక క్రొత్త చీరనుకొన్నచో నది మంచి చీరయేకావచ్చును. గొప్ప చీర యనియే యనిపించుకొనును. దానివెల యొక దీనారములో పది

యవవంతుండును. మా కుటుంబములలో నాలుగైదు దీవారములు పెట్టినగాని మంచి చీరయన్నదిరాదు. ఆ పండితుని గృహము సంపన్నముగా నున్నదనగా మాకు మిగిలిన సంవదలో నది పదియవవంతుండుడు. కాని వారు సంపన్నగృహస్థులు. మేము చిడికిపోయినవారము, వారివలె బ్రతుకుట యారంభించినచో మేము వారికంటె పదిరెట్లెక్కువ సంపన్నులము, ప్రొద్దుక్రంకునప్పటికి మా యింట వంద దీవములుండును, వారియింట రెండు దీవములుండును. వారియింట మిక్కిలిగా లేచినచో పూటకు పదివిస్తళ్ళు లేచును, మాయింట పూటకు వందమంది తిందురు. అయినను మేము చిడికిపోయినవారము, వారు సంపన్నగృహస్థులు.

నేను వారియింటికి పోవుటకు మావాండ్రభ్యంతరము చెప్పలేదు. అందుచేత నేను వారియింటికి పోయినప్పడెల్ల నేనాపండితునితో చాలసేపు కూర్చుండి మాట్లాడెడిదానను, ఏవో ఏవో అడిగెడిదానను, చెప్పెడివాడు, అందుచేత నాకు చాల విషయములు తెలియును, ఓయి! విద్వాంసుడా నేను పూర్వము విన్నవానికంటె నీ వొండు రెండు విశేషములు నాకెక్కువ చెప్పితివి. ఛాందోగ్యములోని కథ మా తాతగారు నా కెప్పుడును చెప్పలేదు. తాతగారనగా నా పండితుడని యర్థము. నీవలననే మొదటిసారి విన్నాను. ఆయనకు నాయందెంత ప్రేమయున్నదో నేను నీకు చెప్పినచో నా రహస్య మంతయును చెప్పినట్లే, నా బ్రదుకంతయు చెప్పినట్లే, నా యిప్పటి స్థితిని నీకు వికడవఱచినట్లే.

ఓయి! నా సంగతి చాలవఱకు నీవు నీ వివేకముచేత, నీ యనుభవముచేత నేను చెప్పకుండనే తెలిసికొంటివి. నీ సంగతి నాకేమియు తెలియదు, నీవు నా కవిదిత పురుషుడవు, నేను నీకు నాసంగతి యంతయు చెప్పినచో నాజుట్టు నీచేతికిచ్చినట్లే, ఇది పురుషుడనెడి మాట. నేననుచున్నాను. నీవెవ్వడవో, నాకు చెప్పము. సత్పురుషులతోడి ప్రసంగము సుఖదాయి, అది నన్ను లోభ పెట్టుచున్నది. మరి యింకొకటి చెప్పెదను. ఆ పండితుని వాగైర్విఖరికిని నీయొక్క వాగైర్విఖరికిని చాల సామ్యముకలదు, నన్నది ప్రలోభ పెట్టుచున్నది. నీ వెవ్వరవో చెప్పము.”

వ్యక్తి:-ఆ పండితుని పేరేమి?

శ్రీ:-సుదర్శనభట్టారకుడు.

వ్యక్తి:-ఆయనను నాకు చూపింతు?

3

నీ వడిగివావు గాన చెప్పుకున్నాను, నీ వడిగిన దానికి సమాధానము చెప్పట తేలికగాదు. దాని వెనుక పెద్ద కథ యున్నది. మా కుటుంబములో జరిగిన బహు విషయము లట్లుండగా వాని వెనుక నొక కథ యున్నది. అది మా నాయనగారు చెప్పగా నేను విన్నది. మా నాయనగారి పేరు 'కార్తవీర్యార్జున వర్మ'. మా తాతలవాడెప్పుడో మేము మహారాజునకు యుద్ధములో పాల్గొనిపోయినాము! ఆయన మహా వీరుడు. ఆ మా పూర్వుని కార్యమునకు మెచ్చి యా మహారాజు మాకు ముప్పది గ్రామములమీద నధికారమిచ్చెను. మే మప్పటికి నిప్పటికి రాజబంధువులము గాము. ఈ నేపాళదేశమున మావంటి చిన్న చిన్న ప్రభువులు పలుమంది కలరు. ఒక రాజున్నాడు. ఆయనకు నలుగురు కుమారులు. పెద్దవానికి రాజ్యము వచ్చును. తక్కిన మువ్వురేమి కావలయును? ఆ రాజునకు సంతానము కలిగినచో వీరు పినతండ్రులు. ఆ సంతానమునకు సంతానము కలిగినచో వీరు పినతాతలు. ప్రపంచమున నన్ని కుటుంబములకువలెనే రాజ కుటుంబములును, నాలుగైదు తరాలమీద నేమగుచున్నది? రాజ వంశమునకును వీరికిని సంబంధము లేకపోవుచున్నది. లోకములో చెప్పికొనటలేదా? వారు మాకు జ్ఞాతులు. వారికి మాకు తరాలు తెగిపోయినవి గోత్ర మొక్కటియేగాని మాకును వారికిని సంబంధము లేదు. మైలలు, పురుళ్ళు లేవు. ఇట్లే రాజవంశములు కూడను. కొన్ని వంశములు మరియు దూరమైపోకుండ వారి మనుమరాండ్రనో మేనగోడండ్రనో రాజబంధువులకు చేసికొందురు. ఇట్టి సంబంధములు కలచోట నెప్పటికప్పుడు మహారాజులు మరియు దగ్గటి వంశముల వారికి దగ్గటి బంధుత్వము కలవారికి కొన్ని గ్రామము లిచ్చి వారిని ప్రభువులుగ చేయుదురు. అట్లు నేపాళదేశమున చాలమంది చిన్న చిన్న ప్రభువులు కలరు.

మా వ్రతుత్వమట్టిదిగాదు: నాలుగైదు తరాలక్రిందటి మా
 కాక యెవరో యాయన యొక్క శౌర్యార్జితము. అందుచేత నేమైన
 దనగా మా తండ్రి వఱకు మా పూర్వులందఱును మహాశూరులు. మా
 తండ్రి మాత్రమే కాదు; కాదనగా, 'కాదో'-అవునో నాకు తెలియదు
 కొన్ని వందల యేండ్లుగా రాజ్యము ముఖముగా నున్నది. యుద్ధములు
 లేవు. ఏ మూలవో, యెవడో నుంత యెదురుతిరిగిన జాడలేదు. అట్టి
 పరిస్థితు లేర్పడినచో శూరులు కనిపింతురు, లేనిచో కనిపి చరు.
 లోకమునందేదైన నంతియే కదా! రావణాసురుడు జనించలేదు.
 రాము డవతారమై త్రవలసిన యవసరమేలేదు. అది ప్రపంచమున
 కొక నష్టము. భారతీయులకొక యుపాస్యదైవము లోపించెడివాడు,
 మహాదైవము లోపించెడివాడు. అట్లే మా తండ్రి వట్టి ఙ్గత్రియుడు.
 ధనుర్విద్యయు, ఖడ్గవిద్యయు తెలిసినవాడే. ప్రయోగావసరము
 లేనప్పుడు ఏ విద్య యొక్క లోతెట్టిదియో యెట్లు తెలియును? ఒక
 విద్యకు ప్రధాన ప్రయోగావకాశములేనిచో నా విద్య మఱియొక
 దారితీయును. అందుచేత, మా తండ్రికి వేటయందు మహానురాగము
 కలిగినది- ఆ వేట యన్నచో నాయన ప్రాణములను వదలును.

మా నాయనగారు తన యాస్తిని చాలవఱకు పాడుచేసిరని
 చెప్పితినికదా! దానికి కారణము ఆయన యొక్క మృగయావ్యసనము.
 గుఱ్ఱములు, కుక్కలు, వేటకాండ్రు, వరిలు, బిటిగోలలు మా
 యింటినిండా సమృద్ధిగా నుండును. ధనుస్సులు, కత్తులు, చాళ్ళు
 చెప్పటకు వీలులేదు. అయిదారేండ్లమీద వాని నన్నిటిని కొనుటకు
 నై చారూళ్ళు అమ్మవలసినవచ్చెను. ఇదికాక, ఆ వేటకాటు నలుబది
 యేబది కుటుంబములవారు. వారందఱిని మా తండ్రియే పోషింప
 వలయును. మా యమ్మగారి యరణపు పండితుడు—సుదర్శనభట్టా
 రకుడని చెప్పితినికదా! ఆయన కుటుంబమునకు దినవెచ్చము పంపుటకు
 లేదుగాని యీ మృగయుల కుటుంబములకు లోపము జరుగుటకు
 వీలులేదు. మా యింటినిండ పెద్దపులి చర్మములు, చిఱుకపులుల,
 లేళ్ళ, భల్లూకముల చర్మములు వందలు వేలు, కొన్ని యిండ్లలో
 కుడ్యములయందు దేవతల పటములు క్రిక్కిరిసియుండును. మా
 యింటిలో నివి యుండును. మా నాయనగారు గొప్ప వేటకాడని

ప్రతితి. ఎగురుచున్న లేడియొక్క నాలుగుకాళ్ళు నొక్కసారిగా కాణ
ముతో ఛేదించగలడట! ఈ విద్యకు మా తండ్రియే ప్రథముడట
ఆయన ప్రతిష్ఠ యెట్టిదనగా మహారాజాకనాదు పేటకు వెళ్ళుచు
నీయనను తోడు పిలిపించెను. ఈయన వెళ్ళెను. ఒక నెలనాళ్ళు
రాజధానిలో నుండెను. రాజు గొప్ప గౌరవము చేసెను. కాని,
ఓవరకు మా తండ్రి యింటికి వచ్చువేళకు రాజిచ్చిన దేమున్నది?
ఏమియునులేదు. చేసిన గౌరవము మాత్రమున్నది. మా తండ్రి
యెడమచేతికి నుత్తరీయమును చుట్టి నోరు తెఱచిన పులిసోటిలో
దోపి పిడికాకుతో పులిని పొడిచి చంపగలవాడు. ఆయన సాహస
ముతో కూడిన కథలు వందకు మించి కలవు.

ఆయనను చూడవలయును. నిన్ను చూచినచో జనము భయ
పడుదురు కదా! అని నీవే చెప్పితివికదా! దానిని నేను ప్రత్యక్షముగా
చూచుచున్నానుకదా! నీ మూర్తిలోని భయంకరత్వము వేఱు; మా
నాయనగారి మూర్తిలోని భయంకరత్వము వేఱు, నీ మొగములోని
వికారము—వికారమనగా కన్నులు, జుట్టు, చెక్కిళ్ళు, దంతములు,
చిరుకము సామాన్య మానవుల ముఖములయందు కంటె భిన్నముగా
నుండుటలో నున్నది. ఒక స్త్రీగాని, ఒక పురుషుడుగాని ఆకర్షాంత
వికారనేత్రములు కలవారని చెప్పబడవచ్చును. కనుక పెద్ద నేత్రము
లుండుట ముఖవికారపాత్రు కాదు. సాందర్యమనియే చెప్పవల
యును. ఆ పెద్ద కన్నులే యెప్పుడు సుందరములు? యెప్పుడు
భయంకరములు? మొదలైనవి విచారించినచో సాందర్యమనగా
నేమి? వికారమనగానేమి? యన్న ప్రశ్న పుట్టును.

“మనమందఱము నేపాలదేశస్థులము. ఈ భారతదేశమున
నెన్ని దేశములు కలవు. అన్ని దేశములలోని స్త్రీలు, అన్ని దేశ
ములలోని పురుషులు సమానముగా నుండురా? ఏదో పన్నని మార్పు
భిన్నజాతులయందు తోచుచునేయుండును. ఈ జాతిలోని పురుషు
లకు ముక్కు పొడుగు, ఈ జాతిలోని పురుషులకు కన్నులు చిన్నవి,
మఱియొకజాతి చెక్కిళ్లు లోనికి తోసికొనిపోవును. కాని, యే జాతికా
జాతి వారి జాతియొక్క శరీరలక్షణముల ననుసంధించి సాందర్య
మునో, వికారమునో కాముదా నిర్ణయించుకొందురు. వికారము

గాని, సాందర్యముగాని యా నిర్ణయముమీద నాధారపడియుండును. ఇంతకుమించి యింకొకటున్నది - ఏ దేశమందైనను, ఏ జాతియందైనను నందఱు మానవులేకదా. కనుముక్కు తీరు, ఫలము యొక్క వెడల్పు, చెక్కిళ్ళ పొండిక ఇవియన్నియు నుండగా ఒక కొంతమేర మానవుని కన్ను సహించగలదు. కొంతమేర సహించలేదు ఆ సహించ లేనిదానిని రాక్షసరూపమందురు.

భగవంతుడు సృష్టించినప్పుడే మానవులకు గల ఇంద్రియములు వాని వానికి భిన్న భిన్నములుగాగల శక్తులయందు పరిమిత పేర్పఱచినాడు. మనది చలిదేశము. మన మెప్పుడు నున్నదుస్తులను చేసికొని తిరుగుదుము. ఉష్ణ దేశములో జను లోర్వలేనంత వేడిని మనమోర్వగలమేమో' వేడిమి యనగా రెండు విధములు: ఒకటి: సూర్యునివేడిమి, రెండవది వస్తువులలోని వేడిమి. చలిదేశములలోని వారికి నుష్ణమండలములలోని గ్రీష్మకాలములయెండ సహించరాని దగును. అచ్చటి జనులు వారి నిత్యకృత్యములు వారు చేసికొనుచునే యుందురు. స్నానార్థము వేడినీళ్ళు కలవు. ఆ వేడినీళ్ల యుష్ణత మన మోర్వగలిగినంత యుష్ణ మండల జనులోర్వలేరు. అట్లే చెవి కొంత శబ్దమును వినగలదు. ఆ శబ్దము యొక్క ప్రమాణము మితిమీరినచో చెవులు పగిలిపోవును. అట్లే మానవరూపమును గ్రహించి సహించ గలుగునొక ప్రమాణము మానవుని బుద్ధిలో నున్నది. ఆ ప్రమాణము బుద్ధికే తెలియును. అది చాటినచో వానిని వికారాకారుడనియందురు మరల నిందులో కొన్ని భేదములున్నవి.

ఒకడు గొప్ప వీరుడు. మా నాయనగారు గొప్ప వేటకాడు. ఆయన వేటలోచేసిన మహాకార్యములనుబట్టి ఆయనను వికారాకారుడురు. ఆయన యంతవేటకాడుకాదు. అప్పుడాయననువికారాకారుడందనరు. నీవు నల్లనివాడవు, నాతండ్రి ఎఱ్ఱనివాడు. ఇది కొంత భేదమును చేయును. ఇదియంతయు నేనెందుకు చెప్పుచుంటిననగా మా నాయనను మెచ్చుకొనెడి వారేగాని, యాయన దగ్గరకు వెళ్ళెడివారు లేరు. ఆయనతో స్నేహము చేసెడివారూ లేరు. ఆయనను ప్రేమించెడివారు లేరు. ఆయన ప్రకృతికూడ సహజముగానో, వేటవలన సంక్రమించిన లక్షణములచేతనో భీమమూర్తి, భీమ ప్రకృతి, కాంత ప్రకృతి కాదు.

మనోహరమైన స్వభావము కాదని యర్థము. ఆయనకు పది వంద్రెండేళ్ల క్రిందటివఱకు నొక్కడే స్నేహితుడు; ఇప్పుడా స్నేహితుడు కూడ లేడు. అతని పేరు 'గాలి', మా నాయన యెంత భయంకరమూర్తియో, అతడంత సాధుమూర్తి. నా జన్మతనములో నే నతనిని చూచితినీ మా కతడు చుట్టము కాదు, చుట్టమువలె కన్పించెడివాడు. నాకేమిట అతని చిరునవ్వు, అతని నన్నని మీసములు, సంస్కృతములైన శిరోజు ములు వినయమును భాసింపజేయు వేషభారణము సర్వజనులకు హృదయంగమముగా నుండెను.

ఈ యిద్దఱికిని పొత్తు కుదరెను. కుదురుటకు హేతువు కలదు. గాలియొక్క శరీరము మా తండ్రికున్న శరీరములో నాలుగవవంతు కాని మా తండ్రికెంత బలముండెడిదో, గాలికెంత బలముండెడిది. మా తండ్రి యెంత సాహసుడో అతడంత సాహసుడు. మా తండ్రి యెంత వేటకాడో అతనంత వేటకాడు. వారి చెలిమి కిది కారణము. మరియు గాలికి నా తండ్రి దేవుడు, అవతారమూర్తి. అతడు లేడితో పరుగెత్త గలడు; ఏనుగుతోడమును పూని విరువగలడు. అతని మూర్తికి, అతని బలసాహసములకు సంబంధము లేదు. అడవిలో బహు జంతువులుండునుగదా! సామాన్యముగా మనము పెద్దపులిని, సింహమును; క్రౌర్యమునకు, శీఘ్రలంఘనమునకు చెప్పకొందుము. వాని జాతి జంతువులు కలవు. తోడేలు, సివంగి, చిలుక మొదలైనవి. ఎవడు పులిని, సింహమును నవలీలగా నిర్జించగలడో వానికివి లెక్కయేమి? ఏనుగు మనో బలిష్ఠమైన జంతువు. మా తండ్రియు, గాలియు నేనుగును లెక్కజేసెడివారుకారు.

అంత ప్రతిష్ఠలేని జంతువులు కొన్ని యడవులలో తిరుగుచుండును. అందులో నొకటి భల్లూకము. నల్ల యెలుగుగొడ్డు. నా తండ్రికి భల్లూకమనగా భయము; భయమని చెప్పటకు వీలులేదు. అదియొక నిరాదరణ. కాని, దాని జోలికి పోయేడివాడు కాడట. దానిజోలి మన కందుకని పరిహరించెడివాడట: లోకములో భయము నమక్కారముగా నుండును. ఒకడు పదిమంది తన్ను జాటుముట్టినను విదలించివేయగలడు. నిర్భయముగా నడవులలోగూడ తిరుగగలము.

కాని రాత్రిపూట నింటినుండి ఓంటరిగా బయటకు రావలెనన్న భయము.

మాట యేబదియేండ్ల క్రింద మన నేపాళదేశస్థైర్యమునకు మహాసేనాధిపతి యుండెడివాడట. ఆయన పేరు చక్రదండి. నీవు కూడ వినియుండవచ్చును. ఆయన చండప్రచండుడట. ఆయన ముందెంతటి శక్తువైనను. నిలువలేక కాలికి బుద్ధిచెప్పెడివారట! ఎంతటి శక్తువైన ఊడనివాడుటయే. పారజూచిన రిపునేన పాట జూచెడివాడట. అంతటి వానికి పిల్లియన్నచో భయమట. ఏమి చెప్పవలయును? వీనికి గారణములు మనము చెప్పలేము. శ్రీరామచంద్రుని తాతగారున్నారే అజమహారాజుగారు ఆయన భార్య ఇందుమతీదేవి. అమెమీద నొకనా దాకాళముమీదనుండి యొక పుష్పము పడినది. ఆ పుష్ప దెబ్బతోలి యామె చనిపోయినదట. గగనపుష్పము ప్రాణముతీయుటకు నిదియొక్కటే-సృష్టి మొదలు సృష్టి చివరవరకురావరణ యనుకొందును.

మా నాయనగారును, గాలియు నవ్వకప్పుడు వీరిద్దరే యడవిలోనికి పోయెడివారు. పోయి తిరుగుచుండెడివారు. గుఱ్ఱాలులేవు, నేటకక్కులు లేవు, వలలు లేవు, జిగురుకండెలు లేవు, దీములు లేవు. అట్లొకనాడు తిరుగుచుండగా వారికి హఠాత్తుగా మనిసికి మనిసికి నెడములేనంతగా నొక భల్లూకము కనిపించినది. మా నాయనగారెంత యాజానుశాసనవో ఆ భల్లూకము వెనుగాళ్ళమీద నిలుచుండగా సంతయెత్తున్నదట. అది వెనుగాళ్ళమీద నిలుచుండి ముప్పైతన నోటి యెత్తుననున్న పుట్టయొక్క రంధ్రములోపెట్టి చీమలను పీల్చుచున్నది. బ్రహ్మాండముగా పీల్చుచున్నది. దానినోటివెంట నొక వందకుమ్మెదలు మ్రోయగా నెట్టి ధ్వని యుద్భవిల్లినో యట్టి ధ్వని యుద్భూతమగుచున్నది. వీరిద్దరు దూరమునుండి యా ధ్వనిని విన్నారు. ఆ ధ్వనిని పోల్చికొనలేకపోయినారు. ఆ పుట్ట యెచ్చట నున్నది? వీరు పోయెడి త్రోవ కెడమవైపున నొక కొండకొమ్ము చొచ్చుకొనియున్నది. ఆ కొండకొమ్మున కెడమవైపున నీ వర్షికమున్నది. ఎడమవైపున ననగా కొండకొమ్ము మలుపు తిరిగినంతవే యా పుట్టయున్నది. ఆ భల్లూకము వీరికి కనిపించుట లేదు.

ముందు నాయనగారు నడచుచున్నారట! వెనుక గాలి వెళ్ళుచున్నాడు. వారిద్దరు సమానబలులు, సమాన సాహసము కలివారు. ఇద్దఱును తమ బలమునందు తాము విశ్వాసము కలివారు, తమ బలమునందు తామెంత విశ్వాసముకలివారో రెండవవాని బలము నందుకూడ నంత విశ్వాసము కలివారు. ఇద్దఱివద్ద ఖడ్గములున్నవి. కాని, యొకరిలో నున్నవి. ఇద్దఱి బొడ్డులందు కైజారులున్నవి. కాని, బొడ్డులందేయున్నవి. మా తండ్రి కొండమలుపు తిరిగినాడు. ఒకరినొకరు కౌగిలించుకొనుటకు వీలైనంత ఎడములో భల్లూకమును దగ్గఱినాడు. భల్లూకమునకు తన మహాభోజన సమయ వ్యాఘాతము నకు, మధురభోజనవేళా సమాత్తమైన విఘ్నమునకు బ్రహ్మాండమైన కోపము వచ్చినది కాబోలు! అది లేవనక్కఱలేదు. అదివఱకే లేచి నిలుచున్నది. పుట్టమీది ముట్టె మా తండ్రివైపునకు మరలించినది. బ్రహ్మాండమైన గర్జనచేసినది. మా నాయనగారి మీదపడినది. ఈయన కత్తిదూయుటకు లేదు. కైజారుకీయుటకు వీలులేదు. కౌగలించుకొన్నది. కదలుటకు వీలులేదు, ముట్టెతో గొంతును కసిక్కునకొటికి వేయునన్నంతగా నున్నది. అప్పుడు గాలి చూచినాడు. ఏమి చేయును? దానినొక్క తన్నుతన్నినాడట! అతని తన్నునకు బలిసిన పెద్దపులివంటిది పోయి దూరముగా వదెడిదట! ఆ భల్లూకము కదలలేదు.

కాని అది మా తండ్రినివదలి గాలిమీదపడినది, మా తండ్రి వర్షతమంతవాడు. ఆయననుకంటె వీరిని సులభముగా జయించవచ్చుననుకొన్నదోయేమో! లేదా అతడు తన్నినతన్ను దానికంత శాధకలిగించినవో! అతడు బొడ్డులోని కైజారులాగి దానితో కలియబడినాడు. ఇద్దఱు యుద్ధముచేయుచున్నారు. ఆ భల్లూకము గాలియొక్క కత్తిపోట్లను లెక్కచేయుటలేదు. నిమేషాంశభాగమునందు మా తండ్రికి దిగ్భ్రాంతియు గాలియొక్క చేతిలోకైజారున్నదన్న ధైర్యము వెంటనే భల్లూకముమీదికి పోవలయునన్న యూహ కలిగించలేదు. మరునిముసమున గాలి క్రిందపడిపోయినాడు. దాని కౌగిలింతలో నున్న గాలియొక్క కత్తిపోట్లు దానియొడలినిండ నున్న జటిలరోమములయందు గ్రుచ్చుకొనుచున్నవిగాని, దాని కాపద కలి

గించుటలేదు. అప్పుడు మా తండ్రి కత్తిదూసి దానిపైకి వెళ్ళెను. దాని వెట్లుకొట్టుటకును వీలులేకుండెనట. దానిని కొట్టినచో చెల్లి గాలికి తగులునేమో! ఎట్లయినను భల్లకము గాలిని వదలిపెట్టి తవ మీదికి వచ్చునట్లు చేయవలయునన్న తండ్రి ప్రయత్నము చాలసేపటికి ఫలించినదట, గాలియొక్క మెడను భల్లకము పూర్తిగా కొఱికివేసిన దని చెప్పవలయును. తరువాత తండ్రి దానిని వధించినాడు, గాలికి మిగిలినది కొఱిగింజయంత ప్రాణము. మా తండ్రి దాని ముప్పాతిక శవమును బుజానవేసికొని యోజనము మేరయింటికి తిరిగి వచ్చినాడు. గుఱ్ఱమైనను లేదు, తొందఱగా వచ్చుటకు. ఇంటికి వచ్చెను. వైద్యుడై లేమిచేయగలుగుదురు? అనాటి రాత్రికి గాలి ప్రాణము గాలిలో కలిసి పోయినది.

నా తండ్రియొక్క దుఃఖమునకు మితిలేదు, ఒక్కగా నొక్క డైన ప్నేహితుడు పోయినాడు. ఆయనకు లోకమంతయు నిర్వివ్రతమై పోయినది. ఆయన దుఃఖము నెలనాళ్ళనుభవించినాడట, అప్పుడు తెలిసినది, ఆయనకు నా తల్లియందుకూడ నంతప్రేమలేదు, పిల్లల యందు మాయందులేదు, ఆ దుఃఖము తీరుట కాయన కారునెలలు వట్టినది. తరువాత వ్యవహారము చూచుటలేదు, మరల వేటకుపోవుట లేదు, అప్పటికే పేరునకు వదియూళ్ళుగాని ఋణములు తీరగా నాలుగూళ్ళయిన వ్రభుత్వము దానిదారి యది చూచుకొన్నది. మాయన్న యొకడున్నాడు. అతడు కొంచె మమాయకుడు. ఆస్తి చిన్న ఖిన్నమైపోయినది, ఇంతయగుటకు వదియేండ్లు వట్టినది. కాని, మా వాయనగారి జీవితములో మిగిలిన యాళ యొక్కటియే. ఆ గాలి యొక్క కుటుంబమును రక్షించుట, ఆయనకు దేనిమీదను శ్రద్ధ యుండెడిదికాదు. ఆ కుటుంబము సరిగా గడచుచున్నదా లేదా? ఆ గాలి పోవునప్పటి కతవికొక కుమారుడు కలడు. అతని కేదెనిమి రేండ్లుండవచ్చును. నా తండ్రి దానిని వేయికన్నులతో కాచెడివాడు. వాడు మరల తండ్రియంతవాడగునని మా వాయనగారి యాళ. వాడు తండ్రివలె బిక్కవలుచునివాడు, ఎఱ్ఱనివాడు, మంచి యంద మైన పిల్లవాడు, వారి కుటుంబము మా కొటవెలువలనున్నను వాడు మాత్రము నిచ్చట మా తండ్రి తొడలపై నుండెడివాడు, ఎప్పుడైనను

మా తండ్రి వానిని వదలినచో వానిని మా తల్లి కూడ ముద్దుచేసేదిది
వానితోనే నాడుకొనెడిదానను.

ఇట్లుండగా, నీ గాలియొక్క కుటుంబము కథ చెప్పవలయును,
వారు కాము ఊర్జయులమందురు, వారికి వంశవృక్షములు లేవు,
వారు ఊర్జయులగునో కాదో తెలియదు. వారి యాచారములు
ఊర్జయుల యాచారములు కావు, తెలిసిన రెండు మూడు తరాల
నుండియు వారు పాలు అమ్మి జీవించెడివారు, ఒక గోవులమంద
వరిమిత సంఖ్యాకమైనదే, ఈ గాలి తండ్రికాలములో నొక పశువ్యాధి
వచ్చి గోవులు సగానికి సగము మరణించినవి. దానితో వారెత్తు
వడిరి, అప్పటినుండి వారి సంసారములోని పురుషులు వేటవృత్తుల
వలంబించిరి. గాలి తండ్రి మాత్రము కాంతారము సమీపమున
నుండుటచేత నడవికిపోవుటయు, లేళ్ళు, కుందేళ్ళు, జింకలు మొద
లైనవానిని వధించి తెచ్చి వానిని మా యూరిలోని ఊర్జయులకు,
ధనవంతులైన కూదుర్లకు నమ్మి జీవించెడివాడట. ఆ విద్యయే
కొడుకునకు వచ్చెను. గాలి పొద్దునలేచినది మొదలు జీవితమంతయు
రాత్రివడువఱకు నడవిలోననే. నతనికి మా పురపరిసర కాంతారము
నందు నెక్కడ నేమొక్క యున్నదో ఎన్ని యడుగులు వేసినచో
వెంతదూరము పోవుదురో తెలియును. అన్ని జంతువుల యలవాట్లను
తెలియును. ఏ జంతు వెప్పుడు పైకి దూకునో, ఎప్పుడు పైకి దూకదో
తెలియును.

అట్టివానికి తన్ను చంపిన భల్లూకము పుట్టలో ముట్టెపెట్టి
చీమలను పీల్చుచుండగా నేల తలియలేవని మా నాయనగారి వడిగి
తినీ, ఆయన యిట్లు సమాధానము చెప్పెను, 'మన యడవిలో భల్లూ
కములు లేవు, ఈ యడవిలో నాలుగామడ పోయినతరువాతగాని
భల్లూకములుండవు. అందుచేత నతనికి భల్లూకములను గుఱించి
యెక్కువ తెలియదు. అతనికి తక్కిన హింసమృగముల సర్వవిషయ
ములు తెలియును, భల్లూకము సంగతి ఎక్కువ తెలియదు. మరియు
నీ నాలుగామడ మేరధాతియొక్క లక్షణ మెట్టిదనగా నెక్కువ శిలా
మయదేశము. వృక్షములు సమృద్ధిగానే యుండును, కాని, చీమలు
తవ్వి పుట్టులు పెట్టువు, అందుచేత భల్లూకములిచ్చట యెక్కువలేవు.

మరియు మన యడవులలో పెద్ద కొండలులేవు. కొండకొమ్ములులేవు. పెద్దపెద్ద తేనెపట్లులేవు, మరియును భల్లూకముల కొకదుంపయిష్టము' అదికూడ మన యడవిలో నుండదు. ఈ మూడు పేగువులచేత నాల్గయోజనములు పొడవు నాల్గయోజనముల వెడల్పుగల మన యరణ్యములో భల్లూకములు నివసించవు. భల్లూకము వల్మీకము యొక్క రంధ్రములలో నోరుపెట్టి పీల్చునప్పుడట్టి మోతజరుగునని నేనెఱుగను, గాలి యెఱుగదు, అది యంతకు నాతని యాయుర్దాయము పూర్తియయ్యెడు దినము అట్లు జరిగినది.'

ఆ గాలికి మా నాయనగారికి చిన్నప్పటినుండి స్నేహము. మా నాయనగారి చెలిమి బలిసిన తరువాత వారి యింట ఓరము విక్రయించి బ్రతుకులక్షణము పూర్తిగా పోయినది. వారు కొన్నాళ్లు రాచగొల్లలమని చెప్పికొనెడివారు. మా నాయనగారితో వరిచయము బలిసిన తరువాత వారును రాజపోకిళ్ళే ప్రారంభించిరి. ఉపనయనములు, యజ్ఞోపవీతములు మాత్రము లేవు. క్షత్రియులవలె కర్మలు చేయుటలేదు. మా క్షత్రియులలో నచ్చటచ్చట వేదాధ్యయనము చేయుట, సంస్కృతములో పాండిత్యము సంపాదించుట కలదు. అది మా వంశములోననే అంతరించినది. ఇంక గాలి వంశములో నెట్లుండును? గాలి కుమారుడున్నాడే! తండ్రి పోగా మిగిలినవాడు, మాతండ్రికి ప్రియమైనవాడు, నా తోడి అటగాడు. వీనిని క్షత్రియుల బాలకునివలె పెంచవలయునని మా నాయనగారు గాలితో చిన్నప్పుడనుచుండెడివారట. కాని, గాలి పోయినతరువాత ఆయనగారు ఆ ప్రస్తావనయే చేయలేదు ఆ మాట మూలపడినది. గాలియొక్క ఈ కొడుకుపేరు జితేంద్రాస్తి

నేపాలరాజ్యము యొక్క తొలుతటి వంశములో ననగా భారతయుద్ధకాలమునాడు రాజ్యము చేసిన రాజుపేరు జితేంద్రాస్తి: ఆయన కొడుకుపేరు గాలి మహారాజు, అప్పుడు జితేంద్రాస్తి కొడుకు గాలి. ఇప్పుడు గాలి కొడుకు జితేంద్రాస్తి. గాలి చనిపోవునాటికి జితేంద్రాస్తికి నెనివిబిడేండ్లుండును. నాకప్పటి కారేండ్ల వయస్సట! మేమిద్దరము కలిసి యాడుకొనుచుండెడివారము. రాజు చెడినచో చదర కాదా యన్నట్లు, మా ప్రభుత్వ లక్షణములు చాలవజుకు నశించి

నను, కొన్ని నళించలేదు, కనీస మొకరిద్దరైన పరిచారికలుగాని, పరిచారకులుగాని యుండెడివారు. వారుగాని మరెవరైన చూచిన వారుగాని పడిపోయిన మా స్థితినిబట్టి నాకును, జితేదాస్తితిని ఈడు-జోడుగా నున్నదని యనుకొనెడివారు. గాలిమీద నా తండ్రికి కలిగిన మైత్రీచేత, జితేదాస్తియందున్న ప్రేమచేత, మా సంసారము చిదికిపోవుటచేత నన్నతనికిచ్చి పెండ్లి చేయుమరని కొండటి కొండటి మాహా లుండెడివి. ఎప్పుడైన ఎవరైన నట్టి యూహ వ్యక్తపఱచి నచో మా అమ్మగారు నవ్వుచుండెడిది.

మా నాయనకు జితేదాస్తి మీద నెంత ప్రేమయున్నను తొలిసాటి గాంధీర్యము, చిరునవ్వు కూడ నవ్వకుండుట, నిట్టనిటా రుగా నడచుట, తీవ్రముగా చూచుట మొదలైన లక్షణము లెప్పుడును పోలేదు. వేటమాని పదియేండ్లయినను నా తండ్రియొక్క ముఖ మండలమునందు వేదజీకము కనబడలేదు. తీవి తగ్గలేదు, అప్పుడు నిప్పుడు నెప్పుడు కారావీర్యార్జునుడనగా నందఱకు భయమే. కాని, మానవజాతిలో నొక లక్షణమున్నది. క్రిందిబద్ధవాని నెవ్వడును లేవ దీయదు. ఇది నావంతు అన్నట్లు కానుకూడ నొక దెబ్బ వేసిపోవును. ఒకడు గొప్ప దళ అనుభవించినప్పుడు తద్దళానుభవకాలమునందు చాల ధూర్తుడై యుండెనేని వాని కర్మకాలక, భగవంతు డనుగ్రహించక చెడ్డరోజులు వచ్చినచో జనము వానిమీద పూర్వముగల కోపము నంతయు తీర్చికొందురు. అప్పుడు వానిసలవలె, తొత్తులవలె ప్రవర్తించినవారే ఈవాడేకుమేకై కూర్చుందురు. ఆ నా దీతనిమీద వారి కింత కోపమున్నదని ఎట్లు తెలియును? వారు ప్రకటించెడు భయము. వారు ప్రదర్శించెడి భక్తి, వారు నెఱపెడు వినయము సర్వమును కృతకమే. వారికి తీవికల ధనవంతుని మీద నధికారి మీద నిజముగా నున్నది కోపము, తిరస్కారము. సాగదుకనుక పైకి వినయము, గౌరవము! వాడు పడిపోయినంతనే వారి గుండియలలోని ప్రధాన గుణములు బహిష్కృతములగును;

ఇది యొకటి యిట్లుండగా మరియొకటి కలదు, ఆ యూరిలో మాకు చాల బలగమున్నది. మా వినకారల కుటుంబములు, మా తల్లివైపు చుట్టాలు, మా వినతండ్రుల కుటుంబములు మొత్తము

మీద వదివడేను కుటుంబములున్నవి. మా నాయనగారు ప్రధానులు, ప్రథమ వంశమువారు, శ్రేష్ఠవంశములో శ్రేష్ఠులు, అందుచేత వదియూళ్ళ రాచరిక మాయనకు వచ్చినది. అయినను మా బిందుగులైన తక్కిన రాచవంశములవారు పేదలుకారు వారును ధనవంతులే, ఏ కొంచెమో ఖడ్గవిద్యా నైపుణ్యము తెలిసినవారే. ప్రధానముగా ఖడ్గతీపులే. మా నాయనగారు వదిపోయిన తరువాత వారందరు మొలకాడు కట్టిన మగవాండ్రైరి. తొలిసాటి వినయము లేదు, అశ్రయింపు లేదు, గౌరవము లేదు. వారి యిష్టమువచ్చినట్లు మాటాడుట, లెక్కలేకుండ ప్రవర్తించుట.

కాలవశమున నాకు పదమూడు పదునాలుగేండ్లు వచ్చినవి మా బంధువులలో నెన్నియెన్ని మాటలు పుట్టినవి? 'వారికేమున్నది? వారి పిల్లను మేము చేసికోము' అని యొకరు, 'వారి నెవరో' ఁన కొమ్మని యడిగినట్లు, అప్పటికి మా కింకను గ్రామమొకటున్నది. కొంత సొంతవ్యవసాయమున్నది. పై పరామరిక చొప్పుడకపోవుటచేత వంట నరిగా వచ్చుటలేదుగాని పాలమున్నది, ఒక గ్రామమున్నది. ఒకడు తనకా గ్రామమును, పాలమును నిచ్చినచో నన్ను చేసికొందునన్నాడట; మరియొకరు 'అది కోతి. దానిని మానవుడెందుకు చేసికొనును?' అని, కాని. వరుసయైన ప్రతివానికి నన్ను పెండ్లాడవలెననియేయున్నది. మా నాయనగారు పోయి వారి నడుగవలయునట! వారప్పుడు విచారింతురట! మాపిల్లకు పదునాలుగేండ్ల వయస్సు అప్పుడే పెళ్లికొందర ఏమున్నదని మా యమ్మ యనుచుండెడిది. గాలి పోయినతరువాత నప్పటికి యెనిమిదేండ్లు గడచినవి. అందులో సగము నాలుగేండ్లు, ఆ నాలుగేండ్లు గడవక కూరుచుండునా? అవి కూడ గడచినవి. నాకు పదునెనిమిదేండ్లు వయస్సు వచ్చినది. ఇంక మా బిందుగులలో వరుసయైనవారందరు నన్ను పెండ్లాడుదమని కూర్చున్నవారే! వచ్చిన యిబ్బిండి యొక్కడననగా మాకు మిగిలిన గ్రామమును, మా సొంత వ్యవసాయమును వారి కీయవలెను; ఇచ్చినచో చేసికొందురు!

ఇది యిట్లుండగా - శతేడాపై కిరువదియేండ్లు వచ్చినవి, అతని సొందర్యము పట్టరానిదిగా నున్నది. వయసులో నున్న మమ్మి

ద్దరను కలిసి తిరుగనిచ్చుట మా తల్లి కిష్టములేదుగాని, మా తండ్రి యేమియు మాటాడదు. జితేంద్రాస్తి యొక విలక్షణమైన ప్రకృతి. అతనిని రాచగొల్లయని కూడ వనరాదు. రాచయన్న కల్పము వానికి తగదు.

4

గాలి చరిపోవకముందు జితేంద్రాస్తి మాయంటికి వచ్చుచుండెడివాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు తండ్రియు, మరియొకప్పుడు తల్లియు చంకన వేసికొని తీసికొనివచ్చెడి వారు. నేనతనికంటె చిన్నదాననుకదా! నేను చిన్నప్పుడు చాల అల్లరిపిల్లనట. ఇప్పుడగుదునో కానో నాకు తెలియదు. నేనతనికంటె చిన్నదానను అతనిని చూచినచో నందఱుకు పట్టరాని ముద్దు. నా యల్లరిని నన్ను చూచి యందఱుకు నేవగింపు. అతని నందఱు ప్రేమగా చూచి నన్ను కనరుకొనుటతో నా కతనిమీద కోపముగా నుండెడిది. జితేంద్రాస్తి యెంత ముద్దయిన పిల్లవాడో అంత మొద్దయినపిల్ల వాడు. అతడు తెలివితలవాడే. అతని తెలివి నాకు తరువాత తరువాత తెలిసినది. చిన్నప్పుడు మొద్దబ్బాయి యనుకొనెడివారు. కాని, వానిదుంపతెగ! వానిమొగమే చాలును వాని నందఱిచేత మోహింపజేయుటకు. మాకోటకు వచ్చినను వానిని క్రింద నిలువనిచ్చెడివారుకారు. వాడొంటరిగా కనిపించవలయుననియు వానిని గిల్లి యో రక్తియో యేడిపించవలయునని నాకుండెడిది. వాని వింకొక విధముగా నేడిపించుటకు నీలులేదు. వానిచేతిలో నేదియైన వస్తువుండెడిదనుకొనుము. దానిని మనము లాగుకొందుము. ఇతరులైన పిల్లలేదురు. వాడెద్దడు. ఆ వస్తువును మనము లాగికొనవక్కఱలేదు. వాడెయిచ్చును. మనము వాని నేడిపించుట యెట్లు? గిల్లి వలయును. రక్కవలయును.

వాడొంటరిగా నా తెప్పదో కన్పించెడివాడు. అప్పుడు నెత్తురు కారెడునట్లు గిల్లెడుదానను. వాడు లబోదిబో అని మొత్తుకొనెడివాడు. మా అమ్మగారు వచ్చెడిది నన్ను చివాట్లు పెట్టెడిది. నాకు బాగుగా జ్ఞాపకము. నేనొకసారి వానినట్లు చేయగా గాలి

వచ్చి చూచినాడు. ఆ గాలి వన్నెదైన యనునేమోయని నేను భయపడితిని. గాలి చకచకా నవ్విచాడు. “మంచి పని చేసితినమ్మా! మంచి పని చేసావీ! వీడు వట్టమొద్దు. ఏడిపించవలయునన్నను వీడేగ్యడు. వీని నేడిపించకలదానవు నీవొక్కతేనే నాకు కన్పించితివి. వీలైనప్పుడెల్ల నేడిపింపుము.” అని తన దారిని తాను పోయినాడు.

గాలి యిట్లనుట పరిచారికలు వినిరి. మా అమ్మచిన్నది. నే నిట్లేర్పించుట అవ్యాహతముగా సాగుచున్నది, గాలిపోయిన తరువాత మరల నెప్పుడో జితేరాప్తి మా నాయనగారి తొడను వదలిపెట్టి వచ్చినప్పుడు, నేను వానిని మరల నేడ్పించితిని. ఇట్లు రెండుమూడుసార్లెడ్పించగా నీ వార్త మా నాయనగారికిఁ దెలిసినది. ఆయన నన్నేమియు ననలేదుగాని, తక్కువము నామీద నాయనకుండెడి ప్రసన్నత తగ్గినది. జితేరాప్తి నేనింత గిల్లి యెడ్పించుచున్నను, నాతో నాడుకొనుటకే వచ్చెడివాడు. నావద్దకు పోవలదని వారు చెప్పెడివారు. నా వద్దకు రానిచ్చెడివారుకారు. అతడే చాటుమాటుగా నా వద్దకు వచ్చెడివాడు. ఆదినంత సేపాడెడి వాండ్రము. ఏదో ఆటలో పెట్టి నేను చివరకు వానిని కొట్టెడిదానను.

నాకు పండ్లెండ్రెడ్లప్పుడతనికి పదునాలుగేండ్లు. అప్పుడు కూడ నాతో స్త్రీలాడుకొనెడి గచ్చనకాయలు మొకరైనవి యాడెడివాడు. నేనాటలో నన్యాయము చేయుట, అతనికి కోపము రాక పోవుట. నీకెందుకు కోపమురాదని నేను వాదించుట. వాడూరకుండుట. చిన్నప్పుడేచ్చెడివాడు. ఆ వయస్సులో నేచ్చెడివాడుకాదు. నేను వానిని కొట్టుటమానివేసితినని తక్కినవారనుకొనెడివారు. మా కోటలో మాత్రము మా స్థితియెట్లున్నను, నేను వానిని పెండ్లి చేసికొందుననిగాని, వానికి నన్నిచ్చి పెండ్లి చేయవలయుననిగాని యెవ్వరు ననుకొనెడివారుకారు నేను రాడిని అతడు మాసేవకుడు. వానిమీద మా నాయనగారికున్న యభిమానమేగాని వాడన్నయు నేను చెల్లెలిసని కూడ మా యింటలో నెవ్వరు నెవ్వరు ననలేదు. అది మా కుటుంబ మర్యాదకు భంగమైనమాట. తక్కిన గోలంతయు నూరిలో బలసినది. చుట్టాలలో వెలసినది. నా కేడాది కేడాది వైబడుచుండగా నేను వానితోగలిసి యాడుకొనుటకూడ

మాయమ్మ అంగీకరించలేదు. కాని మేము కలిసికొనుచునే యుండెడి వారము. మాటాడుచునే యుండెడివారము. వాడు ను, వాని సౌందర్యము తరుగుటలేదు.

కాల్యముదాటి యౌవనావస్థా సౌధము ముంగిటనున్న కాలరకు తొలినేవళము చెడును. మొగమున నన్నని నన్నని మొటి మలు పుట్టును. ఒడలు గఱకుచేలును. సుంత వెకిలి నవ్వుదయించును. వడకలో నొక యొయ్యార ముద్భవించును. వాడు పెరిగినాడు, ఒడలు వచ్చినది. అంతియేకాని వానిలో నే లక్షణము వయసు పేరి రాచకొలుపునకు మన్మథునకు చూపుచారుగా నుండు లక్షణములు కలుగలేదు. అందుచేత వాడును నేనును కలిసియుండుటకు మాయింటిలో పెద్ద యభ్యంతరములు లేకపోయెను.

ఇప్పటికప్పుడే గాలి చనిపోయి ఆరేండ్లయినది. మానాయన గారు జితేదాస్తికి వాయుధములు పూనుట ప్రయోగించుట నేర్ప వలయుననుకొనిరి. వాడు మృచ్ఛకటికములోని కళాదునివంటివాడు. కత్తికి పిడియున్నదనియు, పిడివద్ద పట్టుకొనవలయుననియు వానికి తెలియదు. కత్తి చివరపట్టుకొన బోయెనట! ఆయన తన ప్రయత్నమును విరమించుకొనెను. మరియు నతనికి చదువు చెప్పించవలయునని మా నాయనగారు ప్రయత్నించిరి. నెలనాళ్లు ప్రయత్నము చేయగా వానికక్షరములు రాలేదు. అతనిని నన్ను కలిపి వివాహ భావముదయించుటకు గూడ మా యింటిలో పిలువలేకపోయినది. సుదర్శన భట్టారకునివద్ద నేను చాల చదివితిని. రామాయణ భారతములు చదివితిని. మహాకవి కాళిదాసుయొక్క మూడు కావ్యములు మూడు నాటకములు చదివితిని. మృచ్ఛకటికమును చదివితిని. భామని నాటకములు చదివితిని. చదువుటయేకాదు నాకా గ్రంథములలోని పలుకాపులు కంఠస్థములుగా నుండెడివి. నాకు పదునాలుగేండ్లువచ్చునప్పటికి నేను పండితురాలను. వాడు వట్టిమొద్దు. వట్టి ఉత్సవ విగ్రహము.

మా యింటి స్థితియెంత చిడికిపోయినను మా నాయనగారికి వానిమీద నెంత మమకారమున్నను దీసికొనిపోయి వానికి కట్టెట్టుదురా? వద్దముచేతగాని వంశ గౌరవముచేతగాని వివేకము చేతగాని.

వాడు నాతో కులదూగడు, ఊరిలోనను బంధుగులలోను తలకు మాసినవారి తలలలో పుట్టిన జాడ్యమేగాని మా కోటలో వట్టమాట లేదు. నేను పెద్దదాననైన కొలది వానిని గిల్లుటయు కొట్టుటయు నెట్లు చేయుదును? నేను వానిని వెక్కిరించెడి దానను. ఎగతాళిచేసెడి దానను. తిరస్కరించెడిదానను. కాని వాడు నా కోసమే వచ్చెడి వాడు. ప్రతిదినము కొంతసేపు నా వద్ద కూర్చుండి వెళ్ళినగాని వానికి ప్రొద్దుకుంకడు. వాకే యచ్చెరువుగా నుండెడిది. ఎందుకు వీడు నా పెంట పడి తిరుగును? కాదయ్యా! నాకు కొంత వయస్సు వచ్చినది. వానికిని వచ్చినది. వానికి నంతరాంతరములో నామీద వాంఛయున్న దేమో యన్న యూహ నాకొకటి రెండుసార్లు కలిగినది. వాని మనస్సెట్లున్నదో చూడవలయునని నేను రెండుమూడుసార్లు తనితో కొంత స్త్రీ పురుష సంబంధమైన ప్రసంగము చేసితిని. అతడు దానిని పట్టించుకొనలేదు. ఆ యూహను నేను పరిత్యజించితిని.

వాడు ప్రతిదినము నావద్దకువచ్చుచుండును. ఇంక నీవు నా వద్దకు రావలదని వానితో చెప్పటకు నాలుగైదుసార్లు నిశ్చయించి కొంటిని. కాని వానిమొగము చూచినంతనే నా నిశ్చయము సడలి పోయెడిది. నేను వానిని వెక్కిరింతును. వాడునవ్వును. వాని నవ్వు జగన్మోహముగా నుండెడిది. వానిమొగము నందము జూచుచు. వాని నవ్వులోని దళమినాటి వెన్నెలలను చూచుచు, వానికి పనినాటి నుండి పదునెన్నిదేండ్లు వచ్చువఱకు నుంతబీటువోని వాని శరీర సౌకుమార్యము చూచుచు, వానివరమ సాధుత్వమును చూచుచు, 'నీచింక నావద్దకు రావల'దని నేను చెప్పలేక పోయితిని. వానిస్థితియే నాకాశ్చర్యము! అతడేమి మానిసి! నిష్క్రియుడు. కొట్టవచ్చెడి చుటుకుదనములేదు. మనకనులు వికాలముగా తెఱపించు వివేకము లేదు. అందుకని వాడొక కాఢ్యముకాదు. అందరివలెనే తిరిగెడి వాడు. అందరివలెనే మాటాడెడివాడు. మా యింటిలో నందఱకు నున్నను లేకపోయినను నానిభోజనము మాత్రము నుకుమారముగా రాజయోగ్యముగా నుండవలయును. ఇది మా తండ్రిగారి నిశ్చయము. వాని రాతనమంతయు వానిభోజనములో నుండెడిది. ఒకటి రెండు వస్తువులు కొఱవడినచో వాడు సరిగా నన్నము దినెడి

వాడుకాడు. రెండు దినములలో చిక్కిపోవును. మా నాయనగారు వెంటనే యింటిలో నలుపురను కొపించి పరిచారికలను గద్దించెడివాడు. అందఱు నేమని చెప్పికొనెడివారు! వీని తండ్రి మా నాయనగారి ప్రాణమును రక్షించెను. ఆయన బ్రతికినన్నాళ్లు గాఢియందలి తన కృతజ్ఞత వీనినిట్లు పోషించుటగా పాలించునని యనుకొనెడివారు.

ఇట్లుండగా నొకనాడు—వానికి పదునెనిమిదేండ్లు వచ్చినవి. నాకు పదునారేండ్లు వచ్చినవి. నా గురువైన సుదర్శన భట్టారకులు ప్రక్కనేయున్నారు. నేను జీతేదాస్తీతో నిట్లన్నాను. “ఓయీ! చిన్నప్పుడు నిన్నొకసారి నేను గిల్లి యేడ్చించితిని అప్పుడు మీనాయన బ్రతికియున్నాడు. ఆయన చూచినాడు. ఆయన యేమన్నాడో తెలియునా? “నిన్నేడిపించవలసినదేయన్నాడు. నీ కేడ్పుటకూడ చేత కా”దన్నాడు. నీ కేడ్పుటకూడ చేతకాదు అని నేనగా జీతేదాస్తీ యిట్లన్నాడు: “ఎందుకు చేతగాదు. చేతనగును. ఏడ్పుట చేతగాని మానవులుండరు ఏడ్పుట మానవలక్షణము వసిపిల్ల తల్లిగర్భము నుండి వెలికివచ్చినంతనే యేడ్పును. ఏడ్చినదాగా బ్రతికియున్నదని యర్థము. ఏడ్వక పోయినచో మంత్రసాని గిల్లి యేడ్చించును. అనగా బ్రతికి యుండుట యనగా నేడ్పుట యని యర్థము. నేను బ్రతికి యున్నానుగదా! ఎందుకేడ్వను? ఏడువననగా వచ్చిపోతినని యర్థము నేను చావలేదుకదా” —అతడి మాటలనగా నేను నివ్వెఱపోయితిని. నా గురువు దిగ్భ్రాంతి పొందినాడు. సుదర్శన భట్టారకుడు “నీవు జీతేదాస్తీవేనా! నీవు జీతేదాస్తీవేనా!” అని రెండుమూడుసార్లు వలికి వానివంకనట్లే చాలినేపు నివ్వెఱపోయి చూచి వెడలిపోయినాడు. నేనేమి చేయవలయును? నాకెందుకో తెలియదు. నాకేడుపు వచ్చినది. వట్టి యేడుపుకాదు లిగ్గఱగా నేడ్చితిని. మా అమ్మగారును వారును వచ్చిరి. వారి కేమియు నర్థముగాలేదు. పైగా నచట నేనును జీతేదాస్తీయు నిద్దరమేలేము. సుదర్శన భట్టారకులున్నారు. మా యిద్దఱి నడుమ నేదైన జరిగెననుకొనుటకు వీలులేదు. వాడు నాయందు తన కోర్కె నెఱపుటయు నేను దానికి దుఃఖించుటయు నని యర్థము చెప్పుటకుకూడ వీలులేదు.

వారు. నన్నడిగిరి. నేనేమియు లేదంటిని. జీతేదాస్త్రీ తన చారిని కాను పోయెను. నేను తరువాత నాకు దుఃఖమెందుకు వచ్చినదని నాలో నేను విచారించుకొంటిని. నాకిట్లు తోచినది. నాకు బానిమీద ప్రేమయున్నది. బానినిన్నాళ్లు నేను బ్రతికియున్న శవ మనుకొంటిని. వాడు శవముకాడు. బ్రతికియున్నాడు. అందుచేత వాకానందము గలిగినది. ఆ యానందము నాకు దుఃఖముగా బహిష్కృతమైనది. ఇది నాకు నేను నాలో చెప్పికొన్న సమాధానము. నాటినుండి జీతేదాస్త్రీని నేనెప్పుడును ఎక్కిరించలేదు. ఎకసక్కెము లాడలేదు. తిరస్కరించలేదు.

ఇద్దఱుము కలిసికొనెడివారము, ఏదో మాట్లాడెడివారము, లోక విషయములతడును నందఱివలెనే మాటాడును. నాయనగారికి ప్రీయమైన జాగిలము తీవ్రదంష్ట్రమన్నది యున్నదా? చానినిగూడ నమ్మివేసిరా? అని నేనడిగినచో జీతేదాస్త్రీ యొకనాడిట్లన్నాడు: “మీ నాయనగారికి మిగిలిన ప్రేమ వస్తువులు రెండే! ఒకటి తీవ్ర దంష్ట్రము, రెండు జీతేదాస్త్రీ. నా తండ్రిపోయినచో నోర్చినాడు. కాని, నేను పోయినచో నోర్వలేదు. తీవ్రదంష్ట్రము మిక్కిలి ముసలి కైనది. అది యెప్పుడో పోవును. అప్పుడు మీ నాయనగా రేమగుదురో నాకు తెలియదు.” అతడిట్లనగా నేనతని వివేకమును తెలిసి కొనుట కిది మూడవసారియగుటచేత నేనబ్బరవడలేదు. అబ్బర వడితిని. మొదటి రెండుసార్ల యబ్బరము వడలేదు.

నేనిట్లంటిని: “అయన ఏమైననైనచో నీవేమగుదువు!” అని. అతడు నవ్వి యిట్లనెను: “మేము గొల్లలము, మా నాయన రాచ గొల్ల, నేను వట్టి గొల్లను, నేను పాలమ్ముకొని బ్రతుకుదును.” అనగా, నాకు దుఃఖము వచ్చినది. ఆనందము కలిగినది. ఆశ్చర్యము వేసినది. నేను మరల నడిగితిని. నీవు నిజముగా గొప్ప యూహకాలివి. లోకుగా విషయములు తెలిసినవాడవు, నీ తెలివికి నా గురువే యబ్బరవడినాడు, నీ విన్నాళ్లుగా మూర్ఖునివలె నెందుకుంటివి? నీ వెందుచేత చదివికొనలేదు?”

అనగా నతడు “నేను గొల్లవాడనుకదా! గొల్లవానికి పాపాత్మ్య మేమిటి! గొల్లని పాపాత్మ్యవిద్యయు కోమలియొక్క నిజమును నృప్తిలో ముండవు.”

అనగా నేను “నీవీమాట చెప్పటవేర్పిరివి?”

అతడు: నేనే యనుచుంటివి.

నేను: ఏదో గ్రంథములోని మాటవలె నున్నది.

అతడు: నేనే అంటిని. నాకు గ్రంథముల గొడవలేదుకదా! భవిష్యత్తులో నెవడైన నిది వ్రాయువేమో! కవులు లోకములోనున్న మేలి మాటలను దీసి మేలి యర్థములను దీసి మంచి మాటలతో చెప్పుదురంతే!

అనాటి రాత్రి జితేంద్రాస్థిమీద నాకు ప్రేమయున్నది కాబోలు ననుకొన్న యొక యూహ “అకాశాద్వాయుః వాయోరగ్నిః”గా వరిణమించినది. తరువాత నాకు నతనిచే వలపించుకొనుట యెట్లను ప్రశ్న పుట్టెను, తొల్లిటికంటె వానిదెస నా ప్రవర్తన నాకే తెలియదు. మిక్కిలి హర్షముగా, మిక్కిలి చనపుగా, వాంఛాస్ఫూర్తముగానుండుటయేకాక నా మాటలలోకూడ దూరముగా వానికా భావము కలుగునట్లు నాకు తెలియకుండగనే జరుగుచుండెను. ఎవరైన చూచెడివారికి వానితో నా పూర్వప్రవర్తన, నా పూర్వ ప్రసంగము, నేటి ప్రవర్తనా ప్రసంగములు భిన్నములుగా నున్నవని తెలియును, తెలియక తప్పదు. అందుచేత వరులున్నప్పుడు నాచేత నేనే కొంత నియమమేర్పరించుకొనవలసి వచ్చెడిది. ఇది యంతరంగ కథ. అప్పటినుండి బహిరంగ కథ ప్రారంభమైనది.

పూర్వము మా యింటికి రాజవంశయువకు లెక్కువమంది వచ్చెడివారుకారు. ఇప్పుడు రానారంభించిరి. దానికి పెద్ద కారణము కలదు. మా సంసారపు బాధ్యతలన్నియు సుదర్శన భట్టారకుడు తన చెత్తిమీద వేసికొన్నాడు. మా యన్న అమాయకుడు, క్రమక్రమముగా నూరిలోని రాజకుమారులకు నన్ను బెండ్లియాడినచో మిగిలిన యాస్థి వారివశమగునని యూహ పుట్టెను. ఒక వ్రథువు, పెద్ద అట్ట హాసములేనిచో మిగిలిన యాస్థికూడ లోభనీయమైనదే, ఒక గ్రామమున్నది. దానిమీద సుంకము సంవత్సరమునకు తేలికగా రెండు మూడువందల దీనారములు వచ్చును. కాని, వానిని అడిగెడువాడు లేడు. స్వీకరించెడివాడులేడు. అప్పటికే చాలమంది కొన్ని యేండ్లుగా నప్పుపెట్టిరి. ఆ లెక్కలు సరిగాలేవు. ఎవడో గడిచింది. రాకుకొద్ది

గుట్టము. అతడు సరిగా వ్యవహారమును నిర్వహించుటలేదు. సొక వ్యవసాయమున్నది. సరిగా చేసికొన్నచో దానిమీద మరల మూడు నాలుగువందల దీనారములు వచ్చును. అంతయు కలిపి అయిదారు వందల దీనారములు. అదియంత తక్కువదికాదు. ఎవరికి కాదు! సామాన్య సంసారికి కాదు. పదియూళ్ళు, వంద వేటకుక్కలు, వంద మంది మృగయులు, దినమునకు వందమంది తినెడివారున్న కొలువున కది యాదాయముకాదుగాని సామాన్యులకు మంచి యాదాయము.

అప్పటి మాస్థితి ఈ యాదాయము సరిగా వచ్చినను గ్రాస వాసోదైన్యము లేకుండెడిదే! పదిచోట్లకు వెళ్ళి రాబట్టెడువాడు లేక ఎక్కడిదక్కడ హరించిపోవుచుండగా సుదర్శన భట్టారకుడు కూర్చుండి గణకునిచేత లెక్కలు కట్టించి లెక్కలుతేల్చి, ప్రాతఋణములే రెండువేల దీనారములక్రింద తేల్చెను. వానిని రాబట్టుట యెట్లు? ఈయన వెళ్ళి యడుగిగా, నితడు బ్రాహ్మణుడని వాళ్ళు లెక్కచేయలేదు. గణకుడుకూడ గురువుగారిని కాదనుటకు వీలులేక, ఇప్పుడీ కానికార్యమును చేసెను. అప్పుడు సుదర్శన భట్టారకుడు నలుగురు సామంతులైన క్షత్రియ కుటుంబములవారితో మాస్థితిని చెప్పి “కార్తవీర్యార్జునినివలన మీరు పూర్వము చాల ఉపకారములు పొందినవారు. నేడు, వారిస్థితి చెడిపోయినదికదా! ఉన్నదికూడ సరిగా చూచుకొనలేకున్నాడు. తేలికగా ప్రాతఋణములే రెండువేల దీనారములున్నవి. ఈ సంవత్సరము గ్రామముమీద మూడువందల దీనారములు సుంకము రావలెను. వ్యవసాయమున్నది, కృషికులు ఎక్కడిదానినక్కడ హరించుచున్నారు. ఆయన కుమారుడు మెదకుడు. ఆ గణకుని తొలగించి నేను నా కుమారున కాయుద్యోగ మీయగలను. కాని యాగణకుని తొలగించుట కష్టముగా నున్నది. వాడు తినమరగివాడు. పైగా కులముచేత వాడు క్షత్రియుడు. వాని కుటుంబమేమో తిండికికూడలేనట్లు కాధపడుచున్నారు. మీరు నలుగురు నాకు దండగా నిలచినచో నేను వారి వ్యవహారమును పొనగ ప్రోసెడను” అని చెప్పితనయందు వారికిగల మొగమాటమి మనయోగించి కార్యమును సాధింప వారంభించెను.

భట్టారకుడనగా గ్రామములో నొక పలుకుబడి యున్నది.

అయన చదువుకొన్నవాడు. శుభాశుభములు చెప్పెడివాడు. మంచి చెడ్డలు నిరూపించువాడు, కొంత ఉపాసకుడు, ఎవరిని యాచించడూ తన మర్యాద కాను నిలబెట్టుకొనును. ఉన్నంతలో చేయివెదల్చును, అందుచేత, నా సంపన్నగృహస్థులైన నలుగురు క్షత్రియులు బాల్మీకెనుకనుండగా నేడాదిరెండేండ్లలో భట్టారకుడు మా కుటుంబముమా సరిపెద్దెను. మా నాయనగారితో చెప్పి తొల్లంటివలె వ్యవహరింప రాదని యొప్పించెను.

ఇదియంతయు జరుగునప్పటికి తేలికగా రెండేండ్లు పట్టినది. ఈ రెండేండ్లలో మా గ్రామములోని యా నాల్గు క్షత్రియ కుటుంబములలోని యువకులేగాక మరి యయిదారుగురు క్షత్రియ యువకులు గూడ నేదో పనిమీద భట్టారకునితో మాటాడుటకో, కొన్ని వ్యవహారములలోని రహస్యములు మా తండ్రిని కనుగొనుటకోవచ్చుచునే యుండిరి. ఎప్పుడో అప్పుడు జితేంద్రాస్థితో నేను మాటాడుచుండుట నా మాటాడెడి లక్షణములో మిక్కిలి చనవు కనబడుట వారు గ్రహించిరి.

ఒకానొక స్త్రీయొక్క సౌందర్యము నిట్టిదని చెప్పరాదు. కొందఱు స్త్రీలవదనములు కనుముక్కు తీరుచేత, మందహాసములోని రామణీయకముచేత నీమె సౌందర్యవతియని వెంటనే యనిపించును. స్త్రీలయందుగాని పురుషులయందుగాని యౌవనము వచ్చినంతజేమునుపులేని సౌందర్యము కనిపించును. ఆ సౌందర్యము స్త్రీయందతిథి పురుషులకు పురుషులయందలిది స్త్రీలకు బాగుగా తెలియును. జొమ్ముకలవాడు, దండలుకలవాడు సన్నని పిక్కలుకలవాడు విగినిన కరీరముకలవాడు యౌవనమునందు పురుషుడైనచో స్త్రీలశ్రేణములకువాడు మందరుడుగా కన్పించును. మందరుడోకాదో అఖిలక్షణియుడుగా కన్పించును. అట్లే స్త్రీకూడ యౌవనము వచ్చినవరువాత కఠినకుచదవ్వయీ భాగముకలిది, సమున్నతజఘనభాగ, సన్ననిమధ్యముకలిది విగినిన యొడలుకలిది యైనచో పురుషులమెయం దభిలాష వహింతురు. యౌవనము సర్వమానవజాతి సమానము. అచట స్త్రీ పురుష విభేదములేదు. కాని వచ్చిన యౌవనము సర్వపురుషులయందు సర్వస్త్రీలయందు కొట్టవచ్చినట్లు కన్పించదు. కొందఱియందే కన్పిం

చును. నా యౌవనము, అనగా నా యౌవన చిహ్నములయొక్క సంపద నాకు తెలియును. స్త్రీనై నన్ను నేను వర్ణించుకొనరాదు. ఒకటి కత్రియులందు జన్మించుటయే నా శరీరదార్ధ్యమునకు హేతువు. రెండవది నాకు తోచనప్పుడెల్ల పోయి మా యింటిలోని కత్తులను, కటారులను గ్రహించి మిగిలియున్న మా సేవకులలో వాని సంగతి తెలిసినవానియొద్ద నెల్ల నేను వానితో నభ్యాసముచేయుచు వచ్చితిని. తెలిసినంతవఱకు ప్రతిదినాభ్యాసము జరుగుచుండెను. కత్రియరక్తముచేత సహజముగా సన్నిహితశక్తికమైన నాశరీరము నిత్యతదభ్యాసముచేత మరియు బిగిసి, దృఢమై, పటిష్ఠమై నాశరీరము యౌవనదకాప్రావిర్భావమువలన కలిగిన యవయవముల పొష్కల్యమును కనులుకొట్టవచ్చినట్లు చూపుచుండెను. ఆ కత్రియ కుమారులు మా యాస్తిమీద దృష్టితోపాటు నా యౌవనముమీదకూడ దృష్టిని నిలిపిరి.

మాకు మాలో అనగా నాకును శిశేదాస్తికిని నెట్టి యూహలున్నవో మాకే సరిగా తెలియవు, కాని వారికి నేను శిశేదాస్తిని ప్రేమించుచున్నాననియు, వాడు కులహీనుడనియువానిని నేను పెండ్లి యాడినచో కత్రియవర్ణనమునకు వర్ణనమునకే యవమానమనియు నని పించెను. వారిలో కొందరు నానంక కోరచూపులు చూచుట, కోపపు తాపులు తాచుట జరుగుచుండెను, నేను వారి నెప్పుడును లెక్కచేయ లేదు. నేను లెక్కచేయకపోవుటచేత వారికి నాయందుగల కామము వృద్ధి పొందకొచ్చెను.

వారిలో నొకరిద్దఱిలో నొక మార్పుగూడ వచ్చెను. నాతో శట్టారకులు చెప్పిరి. వారిట్లన్నారట: 'మాకెందుకయ్యా! ఆమె యా శొల్లవానిని చేసికొనుచున్నట్లున్నది; ఆమె యేమో కత్రియస్త్రీ. ఆ తండ్రి యింటిలో పెట్టుకొని పెంచివాడుకదా! ఈ యూహతోడనే చేసి యుండును. కావమఱదికి కా నందగా నిలువవచ్చును. విగ్రహపుష్టి వివాయకనష్టి. ఇద్దఱు నిద్దరే! వాడు చంద్రమొద్దు: వీడు మంచి గంధపు మొద్దు? మాకేమి పట్టినది,' అని.

ఈ మాటల వెనుక నేమి యర్థమున్నది? ఇది యిట్లుండగా ముగ్గురు రాజకుమారులు రమ మనసులో నున్న భావములను ప్రత్య

కముగా చెప్పిరి, భట్టారకునితో చెప్పిరి: 'అయ్యా! పోయి మీ దొక
 గారితో చెప్పుడు. అడవిల్లయైన తరువాత నే యయ్య చేతిలోనై వా
 పెట్టవలయునుగదా! ఇంకొక పది యూండ్ల ప్రభువుకొడుకున కిమె
 నిచ్చి నాలుగూండ్లిచ్చెడి నంపత్తి నేడు మీ దొరకు లేదుకదా. మాతో
 నొక్కని కిమ్మనుము. మే మా కుటుంబమును చూచుకొందుము.
 అయవగారి యొక్క పిచ్చికొడుకు నవ్వాయము చేయము. తనకును
 తన భార్యకును లోపము రానీయము. కాని, వాడున్నాడే మేడి
 వండు. వండిన పిచ్చి పుచ్చకాయ! వానిని దఱిమివేసెదము. వాని
 తండ్రి తన్ను రక్షించిన మాట నిజమే! ఇది యొక్కడైన నున్నచో
 అందుచేత తన కులముగాని కులమువానిని చెచ్చి యింటిలో పెట్టి
 కొని మేపుచు, చూపుడు గుఱ్ఱమునువలె సాకుచు. చివరకు తన
 కూతును వానికంటగట్టునా? నలుగురు మొగమున నంబూకృతి
 చేయరా?' అట్లనగా భట్టారకుడు వారిని నిలువదీసి యడిగెను:
 'ఊరకే చేసికొందురా? మాకంత కావలయు నింతకావలయునని
 యడుగరాదు. మీరు కట్టుము లడిగినచో మీకు తగినంత వారీయ
 లేరు. పిల్లను మీరు ప్రేమించి చేసికొన్నచో నభ్యంతరములేదు. ఆమె
 విద్యావతి. వివేకవతి, వివేకమనగా సామాన్యమైన వివేకము కాదు.
 ఆమెకు నేను చదువు చెప్పిన గురువను. ఆమెకు తట్టెడంత లోక
 జ్ఞానము కలదు. వారు బ్రదికిన బ్రదుకువలన, తమ యింటి మర్యాద
 వలన నామె బయటికి వచ్చుటలేదు. వచ్చినచో నేనే సాహాయ్యము
 కారావీర్యులవారికి చేయుచుంటినో ఆమె దాని నంతను తనంతట
 కాను చేసికొనగలదు. ఇప్పటికిని వారి క్షేత్రములను వండించువారితో
 కొండలు తప్పనిసరిగా వారికి పంటలో నగమైన నిచ్చుచున్నారనగా
 వది యామె వివేకమే! ఆమె నేరే! ఆమె పొలములమీదికి పోగలదు,
 వా కన్నడప్పుడు సందేహము కలుగును: ఈమె స్త్రీగా గాక పురు
 షుడై అన్నించినచో పెద్దవారి కష్టములు కష్టములుగా నుండేడిది
 కావు. ఆమె తండ్రి నడుపులో పెట్టెడిది. వారికి రావలసిన కష్ట
 మును గాని, పంటలుగాని బయటకు ముద్దదబ్బు కూడ పోవుటకు
 వీలులేదు. ఒకటి రెండుసార్లు తండ్రితో చెప్పినది. అయవ. యంగీక
 రించలేదు. తల్లికూడ సంగీకరించలేదు. లోకములో నిదియొక విశి

క్రము. బ్రతికిదెడ్డవారి జీవితములు దుర్బలములు, తొలివాటి పోకట్లు దుర్లభములు. ఇప్పుడుకూడ నవియే యెత్తులైతెదరు; దానితో దుఃఖపడెదరు. కనుక మీరు ఆమెను, వారి కుటుంబమునందలి గౌరవము చేత, నభిమానము చేత నామె నూఱక పెండ్లియాడుడు. మీరు తేనివారు కారుగదా! ఆమె తల్లిదండ్రులు వచ్చి నేడు మీ పంచన బ్రతుకుట వారికి తలవంపులుకదా!

ఇట్లు భట్టారకులు చెప్పగా వారెందుకొప్పుకొందురు? కనీ నము మాకు మిగిలిన గ్రామమునైన వారికి వ్రాసి యిచ్చినచో వారొప్పుకొందురు — అంతట నొక గూడుపుకాడి జరిగినది: మా గ్రామముమీది సుంకముగాని, పోలాలమీది పంటగాని భట్టారకుడును వారి కుమారులును సరియైన మార్గములో పెట్టిరి. అది యట్లు జరుగుటకు ప్రధాన కారణము వారి కుమారులు. ఆయన కులముచేత త్రాహ్మణుడేగాని వృత్తిచేత ఙ్గత్రియుడా యన్నట్లుండును! ఙ్గత్రియ కుమారులతో గలిసి విల్లు, కత్తి, బల్లెము, బటిగోల, వడీసెల, గద మొదలైన సర్వాయధములు నువయోగించుటయందు సమర్థుడయ్యెను. దేహపుష్టియు కలవాడు. వచ్చిన యిబ్బండి యేమనగా నతడు దేనిని పట్టించుకొనడు. తండ్రి మావ్యవహారమునందు తలమునకులుగానుండగా నతడు తండ్రికి సాయపడి క్రమముగా నీ వ్యవహారమంతయు కానేచూడవారంభించెను. అతడొక విచిత్రమైన పురుషుడు. కప్పములు రాబట్టును, పంట బీటువోనీయడు. నా పెండ్లి, యితర రాజకుమారుల పట్టుదలలు వీనిని పట్టించుకొనడు. వారందరతనికి స్నేహితులు. వారితో పొరుపెందులకు? తండ్రిని చూచుకొననిమ్ము. ఈ లెక్కలో మందెను.”

5

నాస్తికులను బ్రహ్మకూడ మార్చలేదు. వారు ప్రత్యక్ష క్రమాదవాదులమందురు. ప్రత్యక్షమనగా నేమి? వారికి ప్రత్యక్షమనగా నొక్కకంటితో చూచునది. ప్రత్యక్షమనగా నిండియ

గోచరమగునది. వారికి తక్కిన యింద్రియములు పనికిరావు, కాని, కంటితో చూచునది యనగా చూడగలవేట్లుండ వలయును. కన్ను దెరిచియే యుండును. చూడలేదు. చూచుటకు నిత్యము మనస్సు సన్నిహితమై యుండవలెను ప్రాధాన్యము మనస్సుదికదా! మనస్సునకు ప్రాధాన్యమంగీకరించినచో నొక్క ప్రత్యక్షమే యక్కఱలేదు, మనస్సు లేకుండ ప్రత్యక్షము లేదు. దీనిని గురించి చాలి యున్నది. ఎందుకు చెప్పుచుంటిననగా. కంటితోచూచిన దానికి చాలి ప్రాధాన్యము కలదు. నేనేమియు నందగతమకాను. మా అన్నయు కాదు. మా తల్లి సౌందర్యవతి. కాని, స్త్రీ యుత్తము రాలైనచో భర్తయొక్క యిష్టానిష్టములే యామె యిష్టానిష్టము లగును. నా తండ్రియొక్క రూపమును గూర్చి చెప్పితినికదా! ఆయనకును నీకును మిక్కిలి భేదములేదు. ఒక్క శరీరచ్ఛాయయే భేదము. ఇట్లుండగా నా తల్లికి నా తండ్రి పరదైవము. ఆయన మిక్కిలి యందగాడు. అందగాడో కాదో ఆమె యతనినే ధ్యానించును. ఇంక మా తండ్రి వేనిని ధ్యానించును? అడవిలోని జంతువులను ధ్యానించును, ఇంక మా తల్లిదండ్రుల కడుపున నేనుగాని, మాయన్నగాని సౌందర్యవంతులము పుట్టుట యెట్లు సాధ్యము?

ఒక కథ యున్నది - ఇద్దఱు పండితులున్నారట! ఒకడు వేద పండితుడు; ఒకడు బౌద్ధ పండితుడు. వారి వారి మతములను వదలి పెట్టి తర్కవ్యాకరణములం దిద్దఱు సమానులైన యుద్ధండులు వేద పండితుడు తవస్వి. అతని నోట నబద్ధము రాదు. అబద్ధము రాదనగా నబద్ధము చెప్పడనికాదు; ఆయన యూహ చేయుకుండగనే పరమేశ్వర సంకల్పము చేత నతని మహాతవశ్చక్రిసంపన్నతచేత వాని నోట నిజమే వచ్చును. ఈ సంగతి పలుమందికి తెలియును. బౌద్ధ పండితునకు కూడ తెలియును. అందుచేత, బౌద్ధపండితునకు వేద పండితుడన్నచో మిక్కిలి గౌరవము. కాని, పండిత్యమునందు విరోధియే. ఆ వేదపండితుడొక మహాగ్రంథమును వ్రాయగా బౌద్ధ పండితుడు దానిని చదివి యొకచోట విమర్శ చేసెను. కాను చేసిన విమర్శ తన శిష్యుని ద్వారా వేదపండితునకు తెలియజేసెను. తన వేడు చెప్పలేదు, ఎవరో యిట్లు విమర్శించిరని చెప్పించెను. వేద

వండితుడు చానివి విని నవ్వి 'ఇది యెవ్వడురా? వీడు చాకలివాని వలె నున్నాడే!' అన్నాడుట. ఈ మాట శిష్యుడు బోయి బౌద్ధ వండితునితో చెప్పెను! అతడు సంసార పరిత్యాగము చేసి బౌద్ధ వన్యాసి యైనవాడు. అతనికి, నతని తల్లిదండ్రులకు సంబంధము లేదు. కాని, చమత్కారము కొడుకు మతాంతరుడగును. నన్యాసి యగును. బంధువులు వానిని వదలిపెట్టరు. పోయి చూచినచుచునే యుందురు. వీడును చాటుమాటుగా నా తల్లిదండ్రులయందు ననురాగమును పూర్తిగా మానివేయలేదు. అప్పుడతని తల్లి వానిని చూచుటకు వచ్చినదట. ఆ బౌద్ధవండితుడు తల్లి నడిగినాడు. 'ఇది యేమమ్మా! ఆ మహావండితునినోట నబద్ధము రాదు. నా మాట చాకలివాని మాటవలె నున్నదన్నాడేమి? ఈ రహస్యము నీకు తెలియవలయును, చెప్పము' అని. ఆమె యిట్లన్నదట: 'నాయనా! నాయంచేమియు దోషములేదు. నేనొకనాడు ఋతుస్నాతనై మీ నాయనగారి దర్శనము ప్రప్రథమమున చేయవలయునని బయలుదేరితిని. అది యేమి కర్మమో! నేను మీ నాయనగారి ముఖసందర్శనము చేయకపూర్వమే యుతికిన గుడ్డలను బూని చాకలివాడు మన ఇంటికి వచ్చెను. వా డాజానుతాహువు, అందగాడు. మంచి మీనములు, మందహాసవదనారవిందుడు. స్నానముచేసి మొగమునిండ విభూతి ధరించి నాకు గన్పించినాడు. నేనేమి చేయుదును? నేను వానిని పరిహరించి మీ తండ్రివద్దకు బోయితిని. ఇంతకు మించిన పాపము నేను చేయలేదు.'

ఈ సృష్టి యింత చమత్కారమైనది. ఋతుస్నాతయైన స్త్రీ యొక్క ప్రథమ దర్శనము నందింత దుష్టత్వమున్నచో కంటిని కాసిం చెడి వాడెవ్వడు? మనస్సును కాసిం చెడి వాడెవ్వడు? కనుక నేను చెప్పుచున్నాను. మనస్సు నెవ డరికట్టగలడు? మనస్సు నరికట్టగల వాడు యోగి. అందుచేత మా తండ్రిని మా తల్లి నిత్యము ధ్యానము చేయుచుండుట చేత, నాయనసర్వధా వనజంతువులను భావించుటచేత నేనును, నాయన్నయు వికారముఖములు కలవారమైనాము. మేమిద్దఱ మొకటేఅచ్చు. కాని, నా తండ్రికి నా మీదకంటె నాయన్నమీద నెక్కువప్రేమ. నేను తెలివిగలదానను. అతడు మేదకుడు. ఇట్లుండగా

నొందురెందు పోతువులచేత నేనన్నతో నా కండ్రి కేమియునిష్టముం
దెడిదికాదు. ఈ యనిష్టము మరియొక ప్రబలమైన కారణముచేత
ద్విగుణీకృతమైనది.

“అయన వేటమానివేసి పదియేండ్లయినది కదా! ఈ పది
యేండ్లలో నాయన కారాధనీయమైన విషయమేమి? ఆకత్తులు,
ఆవిల్లులు, ఆ బరిసెలు, గోడలకు వ్రేలుచున్న చిఱుతపులులు, పెద్ద
పులుల తలలతోడి చర్మములు, అయనకన్నియు లెక్క. కత్తులలో
పాతిక ముప్పది రకములుండును. ఏ రక మెన్నికత్తులున్నవి. దిన
దినము లెక్క చూచుచుండును. ఇట్లుండగా నాలుగైదుపార్లు వానిలో
కొన్ని కత్తులు, కొన్ని కటారులు, నొక విల్లు నడుమ నడుమ కను
పించుకుండ వచ్చినవి. వాని నన్నిటిని నేను దొంగలించితినిని నాకండ్రి
యూహ. నేనీయశ్యాసము చేయుచుంటినిని నీకు చెప్పితినికదా!
అయన నన్నడుగవచ్చును. “నేను తీయలేదు నాయనగారు!” అని
చెప్పియుండును. నే నబద్ధము చెప్పనని యాయనకు తెలియును.
అడిగినచో తేలిపోయెడిదే! కాని ఆ విషయమునమాత్ర మబద్ధము
చెప్పితినిని యనుకొనవచ్చును.

వాని నెవరు దొంగిలించిరో తెలియదు. పూర్వమాయనతో
వేటకు వెళ్లెడివారు మా నాయనగారితో మాటాడుట కప్పుడప్పుడు
వచ్చెడివారు. వారిలో నెవడు దొంగిలించెనో! దొంగిలించెడివాని
కేమిటిలేడివాడు తోడా అందురు. ఏమైనవేమి! దొంగను నేనని నా
కండ్రి నిశ్చయము. దీనివలన నాయనకు నా మీదనున్న వ్యతిరేక
భావన మరియు బలిననది. నా వివాహము విషయమాయన వట్టించు
కొనలేదు. మా తల్లి ప్రస్తావన చేయును. అయన యూరకుండును.
ఇంతలో సుదర్శన భట్టారకుని కరుణవలన మా కుటుంబమునకు
సుఖముగా నాల్గువేళ్ళును లోనికి పోనారంభించెను. ఒకప్పుడు మా
తల్లి మరల నా వివాహ ప్రస్తావన చేయగా, “భట్టారకుడున్నాడు
గదా! అయనతో చెప్పము: నాతో నెందుకు?” అన్నాడు. అది
కోపముతో నన్నమాటయే. కాని, వెలుమార్గములేదు. అందుచే మా
తల్లి నా వివాహ విషయము భట్టారకునితో చెప్పి బ్రతిమాలినది.
ఈరిలోని రాచకుమారులు వారి పోకిళ్ళనన్నియు నీకు తెలియ

చెప్పితివి కదా! వారిలో నందఱును నా యావన విభవమును జూచి మోహవడినవారే తప్ప మా వంశమునుబట్టిగాదు. నా కులము గొప్ప దనమునుబట్టిగాదు. నా పాండిత్యమును జూచికాదు. నా మొగమును జూచి యెప్పుడునుగాదు. కాని, నా శరీరచ్ఛాయయు, తనూనై గ నిగ్యమును, చెక్కిళ్ళ నునువును, కన్నుల వైకాల్యమును నేనందక తై నేమోనని తొలుత భ్రాంతి కల్పింపవచ్చును. పదిసార్లు చూచినవాని కా సందేహము పటాపంచలగును. పైగా, వారిలో నొక్కడు నన్ను పెళ్ళి చేసుకొనుననుము. దేనికొఱకు చేసికొనును! చెప్పితినికదా! మిగిలిన మా యా స్తికొఱకు చేసికొనును, ఆ సంగతి వారేమి దాచను లేదు. భట్టారకునకా సంగతి తెలియును.

“భట్టారకున కింకొక సంగతి తెలియవచ్చెను. జితేంద్రాస్తి తొలు తటి నుండి మేమునుకొన్నట్లు వివేకహీనుడుగాడు. అతడు చదువలేదు కనుక నపండితుడనిగాని, అతడు పండితులకంటె అధిక వివేకవంతు డని తెలియవచ్చెను. అట్లు తెలిసినది మేమిరువురమే. భట్టారకుడును, వేసును. జితేంద్రాస్తి రాచగొల్లడునుకాదు. వట్టిగొల్ల ఇది యెట్లు పొనగును. నన్నతనికిచ్చి పెండ్లి చేసినచో నూరిలో రాచవారికి మా మీదమన్న కచ్చె రెండింతలగును. మమ్ము వెలివేయవచ్చును. ప్రత్యక్షముగా వైరము పూనవచ్చును. ఈ సంగతి మా నాయకకు తెలిసి నచో నతడంగీకరించదు. మా తల్లియు సంగీకరించదు. అంగీకరించదు సరికదా! నింతవఱకు జితేంద్రాస్తిని ప్రేమగా చూచుచుండెడిది. అది “వైరీభవతి సౌహృదమ్.” కనుక దీనినంతయు రహస్యముగా నిర్వహింపవలయునని భట్టారకుడు నిశ్చయించెను. “నెమ్మది నెమ్మదిగా నా కవళికలు కనుగొన్నాడు. జితేంద్రాస్తియందు నాకు ప్రేమభావన లేకపోలేదని గ్రహించినాడు. దీనిలో నింకొక పెద్ద చిక్కుగలదు. నన్ను జితేంద్రాస్తి కిచ్చి పెండ్లిచేయును. తరువాత నేమగును? అతని వివేకము మహావిషయములకు సంబంధించినది. అతడు తత్త్వపరిజ్ఞాతగాని, లౌకిక విషయములందు పరిజ్ఞానముకలవాడు కాదు. మా కుటుంబ వ్యవహారములను సర్దుకొని రాగలదా? ఊరిలోని పదిమంది రావయునకులలో నెదురు తీర్చి నిలువగలదా? భట్టారకుని పెద్ద కొడుకున్నాడు. అయినపేరు నాగేశభట్టు. అతని సాహాయ్యము

తోడనేకదా నా తండ్రి మా పొలములు గ్రామము గుఱించిన వ్యవహారము పానగడోసికొని వచ్చినాడు, అ నాగేశభట్టు పాపావ్యయముతో జితేంద్రాస్తి కానిదియంతయు నిర్వహించుకొనగలదా యన్నది ప్రశ్నయైనది. జితేంద్రాస్తికూడ సహజముగా వీరుడైనచో గ్రుడ్డితో మెల్లగా నడిపించవచ్చును. ఇతనికి కత్తికి పిడియున్నది. దానివచ్చట వట్టుకొనవలయుననియే తెలియదాయె.

భట్టారకుడు మరియొక యూహ చేసినాడు. ఆయనకు మొదటినుండియు గాలి ఉత్రియుడనియే వమ్మకము, రాజ్యాలు పోయి కులమర్యాదలు పోయి యందఱు మంచి వంశములవారు బ్రతుకుటకు సామాన్యవృత్తుల నవలంబించి తరాలుగడచునప్పటికి వారాకులమువారు కాదనిపించుకొందురు. ధనముతోనున్న గొప్ప కులమువాడు వారిదే గొప్పకులము. ధనములేనివాని కులమెట్లగును? కావలెను? ఆ కులాభిమానముకలవానికి గూడ నక్కఱలేదు. అందు చేత గాలియొక్క వంశవృక్షమును వెదకినచో అతడు ఉత్రియుడై యుండును. దానిని వెదుకవలయును. పదియూళ్ళు పోయి, వీరి పది వంశములవారిని కలసికొని జాడలు తీయవలయును, తీసి జితేంద్రాస్తి ఉత్రియవంశమువాడని నిరూపింపవలెను. దాని కేదాది వట్టవచ్చును, రెండేండ్లు వట్టవచ్చును. ఈలోపుగా నా పెండ్లి నెత్తినవచ్చి కూర్చున్నది.

దానికి భట్టారకు డిట్లాలోచించెను, నేనును జితేంద్రాస్తియు నూరిలో లేకుండ లేచిపోయినచో నేమగును? నేను వానిని లేవదీసికొని పోయితి ననుకొందురు. అప్రతిష్ఠ నాకు వచ్చును, కుటుంబమున కేమియు భంగములేదు, ఇంటిదగ్గటి వ్యవహారము దానియంతట నది సాగుచుండును. కాని చెప్పికొనుచుండురు. ఎంత బ్రతుకుబ్రతికి యేమి లాభము? చివరికతని కూతురు గొల్ల వానిని లేవదీసికొనిపోయినది, తల్లిదండ్రులకు తెలిసియే యీవని జరిగియుండును. వారెరుగనట్లు నటించుచున్నారని. ఇట్టి మాటలచేత, వదంతులచేత మా వ్యవహారము భంగముకాదు.

ఇది మా తల్లిదండ్రులకు తెలియరాదు, నేను దీనికిమాత్రము ఘోరంగా నంగీకరింపవలెను. ఒకస్త్రీ ఒకనిని పెండ్లిచేసికొనుట కిష్ట

వదునుగాని వానితో లేచిపోవుట కిష్టపడువా? అందులో నెటువంటి వానితో! శృంగారరసముయొక్క ముక్కు మొగము తెలియని వానితో! ఏదియైన యావదవచ్చినచో తన వెనుక నక్కెడివానితో! భట్టారకుడు వాతో నీ వ్యవహారమంతయు చెప్పెను. వేనావని చేయ నని ఖండితిముగా చెప్పితిని, ఆయన నన్ను నాలుగునెలలు పీడించెను, నాకు నచ్చకెప్పెను. ఇతడు సుశక్తియవంతుడైనచో చేసికొందువా? అని యడుగగా నవ్వుటిమాట విచారించునంటిని.

‘మీరిద్దఱు నిచటినుండి వెడలిపోదురు, ఇద్దఱు కలిసిపోయి రని నమ్మకమేమి? నీవతనితో లేచిపోయితివని చెప్పుటయెట్లు? తన మూలముగా తండ్రి వ్యవహారము చిక్కులలోబడినదని కాను లేనిచో తండ్రికి వాధలేదని తండ్రికి వాధ తొలగించవలయునని యామె లేచి పోయినది, ఎచ్చటికిపోయినదో తెలియదు! ఏ నూతిలోపడినదో! గోతిలోపడినదో! నిజముగా నామెకు జీతేదాస్త్రీమీద ప్రేమ యున్నచో నా సంగతి యిన్నాళ్ళు రహస్యముగా నుండునా? ఇంటిలో మన్న పరిచారికలకైన తెలియదా? అతడెవరు? కులముమాట యట్లుంచి వాడొకమొద్దు, అందమైనమొద్దు, మంచి గంధపు చెక్క, వానివేస్త్రీయు పెండ్లియాడదు, అడినచో నాలుగవదినమున విరాళు లిచ్చును, అది యెట్లు సంభవించును? ఆమె యట్లు చేయదు, ఆమె యెచ్చటికోపోయి యాత్మహత్య చేసికొనియుండును, దానికి మన యూరిలోని రాచవీరులందఱు కారణము. మీరందఱు వారి యాస్తిపై చూపుగలవారే కాని యామెమీద కన్నువేసిన వారు కారు! అని నేనును నా కొడుకులును నా కిష్టమైన కొందఱమును చెప్పుచుండుము. అచ్చముగా వారిమాటకు విలువయుండదు,’ అని భట్టారకుడు వాతో చెప్పెను.

నేనంటినికదా! ‘నిజమే! స్వామీ! అతడు సుశక్తియవంతుడైనవాడే యగుననుకొందము. భర్తచనిపోగా వాని బొమ్మ గీయించి, దానివంక చూచుచునొకస్త్రీ జీవితశ్రేష్ఠమును గడుపవచ్చును. అట్లు కడపుటకు వానితో కొన్నాళ్లు సంసారము కాను చేసెను. గతించిన సుఖము, అ సుఖముయొక్క సంస్మృతియున్నది. ఇది యేమయ్యా! ఎక్కడనో హృదయము లోపల నాకు పినిమీద ప్రేమయున్నమాట నిజమే! ఇ

ప్రేమ యుదయించినపుడు లోకములో ప్రేమకొక పరిణామమున్నది. ఆ పరిణామము జరుగునన్న యాళతో కూడి కదా, ఆ ప్రేమ యుద్ధ వింతును. కనుక ఆ ప్రేమలో రెండు భాగములున్నవి. ఆ ప్రేమ యొక్క ప్రథమ స్వరూపము వట్టి యార్ద్రాక. రెండవది యాపరిణామము యొక్క భిన్నాంశములతో కూడిన పదార్థము. ఆ యంకురించుట యన్న స్థితి విత్తనమువేయగా, నంకుర మాకువేయుటవంటిది. అది వదినములలో నశించవచ్చును. ఇచ్చట నశించిపోవునన్నది విస్పష్టమైన విషయము. అట్టి ప్రేమ నా హృదయములో నంకురించినదనగా నా విత్తనములోనుండి యంకురము వచ్చుట వంటిదే. అది నేలయొక్క లక్షణము. నీటియొక్క లక్షణము. నీటితో తడసిన నేల కా లక్షణమున్నది. స్త్రీయై జన్మించినంత మాత్రమున పురుషవాంఛ యుండును. ఆ పురుషుడెవ్వడు? అచ్చటినుండి ఈ ప్రేమాంకురము యొక్క పరిణామ రూపావిష్కరణము ప్రారంభించును. అందుకనియే లోకము నందు సంబంధములు వెదకుదురు. స్త్రీయై జన్మించినంతనే పురుష వాంఛ యున్నది. పురుషులు వందఱు వేలు లక్షలు కలరు. పురుషుడై పుట్టినంతనే స్త్రీవాంఛ యున్నది. స్త్రీలును లెక్కలేనంతమంది కలరు. ఇది యదవి కాదుగదా!

మరియు స్త్రీ పురుషుల కామస్వరూపమెట్టిది? దుర్వాంఛయే గాని యేకవారమున బహు స్త్రీ సంగమము పురుషుడు చేయలేడు. బహుపురుష సంగమము స్త్రీ చేయలేదు. చేసినచో వాతము క్రమ్మి యిది చచ్చును. కయపుట్టి వాడుచచ్చును. పరమేశ్వరుడు స్త్రీపురుషులను సృష్టించినప్పుడే వారి సర్వేంద్రియ శక్తులను పరిమితముగా చేసెను. వారు తమ యీ కామమును నియమించికొని, యేక విషయ లగ్నముచేసి, ధర్మమును పాలించి, స్వర్గమును పొందవలయును. అందుకోసము భగవంతుడు మానవుల శక్తులను పరిమితముగా చేసి నట్లు కన్పించును. ఆ రహస్యము తెలియనివారు పశువులకంటె హీనులు. ఏలయనగా పశువులు ఋతుకాల సంగమము మాత్రమే చేయును. వీరు తమ యారోగ్యము, కీర్తిప్రతిష్ఠలు, స్వర్గము నీ మూడింటి నొక్కసారి వాళనము చేసికొనుచున్నారు. కనుక స్వామి 'స్త్రీ గాని, పురుషుడుగాని సహజమైన ప్రేమను సహజమైన కామ

మును ధర్మమునకు లోకమునకు రెంటికి చెడకుండ తొలుతనే తీర్చి
కొనవలయును. ఇతనిని నా కంటగట్టినచో నేను పైన చెప్పిన
మూడింటికి చెడుదును." అనగా భట్టారకుడు, కానిట్లనెను: "ఓ!
యమ్మా! నాకు తెలిసినంతవఱ కిచ్చట పురుషప్రయత్న మేమియు
లేదు. లోకమునందు పురుషప్రయత్నము కన్పించుచున్నను దైవ
మునుకూలించినప్పుడే ఫలవంతమగుచున్నది. ఇది మీ కుటుంబము
నకు వంధికాలము. ఊరియొత్తిడికి మనము లొంగిపోదుము. అప్పుడే
మగును? వాడు నీతో సరిగా సంసారము చేయడు. మీ యన్నను
వరాధవించును. లెక్కచేయడు, నీ తలితండ్రులు వడెడిపాట్లు కుక్కలు
పడవు. ఏదో కొంత తీచి మీ యింట నివ్వడును గలదు. అదికూడ
నుండదు ఆలోచించుకొనుము. నాకు మాత్రము సంపూర్ణమైన
విశ్వాసమున్నది; (దానికి కారణములుగూడ గలవు.) జితేంద్రాస్తి
సుక్షత్రయకుల సంజాతుడని. ఇంకొక రహస్యమున్నది. అతడు
మనము కొయ్యయనుకున్నాము; జాయియనుకొన్నాము. అంతటి
పరిశీలనాబుద్ధి యని మనకు హతాత్తుగా తెలిసినది. అట్లే వాడు
పురుషుడేమో! ఆ సంగతి మనకు తెలియదేమో! వాడును నీవు
నొక్కచోనుండి వానిని నీవు కోరుట సంభవించినచో వానియందతి
పురుషశ్వము తెలియునేమో! నీ తండ్రియొక్క స్థానముననుండి నేను
చెప్పరాదు. నీ మనస్సును చెదరనియకుము. వానిని పరీక్షించుము.
ఇంతకంటె నేనేమి చెప్పగలను?"

ఎట్లయిననేమి! జితేంద్రాస్తియు నేనును కలిసి యెవ్వరికి
తెలియకుండ నొకనాటిరాత్రి లేచిపోవుట స్థిరమైనది. ఎక్కడికన్నది
ప్రశ్న. దీనిలో కొన్ని యిబ్బందులు కలవు. ఊరిలోని రాచకొడు
కులు జితేంద్రాస్తి చనిపోయినచో నీ వ్యవహారము పరిష్కారమగునని
రెండుమూడుసార్లు ప్రయత్నించిరి. అతనిని నాగేశభట్టు రక్షించెను.
అతనిని మా యిల్లు రక్షించుచున్నది. మేము లేచిపోయినచో నీ రక్ష
లేదు.

భట్టారకులిట్లు చెప్పగా నాకాయన మాటలు చాలనచ్చినవి. నేను
దాని కంగీకరించినట్లు గురువుగారికి తెలిసెను. లేచిపోవుట యొక్కడి
కన్నది ప్రశ్న. ఎక్కడికి పోయినను వారు భటులను పంపియో, కాము

గాలించియో కమగొందురు. నేడుకావితో రేపు పట్టుబడుదుము. నన్నేమి చేయుదురు? తితేదాస్తిని చేయుదురు. దుర్మార్గులై నన్ను పరాభవించినచో పరాభవించవచ్చును. స్త్రీకిని పురుషునకును భేదమున్నది. దుర్జనులవలన పురుషులకు ప్రాణభంగము మాత్రమే జరుగును. స్త్రీలకు ప్రాణమానభంగములు రెండును జరుగును. కాని నేను వారివలెనే కత్తిసాములు మొదలైనవి నేర్పినదానను. నన్ను వారేమియుచేయలేరని నాకు ధైర్యము. తితేదాస్తి యొంటరిగా జిక్కినచో నకదేమి కావలయును? నాకాభయము కలిగినది. నాభయమును గురువుతో చెప్పితిని.

అయిన యిట్లనెను, “నేను దానినిగూడ అలోచించియే యట్టి పెట్టితిని. ఇచ్చటి కేబదియోజనముల దూరమున నొకచోట పాడు పెట్టబడిన యొకపట్టణము కలదు. అదియొక కథ. పూర్వమున నాపట్టణము జనపదముల మధ్యనే యుండెడిది. కాని యాపట్టణము పాడు పెట్టబడిన యంత నే దానిచుట్టున నున్న జనము లేచిపోయిరి. దాని చుట్టు నొక మహారణ్యము పెరిగినది. వన్యమృగములు విహరించుచున్నవి. ఇప్పుడెవ్వరు నచ్చటికి పోరు. మేమెప్పుడో యొకసారి యేయూరో పోయి వచ్చుచు నా యడవిలోనుండి వచ్చితిమి. మన యూరికడి చాలదవ్వు. మీ నాయనగారు వేటకు పోయినను మన పురసమీపముననున్న పదియోజనముల నైకాల్యముగల యడవిలోనికే పోవుదురు. మన యడవికి యీ శిథిలపట్టణము చుట్టున లేచిన యడవికి నడుమ జనపదములున్నవి. మన ప్రాంతమువారటు పోనేపారు.

ఆ శిథిల పట్టణమొక చమత్కారముగా నుండును. కొన్ని వందల యిండ్లు పునాదులుమాత్రమే-కొన్ని వందల యిండ్లు గోడలు మాత్రము లేచినవి. వానిలో చాలభాగము పడిపోయినవి. కొన్ని రాజవంశములు నివసించుటకు నిర్మింపబడినవి. కొన్ని గృహములు పెద్ద యధికారులు నివసించుటకు నిర్మింపబడినవి. చిత్రమే మనగా వేసికిని పైకప్పులులేవు. ఎచ్చటనైన పదిగృహములు కట్టినచో ముందు కొన్ని యిండ్లు పూర్తిచేయుదురు. తరువాత తిక్కినవాటి కొరకు పోదురు. ఆ పట్టణములో కొన్ని వేల యిండ్లున్నవి. అన్నియు

నోక్కసారి పూర్తి కావలయు నన్నట్లు అన్ని సంపాదములు వచ్చి యొక్కసారి వివసించవలయునన్నట్లు తత్పట్టణము నిర్మింపబడి యున్నది. రాజవీధులు వికాసములై నవి. అంత మహానగరము పరిత్యజింపబడినది. ఇప్పుడనేక గృహముల గోడలలో నుండి చెట్లుమొలచి నవి. రాచకాటలన్నియు ముళ్ళకంపలతో నడవిలోని చెట్లతో నిండి యున్నవి. జనమచ్చటికి పోరు. అది యేదో కావము తగిలి ఆ నగరమును నిర్మించినవారు పరిత్యజించి పోయినని యచటికి పోవుట యశుభమని జనములు దానిని పరిహరింతురు. అది కొన్నాళ్లు చోరులకు స్థావరముగా నుండెను. మిమ్మచ్చటకు దీసికొని పోయెదను. అచ్చటికి జనమెవ్వరును రారు." అనగా నేను "స్వామీ అట్టి స్థలము నకు పోయి చచ్చుట యెందులకు వలసినచో నిర్దామిచ్చటనే చచ్చు" మంటిని.

ఆయన నవ్వి "అది కాదమ్మా! మీరు చనిపోవలయునని నాకున్నచో నచ్చటికెందుకు దీసికొని పోవుదును? అది భద్రమైన స్థలము. ఆ శిథిల నగరమునకు కుట్టకుద నొక గుమ్ముగా పెరిగిన చెట్ల గుంపులో నొకయోగి కొన్నాళ్లు నివసించెను. అచోటి కెవ్వరు రారు. జలవమృద్ధికలదు. నేను వదునేను దినములకో, నెల నాళ్ల కో మీకువలసిన గ్రాసాదికము మీకు చేర్పింతును. మీరచ్చట నున్నారని బ్రహ్మకు తెలియదు. మిమ్మచ్చట నొకయేడాది యుంతును. మహా అయినచో నింకొక ఆరు నెలలుండురు. ఈ లోపుగా నేను శితేదాస్త్రీ వంశవృక్షమును సంపాదించును ; " అని, ఎట్లయిననేమి నన్ను ఒప్పించెను.

"చివర కాయన చేసిన రీతి యేమనగా ముందు నన్ను మా కోటలోనుండి తరలించెను. వది దినాలలో నేను కోటలోనుండి వెడలి పోయిన వార్త మా గ్రామములోనే కాక చుట్టుపట్లనున్న వది గ్రామములలోకూడ దెలిసెను. నేను వెడలిపోయిన తరువాత శితేదాస్త్రీని సంపాదించవలయునన్న ప్రయత్నములు బలిసినవట! అప్పుడు శితేదాస్త్రీ నొక యర్థరాత్రమున సుదర్శన భట్టారకుడు తొలగించెను. అతడు ప్రాణభీతిచే పారిపోయెనన్న వార్త పొక్కించెను. మరి నే వెందుకు పారిపోయినట్లు? నేమందుట మూలముగా మా కుటుంబమున

ఇట్లుందిగా నున్నదని, నేను లేకపోయినచో మా యిల్లు చక్కబడునని నేనీ పని చేసితివని చెప్పికొనునట్లు చేసెను.

“తరువాత కొన్నాళ్ళకు జితేంద్రాస్థియు, నేనును కలసి యీ పాడుబడ్డ మహానగరమున, మనిసియన్నవాడు కనిపించని యీ మహానగరమున వన్యమృగములకు నిలయమైన యీ మహానగరమున, భూతప్రేతములు నివసించు ఈ మహానగరమున నివసించ నారంభించితిమి.

“మేము వచ్చి యారు మాసముల పైన గడచినది. మొదటి రెండు నెలలు మా బ్రదుకు కష్టముగనే యుండెను. జితేంద్రాస్థి మాటాడడు, మొద్దువలె కూర్చుండును. ఎప్పుడో యేడో మహావిషయమడిగినచో సమాధానము చెప్పను. తక్కినవానికి మాటలేదు; వలుకులేదు. కాని, మానవప్రవృత్తియు ప్రకృతియు చిత్రములైనవి. దేని కలవాటు పడినచో నదియే. రెండు నెలలనుండి మేము కొంత భయముతీరి యీ మహానగరమున నందు నందు తిరిగిచూడవలయునని సంకల్పించితిమి. నేనిచట ఖడ్గమును పూనియే తిరుగుచుండును. మాగురువు నాకు చెప్పినట్లే మేము కూటికి గుడ్డకు లేదనుకొనకుండ నెట్లు చేర్చుచున్నాడో నాకు తెలియదు. చేర్చుచున్నాడు. రెండునెలలుగా మేమీ నగరమున చాలాచోట్లు చూచితిమి, చూచుట కేమున్నది? చూచినదే చూచుట! కాని, స్థలము వేరుగుటచేత చూడనిది చూచినట్లుండుట. సృష్టి యొక్క స్వరూపమే ఇది. అందఱి బ్రతుకులు నొక్కటియే. అదే బ్రతుకు ఎవనిది వానిదే! మేము చీకటిరాత్రులందు పోము. మా యాశ్రమములో దీపములున్నవి. మేము నిద్రించువేళ భద్రముగా నుండుట కేర్పాట్లు చేసికొన్నాము.

“పూర్ణిమనాడీ రాజభవనములను చూడవలయునని సంకల్పించి కొంటిమి. నీవు కన్పించితివి. నీతో నేను సారహస్యములెన్నియో చెప్పితిని. ఒక స్త్రీ మరొక పురుషునితో చెప్పరాని విధముగా చెప్పితిని! నాకు దెలియును. ఇంత నిర్లజ్జముగా చెప్పుచున్నదేమా? యని, నీవనుకొనవచ్చును, అనుకొనవు - ఏలయనగా, నీ బెవ్వరవో జితేంద్రాస్థికి తెలియును! జితేంద్రాస్థి నడిగితిని; ఇత డెవరైయుండునని.

అతడిట్లు చెప్పినాడు: 'అతడు మానవుడైయుండడు. అతడు భూతమై యుండును. నా కదియే యనుమానము,' అని.

'మరి నీకు భయము లేదా?' యనియడిగితిని.

జితేంద్రాస్తి భయమన్నది యెఱుగడు. ఎందుచేతననగా నెవరికి పోయినను ప్రాణమే కదా' యనును.

"నిన్ను గుఱించి చాల చెప్పెను, రేపు వంచమి, రేపు కూడ వత్తుము."

6

"నీవు నాతో మాటాడవు. నేను నీతో నెన్ని చెప్పుచుంటిని? చిన్నప్పుడు మా అమ్మ నాకు వస యెక్కువ పోసినదని చెప్పుదురు. నుదర్శన భట్టారకుని దయవలన కొంత చదువు వచ్చినది కనుక నీ వాగుడు కొంత బాగుగనే యున్నది యనిపించవచ్చును. లేనిచో నా యంత వాగుడుకాయ యుండదని చెప్పకోవలెను. అయినను నేడు వంచమి కదా! ఈ పది దినములు మరల పది దినములు నిరుపది దినముల వఱకు మేము రాకూడదంటివి కదా! అప్పటివఱకు నేను మాటాడెడిదిలేదు. అప్పుడు వచ్చినను మాటాడెడిది లేదు. నా కథ చెప్పవలసినదంతయు చెప్పివేసితిని. నిజానికి నేడు చెప్పవలసినది లేదు. నీవు భూతమవని జితేంద్రాస్తి చెప్పుచున్నాడు ఐనచో నీవు మాకంటె తెలివిగలవాడనై యుండువు. విషయములు మాకు తెలిసినవానికంటె నీ కెక్కువ తెలిసియుండును. లోకములో పూర్వజన్మ జ్ఞానముండదు. భూతములకుండునందురు. కడచిన జన్మయొక్క లక్షణము వారికి తెలియునేమో? తెలియుటకు వీలున్నది. వారింకొక జన్మయై తల్లెడుకదా! ఎత్తిన తర్వాతగాని పూర్వజన్మయొక్క సంగతి మఱచిపోరు.

"ఒకడు బ్రతుకును. చనిపోవును, ఏ కారణముల చేతనో భూతమగును. అది యింకొక జన్మయే కాదు. అందుచేత కాను భూతము కాకమున్ను బ్రతికిన బ్రదుకులోని విషయములు జ్ఞాపకముండవచ్చును. అట్టి పందర్భములో నొక భవిష్యజన్మలోని సంగతి కూడ తెలియు

వేమో! నా కింకొక యూహ తోచుచున్నది. ఒక జన్మ పూర్వము మరియొక జన్మ వరము. ఈ మాత్రమే యేల తెలియవలయును? ఎక్కువ జన్మల, పంగతియే తెలియవచ్చును. నర్వమనుష్యులయందు శీఘ్రుడైనాడు కదా! ఆ శీఘ్రుడా జన్మ యెత్తినప్పుడు తప్పరీరగక నకలేంద్రియములయందు నిష్ఠుడై తదింద్రియముల ద్వారా సుఖ మనుభవించవలయునని మనమి వెలికి త్రప్పికొని వాని! సహజముగ నున్న లోజావును విస్మరించును. ఒట్టి శీఘ్రుడే యథిలాష లేదు. వాని! శరీరమున్నప్పుడు కదా శరీరగతేంద్రియముల ననుసరించి సుఖము సంపాదించుచున్న యూహ!

“శరీరము లేనప్పుడు తదూహ లుండవు: సహజమైన లోపలి తెలివి తానించుచుండు ననుకొందును. వాడును మరియొక జన్మ యెత్తవలయును. తాను పూర్వ మనుభవించని సుఖము లనుభవించవలయునన్న యూహ పొందుచునే యుండును. అందుచేత వాని జ్ఞానముకూడ పరిమితమై యుండును. శరీర యొక్క జ్ఞానము పరిమితమై యున్నంత యుండనక్కఱలే దనుకొందును. ‘మరి మేము భూతములము. మాకు కూడ శరీరము లున్నవికదా; మా జ్ఞానము కూడ పరిమితముగానే యుండు’ నని నీవు తప్పించుకొందువేమో!

“నేను దాని కొప్పికొను. ఏలననగా మీకు శరీరములు లేవు. శరీరమనగా జారిపోవునది. భిన్నమగునది. శరీరక ఇతి శరీరమే’ అట్లే దేహమనగా దహింపబడునది యని యర్థము. ‘దహ్యో త ఇతి’ తగుల చెట్టబడుచున్నది, నాకు నవ్వు వచ్చుచున్నది. కొందఱు చనిపోయిన తరువాత వారిని తగులచెట్టగు, వారిని పాతిపెట్టుదురు. వారిని శరీరములు కావచ్చును గాని దేహములు కావేమో! మీవి—? నీవు జితేంద్రియి చెప్పినట్లు భూతమవే యైనచో దేహములు కావు, శరీరములు కావు. భూతాకృతిగా నెన్నాళ్ళుండువో యన్నాళ్ళుండువు, మావలె తల్లి కడుపున పుట్టుటయు, పెరుగుటయు మీకుండదు, అందుచేత మీ శరీరములు జీర్ణావస్థను పొందవు. శరీరములన్న మాట ప్రపంగయోగ్యక కొఱకు వాడుచున్నాను. చనిపోయినంతనే కొందఱి యాకాబిలమున భూతాకృతి దానియంతట నది వచ్చును. తదనుగతకర్మ వశించి పంతునే భూతాకృతియు నట్లే పోవును. మీ కున్నది వట్టి యాకాత

విశేషము. కాని, మీకు కొన్ని శక్తులుండును. మీరు తేజోమయ రూపులు కాదు. మీ రూపము యొక్క లక్షణము నాకు తెలియదు. పట్టిగాలిలో నాకాబలముచేత జీవులకు రూపమువలె నేర్పడునా? అట్లేర్పడిన రూపమునకు శక్తి యుండునా? శక్తి యన్నది పాంచ భౌతికమైన శరీరమందుండుటకు వీలున్నది. బొమికెలు, మాంసము, నరములు, రక్తము, చర్మము అట్లేర్పడిన హస్తాదులతో త్రోయుట, లాగుట, పైకెత్తుట, క్రిందికి దింపుట మొదలైన క్రియ సాధ్యమగును. ఈ పాంచభౌతికమైన శరీరము లేనప్పడది యెట్లు సాధ్యమగును?

“అవును. మిమ్ము దయ్యములందురు. ‘గాలి’ యందురు. గాలికి వృణాదులను కదల్చెడి శక్తి కలదు. అట్లు మీకు గూడ కలదేమో! నేనింత మాటలాడుచుండగా నీవవునవవు - కాదనవు. మీ రహస్యములు మాకు తెలియనీయరాదో! పోనిమ్ము. నేను నేడు నిజముగ వత్తమనుకొనలేదు. వంచమినాటి వెన్నెలలు కూడ నిజముగ వెన్నెలలనుటకు వీలులేదు. ఇవి యింత ప్రొద్దు పోయి వచ్చును. గ్రుడ్డిగా వచ్చును. నేను వెన్నెలనగుదునో కాదో యన్న సందేహము దానికే యున్నట్లున్నది. మాకు నిది నిద్రావేశ. నీవు భూతమవైనను నీవు సత్పురుషుడవని యందును. భూతములు ఇతరుల మీదపడి హింసించును, నీవట్లు చేయుటలేదు.

“నీవు మంచి భూతమవు. నిన్ను సత్పురుషుడని యందును. సత్పురుషులతో సత్పురుషులకు సమాగమము పూర్వపుణ్యముచేత జరుగును. ఆ పుణ్యము నొక దినమున వదలిపెట్టుకొనుట యేలయని వచ్చితిని. నిజానికి నీకు చెప్పనక్కఱలేదుగాని చెప్పవలయునన్న మోహమువలన వచ్చితిని. నేనును, జితేంద్రియు నిచ్చటికి వచ్చి యారునెలలు చాటినది. నర్వము నీకు చెప్పితిని కదా! ఇతడు పురుషుడా కాదా అన్న సంగతి నేను తేల్చికొనవలయును. ఇప్పుడే తెలిసికొనవలయునా? అగి తెలిసికొనవలయునా? అన్న ప్రశ్న కూడ నున్నది. ఓయి! భూతరాజా! నీ పేరు తెలియకుండ నీతో మాట్లాడుట కష్టముగా నున్నది. మానవులు ప్రసంగించునప్పుడు తేనితో మాట్లాడుచుండురో వాని పేరు తెలియనిచో మాట్లాడుట కష్టము. ఎందుకనగా, నడుమనడుమ వారిని సంబోధించుచుండవలయును. ఆ

సంబోధన లేనిచో మాటకు తూకము పోవును. మాట యొక్క పాటు తప్పిపోవును. ఆ సంబోధన వాక్యాలంకారము వంటిది, అది ప్రసంగమున కొక సౌందర్యమును తెచ్చును. కనుక నీ పేరు చెప్పరాదా? మొదట నాతో రెండు మూడు మాటలు మాటాడితివి కదా! ఇదియు నట్టిదే యనుకొనుము. నీవు నీ పేరు చెప్పినచో నాకు ధైర్యము కూడ వచ్చును. నీవు నేనన్నచో కొంత సద్భావము కలవాడవని యును నాకు తెలియును. నీతో యేమో చెప్పవలెనన్న దానితో జాటు, సముత్సాహము కూడ కలుగును” —

అనగా నతడు తన పేరు ‘కాలాభట్టు’ అని చెప్పెను.

ఆమె మరల నిట్లనెను: “బాగుగనే యున్నది, కాని, కొన్ని నామములలో నొక వైలక్షణ్యముండును. మా గురువు పేరున్నది. ఆయన పేరు సుదర్శన భట్టారకుడు, లోకములో మర్యాదకలవారి నామము లుచ్చరించుచున్నప్పుడు గౌరవము కొఱుకు కొన్ని యుపపదములను చేర్తురు. ఆయుపపదములు వారి వారి భాషల కనుకూలముగా నుండును. అర్యుడు, ఆచార్యుడు, ‘శీ’, ‘గారు’ మొదలైనవి. ఈ యుపపదములు వాడనిచో సగౌరవపఱచినట్లగును. భట్టారక శబ్దము దానియంతట నదియే యుపపదలక్షణములు కూడ సంపాదించికొనెను. సుదర్శన భట్టారకా! అని సంబోధించిన చాలును, ఆర్య! సుదర్శన భట్టారకా! యననక్కఱ లేదు. కానీ, నీ పేరట్టిది కాదు, ఆర్య! కాలాభట్టా! యనుటయు బాగుండదు. కాలాభట్టార్యా! యనుటయు బాగుండదు. ఈ భట్టు శబ్దము సగముటు, సగమిటు నుండి వాడరానిదిగా నున్నది.

“పోనిమ్ము. నీవు బ్రాహ్మణుడవని తెలియుచున్నది ఎఱ్ఱమాదిగ వానిని నల్ల బ్రాహ్మణుని నమ్మరాదందురు. నీవు నల్లని బ్రాహ్మణుడవు. నిన్ను నమ్మవచ్చునో నమ్మరాదో తెలియదు. ఈ నల్లదనము భూతలక్షణమేమో నీవు బ్రతికియున్నప్పుడింత కాలువలుపుకాదేమో! నీవు నిష్సంశయముగా విశ్వసనీయుడవు. కాదనుకొమ్ము. నీవు మనుష్యుడవు కాదుగదా! నీవు పోయి నలుపురితో చెప్పెడిదిలేదు. దాని వలన నేమి నీతో చెప్పెడి రహస్యములకు భంగములేదు. సిగ్గుపడవలసిన అవసరము కూడ లేదు.

“తొలుతటి దినములలో నిద్రలు మా యోగిచేత పరిత్యజించబడిన యాశ్రమములో నుంటిమి, జితేంద్రాన్ని కొన్నిటికి నవ్వును. సమాధానము మాత్రము దేనికిని లేదు. వండుచుంటిని - పెట్టుచుంటిని. అతడు సమృద్ధిగా నారగించును, వానికి కొన్ని పదార్థములు మిక్కిలి యిష్టము. నా గురువు వానినే నాకు సమకూర్చి పెట్టి పాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు నా కితని మీద కోపము వచ్చెడిది. పసిపిల్లలాటబొమ్మలతో నాడుకొందురు, అవి పలుకవు, కులుకవు. నేను పసిపిల్లను కానుగదా! పైగా నా యాటబొమ్మలు తినవు. మనకు వ్యయములేదు. శ్రమలేదు. ఈ బొమ్మ యట్లుగాదే!

“ఈ బొమ్మతో నాకు మరికొన్ని యిబ్బందులు కలిగినవి, ప్రేమయో! బూడిదయో! మరియెన్నియో! మానవుల యొక్క విచిత్రమైన యాశలు, భార్యాభర్త లొకరినొకరు మిక్కిలి ప్రేమించుచున్నారు. వారి నొకరినొకరు విడివడి ఒక్క కణముండరని యందురు. తక్కినప్పుడు సరే, కాలకృత్యములు నెఱవేర్చవలయును గదా! అప్పుడెడముగా నుండక చతురా? మానవుల మాటలలో నెన్నియో యుత్పేక్షలుండును. ప్రధానమైనది చెప్పుదురుగాని యప్రధానమైనది చెప్పరు. ఆ ప్రధానమైన దానికి పట్టాభిషేకము చేయుదురు, వదివెడివారు, వినెడివారు కాము వంచించబడుటకు నిద్రముగా నుండి చదువుదురు, వినుదురు, కొందఱు యథార్థమును వ్రాయుదుమందురు, వాల్మీకియు, వ్యాసుడు, కాళిదాసు నా మహాపురుషుల జీవితములను వ్రాసిరి, వారి శరీరధర్మములను గూర్చి వ్రాసినట్లులేదే! అవి యక్కఱలేదా? మొట్టమొదట శరీరధర్మము జరిగిన తరువాత కదా! నీ కార్యమో! నీ ప్రేమయో! నీ దుఃఖమో!

“ఈ జితేంద్రాన్ని నేను వది కన్నులతో కాచికొనవలసివచ్చెను. ఇతడు కాలకృత్యములు నిర్వర్తించుటకు పోయినప్పుడు నా రక్షణయేమైనది? అతడొకచోట నిద్రించును. నేనొకచోట నిద్రించును, కొందఱ తగ్గఱగానే వండుకొనియుండు మనుకొనుము, నేను నిద్రపోవువేళ వానిని నేనేమి రక్షించుకొనగలను? వానిదాక నెందులకు? నేను నిద్రపోవువేళ నన్ను నేనేమి రక్షించుకొనగలను? అప్పుడు భగవంతుడు రక్షించవలయును. ఈ జ్ఞానమున్నచో మేల్కొనినప్పుడు

గూడ ధియములేదు, రక్షించెడివాడు వేలు, మనకేమి? అన్న ధైర్యము స్థిరముగా నున్నచో నంతకంటె జ్ఞానము వేరే కావలెనా? శతేదాన్తి కాలకృత్యములు నిర్వర్తించుటకు పోయెడివాడు.

“మొదటి దినములలో నతనిని గూర్చి నేను చాల దిగులుపడితిని. అతడు ప్రాద్దుననే పోయి ప్రాద్దెక్కివచ్చెడివాడు. ‘నీ విట్టొంటరిగా పోయినచో నచట నీ కెవరైన కన్పించినచో, వారు నిన్ను వధించుటకు వచ్చినవారైనచో నీవేమి చేయుదువు? గురువుగారి వ్రయత్నమంతయు వ్యర్థమగును కదా’ నా వచ్చిన యీ రాక నిరుపయోగమగును కదా! నీ విట్లు వెళ్ళరాదు’ అని నేననగా, నతడు నవ్వును. నేను చేసెడిదేమి? అతడడపులలో చాలదూరము వడచియో వరుగెత్తియో యుండునని నేననుకొనెడిదానను. అతని యుడలంతయు చెమటపోసి యుండెడిది. మేమింటివద్ద నుండగా నతని గుడ్డలు పరిచారిక లుడికెడువారు. ఇప్పుడా దళ నాకు వట్టినది. అతనిని, బతిమాలి, బామాలినగాని నిన్నకట్టిన దోవతి యూడదీయడు. నిన్న తొడిగిన యంగీ వదిలిపెట్టడు. మరి యింకొక చమత్కారమున్నది. అతడు ప్రాగుడ్డలు వదలి, క్రొంగుడ్డలు ధరించునపుడు నేనచట నుండరాదు.

“నాకు తెలియలేదు. ఇతడు నశించునకుదా? ఆ రహస్యము నాకు తెలియకుండుటకు నీ లజ్జనభినయించుచున్నాదా? రెండు నెలలు కడచిన తరువాత నతడు ప్రాతఃకాలముల యందు పోయి చాల సేపుండి వచ్చుటనా కలవాటైనది. ఎన్నాళ్లు మేమిద్దఱము కదలకుండ కూర్చుండుము’ తరువాత నిద్దఱమును గలసి యడపులలో శిథిలములలో తిరుగవారంభించితిమి. అతడు నేను బయలుదేరుమన్నచో బయలుదేరును. తక్కినవ్వుడు “యం బ్రహ్మ విదోవదంతి” ఏదైన భయపాటుకమైన స్థలమునకు పోవుదుము. అతడు వెంటనే నా వెనుకకు తగ్గును. నేనొకసారి యంటిని. ఏమయ్యా! వెనుకకు తగ్గెదవు’ భయము ముందునుంచియే రావలయునన్న నియమమున్నదా? అప్పుడు తత్కాలమున ముందునుంచి వచ్చునేమో యన్న నందేహము కలిగినది గాని భయము సర్వదిశల నుండి వచ్చును.

అనగా నతడిట్ల నెను: "కాదు. కాదు. భయమేదిక నుండియు రాదు. మనలోనుండి వచ్చును." నన్నేమిచేయుమందువు. ఇతడు విజ్ఞాపకమునకు వీలులేదు. అవిజ్ఞాపకమునకు వీలులేదు. వేత్తయగు సేమో తెలియదు. కావచ్చుననిపించును. ఇట్లు తిరుగనారంభించితిమి. చెప్పితిని కదా! నా చేతిలో నెప్పుడును ఖడ్గముండును. ఈ యాదు దినముల నుండి చూచుచుంటిని. అతడుకూడ నింకొక ఖడ్గమును దెచ్చినచో కాగుగా నుండునని నా యభిప్రాయము. ఉపయోగమునకు రాని యాయుధమెందుకని యతడు. ఉపయోగించగలుగుదుము, లేము. ప్రశ్న యడికాదు. చూచెడివారి కది భయపేకువుకదా! మనమేమి యని యేమి లాభము? అతడు నవ్వును.

అతని కొంత స్వరూపము నాకొకనాడు తెలిసినది. నాకేమ్యుగ మన్నను భయములేదు గాని భల్లూకమనినచో భయము. దానికి కారణము నా తండ్రి కథయై యుండును. ఆ కథయంతయు చెప్పితిని కదా! మా కప్పుడప్పుడు కాంతారమునందు భల్లూకములు కన్పించుట కలదు. దూరముగ భల్లూకములు కన్పించినచో నేను వానిని చక్కగా పరిహరింతును. పుట్టలు తేనెపట్టులుకల స్థలములను గూడ పరిహరింతును. ఎందుకు వచ్చినది. వానినాశ్రయించి భల్లూకములుండవచ్చును. మనమేమి పరిహరింతుము? తెలిసినది పరిహరింతుము, ప్రత్యక్షముగా కన్పించిన దానిని పరిహరింతుము. అప్రత్యక్షముగా నున్నదానిని పరిహరించుట యెట్లు? ఆనాడు నా తండ్రియు, గాలియు నచట భల్లూకమున్నదనుకొనలేదుగదా! వారికిభల్లూకము కన్పించలేదుకదా! పరిహరించుటయెట్లు! కాని, వారికొక పెద్ద వంద తుమ్మెదల ఊజు వినిపించినది. అదియేమై యుండునని వారు వెళ్లిరి. అందుచేత నా యాపద వారికి కలిగినది. నేననవసరముగా నామ్రోతయేమి? అక్కడ నేమియుండును? అది యేమై యుండును. మొదలైన ప్రశ్నలు పెట్టుకొను.

కొన్ని నెలలుగడిచినవి. నాపద్ధతి యెంత సేపటికి "శేషాస్థా సాన్ గమయ" అన్నట్లుగా నుండును. కాని "లోచనే మీలయిత్వా" మాత్రము చేయను. చేయనగా నాకు తెలిసినంతలో చేయను, అ దైవమున్నాదే! తెలివియన్నచో వానిది తెలివి! మనము చేనివి పరి

హరించుచుండుము నాడు దానిని మనకు సన్నిహితముగా చేయును. అవి చీకటిదినములు. ప్రాద్దుక్రంకవచ్చుచున్నది. ఈ శిథిలములలో కొన్ని కొన్ని యోకర్షకములుగానుండి జాగుచేసితిని. చీకటిపడబోవు చున్నది అర్థక్రోకమైన నడచిన గాని మా యాశ్రమమునకు చేరము. నేను తొందఱగా నడచినచో జితేంద్రాస్తి తొందఱగా నడుచును. నేను నెమ్మదిగా నడచినచో నతడును నెమ్మదిగా నడచును. ఆ నాడు కాను నా వెనుక దూరముగా నడచి వచ్చుచుండెను. అతనిని కలిపికొని పోవుటకు నేను మాటిమాటి కాగవలసి వచ్చుచుండెను. అదిగో యిదిగో మా యిల్లన్నంత దవులలో నున్నాము.

నేను సామాన్యముగా నచ్చటనొక గుట్టయున్నదే! దానికి దూరముగానే పోవుచుండును. చీకటిపడినది కదా! ఇది దగ్గఱయని నాడు గుట్టకు నమీవముగా వెళ్లుచుంటిని. ఆ గుట్ట ములుపు తిరుగ వలయును. ఇతడు దూరముగా నున్నాడు. గుట్టములుపు తిరిగెడి చోట నే నితని కొఱకాగితిని. ఆగుట్ట వెనుక నుండి భల్లూకము వచ్చినది. నా పై ప్రాణములు పైన పోయినవి. ఖడ్గముతో భల్లూకమునేమైన చేయుట కష్టము. అది కాళ్లపై లేచి నిలుచున్నచో పొట్ట క్రింద రోమములు తక్కువ గనుక ఖడ్గముతో దాని పొట్టలో పొడువ వచ్చును. ఈ లోపుగా నది తనముంగాళ్లు మన తొమ్ముపై ననో కుఱములపై ననో వేసి గోళ్ళతో చీలును. ముట్టితో మన మెడ కొలుకును. సుంత యెడముగా నున్నచో ఖడ్గముతో దాని నోటిలో పొడువ వచ్చును. కాని, అది ఖడ్గమును నోటితో విలుచును. మనము నిరాయధుల మగుదుము. మా వేటకాండ్రోక సామాన్యోక్తి చెప్పెడివారు. మన యెడమ చేతికి మోచేయి వఱకు గుడ్డ దట్టముగా చుట్టి తెరిచిన దాని నోటిలో చొప్పించి దానిని ఖడ్గములో పొడువ వలయునని. నీవు ప్రత్యేకముగా భల్లూకములను వేటాడుటకు పోయినచో నట్లు చేయవచ్చును. వేటయన్నచో ముక్కు మొగ మెఱుగనివాళ్లు చాల మాట తిట్టి వి చెప్పుదురు.

ఎవడో బుద్ధిమంతుడు నల్లల శాధ వదుచుండగా నల్లలను చంపుటకొక యుపాయము చెప్పెనట. దానిని పట్టుకొని భాని దొడలు తెరిచి దాని నోటిలో మందు వేయవలయునట. అట్లుండును. ఈ

భట్టాకమునకు నేను దూరముగా నున్నచో నది దాని దారినదిపోయె
డిరే! మిక్కిలి నమీవముగా నెట్ట యెదురుగా నుంటిని. నర్వ జంతు
పులకు ప్రాణభయము. నేను దాని నేమియో చేయుదునని గుట్టు వెట్టి
నామీదికి వచ్చినది.

అప్పుడు దూరముగా నున్న తితేదాస్తి కానొక ధ్వని చేసెను.
దానిచూపు నన్ను వదలిపెట్టి వానిమీద పడినది. అతడు పరుగెత్తి
వచ్చి దాని వెనుక భాగమునకు చేరెను. దానికేమి చేయుటకును తోచ
లేదు. నన్ను వదలి వెనుకకు తిరుగవలయునా? తిరిగినచో నేనేమి
చేయుదునో! తిరుగనిచో నశదేమి చేయునో! మనకెందుగని ముం
గాళ్లువొంచి పారిపోవునా? అది రెండు వైపుల నుండి తెచ్చికొన్న
యావదయగును. రెండు శత్రుస్థానములలో నొకదానివై న పరిహా
రించుట మేలనుకొనెనేమో! నీతిమంతుడు కాను సాధ్యమునుకొనిన
శత్రుస్థానమును నిర్జించుటకు ప్రయత్నించును. దానికి నేను ప్రీతిని
యతడు పురుషుడని తెలిసెను కాబోలు! ప్రీతి సులభముగా నిర్జించ
వచ్చునని నా వైపునకే మళ్లివట్లున్నది. మరియు భట్టాకము వెనుకాళ్ళ
మీద నెంతసేపో నిలచి యుండలేదు. దగ్గఱ నే నుంటిని. నా మీదనే
తడవోపు చున్నది.

తితేదాస్తి దాని వెనుక వైపునకుబోయి తనయెడమచేయి
మోచేతినలుకు దానికంతము క్రిందికిపోనిచ్చి దానిని తన పొట్టుకు నడుము
కొని దాని గొంతును నొక్కెను. అతనికంత బలమున్నది కాబోలు!
దానినోటినుండి యూపిరి యాడని గుట్టు వచ్చినది. అతడు పిడికిలి పూని
దాని నెమర కణతను పెద్ద ముష్టిఘాతమును చేసెను. ఆదెబ్బకది తల్ల
డిల్లి పోయెను. ఇతడు తన యెడమచేతిని లాగుకొని దానినొక
త్రోపు తోసెను. అది దూరముగా పడిపోయెను. ఇద్దఱును చూచుచు
నిలుచుంటిమి. అదికొంతసేపటి వఱకు లేవలేదు. తరువాత నెమ్మదిగా
లేచెను. మా వంక గూడ చూడలేదు. దాని దారి వది పోయెను. నేను
దిగ్భ్రాంతురాలనై పోతిని. ఇశదేమి యేనుగా! సింహమా! ఇశడింత
తిలకాలియా! అవును నిజమే! అతనికి ఇద్ద మెందులకు? ఇద్దఱును
నేను చూచుంటిమి. ఇశదే ముందు నడుచు చున్నచో నేమి యయ్యెడిది?
వెనుకనుండి వట్టిన యీ పట్టు ముందు నుండి సాధ్యముకాదు గదా!

దాని గొంతుక యెడమ చేతితో పట్టుకొనెడి వాడా? దాని గొంతు పిసికెడి వాడా?

ఇట్లు చేరితిమి. ఇద్దఱము స్నానము చేసితిమి. భోజనములు చేసితిమి. పరుంటిమి. నాకు నిదుర రాలేదు. అతడు చక్కగా గుఱ్ఱు పెట్టి నిద్రపోవుచుండెను. ఇప్పుడతనిమీద నాకింకొక యభిప్రాయము కలిగెను. అతడు గొప్పమేధావిఅన్న భావమే పూర్వముండెడిది ఇప్పుడుమహా బలకాలియన్న భావముకూడ నేర్పడినది. ఈ రెంటిని మించి యతడు నాకు ప్రాణదాత. నాకు నిదురపట్టుటలేదు అతనిని మేల్కొల్పితిని. అతడులేచి నావంక చూచుచుండెను. అతనితో చెప్పితిని నాకు నిదురపట్టుటలేదు. నీవు నేడు నా ప్రాణమును రక్షించితివి. అతడిట్ల నెను. “భల్లూక జాతియన్నచో నాకు విరోధము. నాతండ్రిని భల్లూకము సంహరించినది. దానిని చూచినంతనే నాకెక్కడ లేని బలము వచ్చినది. అంతకు మించి యేమియులేదు” అని మరల నిదుర నారంభింపబోయెను.

మేమిద్దఱమిట్లు లేచివచ్చుట నాగురువుచేత నుపదేశింపబడక పూర్వమునేను నీతో చెప్పితినికదా! మాటలలో, చూపులలో ప్రవర్తనలో నేనుకృంగార రసమును వేలార్చుచుండెదుదాననని. మా గురువు ఈ కథ చెప్పినతరువాత మానివేసితిని. ఇచట కొన్ని నెలలు కలిసి నివసించినను జితేరాస్తితో నేనెన్నడును నట్లు ప్రవర్తించలేదు. మాటాడలేదు. నవ్వలేదు. నవ్విన నైన నా యర్థము వచ్చునట్లు నవ్వలేదు. ఆ సమయమునందు కృతజ్ఞతా పరిపూర్ణమైన నా హృదయము, తద్రూపబలప్రళంసాభరితమైన నా హృదయము, పురుషునితో నేకాంతముగా కొన్ని నెలలొకచోట నందులో మహారాజ్యమధ్యముననుండి యొంటరితనము తట్టికొనలేని నా హృదయము, తన్ను దానోర్చుకొనలేకపోయెను అతనిని నేను హతాత్తుగా కౌగిలించితిని. అతడు తన రెండుచేతులను నా కంఠమునందో నా భుజముల మీదనో నాకక్షభాగములందో చేర్చినన్న తనయెడద కొత్తికొనువని నేను భావించితిని. అతడట్లు చేయలేదు. నేజే నా కౌగిలిని క్లగ్గజేయవలసి వచ్చెను. పెంటనే కౌగిలింతకు పూర్వము నాయె దయెంతపోంగినదో ఇప్పుడు నాయెడ యంత ప్రసంగినది.

ఏమిరా; అవివేకము చేసితి ననిపించినది. నేనిట్లు చేసితి నని ఎవ్వరు నెఱుగరుకదా అన్న తృప్తి యేమియున్నది. మనమనస్సునకు మనమే సాక్ష్యము. మనలనుగూర్చి ఎవ్వరో చెప్పికొనిన దానికి మనము దుఃఖపడుదుము. నిజమే! ఎవరును చెప్పికొనుటకు వీలులేని దానిని, ఎవ్వరును చూడని దానిని మనము సిగ్గుపడవలసిన దానిని మనము చేసి లోలోన పడెడి బాధకు పరులు చెప్పికొన్నచో పడెడి బాధకు సరిబంధములేదు. లోనిబాధ వెలిబాధకంటె పదిరెట్లు.

నేను లజ్జావనత వదననై యుంటిని. నాకనుల వెంట కోరున కావ్యములు కారుచున్నవి. కాని, గుండెలో కోపము పట్టరానిదిగా నున్నది. ఇట్టి చానికొఱకు నేనెందుకింత సాహసము చేసితిని? నా మనస్సు కల్లోలితమగుచున్నది. నా యుద్దేశ్యములో నతడు నాస్థితిని పట్టించుకొనకుండ మరల నిద్రపోవుచుండునని. ఇంతలో నతడు నన్ను పేరుతో పిలిచెను. నేను తలయెత్తి చూచితిని. అతడు నన్నెప్పుడును పిలువనేలేదు. నేనెప్పుడు నతనిని పేరుతో పిలువలేదు, నేనేదైన నతనితో చెప్పవలయుననగా సంబోధనలేకుండ చెప్పదును. అతడు సమాధానము చెప్పను. నన్ను పేరుతో పిలుచుటయేమి! నన్ను పేరుతో నెవరు పిలుతురు? నాతండ్రి నన్నెన్నడును పేరుతో పిలువ లేదు. నాతల్లి నన్ను అమ్మా' యని పిలుచును. నాగురువు నన్ను శిష్యా! అని పిలుచును. పరిచారికలు పరిచారకులు చిన్న దొరసాని యందురు. జితేంద్రాస్థికి నా పేరెట్లు దెలియును? అదియే నాకబ్బు రము ఆ పిలిచిన పిలుపులో నెంత యాదరమున్నదో! ఎంత భయమున్నది? ఎంత జాలియున్నది?

మరు నిమిషములో నాకొక సందేహము వేసెను. ఈ కావము లన్నియు నేను కల్పించుకొన్నవా? అతడు నా వంక చూచు చుండెను. అది యర్థరాత్రము. దీపము వెలుగు చున్నది. దీపపు వెలుగు వాని ముఖమున విడుచుచున్నది. నా కన్నులలో నీళ్లున్నవి అతని ముఖము నాకు కన్పించుటలేదు. అతని కన్నులలో నే కావము తొడికినలాడు చున్నదో! నేనర్థము చేసికొన జాలకుండ నా కన్నులలో నీళ్లునిండి యున్నవి. చీర కొంగుతో కన్నులు తుడుచుకొనుట చేయవలయును? చేయుట నా కిష్టము లేదు. అది నన్ను నేనగౌరవ పఱుచుకొనుట

యనిపించినది. వెంటనే లేచి నా ప్రక్కమీద నేను పండుకొన వలయు ననిపించినది. కాని యతని కంఠస్వరములోనున్న యొక లాలిత్యము నన్ను కదలనీయలేదు

అతడిట్లనెను. “నేను నిన్ను తిరస్కరించితివనియా? నీవును సుదర్శన భట్టారకుడును వేసిన పథకము నాకు తెలియును. నాకు తాత్వికజ్ఞానమున్నంత తాకికజ్ఞానము లేదమ?కొనుచున్నావు. నన్ను మీగ్రామములో ఉత్రియ యువకులు వధింపజేసెడివారు. నాగేశ భట్టును, భట్టారకుడును నన్ను వెలికి పోనీయలేదు. నా బ్రతుకే బెదిత్రమై పోయినది. నేను నిర్వ్యవసాయుడను. మీనాయనగారు నన్ను రక్షించిరి. నేను నిన్ను ప్రేమించినచో నేను కృతఘ్నుడనగుదు నేమో! ఆయన చేత పెంపబడి తక్కువ కులమువాడనై నేనాయన కూతును ప్రేమించి యాయనకు తలవంపు తెప్పించునా? తరువాత తరువాత నీవు నన్ను ప్రేమించు చుంటివని నాకు తెలిసినది. నేనీనంది గ్ధావస్థలోనున్నాను. నేను సుఉత్రియుడనై నచో నా మనస్సు నీకు తెలియజేసెడి వాడను. అనులోమ విలోమములని రెండున్నవి. ఇది విలోమము. అధికజాతి స్త్రీ అథమజాతి పురుషుని పెండ్లాడినచో కన్న సంతానము నీచ సంతానమగును. వారేమి రాజ్యము లేలుదురా? ఏలినచో నందు ధర్మముండునా? ఈనాటి నేను చేసిన భల్లూక వధమును బట్టి నీ యెడద మిక్కిలియు నార్ద్రమైనది. దానిని తట్టుకొన లేక పోయినావు. నేను సుఉత్రియుడనని సుదర్శన భట్టారకుడు నిరూపించ గల్గినచో మన యూరిలోని ఉత్రియ కుమారులు నాకు లెక్కలేరు. వారందరిని నేనొక్కవిడికిలిలో పట్టుకొనగలను. నాకు ఖడ్గవిద్యయు తెలియును. మీ నాయనగారి యాయుధములు దొంగిలించినది నేను. ఆయనకు నీమీద ననుమానము కలిగెను. నేమూరకుంటిని. ఊరకుండుటలో నేను కొంత ద్రోహముచేసితిని. నీమీదనాయనకు సంపూర్ణముగా నాగ్రహము వచ్చినచో తక్కువకులమువాడనైన నన్ను నీవు పెండ్లాడితి వనగా నీ తండ్రి యంత వట్టించుకోడు. అచట నా స్వార్థమున్నది. నేనెంతసేపు ఘాటాడినాను! ఇంత నేపెవ్వరితోడను మాటాడలేదు. నామనస్సు విప్పిచెప్పితిని. అందుచేత నీవు నాయనదాక పట్టుకొనకుము. నేను సుఉత్రియుడను కానిచో నిన్ను నేను పెండ్లా

దను. నేను మిమ్మువదలి. లేచిపోవుదును. ఎచటికో! ఎందుకో! నేను సుక్షత్రియుడనైనచో, అని భట్టారకుడు నిరూపింపగలిగినచో నేను నీకిప్పుడు తెప్పించిన కన్నీళ్లు ఆ నాడు నాపెదవులతో తుడిచెదను. నేనెదురు చూచుచున్నాను. నీవు నెదురు చూచు చుండుము. నేను నీకు ప్రాణరాతనన్న కృతజ్ఞులక యెందులకు? ఎట్లయినా నక్కటలేదు. నేవకుడనైనచో నక్కటలేదు కదా! మఱి నీవనుకొన్నట్లయినచో నవలక్కటలేదు. పోయి పండుకొనుము నీనొక వెగడివి. నేనొక వెగడివి. మంటరారాదు. కుమ్ములు పెట్టినట్లుండవలయును. అంతే!"

7

“ఓయి! కాలాభట్టా! ఇది మా కథ. ఆనాటిరాత్రి చీకటి. మేము పడుకొన్నచోట వెన్నెలలు కాయుచున్నవి. దీపము వెలుగుచున్నది. ఆ వెన్నెలలలో దీపపు వెలుతురు నాకు తృప్తి కలిగించలేదు. దానిసార్పిరివి. గదియంతయు చీకటై యివదని యనుకొనకుము. నాకంతయు వెన్నెలమయముగా నున్నది. నా మనస్సులో నున్న యానందముచేత నాకట్లనిపించినదనుకొనకుము. అట్లుకాదు. నిజముగా నా వలకుటీరములో వెన్నెల కాయుచున్నది. నేను కనులతో చూచుచుంటిని. కాదనుటయెట్లు? ఇప్పటికి చాల ప్రాధ్దుపోయినది. నేనప్పటి మాట చెప్పటలేదు. నేటిమాటయే చెప్పచున్నాను. అయ్యా భూతరాజమా! ఈ వెన్నెల యేమి వెన్నెల! తమకులేని వెన్నెల. ఇదియంతయు నేనెందుకు చెప్పినవగా నీజితేదాప్తిని నీవు గొల్లవాడనుకొన్నావు. నిజమే! నీవెట్లు గ్రహించితివో నాకు తెలియదు. అయ్యా! ఇతడు సుక్షత్రియుడు కావలయునని నా కోరిక. నీవాగకావాగతవేడివి. ఇతడు నిజముగా గొల్లనాడైనచో మాయద్దటి బ్రతుకులును బొడయెక్కినట్లే. ఇతడు సుక్షత్రియుడని నీవు నాకు చెప్పినచో నాకు ధైర్యముగా నుండును.

నీవు భయంకరమూర్తి వెదుట కన్పించినంతవే యితడు వెనుకకు తగ్గెను. అతడు పిఱికివాడని నీవనుకొంటివి. కాదయ్యా! కాదు!

నీవు నన్నే మైనను చేసినచో నతడు నన్ను రక్షించుటకు వెనుకకు తగ్గెను. అప్పుడతడేమిచేసియుండెడివాడో నాకు తెలియదు నీకు తెలియదు. అయినను నీవు భూతమవు, నిన్నతడేమి చేయగల్గును? అది యట్లుంచి మేము లోపకిరాయి చూడవలయుననుకొన్నాము. నీవు మమ్మాపితివి. మానంగతి నీకు చెప్పితిని. మమ్ముగూర్చి నీకనుమాన మక్కరలేదు. నేను నీచకులస్త్రినికాను. మర్యాదతెలియని దానను కాను. అప్రవేశ్యురాలనుకాను.

కాని యిప్పుడు చాల ప్రొద్దుపోయినది. నేనిప్పుడు లోనికి పోవుట నాకు నిష్ఠములేదు. నీవు రేవటినుంచి మమ్ము రావద్దన్నావు. మరల వచ్చు కుక్కపక్ష దళమిచాడు వత్తును. అప్పుడు లోనికి పోనిక్తారా?

కాలాభట్టు: అప్పుడు నిన్నుమాత్రమే పోనిత్తును ఇతనిని పోని యను లోన నతాపురస్త్రిలున్నారు పురుషులు పోరాడుకదా! పోనిచ్చినచో దొవారికునిది లోపమగును నీభర్తయైన యితడు పోవుటకు వీలులేదు.

అమె: నీనోటివెంట నితడు నాభర్తయని వచ్చెను. అట్లుజరుగునా? మహాపురుషుల నోటివెంట వచర్థములైన మాటలు రావుగదా!

కాలాభట్టు! నేను భూతమను. ఇతడు చెప్పినాడుకదా! 'నీకతని మాటయందే విశ్వాసముకదా! భూతమైనవాడు నక్కురుషుడెట్లగును?'

అమె: - నిస్సందేహముగానగును నన్నెందుకు మోసముచేసెదవు. నీనోటవచ్చిన మాటను నిజము కానిమ్ము.

కాలాభట్టు: - నామాటతో మీరు భార్యాభర్తలగుదురేని నాకేమియు నభ్యంతరములేదు. ఈ శిథిలమైన నగరమును మీరు మరల నిర్మించుకొనుడు. దీనిని కాగుచేసికొనుడు. ఈ యంతాపురము మీదియగును. దీనిలోపలికిపోవుటకు వీలులేదనుటకు నేనెవడను? అప్పుడు నేను వచ్చినచో నన్ను లోనికొరసీయకుడు.

అని కాలాభట్టు అంతర్ధాన మందెను.

8

ఈ శిథిలములకు కొంత దూరములో క్రాంతిపురమని యొక పట్టణము కలదు. అచట నందఱు త్రియులే. పూర్వము విక్రమార్క చక్రవర్తి సేపాళ దేశమునకు వచ్చెను. అది యెప్పటిమాట? కలి రాటిన తరువాత మూడువేల నలుబదిసార్లు సంవత్సరము మాట. ఇప్పుడు మూడువేల అయిదువందల సంవత్సరములు గడచినవి. అనగా నప్పటినుండి యిప్పటికి నయిదువందల యిరువది సంవత్సరములు గడచినవని యర్థము. మూడువేలకు పూర్వము సేపాళదేశమును సూర్యవంశపు రాజులు పాలించుచుండెడివారు. వారు ముప్పది యొక్కమంది రాజులు. వారిలో చివరివాడు. విశ్వదేవవర్మ. ఆవిశ్వ దేవవర్మకు పుత్ర సంకానములేడు. కాకూరు రాజవంశ సంజాతుడైన యంకువర్మకు తన కూతునిచ్చి పెండ్లిచేసెను. అంకువర్మ సేపాళదేశమునకు రాజయ్యెను.

అప్పటి నుండి సేపాళదేశ మీఠాకూరు వంశ రాజులచేతఁ బరి పాలింపబడుచుండెను. ఈ యయిదువందల యిరువది యేండ్లలో సేపాళమును తొమ్మిందుగురు రాజులు పరిపాలించిరి. ఇందులో నిద్దరు రాజులు తొంబదియేండ్లకు మించి పాలించిన వారున్నారు. అంకువర్మ కుమారుడు కృతవర్మ యెనుబదియేండ్లు పాలించెను. మరిమువ్వురు రాజులు యిరువదియారేండ్లరువదియారేండ్లు పాలించిరి. ఆధునిక విమర్శకులు నేటి కాలపు లెక్కల ప్రకారము రాజొక్కొక్కడు పాతికయేండ్లు పాలించుననియు నందుచేత నయిదువందల యిరువది యేండ్లలో నిరువది యిద్దరైన రాజులు పాలించి యుండ వలయుననియు, గావున పురాతన కాలము నుండి మన దేశములో సంప్రదాయ సిద్ధముగావచ్చుచున్న సేపాళరాజ్య వంశావళి ఎవరి చేతనోకల్పితమై యుండుననియు గొన్ని సిద్ధాంతములు లేనదీసి మన పూర్వరాజ వంశముల చరిత్ర యంతయు తారుమారు చేసిరి. దేని కయ్యాజింత తారుమారనగాదాని వెనుకనై చారు రహస్యములున్నవి. మన దేశములో నిప్పుడుపరిభ్రమనమగుచున్న మనపూర్వ

రాజవంశ చరిత్రలు ప్రధానముగా మూడున్నవి. ఒకటి మగధరాజ వంశ చరిత్ర. రెండు కాశీర రాజ చరిత్ర. మూడు వేపాళ రాజవంశ చరిత్ర. ఈ మూడింటి ప్రకారము అయిదువేల యిరువదియేండ్లకు పూర్వము జరిగిన భారతయుద్ధ పూర్వకాలమునకు నీ యీ రాజ్య ములలో నెవరెవరు పాలించుచుండిరో చెప్పబడినది. అప్పటినుండి కలియుగము ప్రవేశించిన తరువాత నాలుగువేల యేండ్లు చాటు వఱకు వరుసగా రాజులు, ఘోరిన వంశములు, నా రాజుల రాజ్య కాలము చక్కగా పేర్కొనబడుటయేకాక భారతయుద్ధకాలమునాటికి పూర్వపు రాజ్యముచేసిన యాయా వంశముల పూర్వరాజుల పేర్లు కూడ చెప్పబడినవి. భారతయుద్ధమిప్పటి కయిదువేల యిరువదియేండ్లకు పూర్వము జరిగినచో తత్పూర్వము వేయియేండ్లనుండి యెవ రెవరు రాజ్యము చేసిరో యీ రాజ వంశావళులు చెప్పుచున్నవి.

భారత రచన క్రిస్తు పూర్వము రెండువేల క్రిందట ననియు రామాయణ రచనము భారతమునకంటె పూర్వమో అర్వాచీనమో యని సందేహములు పుట్టించిరి. మన దేశములోనున్న చాలమంది మనుష్యులను చీకాకు వఱచి భ్రష్టత చేసిన పాశ్చాత్య చరిత్రకారులు కాలము నిట్లు తగ్గించుటకు కారణమేమనగా వారికి వారి సంస్కార ములకు మూలస్తంభములైన గ్రీసు రోము సామ్రాజ్యములే క్రిస్తు పూర్వము వేయియేండ్లనాటినుంచి యున్నవేమో! వారు మోషము చేసియో, దైవ మనుకూలించియో, భారతీయుల పాపములు వండియో మన దేశమును రెండువందలయేండ్లు వారు పాలించుట జరిగెను. మానవుల లక్షణమేమనగా నది సంపన్నమైనస్థితియైనచో నది కాశ్యతముగా నుండుననుకొనుట అభస్థితిలో నున్నవాడు కాల మెప్పుడు నిశ్చేయుండువా? కొన్నాళ్లు శుక్లవక్షము-కొన్నాళ్లు కృష్ణ వక్షము. కొన్నాళ్లు శుక్లవక్షము ననుకొనును. అన్నియు బాగుగా నున్నవాడు శుక్ల వక్షము మేకువేసికొని తనవద్ద యుండుననుకొనును.

జుగ్లేయులట్లే యనుకొనిరి. అనుకొనుటలో తప్పులేదు గాని, మనచరిత్ర, మనసంస్కృతి, మన ధర్మము నర్థమును పాడుచేయుట, దుర్భావములు కలిగించుట, మానవులను భ్రాంతిమంతులను చేయుట మొదలైనవి భగవంతు ధోర్వరాని విషయములు. ఇప్పుడేమైనది?

మూర్ఖుడైన మించని బ్రిటన్ సామ్రాజ్యము తన యంతట తనే యస్త
మించినది. అమెరికా యొక్క యంద తేనిచో నేడు ఇంగ్లడునకు
దిక్కు మొక్కు లేదు. మానవుని జీవితములో నెట్లో జాతుల జీవితము
లకు కూడ నట్లే చేసిన పాపముల్ తగిలి తీరును' చేసినవాడు చూడక
పోవచ్చును. వాని వంశ మనుభవించును. వాని జాతి యను
భవించును.

వారి లెక్కల ప్రకారము సృష్టిజరిగియే క్రీస్తుపూర్వము మహా
అయినచో రెండు మూడువేల సంవత్సరములు కావచ్చును. కాము
భారతదేశమును పాలించుచుండిరి. తమ నాగరికత కొన్నివందల
యేండ్లకు మించిపోదు. తమ క్రిందనున్న దేశముయొక్క నాగర
కత వేలు కాదు లక్షల తరబడి యేండ్ల నుండి యున్నదన్నచో వారి
కెంత ముర్యాద! అందుచేత మన చరిత్ర వ్రాయుచు వారి యిష్టము
వచ్చిన మార్పులు వారు చేసిరి. వారు వ్రాసినది చరిత్ర. అది విద్యా
కాలంలో బోధింపబడును. అందు తీర్పులైన వారికే యుద్వేగము
వచ్చును.

వైగా మానవుని మనస్సు తనకు పరిచితమైన దానినే విశ్వ
సించు చుండును. ఇది సృష్టిలోని రహస్యము. దీనిని రాజనీతిజ్ఞులు
తెలిసి తమ యిష్టమైన చదువు ప్రజలకు చెప్పించు చుండురు.
పూర్వము భారతీయులైన రాజులు నిట్లే చేసిరి. అది రాజనీతియే!
కాని యందులో నదనద్వివేక ముండవలయును, అట్లే యింగ్లీషు
వారు మనదేశముచేత వారి చదువులన్నింటితోపాటు వారు కల్పించిన
కృతకభారతీయ చరిత్రను చదివించిరి. నీవాడచిలుక ఆ వాడవలుకు
వలుకునట. బ్రాహ్మణులయింట పెంచబడిన చిలుక 'అయ్యా! లేండీ!
స్వాగతము! స్వాగతము!' అనగా కసాయిహానియింట పెరిగిన
చిలుక 'కొట్టు, చంపు' అనును.

అట్లు మన నేటి చరిత్రకారులు భారతీయులై యుండి కూడ
కసాయి చిలుకవలె వలుకుచున్నారు. అదే! ఇది రాజనీతి. ఎవని
చదువు వాడు చెప్పిన. కడతిన మూడు నాలుగువందల యేండ్లుగా
పాశ్చాత్యులు తమ సాహిత్యముల నిజమనుకొని మనకు నేర్పిరి. నేడు
కావ్య యేమిదయే దీని ఇప్పుడు విలకమిరి వచ్చిన క్రితా విమ

చేయుచున్నది? ఈ విషయము భారతీయులు గ్రహించి మన యభ్యర్థ చరిత్రను గ్రహించవలయును, ప్రాంతములను పరిశీలించును.

అది యట్లుంచే యంకువర్మ మొదలు నేటివఱకు అనగా కలి ప్రవేశించిన తరువాత అయిదువందల యరువదియేండ్ల వఱకు అంకు వర్మ వంశములోని తొమ్మిదిగురు రాజులు పాలించిరి. విశ్వదేవ వర్మ తనకూతు సంకువర్మ కిచ్చునప్పడు నాడు కొంత యల్లరి జరి గెను. అంకువర్మకి తనకూతునిచ్చుట కాకూరువంశములోని వటు పుర కిష్టములేదు.

అప్పుడే రాజ్యములో కొంత యలజడి జరిగినది. కాని, యుజ్జయినీ మహాప్రభువు, నవకారపురుషుడు, శకకర్త, మహావంది తుడు, మహాతేజ, కాళిదాసాది మహాకవులకు నాశ్రితుడైన నన్ని మార్కుదక్రవర్తి యంకువర్మ రాజ్యము చేయుచుండినప్పుడు నేపాళ రాజ్యమునకు వచ్చి యంకువర్మ నాదరించి యతని రాజ్యము నంగీక రించుటచేత ప్రతివత్సరం బలము తగ్గిపోయినది. ఈ క్రాంతిపురములో నా యంకువర్మయొక్క దాయాదుల వంశములు నేటికీ నున్నవి. వారు నిపుడుగప్పిన నివ్వలవలె నుండిరి. ఎప్పుడెప్పుడేరాజు బలహీను డగుచుండెను, అప్పుడప్పుడెల్ల వారు తలలెత్తుచునే యుండిరి. నేపాళ రాజ్యమంతయు తమదనియు, అంకువర్మ సంతతి పాలించుట ధర్మ విరోధమనియు నిట్టి భావములు వారిండ్లలో పనిపిల్లలకుగ్గుకాలతో పోయుదురు.

ఒకరాజు తొంబదియేండ్లు పాలించెనగా, కాదు పదిమంది రాజులు నాలుగైదువందలయేండ్లు పాలించినగా సర్వదేశము, సర్వరాజ్యము మలిమముగా, కాంతముగా నున్నదనుటకు వీలులేదు. జానుములు వచ్చును, విప్లవములు చెలరేగును, ఇవి జరుగుచునే యుండును, మరల రాజ్యము పాగుచునే యుండును.

అంకువర్మ తరువాత వారవరాజైన వీరదేవుడన్న నాడు కలడు. ఆయన కలి గడచిన తరువాత మూడువేల నాలుగువందల యేడు నాభ్యాధిపతి యయ్యెను. ఆయన పాలయ్యెడు సోళ శత్రు ప్రేమించెను. అది సెర్ప గండశగోళము, దేశముకందు విప్లవము

అరిగెను. ఆ రాత్రియొక్క యుష్టదేవత పేరు మణియోగిని, ఆ మణి
యోగిని అలికాదేవతా పరరూపము.

వీరదేవుడు సమర్థుడు. అల్లరుల నణచినాడు. కాని, కాను
శ్రీపేయించిన ప్రీతి నిలబెట్టుకొనలేకపోయినాడు. ఆమె పేర ఒక పెద్ద
పట్టణమును నిర్మించవలచినాడు. ఆ పట్టణము సగము నిర్మాణ
మైనది. అంతలో నా ప్రియురాలు చనిపోయినది. ఆ పట్టణము
పరిత్యజింపబడినది. ఆమె పోయిన తరువాతగూడ వీరదేవు డేబది
యేండ్లు రాజ్యముచేసెను. అతడు సమర్థుడు, గొప్ప రాజనీతివేత్త,
గొప్ప సేనానాయకుడు అందుచేత నతనికాలములో నతని శత్రు
వులు విజృంభింపలేకపోయినారు.

అతని కుమారుని పేరు చంద్రకేతువు. అతడు తండ్రియంత
సమర్థుడుకాదు. అచ్యముగా నసమర్థుడుకాడు. తండ్రి శత్రువులందఱు
నితనికాలములో తలలెత్తిరి. ఈ చంద్రకేతువు తక్కువ రోజులు
పాలించలేదు. ఇతడు నలువది యారేండ్లు పాలించెను. ఎప్పుడు
వెదురుతిరుగుటలు, ఎప్పుడు శత్రువు లూళ్ళను దోచికొనుటలు, ఇట్లు
జరుగుచునే యుండెను. రాజ్యము సుఖముగా లేదనియే చెప్ప
వలయును.

అతని తరువాత నతని కుమారుడైన నరేంద్రదేవుడు రాజ్య
మునకు వచ్చెను. అతడు వచ్చిన తరువాత కొంత యలబడి తగ్గినది.
విక్రమార్క చక్రవర్తి కాలమునందు దేశమంతయు వేదమతముతో
నిండియుండెను. అంకువర్మ తొల్లిటి రాజుల రాజధానిని వదలిపెట్టి
కాను 'మధ్యలఱు' నగరమును రాజధానిగా చేసికొనెను. నాటి
నుండి వేటివఱకు నేపాళదేశపు రాజధాని మధ్యలఱు నగరము.
ఈ యయిదువందల యేబదియేండ్లలో దేశమునందు బౌద్ధమతము
ప్రబలిపోయెను.

ఏ మతమైనను చమత్కారమే! అదియందు స్వచ్ఛముగా
నుండును. నడులనలేనే యుండును. పోనుపోను నవంశముగును.
ఎప్పుటికప్పుడు తొలినాటి మతమునందున్న సూత్రములు తరువాతి
బుద్ధిమంజులచేత వ్యాఖ్యాతములై విశేషార్థములను తెచ్చికొనును.
అపార్థములు మారును. సర్వమానవులు కామక్రోధాది దూషితులు.

వారి ప్రవర్తనవలన నేమతమును తొలినాటి స్వచ్ఛతను నిలుపుకొనలేదు. సనాతనమతమునందు భగవంతుడు కాను నిర్మించినది తెచ్చినవి వాలుగు వర్ణములు. కాలము గడువగా గడువగా కొన్ని వంతుల వర్ణము లేర్పడినవి. కనీసము కులము లేర్పడినవి. అట్లే బౌద్ధమతమును. బౌద్ధమతములో కొన్నివందలకాళి లేర్పడినవి. ఎవరి యారాములు వారివి. ఎవరి సిద్ధాంతములు వారివి.

అంతదాక నెందుకు? నేడు ప్రపంచమునందు చెలరేగుచున్న క్రైస్తవమత మొక్కటియో? దానిలో రెండువందల యేబదికాళి లకు మించియున్నవి కొంద రేసుక్రీస్తునే నమ్మరు. నేడు పాశ్చాత్య దేశములలో క్రైస్తవమత ప్రధానములైన దేశములు గనుక మామతమంతయు నొక్కటియే నందులో భేదములేదందురు. అంతకంటె నబద్ధముండదు. భేదములు ఉండకతప్పదు. మానవులలో వజ్రాల సంఖ్య యొక్కవ. దున్నపోతినినదిరా యనగా దూడనుకట్టి వేయుమను వారే యొక్కవ.

నేపాళ దేశములో నానాడు బౌద్ధముకూడ వెజ్జితలలువేసెను. పలుకుబడి, అధికారము కావలసినవారందఱు, బౌద్ధమతమును స్వీకరింప నారంభించిరి. ఇటు బౌద్ధమతములో వంద తెగలు అటు వేదమతములో వందతెగలు, బౌద్ధ విహారములు నీతిఁ చెడిన ప్రదేశములైనవి. స్త్రీ పురుషుల కామ ప్రవృత్తిఁ నునికిపట్టు లయినవి. అందుచేత దానిలో పలుమంది చేర నారంభించిరి.

రాజ్యము ధర్మమయముగా నున్నచో రాజునుబట్టి ప్రజలుందురు. అధర్మము ప్రబలినచో ప్రజలనుబట్టి రాజుండును. రాజుకాననమర్దుదై ప్రజలు ముక్కుకాళ్ళు పోసి లాగుమండగా, కాను పోవుచు, కాను రాజు పనుకొనును. కాను పాలించుచుంటి ననుకొనును. ఇట్లు నేపాళ దేశమున బౌద్ధులది వైశేయి కాగా, తన తండ్రియైన చంద్రకేతు దేవుడు కాను రాజ్యముచేసినన్నాళ్ళు మిక్కిలి యిడుమలనుపొందగా, నీ చంద్రదేవుడు తన రాజ్యమును కాను ముగ్గుముగా పాలించుటకొఱుట కాను బౌద్ధమతమును స్వీకరించెను. బహుదత్తారామ్యుడని పేరుగల యొక బౌద్ధమత గురువువద్ద కాను బౌద్ధమతమును స్వీకరించెను. అట్లే మిగిలిన యను శాకాచారీకు లెందఱుమీరినారు.

యొక విహారమును నిర్మించెను. దానిని తన గురువైన బంధుడగు శ్రీ
కర్పించెను. దేశములో పలుకుబడి కలవారందరు బౌద్ధులగుటచేత
వరేంద్రదేవుని రాజ్యము కాంతముగా వడచుచుండెను.

కాని వేదమతమునకు కొన్ని గట్టి స్థానములు కలవు. దేశ
మంతయు నొక మతము ప్రబలముగా నున్నప్పుడు తక్కిన మతస్థులు
తమ మతములోని మూలసూత్రములను పరిత్యజించకపోయినను
తమ యోచనములను, విశ్వాసములను ప్రబలముగానున్న మతము
పై శ్రద్ధతో మరలించుకొందురు. అట్లు మరలించుకొనకుండుటకు కొన్ని
శ్రీకృష్ణ యాశలుండవలెను, లేదా కొందఱు మహాపురుషులు తమ
దేశతల మపాతించి పొందిన యమోఘములైన యనుభవము లుండ
వలయును.

క్రాంతిపురమునందలి కత్రియులు మాత్రము కత్రియులుగా నే
యిందిరి. ఆ యూరిలో బౌద్ధమత మనునదిలేదు. ఆ పట్టణమును
చూచినచో చాలమందికి కన్నెట్టి. కాని, యా మహానగరమున
నున్న మహామోధుల సంఖ్య చాల యున్నది. ఆ మోధుల కార్య
పరాక్రమము ప్రళంపార్థముగా నుండును. అబ్బరము కలిగించును.
శయమును మఱుటించును. ఈ క్రాంతిపుర కత్రియులట్లు వేద
మతమునే నిలువద్రొక్కుకొనుటకు ప్రబలమైన కారణము కలదు.
నేపాలదేశము నేలు రాజు కత్రియుడై యుండి తీరవలయును.
అకత్రియునకు రాజ్యాధికారము లేదు ఈ సంప్రదాయము పరం
పరగా వచ్చుచున్నది. కాను తమ తమమును వదలిపెట్టినచో, వర్ణ
మును వదలిపెట్టినచో తమ కాళిలోనిచాడెవడో భవిష్యన్నేపాల
దేశాధిపతి కాకపోవును ఇది పెద్ద కారణము.

ఈ క్రాంతినగరమున భవనంతులున్నారు. మహావీరులున్నారు.
కాళి కొన్ని యెండ్ల మండియు నొక యాళికలదు. వీరదేవుడు కాను
ప్రేమించిన గోవిందయొక్క పేరున పట్టణము నిర్మించడలెను. ఆ
పట్టణమంతయు గోదలు లేచిన తరువాత నాగిపోయెను. అది వంశ,
వంశయెరిగి యెండ్లుగా నిలిచావట్టితో మందెను. తక్కువైన నిర్మాణ
మునకు వీరదేవుడు కొన్నికోట్ల తీవారములు వ్యయపెట్టెను. మఱల
నిర్మించిన భూమి నన్నికోట్లను వెచ్చించిగాని యాతట్టణమున పట్టణము

కాదు. ఆ శిథిలనగరము తమ క్రాంతి పట్టణమునకు సమీపములో నున్నది. శిథిలనగర శుంతయు నరణ్యమై పోయినది. దాని మట్టుపట్టుల నంతయు నరణ్యము.

ఆ శిథిలనగరమును కాగుచేసి తమ రాజకుటుంబములకు దాని యందు ప్రవేశపెట్టి దానినిగూడ మహానగరమును జేసినట్లే తమ క్షత్రియవంశములకు బలము చేకూరును. రెండు మహానగరములు తమక్రింద నుండును. ఎప్పుడో వీలై నప్పుడు మధ్యలకు నగరము ఘాడుచేయవచ్చును. ఆ యంకువర్మయొక్క రాజవంశకాళను విత్కూరించి తమ పూర్వులైన శామచేపునియొక్క కాళను సేపాళరాజ్య సింహాసనాధిపతిగా చేయవచ్చును. అందుచేత నా క్రాంతిపుర క్షత్రియులు తమ వంశమునా రెచ్చలెచ్చట నుండిరో! పెద్దకుమారులు. వారిని దీసికొనివచ్చి తమ నగరమున నుండురు. అంకువర్మవాటిస్సండి యిప్పటివఱకు నైదువందల యేబదియేండ్లు గడచినవని చెప్పవచ్చును. ఇంతకాలములో రాజులు పదిమందియే నడచిరి. కాని సామ్రాజ్యప్రజలలో పాతిక తరములుకూడ కడచిన వంశము లుండవచ్చును.

కులమునకు క్షత్రియులే! తిండి సాగుట యెట్లు! అస్త్రలెచ్చటప్పటికి పంచికొని పోవుచుండును. ఒకప్పుడు పంచికొనిన యా ప్తి యుదత పోషణమునకు చాలదు. అనుట వరగ్రామములకు పోదురు. ఇకర గ్రామములకు పోదురు. దూర దేశములకు పోదురు. పొట్ట జేనివలన గడచునో యావృత్తి నవలంబింతురు. కాత సైన్యములో పెద్ద యుద్ధోగము చేసెను. మనుమడు పొలము దున్నుకొని బ్రతుకుచుండును. మరియొకడు దళారివృత్తి చేయును. ఇంకొకడు విచ్చ మ్మెత్తుచుండును. ఆ క్రాంతిపుర క్షత్రియులకు వేదమతస్థులందరికి తలెనే జ్యోతిషమునందు మిక్కిలి నమ్మకము. సామ్యుద్రికమునందు నమ్మకము. యోగసిద్ధులందు నమ్మకము. తవిద్యత్తుమ నిరూపించి చెప్పిదివారి యందలికావ. వారిలో నందఱకును కలిసిన యొక్క భావతయున్నది. శిథిలమైన సమీప నగరమును పునరుద్ధరించ భవయును. అట్టి శక్తిగల భావకము కలవాడు తమ వంశములో నెక్కడు!

ఇట్టి స్థితిలో సుదర్శన భట్టారకుడు క్రాంతివట్టణమునకు
 పోయెను. అచట పదిదినములుండెను. మహాధనవంతులై ఈ నిశ్చ
 యము మిక్కిటముగా నున్న కొందఱు క్షత్రియులయింద్లలో కాను
 తనపాండిత్యమును ప్రదర్శించి వారి యాదరాభిమానములను గౌరవ
 మును చూపగొనెను. వారి యభిప్రాయముల నన్నింటిని తెలిసి
 కొనెను. తెలిసికొని తన వచ్చిన పని వారితో చెప్పలేదు. ఉదయసాయం
 కాలము లందు కానాయూరిలో కాంకర భాష్యమును చెప్పటకు
 వారిచేత నిర్ణయించించికొనెను. సుదర్శన భట్టారకు డా క్రాంతి
 పురమున నెలయో, రెండు నెలలో యుండవలయును. ప్రస్థానక్రయ
 భాష్యమును చెప్పవలయును. ఈయన యంగీకరించి, “అయ్యా!
 రెండు నెలలుకాదు, మూడు నెలలు వట్టవచ్చు. నడుమ నడుమ నేను
 పోయి వారము పది దినములు నా కుటుంబమును చూచి రావల
 యును గదా! నెలకు పది దినములు నన్ను వదలిపెట్టినచో మూడు
 నెలలు కాదు. నాలుగు నెలలుందును” అనెను.

ఇది యెందుకనగా సుదర్శన భట్టారకుడు తన గ్రామము
 పోవుటకు గాదు; తన దొర కూతురును, జితేదాస్తియు వీరిద్దఱికి
 గ్రాహము నందిచ్చుటకు. వారి యునికి భద్రముగా నున్నదో లేదో
 విచారించుటకు. క్రాంతిపురమున సుదర్శన భట్టారకుడు చేరక
 మున్ను వానికై దారు నెలలు వీరికి గ్రాహదులను సమకూర్చుట
 కృత్యమయ్యెను. ఇచ్చట చేరిన తరువాత చాలనులభముగా
 నుండెను. భట్టారకునకు క్రాంతిపురమున గ్రాహవాసో మహాసమ్పద్య
 కలిగెను. మొదటి నెలయే జితేదాస్తియు, దొరకూతురు గల చోటికి
 మూడు నెలలకు నరిపోయెడి భండారమును వేర్చెను కాని భట్టా
 రకునకు తన వచ్చినపని వారికెట్లు తెలియ వేయవలెనో తెలియలేదు.
 ముందు వారి లోకుపాకులు కనుగొనవలయును. అతడు క్రాంతి
 పురమున రెండు నెలలుండు వఱకు పది పదునొకండు కుటుంబము
 లతో మిక్కిలి పరిచయ మేర్పడెను. ఇతని సౌఖ్యము, నిరాదం
 బిత, మంచితనము. దురాశాగ్రస్తుడు కానితనము. పరోపకార
 పారిజాత మొదలయిన వన్నియు పారికి వచ్చినవి. ఇచ్చట లభించిన
 భాష్యాదులు భట్టారకుడు తన యూరు తిసికొనిపోవుట లేదనియు

నెవరికో పేదవారి కందిచ్చుచున్నాడనియు వారికి లీలగా చెలిసేను, అదియొక గౌరవపాత్రవయ్యెను.

ప్రస్తుతము నేపాళదేశమును పాలించెడివాడు నరేంద్రదేవుడు. అతడు బౌద్ధమతస్తుడు. రాజేమతస్తుడైనను కామా మతస్తులు కాక పోయినను కొండటిలో రాజభక్తి యుండును. రాజయొక్క గుణ గ్రామము ననుసంధించి యతనివలన ప్రజలకు గలుగు మేలులను పురస్కరించుకొని ప్రజలు రాజులను గౌరవింతురు, రాజభక్తి చెలి యింతురు. ఇతడట్టివాడా? ఇతడు బౌద్ధమతమునకు చాల వ్యతిరేకి. అందుచేత రాజభక్తి యంతగా గలవాడు కాదని చెప్పవచ్చును.

క్రాంతిపురమున యొక నలుగురు ధనవంతులైన వ్యక్తియులు కలరు. వారు సంవత్సరమునకో, రెండు సంవత్సరములకో యొక సారి రహస్య సమాలోచనము చేయుదురు. వారిక సంఘముగా నేర్పడిరి. ఈసంఘమొక అయిదువందల యేండ్లకు పూర్వము స్థాపిత బడినది. ఆ సంఘముయొక్క ధర్మ మేమనగా అయిదువందల యేబది సంవత్సరములకు పూర్వము నేపాళమునకు రాజైన అంకుమంతునికి దగ్గఱ చాయాదియైన వామదేవుడను వానికి రావలసిన రాజ్యము అంకుమంతునకు వచ్చెను.

కాకూరు వంశమునాటి నుండి రెండు శాఖలైనది. అంకు మంతుని శాఖ యొకటి, వామదేవుని శాఖ యొకటి. ఈ వామదేవుని శాఖలోని వారికి తమ శాఖలో నెవ్వడో యుద్భవించుననియు వానికి నేపాళ రాజ్యము వచ్చుననియు పరమ విశ్వాసము. అట్లు వచ్చినచో తమ శాఖకూడ బౌద్ధత్యమును పొందును. ఈ సంగతిని గూర్చి పరం పర చావకుండ నిన్నివందల యేండ్లుగా నా సంఘ మొకటి వనిచేయు చున్నది. ఒక్కొక్కప్పు డది నిద్రపోయినను మరియొకప్పుడు జాగ్ర దవస్థలో నుండును. ఆ సంఘ మేర్పాటైనప్పుడే యెవడో మహా యోగి చెప్పిన కొన్ని విధాంతములమీద నాధారపడి యా సంఘ మేర్పరుపబడినది.

ఆ యోగి రెండుమూడు కాలములను చెప్పెనట. ఒకటి : కలి మూడువేల నాల్గవందల నుండి మూడువేల నాల్గవందల తొలదియైదు వఱకు నొక రాజ రాజ్యము చేయుము. తొలది

యొక్క పక్షాన నడుచుకొంటున్నది. వామదేవునికాని
 రాజ్యకారమునకు నడుచుకొంటున్నది. అయితే చెప్పవలె.
 అప్పుడు అరుగదిచో మరియొక కాంక్షను చెప్పెను. మూడువేలఅలు
 వందల వరుసేడు మొదలు మూడువేలఅరువందల దెబ్బది యొకటి
 వలకు వీరదేవుడన్న రాజు పాతించును. అది ఏది నాలుగేండ్ల
 కాంక్ష. అందులో ప్రయత్నము ఫలించవచ్చును. అది తప్పినచో
 మిథిల నూటయేబది యేండ్లు పోయినగాని వీలుకుదరదు. అప్పుడు
 నిర్బంధేహము. అప్పుడు జన్మించెడి రాజువేరు మరల వామదేవుడే
 యగును. అది తప్పదు. ఈలోపుగా వామదేవుని కాళివారు రాజ్య
 మునకు వచ్చుటకు రెండు కాంక్షలు అనువుగా మన్నవి. ఒకటి వీర
 దేవుని కాంక్ష, రెండు అతని మునిమనుమడైన వీరదేవుని కాంక్ష.
 అప్పుడు రాజ్యము చేయుచున్నవాడు నరేంద్రదేవుడు. ఇతని కుమారుడు
 వీరదేవుడు. నరేంద్రదేవుడు బౌద్ధుడు. కొంత ముసలివాడై
 వాడు. అతడెప్పుడు పోయినను పోవచ్చును. పైగా, నరేంద్రదేవుడు
 త్యాగిగ్రస్తుడని వినికిడి. నరేంద్రదేవుని రాజ్యకాల మప్పుడే యేబది
 యేండ్లయినది. అతడు రాజ్యమునకు వచ్చునప్పటికే యేబదియేండ్ల
 వాడు.

ఈ సంఘము యొక్క చరిత్ర యీ యయిదువందల యరువది
 యేండ్లును ప్రాయబదియున్నది. వీరదేవుడు నేడో రేపో రాజు
 కావచ్చును. సంఘము మేల్కొన్నది. దానికొలకు ప్రయత్నము
 చేయవలెను. తమ వంశములో గొప్పజాతకము కలిగినదిని వెదుకవలెను.
 వాడు మహాయోధుడు కావలెను. మహామేధావి కావలెను. రాజు
 కారగిన లక్షణములు కలవాడై యుండవలెను. ప్రాంతిపుకములో
 చాలకుండి. క్షత్రియకుమారులు బుద్ధులు. అందఱును యోధులే!
 మహామేధావులని చెప్పుటకు వీలులేదు. తత్త్వవేత్తలని చెప్పుటకు
 వీలులేదు. ఇతడు మహారాజుగను. కనీసమొక మహానగరమున కధిపతి
 యగునని చెప్పదగిన జాతకము కన్పించలేదు.

ఈ సంఘము నాలుగేండ్ల క్రింద నొకసారి కలిసికొన్నది. తమ
 జాతకములో నుండి యెవరెవరు చిరిపోయిరో యెచ్చెచ్చకు ముదిరి
 యోచన గల్గియు. కనుగొనుటకు కొందఱిని నియమించిరి.

వారు కొన్ని చోట్లకు పోయిరి; కొన్ని చోట్లకు పోలేదు. వంశవృక్షములు
సిద్ధము చేయబడినవి. నాలుగైదు చోట్లకు పోయిన క్షత్రియ కుటుంబ
ముల యొక్క వై నము తెలియదు. ఇట్టి పని చేయుటకు కొంత
శ్రద్ధయు, కొంత పట్టుదలయు కావలయును. తోకమున నడచు
స్వార్థపరులు తనకు లాభము లేకుండ నెవ్వడు నే పనియు లేయడు.

కాని కొందఱు కొన్ని సిద్ధాంతముల యందు తీవ్రత నవలం
బించురు. ఈ పని కట్టివాడు కావలయును. అట్టివాడు తక్కువ
క్షత్రియ వంశములలో నెవ్వడును లేడు. “నీవీ పనిచేయుము. దీక్ష
యిత్తువు” అన్నచో చేసెడువాడు కలదు. ఇట్టివనికి వెనడో భవ
మును వ్యయము చేయవలెను. అది నలుగురిమీద ననుకూర్చవలెను.
ఇందులో కొంత పట్టుదలయైనను కలవారిలో నొక్కడే కలడు.
అతని పేరు ‘మానదేవుడు’, మానదేవ వర్మ. ఈ సంఘముయొక్క
యాజమాన్యము రెండుమూడు తరములుగా మానదేవవర్మ వంశ
ములో నున్నది. తత్త్వసంగము వచ్చినచో మానదేవవర్మయం ధా
తీవ్రతయు కన్పించుచుండును. అతడే నలువురను సమావేశపరచెను.
ఈ సమావేశము నందెందుకో సుదర్శన భట్టారకుని కూడ పిలువ
వలయునని యొకరిద్ద రభిప్రాయపడిరి. తప్పేమి! అతడు బ్రాహ్మ
ణుడు. వేదమతస్థుడు. అందులో తీవ్రాభిప్రాయములు కలవాడు.
నరేంద్రదేవ మహారాజును గూర్చి పెద్ద యభిమానమేమియు లేని
వాడు. అతనినికూడ పిలిచిరి.

సభ సమావేశమైనది. సభాధియందు సుదర్శన భట్టారకు
డిట్ల నెను: “అయ్యా! మీరందఱు నాయందు ప్రేమచేత నన్నీ రహస్య
కార్యమునకు పిలిచితిరి. నా యందు మీకు గల యాదరాభిమానము
లకు మిక్కిలి కృతజ్ఞుడనని మనవి చేయుచున్నాను. కాని, యీ సభ
దేనికో, దీని కాత్పర్యమేమియో నాకేమియు తెలియదుకదా! మీరు
నాకు దీని సంగతి కొంత చెప్పి నావలన యేదైన లాభమున్నచో
తెలిసికొనవచ్చును. అంతేకాని, మంత్రములు చదువుచుండగా దేవా
లయములోని విగ్రహము నట్లు నేను కూర్చున్నచో మీరేమి ప్రయో
జనము? అనగా వారు మొగాలు మొగాలు చూచుకొని వాచుకొంత,
నీకుకొంతగా పోక యయిదాకు గడియంతో విమరమునకుండు
నతనికి తెలియజేసి

అంతయు నయిన తరువాత కట్టారకు దిట్ల నెను: "మీకు కొందఱిని విడిపోయిన రాజవంశముల వారిని వెదకించితిరి. మూడు వాల్గు వలములకు పోయిన వారిని వెదకించలేదు. వారినికూడ వెదకించవలయును గదా! నేనెందు కనుచుంటిననగా మాది మైథిలీ నగరము. జ్వాలాపురమునుండి యొక కాళి చిలీ మైథిలీపురము పోయినదని పోయి యొక కుటుంబము వాడు చెప్పెనంటిరికదా! తొలుత జ్వాలాపురము పోవలయును. మైథిలీపురము పోయినవారి కథ కనుగొనవలెను. మైథిలీపురములోనున్న రాజకుటుంబములన్నియు నాకు వరిచితములే. నే వెఱిగియున్నచో నచ్చట మీకు సాయము చేయుదును. నాకు తెలిసినంతలో నంకువర్మ సంతతివారమని గాని, మాది కాకూరీ వంశమనిగాని చెప్పెడి వారచ్చటలేరు. సూర్యవంశీయ రాజులున్నారు. పోమవంశయు లున్నారు. ఒకటి రెండు గృహములు కిరాత వంశ క్షత్రియులవి కలవు. మరి రెండవార్వంశ క్షత్రియులవి కలవు. కాకూరీ వంశ క్షత్రియులు మా పురములో లేరనియే చెప్పవలయును. మా యూరిలో రెండుమూడు కుటుంబములు కలవు. వారు క్షత్రియులో కారో తెలియదు. వారు పాలమ్ముకొని జీవింతురు. అపులను పెంతురు. వారి నందఱును గొల్లలందురు. వారుమాత్రము మేము క్షత్రియుల మందురు. కొందఱు వారినే రాచగొల్లలందురు. వారు మా యూరికివచ్చి యెక్కువ సంవత్సరములు కూడ కాలేదనుకొందును. ఒక దెబ్బదియేండ్లకు పూర్వము వచ్చి యుందురు. అప్పుడు నాకు చిన్నతనము. ఈ సంగతి నాకు జ్ఞానమువచ్చిన తరువాతగాని కలుగలేదు. ఒకవంశము కలదు. వంశమనుటకన్న ఒక్కటే కుటుంబ మనదగును. మిథిలాపుర ప్రభువునుగూర్చి మీరు విరియుండవచ్చును. ఆయన మృగయాశీలి. మృగయాశ్రయమడు. దానితో వదియూళ్ళ దొరతనమును పాడుచేసికొన్నాడు. ఆయన యపార్వంశ క్షత్రియుడు. ఆయనవద్ద గాలి యన్న యొకడుండెడివాడు. అతడు మహాబలకాలి. మహాసాహసుడు. గొప్పచేటాడు. అతని కౌర్య పాహాసములును, వానిబలమును చెప్పటకు దీలులేదు. కాని యతడు మా మిథిలాపుర ప్రభువును రక్షించుటకు తన ప్రాణమును బలియిచ్చినాడు. అతడు క్షత్రియుడైనచో కిరాత వంశీయుడు కావలయును.

పొయనగా నతని పేరు 'గాలి'. మహాభారత యుద్ధకాలమునాడు నేపాళ రాజ్యము పాలించిన రాజుపేరు జితేంద్రుని. అయిన కొడుకు పేరు గాలి. ఈ గాలి తన కొడుకునకు జితేంద్రుని పేరు పెట్టినాడు.

శ్రీ సీతారామచంద్ర పుస్తక

భాగవత గాథ ము,

శ్రీకృష్ణ పాస్త్ర. (తనకల్పా)

9

తరువాత పది దినములకా సంఘమువారు భట్టారకుని నిలిపి "మీరా వంశమును గూర్చి కనుగొని మాకు చెప్పుదురా?" యని యడిగిరి. ఇతడు "చెప్పెదను గాని దాని! నే నొక్కడను పోయిన కాగుగా నుండదు. మీ చెవరై న నమర్చులైనవారు, వలుకుబడికలవారు పదిమంది యెఱిగినవారు నాతో వచ్చినచో కాగుగా నుండును. మాయూరిలో గొన్ని వరిస్థితులు గలవు. ఒకవేళ యీ గాలి మీ యంకు వర్మ కాళవాడని రుజువైనచో నేను దీని నంతయు కర్మికము చేసితి నని నా నెత్తికి వచ్చును. నేను మీకు కావలసిన విషయములు చెప్పెదను, కావలసినంత వాక్యావోయ్యము చేపెదను. దీని! నేను తెలు వెనుక నుండుటయే మంచిదని నా యభిప్రాయము.

"మరియు నా కొక్కటి తోచుచున్నది. సంప్రదాయానుగుణముగా మీకు వచ్చిన యభిప్రాయములను గూర్చిగాని, మీరు వెదకెడి పురుషుని గూర్చిగాని నాకా వ్యవహారము పొసగునని నాకు తోచదు. గాలియు, గాలి కుమారుడు జితేంద్రునియు కిరాతవంశమువారు కాక పోవచ్చును. కాకూరీవంశమువారే కావచ్చును. భారతకాలమునాటి రాజుల పేర్లు మన ధర్మమునందలిలావచేత, భారతకాలమునందలి మొగ్గుచేత పెట్టికొనియుండవచ్చును. ఆ గాలి చనిపోయినాడు. బ్రతికియున్న దానిపేరు జితేంద్రుని అతడిప్పుడు మిథిలాపురములో లేడు. ఎక్కడికో లేచిపోయినాడని ప్రతితి! దానికేమి? యొక్కడికి లేచిపోవును! అకాళములోని కెగిరిపోలేడుగదా? ఎచ్చటో యచ్చట పట్టుబడి తీరును. మీ విషయము నాకు తెలియదుగాని అతడును కృత్రిమవంశమువాడని తెలిసినచో మిథిలాపుర ప్రభుత్వ కాత్త నిర్మించి వంశమునకు మేలుకలుగును.

"తైగా వాడు వరాక్రమవంతుడు కావలయును. క్రతకా
 వంతుడు కావలయును. మేధావి కావలయును, రాజనీతివేత్త కావల
 యునని మీరు తెప్పుచున్నారు. నీనమొక మహానగరాధిపతియైన కాద
 గిన లక్షణములు వానిలో నుండవలెనని మీరనుచున్నారు. వాకు తెలిసి
 వంతవలకు నీ జితేంద్రావీయవి యేమియును కాదు. అగునో-కాదో
 తెలియుట కూడ సాధ్యముకాదు. అతనిని నేను అతని చిన్నప్పటి
 నుండి వానికి వదులెట్టిచేయుచు వచ్చుచున్నాను. వెలుగుదును. చిన్నప్ప
 డతడు జనముదైన పిల్లవాడు. ఆ సాందర్య మప్పటి కిప్పటి కల్లే
 యున్నది. వానిని చూచినంతనే మన్మథుడు తన నల్లదనమునకు వా
 ననహింసించుకొని ఎఱ్ఱనిమేనితో పుట్టివాడనిపించును. అంతటి యంద
 గాడు. కాని, కుద్ధమొద్దు! ఎప్పుడైనను నవ్వును, పలుకరించినచో
 వాగుగ నేమోతాడును. నిర్వ్యవసాయుడు మా పెద్దదొర వానితల్లిడి
 యందలి కృతజ్ఞతచేత వానినుత్సవ విగ్రహమువలె పెంచివాడు.
 మేముండఱము వానినొక యందమైన బొమ్మగా చూచుచుందుము.

"ఇట్లుండగా రెండు మూడేడ్లక్రిందటినుంచి మాకు నాలు
 గైదు విషయములలో వాడు మూర్ఖుడు కాడని తెలిసినది. మూర్ఖుడు
 కాకపోవుటయే కాదు; మహా మేధావి యని తెలిసినది. ఎప్పుడును
 మాటాడడు. తన కేమియు తెలియనట్లూరకుండును. అతనిని గురించి
 వాగొక నందేహమున్నది. ఈ మేధావి లక్షణము వానిలో నెట్లు రాగి
 యున్నదో! కార్యమును, నీతియు కూడ వానియందు రాగియున్న
 వేమోనని అతడుచదువుకొన్నవాడు కాదు. అతని నెవరు చదివించిరి?
 అతడొకటిరెండు విషయములను గూర్చి మాటాడగా నేను వినుట
 తటస్థించినది. అతని యా తెలివితేటల ముందు చదువెందు కనిపించినది!

"నుశక్రియవారా! అతనిని పరీక్షించవలయును. పరీక్షించవల
 నన యవసరము వాకు లేదు. నేను చేయలేదు. మీకున్నది, మీరు
 చేయవచ్చును. మీరన్నచో వాకెంతో గౌరవమున్నది. దానిని పుర
 వహించుకొని నేను చేయవచ్చుమగాని మా యూరిలో కొన్ని
 అంశములనున్నవి. నేను మాదొరయైన వార్తవీర్యుని పక్షమువాడను.
 అతటి పరిస్థితుల యొక్క స్థితిపై పట్టకవగా నేనతడు నుశక్రియ
 డని నిరూపించినదో కొందరచ్చి వా నెత్తిన కూర్చును. కాని, మీరీ

ప్రయత్నమును వదిలివేసి, ప్రయత్నము చేయవలెనని వాడుకన్నది.

“ఇందులో కొంత మీకు లాభము. కొంత నాకు లాభము. మీలో నెవరో నైన నేను జ్ఞానాపూర్వమునకు వచ్చును. అప్పుడునుండి మిథిలాపురమునకు వెళ్ళిన యా పంశమువారేమో, యతని పేరేమో ఏ స్థితిలో వెళ్ళిరో కనుగొన్నచో ఆ వెళ్ళినవాడు గాలితండ్రీ యైనచో వ్యవహారము తెలిపావును. అప్పుడు జితేంద్రాన్ని గుఱించి కనుగొనవచ్చును. జితేంద్రాన్నియొక్క యానుసామలు నాకు తెలియును. అతని పుట్టుపూర్వోత్తరములు నాకు తెలియును. అతడు తైలాన పర్యటము మీద కాలతైరపుని గుహలో నున్నను నేను తీసికొనివచ్చి మీకు ఒప్పచెప్పగలను. అతని మేధావిత్వమునకు నేను పూట యుండును. అతడు మేధావి మాత్రమే యైనచో సుక్షాత్రయోజని స్థిరపడును గనుక మా దొరకు నేనుబీకారము చేసినవాడ నగుదును. అతడు కార్యవంతుడైనచో, బిలాళిరాముడైనచో, రాజనీతిజ్ఞుడైనచో--ఏమియైనను వాని పూర్వజన్మ సంస్కారముచే కావలసినదే గాని. చదువుసంధ్యలచే నైనది కాదు, పెంపకముచే నైనది కాదు. అభ్యాసముచేత నైనది--మీకు కావలసినచో నుపయోగించుకొనుడు.

“ఇందు తొలిభాగము నాకొరకు, మిథిలాభాగము మీ కొరకు. ఒకవేళ పూర్వమా యోగి మీ పూర్వులకు చెప్పినట్లు కొలదిదినములలో వీరదేవుడు రాజ్యమునకు వచ్చునుగదా! అప్పుడు మీరు ప్రయత్నము చేయవచ్చును. ఇత డుపయోగపడునేమో మానికొనవచ్చును. మీలో నెవరైన సామాన్యుడు కానివాడు నాతో జ్ఞానాపూర్వమునకు రండు. అక్కడ కనుగొందము. అప్పుడు జరిగెడి కథను బట్టి మీరు మిథిలాపురమునకు గూడ పోవలయుననుకొన్నచో వచ్చటి వాత్సలన్నియు చెప్పి మిమ్ము వంచించును. నేనుమాత్రము రాకూడదు.

“మరియుకొక చూట చెప్పక తప్పదు. మిథిలాపురమునకు పోవునపుడు సామాన్యులు పోరాదు. మీలో పెద్దతైనవాడు, చివ్వులైనవారూ, ధనవంతులైనవారూ, మీరు మీరని దేశములో వెలివోయి తెలిసినవారు పోవలయును.”

అ నమిపురిలో మోకాయన పేరు కుక దేవవర్మ. ముదర్మన
 భట్టారకుడు కుక దేవవర్మ కొంత నమ్మరుమదని, యహంకారము
 తక్కువవాడని కానాయనతో కొంత చనువుగా ముండవచ్చునని
 పూర్వమే తెలిసికొన్నవాడు. కానును, కుక దేవవర్మయు జ్వాలా
 పురము వెళ్ళుదమని యతడు చెప్పెను. కుక దేవవర్మకు చేతికక్కఱకు
 వచ్చినట్టిదొడ్ల లిద్దరున్నారు. సంసారపుతని యాయన యెక్కువ చూచి
 కొననక్కఱలేదు. ఆయన యెక్కువ కాలము బంధువులను చూచి
 వచ్చుటతోడను, తిర్థయాత్రలు చేయుటతోడను గడపును. జ్వాలా
 పురము పోవుటకు నాయన వెంటనే కూగెను. కుక దేవవర్మతో
 ముదర్మన భట్టారకునకు మరికొంత చనవు కలదు. క్రాంతిపురములో
 కనీసము వందయిండ్లలో స్త్రీలు అసూర్యంపక్యలుగా నుందురు.
 అంతఃపురము దానికి తగిన మర్యాదలు సాగుచుండును. ఆ యిండ్లలో
 కుక దేవవర్మ యిల్లు కూడ నొక్కటి.

కుక దేవవర్మ కెనుబదియేండ్ల వయస్సు. ఆయన దృఢముగ
 నుండును, అరువదియేండ్ల వానివలె కన్పించును. ఆయన భార్యకు
 నెనుబదియేండ్లు. వారు దగ్గరి చుట్టాలు. చిన్నప్పడే యామె నీయ
 నకు గట్టిరి. వారి వడుమ కొన్ని నెలలు వాటిడి. ఆమె పే రనసూయా
 దేవి. కుక దేవవర్మ పెద్ద చదువుకొన్నవాడు గాడుగాని, అనసూయా
 దేవి చదువరి. క్రాంతిపురమున వా జ్ఞాత్రయకుటుంబములో వంద
 యేండ్లు చాటినను స్త్రీ అసూర్యంపక్యలే! అనసూయాదేవి మాత్రము
 కొంత స్వాతంత్ర్య మవలంబించును. ఊరి వెంటబడి తిరుగదు. కాని, తన
 యింటలో మాత్రం యధేచ్ఛగా సంచరించును. ఎవరైన వచ్చినచో
 మాటాడును, నవ్వును, పేలును. వరుసయైనవారితో పరాచికము
 లాడుచుండును. ఆమె నందఱు గౌరవించుచుండురు. అంతఃపుర
 మర్యాద లామెవలన తెడిపోవుచున్నవని క్రాంతిపురమున తెవ్వ రను
 కొనరు. ఆమె పెద్ద ముత్తైదువ. మంచి చెప్పును, తెడ్డ తెప్పును.
 పోయి కుకాకుళములకు పొలుగిండ్లలో నాడుకొనును. కాని,
 ముదర్మనభట్టారకుడు భావ్యము తెవ్వమండగా పోయి యా వది
 ముందితో కూర్చుండి వినదు. కాని, వినవలెనని యున్నది. అందువలన
 ముదర్మనభట్టారకుని యింటికి పిలిపించి యాయవలన యీ వ్యావ్యాసం
 గమును వినుచుండును.

అ యూరిలో మహాధనవంతులైన నలువురిలో కుకదేవవర్మ యొకడు. కలిగిన సంసారము, కుకదేవవర్మ గుప్పిలి విగవప్తైశ్చిహాదే కాని, యనమూయాదేవియొక్క చేతిలో నెముక లేదందుకు. మదర్శన భట్టారకున కననూయాదేవి యొక యండ. అతడేది కోరిన యూయె యది యిచ్చును ఆ రహస్య సంఘ సమావేశమునకు మదర్శనభట్టార కుని వారు పిలిచినచో కాని వెనుక వామె యున్నది. అననూయాదేవి చేత కుకదేవవర్మ కతడు చెప్పించెను. కుకదేవవర్మ చెప్పుగా తక్కిన ముప్పు రంగీకరించిరి. ఇప్పుడు జ్వాలాపురమునకు కుకదేవవర్మతో కాను వెళ్లుచుండెననగా భట్టారకు డననూయాదేవివలన సాధించిత కార్యము.

కాని, మదర్శనభట్టారకుడు తన రహస్య మామెతో చెప్పలేదు. అననూయాదేవి యింత మంచిదై, యామెవద్ద నొక యహంకారము కలదు. పేదవారైన క్షత్రియులు తమకు బంధువులగుట యామెకు నశ్చదు. ఒక్కొక్క జీవి యొక్క లక్షణ మొక్కొక్క విధముగా నుండును. మహాచర్యక ముండును. నీటిబొట్టు కన్పించదు. కాని, యెచ్చటనో యొక దొన యుండును. ఆ నీర మెచ్చటనుండి వచ్చునో తెలియదు. అట్లే సముద్రములలో లంకలుండును. అందుచేత మదర్శన భట్టారకుడు తన పని యామెతో చెప్పలేదు.

కుకదేవవర్మయు, మదర్శన భట్టారకుడును జ్వాలాపురము పోయిరి. పూర్వము వెళ్ళి వచ్చిన వానిని కనుగొని సూటిగా నా వామదేవునికాఖలో నుండివచ్చిన క్షత్రియ కుటుంబికుని చెప్పికొనెడి వారి యింటికే పోయిరి జ్వాలాపురములో కుకదేవవర్మను చాలా మంది యెఱుగుదురు. అందరు గౌరవించిరి. కొందఱు వారి ననుసరించి సూటిగా త్రినేత్రుని ఇంటికేపోయిరి ఆ ఇల్లుగలవాని పేరు త్రినేత్రుడు. ఆ త్రినేత్రుని తండ్రిపేరు జ్వాలాముఖుడు. జ్వాలాముఖుని తండ్రిపేరు తెలియదు. జ్వాలాముఖుని తండ్రి తరములో వారీయూరు వచ్చిరట. ఏ యూరినుండి వచ్చిరో తెలియదు, జ్వాలాముఖుని తండ్రి సామూహ్య సంపారి. తనవంట కొంత ధనమును తెచ్చికొని వ్యాపారము మొదలు పెట్టెను. వారిద్దఱున్నరమ్ములు. ఇద్దఱును తేచినచ్చిరి. అతని తమ్ముడు వంశకుడేక చిన్నవాడు. అన్నగారి మాట వినినవాడు కాదు. అత

తన్నగారిని వదలిపెట్టి తేచిపోయెనట. తరువాత జ్వాలాముఖుని వంసారము కొన్నాళ్లు కాగుగానే జరిగినది. జరిగినదనగా వ్యాపారము కాగుగా లాభించినది. అతని కుమారుడు త్రినేత్రుడు. త్రినేత్రుడు వర్ణమును పొందుచేసినాడు.

క్రాంతిపురరహస్యసంఘమువారు పూర్వము పంపించిన మానిసి తచ్చి వీరి కుటుంబమును చూచినప్పుడు త్రినేత్రుడు కాగుగనే యున్నాడు. ఇప్పుడతడు చనిపోయినాడు. వీరి వెంటవచ్చిన జ్వాలాపుర గ్రామవాసులు కుకదేవవర్మతో నీసంగతులన్నియు చెప్పిరి, అందఱును వారి యింటికి పోయిరి, ఇట్లు కాగుగనే యున్నది. అన్నోడకములు కలవారి యిల్లువలెనే కనిపించుచున్నది. లోనికి పోగా నెవ్వరును లేరు. గ్రామవాసులలో నొకడా యింటిలో కొంత చనవు కలవాడు, లోనికి పోయి యిద్దఱు స్త్రీలతో చెప్పి వారిని తీసుకొనివచ్చెను. వారిద్దఱు విభవరాంధ్రు ఒకామె మిక్కిలి వృద్ధురాలు, ఒకామె యౌవనవతియు కాదు, వృద్ధురాలు కాదు, ఇద్దఱును చెరియొక తలుపుచాటున నిలుచుండిరి. సావడిలో నొక యరుగున్నది. ఆ యరుగుమీద చాపలు పఱచియున్నవి. దానిపైన దుప్పట్లున్నవి. ఆ వృద్ధురాలు లోనికివెళ్లి నవరిచయస్థునితో దుప్పట్లు పఱచి వారిని గూర్చుండబెట్టుమని చెప్పెను. ఆ మర్యాద జరిగినది.

మదర్శన భట్టారకు డిట్లనెను: "అమ్మా! త్రినేత్రుడుగారు పోయినారని విన్నాము. మీకు చాలా యావద వచ్చినది."

స్త్రీ లిద్దఱును కన్నీళ్లు పెట్టుకొనిరి.

మరల భట్టారకు డిట్లనెను: "వీరి పేరు కుకదేవవర్మగారు. వీరిది క్రాంతిపురము. గొప్ప ప్రభువులు, ఉదారులు. వీరిది గొప్ప వంశము. అయిదువందల యేబదియేండ్లకు పూర్వము కాకూరు రాజవంశమునందు రెండు కాళు లుండెడివి. ఒక కాళు కంకుమంతుడన్నాయన ముఖ్యుడు, రెండవ యాయన వామదేవుడన్న పేరు కలవాడు. క్రాంతిపురమునందుగల క్షత్రియులందఱు వామదేవునికాళు వారు, మీరు కాకూరీరాజవంశమువారు. వామదేవునికాళువారు. మీకా సంగతి తెలియునా?"

అనగా వృద్ధులొ లిట్లనెను: "అయ్యా! ఇవియున్నియు ధనము

కలహారికి. పేదవారికి నాలుకేళ్లు లోనికిపోవుట యెట్లా అన్నది ప్రశ్న. త్రినేత్రుడు నా కుమారుడు. అతడు వడివయస్సులోననే పోయినాడు. వానితండ్రి వాడు బ్రతికినవాళ్ళు ముఖముగా నుండి టకు కొంత యిచ్చియే పోయినారు. నా కొడుకు దుర్వ్యయము చేసినాడు. ఇతనికి సంతానములేదు, మేమున్నాము. మా యిల్లు మిగిలినది. దీని నెవరికైనను విక్రయించి మా యత్నాకోడండ్రము బ్రతుకవలయునని యూహించుచున్నాము. మీరు పెద్దలుకదాయని వానిడిచి చెప్పచున్నాను. మేము క్షత్రియులమే, క్షత్రియులమన్న మాట నాకే తెలియును. నేను కాపురమునకు వచ్చినప్పటినుండియు మేము వైశ్యవృత్తి నే యవలంబించితిమి. ఈ వాకోడలు క్షత్రియ స్త్రీ యగునో కాదో నాకు తెలియదు. నా కొడుకైన త్రినేత్రు డీమెను పెండ్లి యాడెను. వారు పూర్వమెప్పుడో క్షత్రియులట, ఏమి చేయవలయును? వర్ణాశ్రమధర్మములు రాజు పాలించినచో పాలించ బడును. అన్నోదకము లున్నచో నిలుచును."

ఈకడేవర్యుఁ—“అవునమ్మా! మేము వచ్చినది దీనికికాదు. ఎవరి కష్టములు వారికుండును. ఎవరైన దయావంతుడున్నచో వాత దీవారమిచ్చును. రెండు దీవారములిచ్చును, పదిపోయిన సంసారముల నుద్ధరింపలేదుకదా! ఏనుగెత్తుమన్నచో ఏనుగే లేవదీయవలెను. కొన్ని యేనుగులు పెఱయేనుగును లేవదీయవు. మేము వచ్చితి దెందుకనగా మీవారి పేరు జ్వాలాముఖులు. ఈ యూరికి మీరు జ్వాలాముఖుని తరములో వచ్చితివా, అతని తండ్రి తరములో వచ్చి తిరా? ఎచ్చటినుండి వచ్చితిరి? మీకానంగతి యేమైన తెలియువా?”

వృద్ధురాలు:—అయ్యా! మేము మా తరములో రాలేదు. మావారి తండ్రితరములో వచ్చినామట!

మదర్యు:—మీ మామగారి పేరు మీకు తెలియువా?

వృద్ధు:—భర్త పేరును మామగారి పేరును పేర్కొనరాదు. కాని, మావారు తన కొడుకునకు తన తండ్రిపేరే పెట్టెను.

మదర్యు:—అనగా వారిపేరు త్రినేత్రులన్నమాట, వారు వచ్చిన నాటి కథలేమైన మీకు తెలియువా?

వృద్ధు:—మా యత్నగారు బ్రతికియుండుగా కొన్ని విషయ

మొఱు చెప్పింది, అది వినుటయేగాని, చేసేమియు నెఱుగను. మా పూర్వులు క్రాంతిపుర నివాసులుట! ఆ పేరు నేను మఱచిపోయితిని. కాని, ఈ వచ్చిన పెద్దలు క్రాంతిపుర నివాసులని మీరు చెప్పగా నాకు జ్ఞాపకము వచ్చెను. ఆ క్రాంతిపురమును మా పూర్వులు వదలి యెన్ని తరములై వదో మాకు తెలియదు. ఇక్కడికెక్కడనో చాలదూరాన గంధగిరిపురమని యొక గ్రామమున్నదట. ఈ ప్రాంతమున నెవ్వరును చాని పేరుకూడ వినలేదు.

కుకడేవవర్మ:— ఉన్నదమ్మా! ఉన్నది! నేనెఱుగుదును, అచట మా కాపువారు కలరు. వారిలో కొందఱు కాగుగనే బ్రతుకు చున్నారు. వారివద్ద మా వంశవృక్షములు కూడ కలవు. మీరు గంధ గిరినుండి వచ్చితిరన్నమాట!

వృద్ధురాలు:—నా కొడుకుతో మా వ్యవహారము చిదికిపోయిన తరువాత రెండు మూడుసార్లు చెప్పితిని. ఓయయ్యా మనది పూర్వము గంధగిరి గ్రామముట. అచటికి మనము పోదము. అచట మనకుదురు నూరు చాలమంది యుందురు. అచటికి పోవుదమని, కాని యతడంగీక రించలేదు.

మదర్మవ భట్టారకుడు: “మీ మామగారై న త్రినేత్రవర్మగారు ఇక్కడికి వచ్చినప్పుడు కానొక్కడే వచ్చెనా? ఎట్లు వచ్చెను? ఎందుకు వచ్చెను? మీకి సంగతులైమైన తెలియునా?”

వృద్ధురాలు:—తెలియుననగా తెలియును. మా యత్తగారి యత్తగారుండెడిది. “నేను కాపురమునకు వచ్చిన తరువాత నామె యేదెనిమిదేండ్లు బ్రతికియున్నది. ఆమె యప్పుడప్పుడు కొన్ని చెప్ప మొదెడిది. మా యత్తగారికి కూడ నెక్కువ తెలియవు, మా మామ గారిచ్చటికి వచ్చిన తరువాతనే వారు వివాహము చేసికొనిరట! మా మామగారి తండ్రి గంధగిరిపురములో కాగుగా బ్రతికినవారట! అయిన గొప్ప పీరుడు, నందచేపుడన్న రాజు మధ్యలభులో రాజ్యము చేయుచుండగా వారాయనవద్దనున్న సేనాపతులలో నొకరట! ఆ తొందచేపుడు భీమాధ్వజ మహారాజుగారి కుమారుడు. భీమాధ్వజ మహారాజుగారనగా సంకువర్మ మహారాజుగారి మమమడు. మా మామ తాకితండ్రి పేరు కాస్కరతేజవర్మ. అయిన యుద్ధములలో పోయి

పాతిక యేండ్ల వృత్తిగానే యుండెనట! ఆ నందదేవవర్మ రాజ్యముచేసినతే
 పాతిక యేళ్లు, చేసిన పాతిక యేళ్లు శత్రువులు, వివాదములు, వల్లరులు,
 రాజ్యము మిక్కిలి దుర్బటముగా గడచెనట. తరువాత నిద్దరు
 రాజులు పాలించిరట! వారి పేరులుగాని, వారి కాలముగాని వరిగా
 తెలియదు. ఒక మాటయిరువదియేండ్ల కాలమట్లు గడచెను. మా
 క్రాంతిపుర వ్రతువులు తత్కాలమున కాశ్మీరరాజ్యమును సంపా
 దించుటకు చాల ప్రయత్నములు చేసిరట! మేము అందఱుము వర్త
 కుల భార్యలముగాని మా యత్తగారి యత్తగారు క్షత్రియ క్త్రి.
 ఆమె యెప్పుడు నీ కథలే చెప్పచుండెడిది. నేనప్పుడు క్రొత్తగా
 కాపురమునకు వచ్చితిని, నేనెప్పుడు నామె కలురులు చెవులుదోరగా
 పెట్టుకొని వినుచుండెడిదానను. మా మామగారి తండ్రి భాస్కర
 దేవవర్మగారు మహాయోధులట, ఆయన యంశవర్మ మహారాజు
 యొక్క ముమ్మనుడుడైన నందదేవ మహారాజు పక్షమున యుద్ధము
 చేయుట గంధగిరిలోగాని క్రాంతిపురమునగాని మా పూర్వులెవ్వరికిని
 విష్టములేదట! ఆ భాస్కరదేవవర్మగారు తన యుద్ధనీతిచేత, బలపరా
 క్రమములచేత నందదేవవర్మ మహారాజును నాలుగైదుసార్లు శత్రు
 వులచేతికి చిక్కుకుండ గాపాడెను. గంధగిరి క్షత్రియులందఱు వారి
 మీద కత్తిగట్టిరి. ఈ సంగతి భాస్కరదేవవర్మగారికి తెలియును,
 తెలియదు. ఆయన భార్యపేరు రుద్రాణి, నేనెఱిగియున్నప్పటి
 కామెకు దంతములులేవు; తన పేరు రాణియని మాత్రమే చెప్పెడిది.
 మొదటి యతరముకూడ చక్కగ వినిపించెడిదికాదు. ఆమె మాట
 లవిస్పష్టముగా నుండెడివి. కాని, మేము జాగ్రత్తగా విని మరల
 చెప్పించుకొనుచు సావకాశముగా వినిపించెదము. నందదేవ మహా
 రాజు చనిపోయిన తరువాత భాస్కరదేవవర్మగారు గంధగిరి తిరిగి
 వచ్చిరట! ఆయన యింటికి వచ్చిన తరువాత నొడలిగాయములు
 ననారోగ్యము మిక్కిలి దుర్దశలో నుండెనట; దెబ్బతిన్న సాముమీద
 గడ్డలువేయుట యెంత నులభము! భాస్కరదేవవర్మగారు యుద్ధము
 నకు పోకముందే మా మామగారు వారికి కలిగిరి. అప్పటికి మా
 మామగారికి నాలుగై డేండ్లు, పిల్లవానిని వదలిపెట్టి పోవద్దని రాజమ్మ
 గారెంత చెప్పినను వివర పాదు లేకొరట! ఆ భాస్కరదేవవర్మగారు

తిరిగి వచ్చుటకు ముప్పదియేండ్లు పట్టవడట! మా మామగారు తండ్రి
 లేనిదినములలో వదిన కష్టములకు లెక్కలేదు. గ్రామస్థులంత యేడ్చిం
 చిరి. ఆ స్త్రీ కనిపించలేదు. ఇల్లున్నది, ఇంటిమీద నవ్వున్నది, రై వ
 దుర్యకముచేత వారింటికి తిరిగి వచ్చిన తరువాత వారికి మరియొక
 పుత్రుడు కలిగెను. అంతలో భాస్కరవర్మగారు చనిపోయిరి. ఆయన
 యింటికి తిరిగి వచ్చిన తరువాత నయిదారేండ్లు బ్రతికిరట! అప్పుడు
 గ్రుడ్డిలో మెల్లగా నున్నది. మా మామగారైన త్రినేత్రుడు పై నడుపు
 లేక, పాలించెడివాడు లేక, కత్తివిద్య నేర్చినవాడు లేక, నాలుగక్షర
 ములు చెప్పించినవాడు లేక, ముప్పదియేండ్లు తల్లిని పోషించుట
 యెట్లో తెలియక, దానికి తోడు కొంపనిండ తిండికిలేని చుట్టా
 లెక్కువగా నుండుటచేత తన తెలివి యెండుకును పనికిరానివాడై
 వాడు. తండ్రి తిరిగి వచ్చెనన్న సంతోషమేగాని తమ్ముడొకడు
 పుట్టెను. తనకు తమ్మునికి మధ్య నలుబదియేండ్లు, భాస్కరదేవవర్మ
 గారు చనిపోయిన తరువాతగూడ వారు పదియేండ్లు గంధగిరిలోనే
 యుండిరి. మావారికి వివాహము కాలేదు. బుధదాతలు ఇల్లువేసి
 తొనిపోయిరి. పదునేనేండ్ల తమ్ముని తిసికొని యేబదియైదేండ్ల వయసు
 గల కాను మా మామగారు జ్వాలాపురమునకు వచ్చిరి. వర్తకముతో
 బ్రతుక వారంభించిరి. తరువాత చాల కథలు జరిగినవి. నా భర్తయే
 మేము క్షత్రియులము కాము పొమ్మనెడివారట! నా కొడుకునకు
 తన పూర్వులు క్షత్రియులో వైశ్యులో! గోపాలకులో! వానికి తెలి
 యదు. మా సంసారమిట్టి స్థితిలోనుండెను. మాతోడివారు నాలు
 గావులను పెట్టుకొని పాలమ్ముకొని బ్రతుకుచుండిరి. ఆ పని చేయు
 కుకు మా మామగారుగాని, మావారుగాని, నా కొడుకుగాని
 యంగీకరించలేదు.

సుదర్శన:—“సరే! ఆ త్రినేత్రుని తమ్ముని పేరేమి? అతడేమై
 వాడు.”

వృద్ధురాలు:—“అతని పేరు నేను మఱచిపోయితిని. నోటిలో
 వాడుచున్నది. వికారముతో మొదలు పెట్టును, బల, బల.

భట్టారకుడు:—బలరాముడు.

వృద్ధు:—“కాదు-కాదు-బలవర్మ-కాదు.”

భట్టారకుడు:—బలదేవుడా?

వృద్ధు:—“అ! బలదేవవర్మ! ఆయన అన్నగారి మాట లెక్క చేసెడివాడు కాడట! అన్నగారు చిన్న చిన్న వ్యాపారములుచేసి తల్లిని తమ్ముని పోషించుచుండెడివాడు, ఈ తమ్ముడు కొఱకచానీ కొయ్యయ్యెను. అతడెప్పుడును దూరపు టడపులకు పోవుటయు లేళ్ళను, కుందేళ్ళనుకొట్టి తెచ్చుటయు వండిపెట్టుమనుటయు, అన్న గారు మాంసాహారమును విసర్జించినారు. రాణమ్మగారికికూడ నల వాటు తప్పిపోయెను. ఆమెకు రెండవకొడుకన్నచో చెప్పరానంత ప్రేమ. ఇంతలో నన్నగారు నన్ను పెండ్లాడిరి. నాది వేళే కథ, అరు వదియేండ్లు వచ్చినవి. పెండ్లి యెందుకని తమ్ముడు, అదియొక గోల చివరకకడు లేచిపోయెను. మావారు చాల వెదికించిరి. మావారు పోయిన తరువాత నాకు తెలిసినవార్త యేమనగా నతడు మైథిలీ పురమునకు పోయెనని, ఎంతవఱకు నిజమో!

10

అంత కుక దేవవర్మ పోవుదమన్నట్లు సుదర్శన భట్టారకునకు సంజ్ఞ చేసెను. భట్టారకుడు కదలలేదు.

భట్టారకుడు:— ఏమమ్మా! మీవారు పోయిన తరువాతనైన మీ మఱదిని గుఱించి నీ వింకను కనుగొనలేదా?

వృద్ధు:—“అప్పుడు కనుగొనలేదు గాని నా కొడుకు పోయిన తరువాత నీ నడుమనే అచ్చటకు నిచ్చటకు పోవుచున్న వారితో నా మఱది యేమైనాడు? పెండ్లియైనదా? వారి కుటుంబమెందున్నది? సంతానమున్నదా? మొదలైన విషయములు చాల మందివలన కనుగొనుటకు ప్రయత్నించితిని. అతడు మైథిలీ పురమునకు పోయె నని నాకెప్పుడో తెలిసెను. ఆయూరు ఎవ్వరు పోవుచున్నను తెన్ని యొకెప్పి పంపించును అందఱు యువకులు. వారి కేమి పట్టినది? వారడిగినచో యువకుల నడుగుదురు, వారి కేమి తెలియును? వృద్ధుల నడుగవలయును. ఇది తేలికగా డెబ్బది యెనుబది యేండ్ల క్రిందట నాటిమాట. అతడు పెండ్లియాడినచో సంతానము కలిగినచో వాతె

వరో కూడ తెలియదు. ఆ బలరాముడు-కాదు-బలదేవుడే-అయ్యా! నా కెప్పుడు నతని పేరు జ్ఞాపకముండదు. మా యూరిలో మైథిలీ పురమెరిగిన వోక వృద్ధ వండితుడున్నాడు. ఆయన యొకప్పుడు మైథిలీపురము పోవుచుండగా నే నాయనతో చెప్పితిని.

ఆ వృద్ధ వండితున కొక్కతెయే కూతురు. ఆమె నొకయయ్య కిచ్చి యల్లుని తన యింట నుంచి కొనవలయునని యత్నించివాడు. మైథిలీపుర బ్రాహ్మణుడొకడు తన కెవ్వరు లేరని కానిచ్చటనే యుండునని నమ్మించి యామెను పెండ్లి చేసికొన్నాడు. ఏచాది తిరుగకముందు తన భార్యను కాను తీసికొని పోయినాడు. ఈ వృద్ధుడు తన యిల్లు కాను వదలిపోలేదు. ఈ యింటనే పుట్టివాను. ఈ యింటనే పెరిగితిని. నా శవ మీ యింటనే వెళ్లవలయునని యాయన కోరిక. కాని, కూతుమీది మమకారము చంపుకొనలేదు.

ఆ మైథిలీపుర మిచ్చటికి చాల దవ్వట, గుఱ్ఱాల మీద గుఱ్ఱపు బండ్లమీద, వదిగల యెడ్లుగట్టిన శకటములమీద పోవుదొరలకు దూరమే తెలియును? వారికి తెలియనట్లే తక్కువజాతివారికిని దూరములు తెలియవు. నాగరకులకు నాల్గు దినములు ప్రయాణమగుచో వారు ప్రొద్దున లేచి యా యూరుపోయి రాత్రి కింటికి తిరిగవత్తురు. కాదా ఎవరికి? ఈసృష్టిలో సర్వ దేశములందు సర్వకాలము లందు అటు నిటు గాని సంసారులకు, వారి సంపద గోచికి పెద్దది, గావంచాకు చిన్నదిగా నుండును. రాజకీయ సాంఘికాది సర్వవిప్లవములు వారి మీదికి వచ్చును. ఆ బ్రాహ్మణుడు వృద్ధుడు. నాల్గు దినముల ప్రయాణ మాయనకు వది దినములు పట్టును. కూతువద్ద పట్టుమని వది దినములైన నొకసారి యుండలేదు. ఆయన నాయందు దయతో నచట వెంకమందిని కనుగొనవలయునో యంతమందిని కనుగొనెను. పరమ పృథ్వులను గూడ కనుగొనెను.

కాని, బలదేవుడన్న పేరు గలవాడు చెబ్బది యెనుబది యేండ్లకు పూర్వమెప్పుడును మైథిలీపురమునకు పోలేదట. అన్నియేండ్ల క్రిందట మైథిలీపురమునకు పరదేశములనుండి వచ్చిన వారి కుటుంబములు వది వదేను కలవు. వారిలో బలదేవుడన్న పేరు గలవాడొక్కఁ డును లేడు. నా మఱిది చిన్నప్పుడు చాల కెట్టి వేషములు వేసెడి

కాదని చెప్పితిని కాని! ఆ వెళ్లి వేషములతో నొక్కటి యెవరైనా తన పేరడిగినచో నింకొక పేరు చెప్పెడివాడు. కానట్లు చెప్పిత పేర్లు రెండు మూడు నాకు తెలియును. నా కూరకే జ్ఞాపక మున్నది. అప్పుడతడన్నచో నా కేమియు పడెడిదికాదు. తన యన్నగారు నన్ను పెండ్లి చేసుకొనుటయే యతనికిష్టములేదు. కంచములో నే నన్నము వడ్డించినచో తినకుండ లేచిపోయెడివాడు. మా యత్త గారు వడ్డించవలయును. తినవలయును. అన్నగారియెదుట పడుటకు భయము. అన్నగారు రెండుమూడుసార్లు కోపవడగా వెచ్చటికో లేచిపోయెడివాడు. ఈయన వెడకించెడివారు. అతడు కనిపించెడి వాడుకాదు. ఇంటిలో మా యత్తగారేడుపులు పెడబొబ్బలు. ఎచ్చటికో పోవును. మాది జ్వాలాపురము. మా యన్నగారి పేరు త్రినేత్రుడు అని చెప్పినచో వారితనిని తిరిగి పంపించవచ్చును. కాము క్షత్రియులమని చెప్పెడివాడు కాడట! మేము వైశ్యుల మనియూ చెప్పెడువాడుకాదు.

వైశ్యుల వృత్తి మేము చేయుచుండెడివారము. మేము గోపాలకులమని చెప్పెడువాడు. తన పేరొకప్పుడు జానురేవుడు. ఒకప్పుడు త్రిపురారి. శివకేశవులకున్న నామములలో తన కెప్పుడేది తోచిన నది చెప్పెడివాడు. ఒక యేడాదిక్రింద నీ వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు మరల మైథిలీపురమున కేగెను. ఈసారి నేను తిరిగిరాను. నేనచటనే వచ్చిపోవుదును అని చెప్పి వెళ్లుచుండెను. నే నాయనతో స్వామీ! మీరు మరల తిరిగివచ్చినచో నాతో చెప్పుదురుగాని, రానిచో నేనేమి చేయుదును? ఆ డెబ్బది యెనుబది యేండ్లకు పూర్వము గొల్లిపాండ్లై వరైన యాయూరునకు క్రొత్తగా కాపురమునకు వచ్చిరా? ఆ వచ్చిన కుటుంబాధిపతి పేరు శివకేశవుల నామములలో నేదియైనను సరేయగునా! ఇంకను తెలిసికొన వీలున్నచో నతిదు బొట్టివాడు. నల్లనివాడు. కన్నులు మాత్రము పెద్దవి. పెద్ద వేటగాడు కాదు గాని వేటయందలిమానము కలవాడు. ఏది ఏమైననువరే! లేడి మాంసము కుండేటి మాంసము అడవికోళ్ళ మాంసము లేకుండ ముద్ద యొత్తడు. అట్టి వాడెవరైననున్నాడా? ఈ సంగతి విడిగినచో నెవరైన విసిగొందురు. ఓపికగా నడుగవలెను. వృక్షుల నడుగవలెను.

అప్పుడు వచ్చిన పది కుటుంబములన్నారే వ్రత కుటుంబములోనికి పోయి వని పెట్టుకొని యీ యారాలు తీయవలెను.

“మీరు పెద్దలు. మీ కిద్దఱు మనుమలున్నారు. మీ యల్లుడు గాని మీ మనుమలుగాని వారికి తీరికయున్నప్పుడే విషయములను కనుగొనవచ్చును. మీరు తిరిగివచ్చినచో నాకు చెప్పుడు” అని చెప్పి తంపించితిని. ఆ పండితుడు వృద్ధుడు. ఏదాదీయైనది ఆయన తిరిగి వాలేదు. ఆయన పేరు రమాకాంత దేశికుడు. స్వామీ! మీరు మైథిలీ పురము పోవుట తటస్థించినచో నీ రమాకాంత దేశికుని కనుగొనుడు- కొంత తెలియవచ్చును. ఆయన యల్లునిపేరు నాకు తెలియదు. ఆయన కూతురుపేరు నాకు తెలియును. ఆమె పేరు ధమ్మాంగద. వ్యాలాపురము త్రవారట. ఆయన కొక్కతియే కూతురట మొదలైనవి యడిగినచో రమాకాంతదేశికుని యిల్లు కనుగొనవచ్చును.

మదర్శన :- “నీవెందుకమ్మా ఆ మఱిదికోపమింత తిప్పలు పడెదవు?”

“వృద్ధు:-స్వామీ నేను వృద్ధురాలనై తిని, యీ వాకోడలు చిన్నది. ఆమె కడుత్తున నొక్కకాయ కాయలేదు. మా కాళి యిట్లు నశించి పోవునని నా భయము. ఆ మఱిది కుటుంబమున్నదని నాకు తెలిసి వచో మేనుచ్చట చేరినచో వారైనను కొంత కాగుపడినచో నీ యిల్లమ్మి యీ వాకోడలును వారిచేతిలో పెట్టినచో వారు మా వారికిని నాకును నా కొడుకునకును నీళ్ళు వదులుదురేమోనన్న యాశ. వాస్కర దేవవర్మ యొక్క కుదురు చెడిపోకుండ నుండ వలయులని వ్రాశోరిక.

మదర్శన:- “అమ్మా! నేను మైథిలీపురమునకు పోవలసిన యవసరమున్నది. కొలది దినములలో నేనచ్చటికి పోదును. అప్పుడు నీ మఱిది కుటుంబమును గూర్చి కనుగొందును ”

వృద్ధు:- “నాకెట్లు తెలియును?”

మదర్శన:- “నేనువచ్చి చెప్పెదనుగదా!”

వృద్ధు:- “అయ్యోకాదు! అంత యనుగ్రహమా! అంత క్రమ తీసుకొందురా! అట్లే కానిండు. మీరేమియు ననుకొనకుడు. ఒక్క మాట చెప్పెదను. అది బలదేవుడు పెండ్లియాడె వనుకొందము. నిజముగా

తేగొల్ల దానినో పెండ్లి యాడినచో స్వామి యతనికి కలిగిన సంజానము క్షత్రియులగుదురా! మా స్థితి వీరదేవవర్మ మహారాజు స్థితి వంటిదగును.

సుదర్శన:-“అది యేమి! ఆ కథ నాకు తెలియదే!

వృద్ధు:-స్వామి! నన్నెందుకు ప్రకాశింతురు! మీరు పండితులు. మీకు తెలియకుండ నెందుకుండును? మా యత్తగారు వాణన్న విషయములు చెప్పెడిది. ఓసి కోడలా! మనము క్షత్రియులము. మన క్షత్రియ రక్తము చెడిపోకుండ చూచుకోవలయును. నీ మామగారి మీద గంధగిరి క్షత్రియులు కత్తికట్టినదెందుకు? ఆ సంగతి నీతో నెప్పుడును చెప్పలేదు. కొన్నివందల యేండ్ల క్రిందటి మనవంశము నేడు వామదేవవంశమని పిలువబడుచున్నది. అప్పుడిది కాకూరివంశమని పిలువబడుచుండెడిది. ఒకప్పుడిద్దఱు గొప్ప వీరులు, ఇద్దరు దగ్గఱ జ్ఞాతులు. ఒక్కాయన పేరు అంకుమంతుడు. రెండవ యాయన పేరు వామదేవుడు. మన వంశమంతయు రెండవ యాయననుబట్టి వచ్చినది. తక్కువర్షపు రాజు సంతానములేక నిజముగా తన కూతును వామదేవునకిచ్చి రాజ్యమతనికీయవలసి యుండగా సంకుమంతున కిచ్చెనట! అందుచేత మన వామదేవవంశీయులు వేడు వేపాళ దేశమును పాలించు రాజులతో విరోధము కలవారు. ఆ గంధగిరివాసులు మమ్మిట్లు చేయుటకు మీ మామగారు వీరుడై యావంశపు రాజునకు సాహాయ్యము చేయుటయే. వట్టి సహాయము చేయుట కాదు. ఆ రాజును నిలబెట్టెనట! నాలుగైదుసారు లతని ప్రాణమును రక్షించెనట! మా యత్త యిట్లుచెప్పినది స్వామి! అందుచేత నా మఱిది చివరి తేగొల్ల దానినో, యే వల్లెదానినో చేసికొన్నచో నేనచ్చటికి పోను. వా కోడలిని పోనీయను. మాకు వారితో సంబంధములేదు.

సుదర్శన:-“అమ్మా! చాలప్రాద్దేశికనది. మేముపోయి భోజనముచేసి మధ్యాహ్నము చాటిన తరువాత మరల వత్తుము.

వృద్ధు:-“అయ్యో! స్వామి! మేము చెడిపోయినను దొరల మయ్యో! దొరలము. మేము వస్తువరుండియైన యతిభుల కన్నము పెట్టెదము. అది మా ధర్మము. మా యింటలో మగవాడు లేడుగనుక మమ్ములను ధర్మభ్రష్టలను చేయకుడు. మా కోడలు లోపల వంట

చేయవచ్చును. అ పెద్దదొర మా యింట నాతిభ్యముచేసి తీరవలయును. మా పొరుగిల్లు బ్రాహ్మణులది. మీ కచ్చట నేర్పాటుచేయించి తిని-అనగా నుదర్శన భట్టారకుడు కుకదేవవర్మ వంశ చూడెను. కుకదేవ వర్మయు తలయూరెను. ఆయన కొంత సేవటికిమున్నే లేచి పోవుద మనుకున్నాడు. ఉండుట మూలముగా మరికొన్ని విషయములు తెలిసినవి. మరలనింకేమి చెప్పనో! ఒక్కొక్క స్త్రీ దేశ భాగ్యమూర్తి. పూర్వవంశ చరిత్రలు కుటుంబముల యొక్క చరిత్రలు సంఘ స్థితిభర్తము మొదలైనవి స్త్రీలయందు నిండియుండును. వారు సంప్రదాయమైన కొంతలో పెరిగియున్నచో పరిజ్ఞానభిముఖులు. ఈమె తెంత చదువువచ్చును! ఎంత జ్ఞానము! ఎంత సౌశీల్యము! ఎంత సంప్రదాయ వేత్తత్వము

భోజనాలైనవి. విశ్రాంతి తీసికొన్నారు. మరలవచ్చి వృద్ధురాలు తలుపు చాటువ నిలుచున్నది.

నుదర్శన భట్టారకు డిట్ల నెను: అవ్వా నీవు బ్రాహ్మణ వంశయు వట్లే నిలుచుండి మాటాడితివి. నామాట మన్నించి మా కెదురుగా నుంత దూరముగా కూర్చుండి మాటాడుము.

అనగా నామె కదలలేదు.

కుకదేవవర్మ:- “అమ్మా! మీపేరు చెప్పలేదు. మీరు మిక్కిలి వృద్ధులు. వృద్ధత్వము వచ్చిన తరువాత నింత మర్యాద యక్కఱలేదు. నా భార్యయున్నది. మీ వయస్సెంత యుండునో ఆమె వయస్సు వంతయే యుండును. ఆమె చిన్నప్పు డనూర్యంపశ్యకావచ్చును. నేడు మా యింటలో యధేచ్ఛముగా తిరుగును. అందఱతో మాటాడును. మీరువచ్చి మా కెదురుగా కూర్చున్నచో నా కెట్వేటికముగా తోచదు. బ్రాహ్మణ మీ మాటలు విన్నప్పటి నుండి మీరన్నచో నా తెంతయో గౌరవము కలిగినది. ఏమి యాతిభ్యమిచ్చితి రమ్మా! ఏమి యాతిభ్యము! మీ కోడలెంత రుచ్యములైన పదార్థములను చేసినది! నా మూలమున మీ తెంత కష్టపడి యా వస్తువులను సంపాదించిరో తెలియదు. మిమ్ములను చూచినప్పటి నుండి నా భార్యను తీసికొని వచ్చితినికాదే యనిపించు చున్నది. ఆమె మిమ్ము చూచినచో నెంత సంతోషించెడిది! ఆమె పేరు ఆనసూయ. తమరి పేరేమి?”

వృద్ధుః- "మా అత్తగారి పేరనమాయ. మా కోడలిపేరు గీర్వాణి. కాని మేమా పేరు మార్పికొని యామె నవమాయ యని పిలుచు చుందుము. అందుచేత మీ భార్య నాకొక దెన పూజ్యరాజుల రెండవదెన ప్రేమ స్థానము. అట్లే కూర్చుందును." —

అని వచ్చి కూర్చుండెను.

సుదర్శనః- "తమరి పేరు చెప్పలేదు."

వృద్ధుః- "స్వామీ నా కథ చాలయున్నది. మేమహిర్వంశక్షత్రియులము. అహిర్వంశమునగానే నందఱకు తెలియక పోవచ్చును. భారత యుద్ధము జరిగిన నాడు నేపాళ దేశమును పాలించిన వారు కిరాత వంశీయులైన రాజులు. భారత యుద్ధమునాడు పాలించిన రాజు పేరు జితేంద్రుని. ఆయన కుమారుని పేరు గాలి. జితేంద్రుని పూర్వము నేపాళ దేశమును కిరాత వంశీయులైన రాజు తారుగుని పాలించిరి. తత్పూర్వము పాలించిన వారు ముగ్గురు. వారహిర్వంశము వారు. వీరి పూర్వము గోపాలరాజు వంశముని యుండెడిదట. ఈ నేపాళదేశ చరిత్రము భారత యుద్ధమునకు పూర్వము వేయి యేండ్ల నుండి తెలియుచున్నది. మా యహిర్వంశపు రాజుల పేర్లు తెలియవు. కాని, యా వంశపు వారు నేటికి నాలుగు వేలయేండ్లు గడచినను మేమహిర్వంశము వారమని చెప్పకొనుచుందురు.

బ్రాహ్మణులలో చూడుడు. మేము శౌతమనగోత్రులము కాశ్యపనగోత్రులము, విశ్వామిత్రనగోత్రులము, వారితనగోత్రులమని చెప్పికొందురు. చెప్పికొనుటయేమీ! ప్రతిదినము సంధ్యావందనము లందు చెప్పదురట, మాక్షత్రియులు సంధ్యావందనము చేయుదురు. గోత్రమును చెప్పదురు. మామామగారి తండ్రి తండ్రి విశ్వకర్మాను స్థానము చేసెడివారట. ఆయన, నామదేవనగోత్రుఁ, అని చెప్పెడివాడట. నామదేవుడన్న ఋషికలడు. ఆ నామదేవుడో! అంతుమంతుడన్న మహారాజు జ్ఞాతియైన నామదేవుడో! తెలియదు. ఇట్లుండగా మాయహిర్వంశ క్షత్రియులు నాల్గువేలయేండ్లలో నూటికి కొందరి తొమ్మిది పాళ్ళు క్షత్రియులమన్నమాటయే మఱచిపోయిరి. మా వంశము నాదినుండియు వీధిప్రాంతములలో లేదు. హిమవత్పర్వతము కడుపులో నొక పట్టుడుముడలదు. కాని చుట్టుకట్ల పడిన పల్లెలు

కావున అప్పుడు నెన్ని కులములున్నను వారందఱు పూర్వమహిర్యంక
జాతులు, కొందఱు కూద్రులైరి. కొందఱు వై క్యులవలె నుండిరి.
మరికొందఱుమరియు నీచకులస్థులై పోయిరి. నిజానికి నే నీ యింటికి
కోడలుగా రాకమునుపు నాకీ గోల యేమియు తెలియదు.

“నన్ను మా యత్తగారిట్లు మార్చిరి. ఆమె యొక దేవకామూర్తి.
ఆమె యే మహారాజునకో భార్యగా కావలసినది. ఒక గొప్ప వీరునకు
మూత్రము భార్యయైనది. చివరకు గడ్డి కరచినది. అంత వేదతనములో
నన్ని యిక్కట్లలో నామె కొడుకులను వదలిపెట్టలేదు. కోడలిని నన్ను
వదిలిపెట్టలేదు. తన విజ్ఞానమంతయు మాయందు వెదజల్లినది. మామఱిది
లేచిపోయినాడు. అతనితో నెన్ని సంగతులు చెప్పినది? అతడు నిరక్షర
కుడి. కాని, యతనికి తన తల్లి యన్నచో వరదైనము. ఆమె చెప్పిన
కథలు అతడు గ్రామము వెంటపోయి చెప్పెడివాడు. మొదట మా
మామగా రిచ్చటికి వచ్చినప్పుడు మేము కత్రియుల మనగా నిచ్చటి
వారు నమ్మెడివారుకారట. మా మఱిది చెప్పెడి కథలనుబట్టి వారికి
విశ్వాసము కుదరెను. మా కోడలికి మరల ననసూయ యన్న పేరు
పెట్టిన దిందులకే! ఈమె మా వంశపు కథలు మఱచిపోరాదు. కాని
మును బట్టి సిరి వచ్చును, పోవును. మన మర్యాద, మన యభిమానము
చంపుకోరాదు.

నా కథ కొంత యున్నది. నా తల్లి చిన్నప్పడే చనిపోయి
వది ఆ కొండ కడుపులో నున్న ముద్దలలో నొక్కటియు మా
జోటికందలేదు. నా కప్పటికి ముప్పదియేండ్లు రాటినవి. నాకు తెలిసి
వంతవరకు నా కప్పటికి నలుబదియేండ్లు. మా నాయన నాకు
ముప్పదియేండ్లనియే చెప్పుచుండెడివాడు. నన్నెవరికో యొకరికి
పెండ్లి చేయవలయునని యతని కోరిక. నలుబదియేండ్లన్నచో నెవ్వ
డును తూగడని యాయన భయము. ఆయన నన్ను దీసికొని దక్షిణ
దేశములకు వచ్చినాడు. మేము బ్రతుకవలయును, బ్రతుకుటయే
దుర్లభముగా నుండెను. అందులో నన్నొదకముఖ. కలవాని నెవని
జైన నన్నిచ్చి నాకు పెండ్లి చేయవలెను. మరియు నతడు కత్రి
యుడు వ్రావలెను.

మేము నాకు తెలిసినంతవఱకు మా యూరిలో కత్రియుల

ముగా బ్రతుకలేదు. 'మనము క్షత్రియుల'మని 'మనది యహిర్యంశ' మని నా తండ్రియే చెప్పుచుండెను? అంతకుమించి నాకు తెలియదు. అచటి మా బంధువులకు తెలియదు. నా తండ్రికి కూడ చిన్నప్పటికి తెలియదట. నా కిది యెప్పుడు నాశ్చర్యము. ఒక జాతి, ఒక మతము ఒకవశము సంపూర్ణముగా నెవ్వడును నశింపజేయలేదు. అది నాశమయినాదు. అది పరమేశ్వర సంకల్ప మనవలయును. ఒక జాతి జాతి నిర్మూలము చేయబడును. ఎవరో కొందఱు మిగులుదురు. వేయి యేండ్లు గడువవచ్చును. వాని దయ యున్నచో మన జాతి మరల పైకి వచ్చును. ఆ వర్ణము మరల వృద్ధిపొందును. మా యహిర్యంశములో నందఱిట్లు విశ్లేషధర్మములు కాగా, క్షణమానధర్మములు కాగా వారిలో రెండు లక్షణములు మాత్రము పోవు.

మొదటిది వారందఱును ఖడ్గధారులు. రెండవది మా నగరము మా చుట్టుపట్లనున్న పతి పల్లియలు. ఇందులో నెవ్వడో యొకడు ఒక్కొక్కప్పు డిద్దఱు ముగ్గురు కా మహిర్యంశక్షత్రియులమని యుపనీతు లగుదురు. కర్మము చేయుచుందురు. తక్కినవారికి చెప్పుచుందురు. ఒకటి రెండు కుటుంబముల నాది నుండియు నిట్లున్న నమటకు వీలు లేదు. ఒక రెండువందల యేండ్లలో నీ ధర్మములు పాలిందెడి కుటుంబము మానివేయ వచ్చును. మరియొకచోట నింకొక కుటుంబము మిది మొదలు పెట్టును. తక్కిన వారు కామాచరింపరు. వీరిని గౌరవించుదురు. వీరన్నచో నభిమానము నొలుక పోయుదురు. ఈ కుటుంబమునుబట్టి తక్కిన కుటుంబములోనివారు కొందఱు నోటితో నూతనము మేమహిర్యంశములోని వారమందురు. మా నగరమున— అది నగరమనుటకు వీలు లేదు; నాల్గవేల యేండ్ల క్రింద నగరమేమో తెలియదు. అది పది వదేను చిన్న చిన్న గ్రామములు. అన్నిటిని కలిపి దానినొక నగరమందురు. మరల నేపల్లియ కావల్లియయే, యుద్ధావసరము వచ్చి నప్పుడు వారందఱొక్కటియే.

ఒకటి రెండు కుటుంబములు గలవు. వారు క్షత్రియులమందురు. క్షత్రియోచిత కర్మము చేయుదురు. మా నాయన కానహిర్యంశ క్షత్రియుడనని వారి వద్ద తెలిసికొనెను. అప్పటి నుండి యాయన కదిపట్టుదల. నా కూతును క్షత్రియనకుగాని యాయనని.

మరియు భ్రష్టుడైనవానికీయనని.- మా నగరమున నందఱివలెనే నా తండ్రియు ఖడ్గధారి. యుద్ధవిద్యానిపుణుడు. కాను మధ్యలఱు నగరమునకు పోయి యుద్ధోగమును సంపాదించ వచ్చును మా యమ్మ బ్రతికి యుండగా నాయన యా పని చేయలేదు. తల్లి దండ్రుల ప్రేమను గూర్చి చెప్పవచ్చునో చెప్పరాదో నాకు తెలియదు. మా అమ్మ రుక్మిణి. కాను శ్రీకృష్ణదేవుడు. నడపికొన్న శృంగారము. శ్రీ కృష్ణ సత్యభామలనడిమి శృంగారము. ఆమెను వదలి కాను పోదలచ లేదు. ఏమియులేని సంసారము. కత్తితో బ్రతుకు గడువని యూరు! ఎచ్చటికో పోవుట, కొంత సంపాదించి తెచ్చుట, దానితో కొన్నాళ్లు బ్రతుకుట-మా తల్లి దండ్రులొకరిని వదలి యొకరుండలేక పోయెడివారట.

కాని బ్రతుకవలయును కదా! ఆయన యెచ్చటికో పోయి, యేదియో తేవలయును గదా! వడుమ వడుమ కొన్నాళ్లెడబాటు తప్పకుండెడిది. మా అమ్మ నన్ను కన్నడి. నేను మగబిడ్డనైన కాక పోయితిని. నా కయిదారేండ్లు వచ్చినంత నామె చనిపోయినది. నా తండ్రి రెండు మూడు సార్లాత్మహత్య చేసికొంద మనుకున్నాడు. నేనడ్డము వచ్చితిని. మేమట్లే బ్రతుకు చుంటిమి ఆయురన్నం వ్రయచ్చుతి. నాకు పది యేండ్లు వచ్చినవి. ఇరువది యేండ్లు వచ్చినవి, ముప్పది వచ్చినవి. ఇంకను. కొన్ని సంవత్సరములు గడచినవి. ఎట్లు గడిచినవో నాకే తెలియదు.

మా నగరములో నన్నెవరో యెవరో చేసికొందుమన్నారు. వారెవ్వరును మేము క్షత్రియులమని నోటితోనైన ననెడివారుకారు. చివరకు నా తండ్రి విసుగుపుట్టి నన్ను తీసికొని దేశాటనము బయలు దేరినాడు. అక్కడ నా స్త్రీయున్నదా! ఇక్కడలేదా! వండుకొన్నమ్మ కొక్కటియే కూర, అడిగికొని తినునమ్మ కన్నియుకూరలే! నిజానికి దేశాటనము ప్రారంభించిన తరువాత మేము తిండికిలేక ఇబ్బంది పడిన పూటలేదు, ఎవరో పిలుతురు, ఎందుకో అన్నము పెట్టెదరు. మా తండ్రిచేత పనులు చేయించుకొనెడివారు.

నా తండ్రి పోటరి, ఒక గ్రామములో నొక ధనవంతునివద్ద మేము రెండేండ్లుంటిమి, నా తండ్రి కేమియు పనిలేదు. గ్రామములో

నతని గృహమునకు రక్షణముగా నుండుటయే పని - ఆయనకచ్చట విరోధులు కలరు. వారు తననెప్పుడో చంపుదురని యతని భయము. నా తండ్రి కత్తి నతడు విలిచికొని రెండేండ్లు పోషించినాడు.

చివరికియూరు వచ్చితిమి. దైవమట్లున్నది. వీరియింటికి వచ్చితిమి, మా యత్తతో నా తండ్రి మా కథయంతయు చెప్పినాడు. ఆమె తన పెద్దకొడుకునకు నన్నిచ్చి పెండ్లి చేసుకొందుమన్నది. అప్పటికి నా భర్త కరువదియేండ్లు చాటినవి, నేను మాత్రము పసిపిల్లనా? నాకు నలుబదియేండ్లు, నా భర్త యాయూరు వచ్చిన తరువాత కొంత బాగుపడినారని చెప్పితినికదా! కాని యాయనకు ఙ్కృతియు లేవ్వరు తమ పిల్లనీయమన్నారు. ఇది మా సంసారపు కథ.

మా కోడలు ఙ్కృతియవంశ సంజాత, అప్పటికి మా పని కొంచెము వచ్చిగానే యున్నది. నేను పటుబట్టి నా కొడుకునకా పిల్లను చేసికొంటిని. మా మొగమున లేదు. దానికడుపున నొకకాయ కాయలేదు. నా కొడుకు దుర్వ్యయముచేసినాడు. వ్యాధిగ్రస్తుడైనాడు. అయ్యా! మీరు మైథిలీనగరముపోయినచో, నచట నా మఱదిజాడ తెలిసినచో, వారివద్దకు మేము పోవుటకు వీలున్నచో మాకెంతయో మేలుచేసినవారగుదురు. మా యిల్లు చెడియమ్ము కొన్నను మూడువందల దీనారములు వచ్చును. జాగ్రత్తగా వాడు కొన్నచో నాదేమున్నది? నేనెప్పుడో రాలిపోదును, నా కోడలి బ్రతుకు తెల్లవాలును. మా మఱది విడిపోయినను మా కుదురంతయు నొక్కటియే కదా! అచ్చటికి పోదుము. ఎవనినో దత్తతచేసికొందమన్నను ఇచ్చట నేమియున్నది? ఎవరు తమ బిడ్డను దత్తతయిత్తురు? ఇంక కాదన్నచో మరల గంధగిరి పోవలయును. ఉట్టికెగురలేనివాడు స్వర్గానికెగురునా? నాకు తెలిసిన వార్తలనుబట్టి యిచ్చటికి మైథిలీ పుర మెంతదప్పుగలదో గంధపురి దానికి రెట్టింపుదవ్వట.

అని యామె కన్నీళ్ళు పెటుకొనుచు సుంత కూర్పుండి లేచి వెడలిపోయెను.

అంతట వారిద్దరును లేచి, “అమ్మా! వత్తుమ”నిరి. సుదర్శన భట్టారకుడు, “కనీసము నాలుగైదు నెలలలో మరియు గానిచో నారు నెలల్లో తాను తప్పకుండ వచ్చి యామె మఱదియొక్క కుటుంబ

మచ్చటనున్నచో వారి వార్త లీమెకు తెలియజేయుదు”నని యామెతో పదిసార్లు చెప్పెను. వారు వెడలిపోసాగిరి.

శుకదేవవర్మ పది దీనారము లామె కిత్తుననెను. సుదర్శన భట్టారకు డామె గ్రహింపదేమో యనెను. శుకదేవవర్మ యెట్లయిన నామె వీనిని గ్రహించునట్లు చేయుమని పది దీనారములు భట్టారకున కిచ్చెను.

భట్టారకుడు మరల నామెను పిలిచి, “ఊటకే యడుగు చున్నాను. మీ రిప్పుడెట్లు బ్రతుకుచున్నారు?” అనెను.

వృద్ధుఁ—ఎట్లేమిటి స్వామీ! నారుపోసినవాడు నీరుపోయడా? ఇల్లున్నది కదా! దీనిమీద నెచ్చటనో యచ్చట నాల్గురాళ్ళు పుట్టించు కొనివత్తును, మేమిద్దఱమే కదా!

భట్టారకుడు:—అట్లు కాదమ్మా! రేపు మీ మఱది కుటుంబము జూడ తెలియుననుకొనుము, వారిలో నెవరో యుందురు, మీ రచ్చటికి పోవుదురు, మీ యిల్లమ్మిన నాలుగురాళ్ళయిన వారిచేతిలో పెట్టనిచో మీకుదురునందు మీకున్నంత యభిమానము వారికుండక పోవచ్చును గదా! వారు మిమ్ము సరిగా చూడకపోవచ్చును. మీరి యింటిమీద నవ్వుచేసి బ్రతుకుట నా కిష్టములేదు. నేను మరల నాలు గైదు నెలలలో తప్పక వత్తునంటినికదా! ఈ పది దీనారములు తీసి కొనుము. కాదనకుము, అనరాదు. మేమిప్పుడు మీకు బంధువులము వంటివారము కదా! నామాట యట్లుంచుము, శుకదేవవర్మగారు వామదేవకాళియులు, మీరు వామదేవకాళియులు. పదితరాలు గడువ నిమ్ము, జ్ఞాతులుకదా! ఇది నా డబ్బు కాదు, వారిడబ్బు, నేను మరల వచ్చినప్పుడు మరల గొంతయిత్తును, అప్పటికి పరమేశ్వరు డను గ్రహించినచో మీ మఱది కుటుంబము కనిపించునేమో! ఆ మాట యెందుకు! నీవు కాదనరాదు. ఇదిగోయని యతడు పది దీనారము లను అమె చూచుచుండగా గడవమీదనుంచి మరల నెలపుతీసికొని వెళ్లెను.

ఆమె మాటాడలేద, కన్నీళ్ళతో నిలుచున్నది, వారు వెళ్ళిన తరువాత దీనారములను తీసికొన్నది, కోడలి కిచ్చినది.

శుక దేవవర్మయు సుదర్శన భట్టారకుడును తిరిగి క్రాంతిపురమునకు బోవుచుండిరి.

శుక దేవవర్మ యిట్లనెను:—“స్వామీ! మీరుకూడ క్రాంతిపురమొదులకు? మీరు మైథిలీపురము పోరాదా?”

భట్టారకుడు:—ముందు మనము క్రాంతిపురమునకు బోయి యిదియంతయు తక్కినవారితో చెప్పవలయును. నాకు మైథిలీపురములో వీరి కుదుటివారున్నారని నమ్మకము లేదు.

శుక దేవవర్మ:—అదియేమి! స్వామీ! అట్లనెదరు! నాకున్నది.

భట్టారకుడు:—ఎందుచేత?

శుక దేవవర్మ:—ఎందుచేతననగా నామె చెప్పిన మాటలలో నొకటి నా మనస్సునకు చాల నచ్చినది. ఆమె మఱిది బలదేవుడన్నవాడు. ఈమె తన యత్తగారివద్దనుండి యెన్ని సంగతులు విన్నదో చిన్నప్పడన్ని సంగతులు విన్నవాడు. మీరు చెప్పితిరి కదా! మైథిలీపురములో జితేరాస్తియన్న కుఱ్ఱవాడున్నవాడని, యతని తండ్రి పేరు గాలియని. ఆ బలదేవుడు తన పేరు మార్చికొనెడివాడే! కాని యభిమానము తెచ్చటికిపోవును? తన కొడుకునకు గాలి యని పేరు పెట్టి యుండును. మనుమనికి జితేరాస్తియని పెట్టుమని యుండును. ఈ గాలి తండ్రి పేరేమి? మీకు తెలియునా?

భట్టారకుడు:—తెలియును. అతని పేరు ఫాలాకుడని నాకు గుర్తు.

శుక:—ఇంక నేమి! అది శివుని పేరు—

అని శుక దేవవర్మ తాము వచ్చిన ప్రయత్నము ఫలించినట్లు అతై నిలిచి ఆనందపడుచుండెను.

11

సుదర్శన భట్టారకుడు క్రాంతిపురములో నిలువలేదు. శుక దేవవర్మ వామదేవకాళా పునస్సంస్థాపనా రహస్యసంఘము నలుపురిలో నొకడు. అధ్యక్షుడు వేణు. ఆయన యింతకంటె గొప్పవాడు. గొప్పవాడనగా నింతకంటె ధనవంతుడు. సంతానము లేని

వాడు. లేదన్న దిగులులేనివాడు. శుకదేవవర్మకంటె వయస్సెక్కువ కలవాడు. శుకదేవవర్మ యెనుబదియేండ్లుండి యరువదియేడ్లవాని వలె కన్పించుచున్నచో నతని కెనుబదిరెండేండ్లుండి యేబదియేడ్ల వాడుగా కన్పించువాడు. శస్త్రవిద్యా సర్వరహస్యము లెఱిగినవాడు. మిక్కిలి యహంకారి. తానే యంశుమంతునిశాఖను దిగద్రొక్కి నేపాళరాజ్యము నేల యాక్రమించలేను. మొదలైన యూహలు కలవాడు. తనమాట యందఱు విని తీరవలయునన్న పట్టుదల కల వాడు. తక్కినయందఱును పిల్లలు మేకలు సంసారములతో నుండి ధనవంతులైనను కాలము గడుపుకొండ మనుకొనుచుండి పోనీలే సాటి వాడు కదా, అతనినే యధికారము చేయనిమ్మని కొంత యాదాసీ న్యము వహింపగా నది తన యాధిక్యమని కొంత విఱ్ఱిపీగువాడు, అతని పేరు యాలంబరవర్మ.

శుకదేవవర్మయు, సుదర్శన భట్టారకుడును క్రాంతిపురము వచ్చి జ్వాలాపుర వార్తలన్నియు చెప్పిరి. ఈ వార్తలు కనుగొనుటకు వెళ్ళినవారు తిరిగి వచ్చి యాయా పట్టణములలో గ్రామములలో నున్న వామదేవశాఖీయులైన ఊత్రియులలో పెద్ద సమర్థులైనవారు గాని పూర్వము యోగి చెప్పిన లక్షణములు కొన్ని గాకపోయినచో, కొన్నియైన గలవాడు లేడని విన్నప్పుడెల్ల యాలంబరవర్మ సంతోషించినట్లే కన్పించును. అది యేదో చివరకు నా యదృష్టమంతయు వచ్చి తన భుజావతరణము చేయునన్న యాశ యాయనకు హృదయాంతరాంతరములందులేదని చెప్పటకు వీలులేదు. సుదర్శన భట్టారకుడు తాను మిథిలాపురమునకుఁబోయి యా బలదేవవర్మయొక్క కుటుంబము జాడ దీయుదుననెను.

యాలంబరుడు “తొందరయేమి” అనెను.

సుదర్శనః—“నేను మున్ను మీతో చెప్పితిని-మా యూరిలో గాలియు, గాలి కుమారుడు జితేంద్రాస్తియు సున్నారని; జితేంద్రాస్తి మంచి తత్త్వవేత్తయేగాని తక్కిన లక్షణములు లేనివాడని, వారప్పుడప్పుడు రాచగొల్లలమని చెప్పికొనుచుండుట కలదనియు, వారి బలదేవవర్మవంశము వారైనచో, నతడు జ్వాలాపురములోని త్రినేత్రుని తమ్ముడగును. త్రినేత్రుడు శాస్కరదేవవర్మ కొడుకని

గంధగిరిపురములో తెలియును. వారు సుక్షత్రియులని రుజువగును. దానివలన మా దొడ్డదొర కార్తవీర్యార్జునుని కుటుంబమునకు మేలు కలుగును. మున్నే మనవిచేసితినిగదా! నా కిందులో కొంత స్వప్రయోజనమున్నదని. జితేంద్రాస్తి సుక్షత్రియుడైనచో మీకేమి నష్టము?"

యాలంబరుడు:—మాకు నష్టమని మాలో నెవరమన్నాము?

సుదర్శన:—అయ్యో! అదియేమి మాట! మాటపాటుగా నన్నాను గాని మీకు నష్టమని మీరన్నారని యన్నానా? నష్టములేదు. సరిగదా లాభము కూడ నుండవచ్చును. ఆ జితేంద్రాస్తిని గూర్చి మన మిట్లని చెప్పలేము. అతడు పదునాణ్ణెండు వచ్చువఱకు సామాన్యుని వలెనుండి హతాత్తుగా తన మహా వివేకమును వెల్లడించినవాడు. ఆ వెల్లడించుటమాత్ర మెవ్వరికి తెలియును? నాకు తెలియును. మా దొరకూతునకు తెలియును. అట్లే యతడు మరియేమి శక్తులు కలవాడో! వాని నెప్పుడు బహిరావిష్కారము చేయునో! కాక సామాన్యుడో! చెప్పితినిగదా! అతని సౌందర్యము మాత్రము లోకోత్తరమైనది. నేను పోయి విచారించి వత్తును. మీకేమి నష్టము? మరల నదేమాట యనుచున్నాను. మీకు నష్టములేదుగాని నాకు మాత్రము నష్టము. మొన్న నే పదిదినములు పోయినవి, మరల పది పదేను దినములు పోయినచో నాకు మీయ దఱి దయవలన వచ్చెడు రాబడి లోపించును.

అనగా నందఱును 'పోయి' రమ్మనిరి, యాలంబరియు 'నరే' ననెను.

సుదర్శన భట్టారకుడు తా నచటనుండి శిథిలనగరమునకు బోయెను. వారికి కావలసిన సామగ్రియు, నదియు నందిచ్చెను. అతడు వారున్న యాశ్రమమునకు నాడు ప్రాతఃకాలమున బోయెను. జితేంద్రాస్తి యింటిలో లేడు. అత డేమైనాడని యాదుర్దాపడెను.

కార్తవీర్యుని కుమార్తె నవ్వుచు "అంత భయపడవలసిన యవసరములేదు. నేనును తొలుత భయపడితిని. అతని తత్త్వజ్ఞాన సహితమైన బుద్ధి హతాత్తుగా మనకు నెట్లు గోచరించినదో యతని బలపరాక్రమములు కూడ నాకొకనాడు తెలిసినవి," అని జితేంద్రాస్తి భల్లూకమును మెడ బిగించిపట్టి చంపుటను చెప్పెను. అతడన్న మాటలను

గూడ చెప్పెను. మైథిలీపురమునందలి ఊత్రియ కుమారులందఱు తన గుప్పిలిలోనికి రారనియు, వారన్నచో తాను భయపడుచుండుట లేదనియు నతడన్న సంగతి చెప్పెను.

సుదర్శనభట్టు బ్రహ్మానందపడెను. తాను జితేదాస్తి సంగతి తెలియకుండ క్రాంతిపుర ఊత్రియ సంఘముతో నతనియందేమి శక్తులు దాగియున్నవో యని వట్టి చమత్కారమునకు చెప్పిన మాటలు చాల వఱకు నిజమగుట భట్టారకున కానందము కలిగించెను.

భట్టారకు డామెతో క్రాంతిపురములోని విషయములన్నియు చెప్పెను. జితేదాస్తి వామదేవశాఖియుడని నిరూపించుటకు చాల యాశ కలదనియు, తాను మైథిలీపురమునకు పోయి పదిచోట్ల కను గొనవలయుననియు, నంతవఱకు మీరిచ్చట భద్రముగా నుండుదనియు వామెతో చెప్పుచుండగా జితేదాస్తి వచ్చెను.

అతడు సుదర్శన భట్టారకుని జూచి తన మొగములోని విప్పును తగ్గించుకొనెను. నిదివిగా నిలిచియుండి నడచి వచ్చుచుండెడివాడు. కొంచెముగా భుజములందు వంగినట్లు నటించెను.

సుదర్శనుడు దీనిని గుర్తుపట్టెను. ఇట్లనెను: “ఓయీ, జితేదాస్తి! నీవు మన యూరిలో మీ నాయన పోయినతరువాత పది యేండ్ల యిన నుంటివికదా! ఎప్పుడైన మీ యింటికి పోయితివా? మీ తల్లిని చూచితివా? మీ నాయనమ్మ యున్నదా? నేనెప్పుడు నడుగ లేదు. మీ సంగతి నాకు తెలియదు.”

జితేదాస్తి:—“మీ కెంత తెలియదో నాకు నంత తెలియదు. కార్తవీర్యార్జునులు నన్ను దొరవలె పెంచిరి, నేను మా యింటికి పోయినచో సామాన్యుడ నగుదును. దొరకు కోపము వచ్చునేమో! ఇతనిని గుఱించి మనమింత శ్రద్ధ తీసికొనుచుండగా వీని ప్రేమ తల్లి మీదనే యున్నదని యాయన యనుకొన్నచో నేను వడ్డించిన విస్తరిలో వినము నొలికించుకొనుటకదా!”

సుదర్శన:—మీ యమ్మ బ్రతికియున్నదా?

జితేదాస్తి:— నే నిచ్చటికి వచ్చి యెన్నాళ్ళయినది?

సుదర్శన:—ఏడు నెలలై నది.

జితేంద్రాస్తి:— అప్పటివఱకు బ్రతికియున్న దనుకొందును, లేనిచో నాకు వార్త వచ్చెడిదేకదా ?

సుదర్శన:—మీ నాయనమ్మ బ్రతికియున్నదా?

జితేంద్రాస్తి:—ఆమె నేను పుట్టకముందే పోయినది.

సుదర్శన:—మీ తల్లి యెట్లు బ్రతుకుచున్నది?

జితేంద్రాస్తి:—ఇది జాగున్నది, నేనెట్లు బ్రతుకుచున్నాను? అపుడు దొర పెట్టగా బ్రతికితిని, ఇపుడు దొర కూతురు పెట్టుచున్నది.

సుదర్శన:—నీకామె పెట్టుటలేదయ్యా! మీ యిద్దరికిని నేను పెట్టుచున్నాను.

అనగా జితేంద్రాస్తి నవ్వెను.

భట్టారకుడు “నవ్వెద వెందుల” కనెను.

జితేంద్రాస్తి యిట్ల నెను:—“అయ్యా! నేను సుక్షత్రియుడనగుదునో కానో యెంతవఱకు వచ్చినది?”

సుదర్శన:—ఈమెతో నా సంగతి నీకు చెప్పవలదంటిని. ఏమి చెప్పినదా?

ఆమె:—స్వామీ! నేను చెప్పనేలేదు. అతడే గ్రహించెను. అతడన్నియు గ్రహించును, మనమే యతనిని గ్రహింపలేకున్నాము!

సుదర్శన:— ఇంకను తేలలేదు. మీ నాయనమ్మగారు బ్రతికియున్నచో కొంత జాగుగా నుండెడిది, ఆమె లేదంటివి.

జితేంద్రాస్తి:— ఆమెను కనుగొనవలయుననియా? నా కొక్కటి తెలియును. చెప్పుదనా?

సుదర్శన:— చెప్పుము.

జితేంద్రాస్తి:— ఆమె బ్రతికియుండెడిది. ఆమె మనస్సులో నొక దుఃఖము పట్టినది. ఆమె దానితో చచ్చినది. నేనప్పుడు చిన్నవాడనే, కాని, ఇంటిలో జరిగెడి కథలు తెలిసికొనునంతటి మాత్రపు తెలివి నాకుండెడిది.

సుదర్శన:— ఆమెకు పట్టిన దిగులేమిటి?

జితేంద్రాస్తి:— ఆమెకు తాను సుక్షత్రియవంశసంజాతనని యహంకారము గలదు, మా తాత కాదని ఆమె విశ్వాసము, మా తండ్రి పుట్టిన తరువాత నామె మా తాతతో సంసారము చేయలేదట! ఆ

దిగులుతో నామె చనిపోయినదట, ఒకటి రెండుసార్లు తాను నీచ కులస్తునితో సంసారము చేసి కొడుకును కంటినని నా తండ్రిని చంపుటకు గూడ ప్రయత్నించినదట.

సుదర్శన:- మరి మీ తాత యామెతో తాను సుశ్రుతియుడనని చెప్పలేదా?

జితేంద్రాస్తి:- మా తాతగాని, తండ్రిగాని తాము శ్రుతియులమని చెప్పెడివారు కారు, మా తాత సంగతి నాకు తెలియదుగాని నా తండ్రి మాత్రము తాను శ్రుతియుడ ననెడివాడుకాదు. మేము రాచగొల్లలమనెడివాడు. నా తండ్రిలోక్తనీసము మృగయా నై పుణ్యమైన నుండెడిది, తాను రాచగొల్ల ననుకొన్నచో నష్టములేదు. నావద్ద నదియు లేదుకదా! నేనందుచేత వట్టి గొల్లను.

సుదర్శన:- మరి మీ యమ్మ యున్నదికదా! ఆమె యే కులముది?

జితేంద్రాస్తి:- నాకు తెలియదు. ఆమెయు తాను రాచగొల్ల ననెడిది, నా తండ్రి వివాహముగాని నా తాత వివాహముగాని యెప్పుడు జరిగినవో, యెట్లు జరిగినవో నాకు తెలియదు.

సుదర్శన:- ఏమియు లేదయ్యా! పూర్వము నీతో నే నేమియు చెప్పలేదు, నీవు బుద్ధావతారమ వనుకొంటిని. చెప్పి ప్రయోజనము లేదనుకొంటిని. ఇప్పుడు నీవు కల్యాణావతారమవేమోనని సందేహముగా నున్నది. నే నొక మహాకార్యముతో నిమగ్నుడనై యున్నాను. మిమ్మిచ్చటికి తెచ్చిన నా ప్రయత్నము వేఱు, ఇప్పటి నా ప్రయత్నము వేఱు. నేను గడచిన మూడు నాల్గునెలలుగా క్రాంతిపురమునందుండుచున్నాను. అక్కడికి వెళ్ళినతర్వాత నా యూహలన్నియు మారిపోయినవి పూర్వము నీవు సుశ్రుతియుడవని నిరూపించి నీకు నా దొరకూతునిచ్చి పెండ్లిచేసి, యూరిలోని రాచకొడుకుల యాటలు కట్టించి, నా దొర సంసారమును, కుటుంబమును వంశమును నిలబెట్టుటయే నా యూహ. అప్పటి నా ప్రయత్నమంతయు దాని కొఱకే. ఇప్పుడు తత్ప్రయత్నము మీద మరియొక ప్రయత్న హేతువు లేచినది. అది తరువాత చెప్పెదను, మీ తాత యెవరు? ఆయన పెండ్లి యెట్లైనది? మీ తండ్రియొక్క పెండ్లి యెట్లయినది? మీ కుటుంబము మైథిలీ పుర మెప్పుడు వచ్చినది? ఈ సంగతులు నాకు తెలియవలయును.

జితేంద్రాస్తి:- శ్రీరామచంద్రుడు కౌసల్యా గర్భమునందు పడినాడు. ఆ గర్భములో నున్న పిండము వద్దకు పోయి 'ఓయీ! శిశువా! నీ విశ్వాకువంశమునం దుదయింపబోవుచున్నావు. ఈ వంశము యొక్క కథయంతయు నీకు తెలియునా?' యని యడిగినట్లున్నది.

సుదర్శన:-అందులో తప్పేమియు లేదే. ఆ గర్భస్థపిండమునందు నారాయణు డున్నాడు. ఆయనకు నిస్సంశయముగా నన్నియు తెలియును, చెప్పెడివాడు.

జితేంద్రాస్తి:- పోయి యడుగుము.

సుదర్శన:- నేనటువంటి పనియే చేయుచున్నాను.

జితేంద్రాస్తి:- నేను దొరవద్ద పెరుగుచున్నను, దొర వద్దకు కొందఱు వచ్చుచుండెడివారు, ఎప్పుడో నూటికి, కోటికి వచ్చుచుండెడివారు వారిని దొర యెఱుగడు. అందులో నొకడు ప్రత్యేకముగా నన్ను చూచుటకు వచ్చెడివాడు. నాతో మాటాడెడివాడు కాదు. దొరతో నతడు మాటాడెడిదేమియు లేదు. దొరకు దండము పెట్టి దొర నీ వెవ్వరవని యడుగగా, దొరను చూచిపోవుదమని వచ్చితినిని చెప్పి నావంక నిదానించి చూచి వెళ్లెడివాడు. మొదట నాకు తెలియలేదు, మూడవసారి తెలిసెను, ఇతడు నాకొఱకు వచ్చుచున్నాడని. నాకెందుకో అతడెవరో తెలిసికొనవలెననిపించినది. అతడు మిక్కిలి వృద్ధు. అతనికి నూటయిరువదియేండ్ల వయస్సునకు తక్కువ యుండదు. రెపట. ఇనుపచువ్వ. మిక్కిలి పొట్టివాడు. అటువికుడు 'నీ పేరేమి?' యని యడిగితిని, అతని పేరు ఖోకో. మైథిలీ పురమునకు నాల్గు యోజనముల దూరమున వెద్ద యడవి యున్నది కదా! ఆ యడవిలోననే భిక్షాకము దొరపీద పడినది. నా తండ్రి దొరకొఱకు తన ప్రాణము లొడ్డినాడు. ఆ యడవికి మరల దక్షిణమున నాలుగు యోజనములు జనపదము లున్నవి. అచట మరల నడవు లున్నవి. ఖోకో ఆ యడవులలోను నుండును. అచ్చటనొకచోట నొక శిథిలమైన దేవాలయము. అది పూర్వమెప్పుడో గొప్ప స్థితి ననుభవించినదట. దానిప్రక్క పుష్కరిణి దానిప్రక్క చిన్న బోయెవల్లె. అత డందులో నుండును. అచ్చటనుండి మైథిలీపురమునకు వచ్చుటకు

చిరామము లేకుండ దివారాత్రములు నడచినచో నీ వాటవికుడవై నచో
 ఠోకోవంటి గాలిబొమ్మవై నచో వదునేను దినములు పట్ట వచ్చును.
 అతనిని పోయి కనుగొనగలవా? మా తాత సంగతి వానికి బాగుగా తెలి
 యును. నా తండ్రి పెండ్లి చేసినది కూడ నతడే! ఇంక నీ యిష్టము.

సుదర్శన:- అతడు మరల నెప్పుడైన వచ్చునా?

జితేంద్రాస్తి:- నాకేమి తెలియును? ఏడు నెలలనుండి యిచ్చట
 నుంటిని. ఈ లోపుగా మైథిలీపుర మెప్పుడైన వచ్చెనేమో! మరల
 నన్ను చూచుటకు వచ్చియుండును. నేనచ్చట లేనుకదా: నిరాశపడి
 తిరిగిపోయి యుండును.

సుదర్శన:- ఈ సంగతి మున్న నాకేల నీవు చెప్పలేదు?

జితేంద్రాస్తి:- నేను కల్కవ్యవతారమను గాన చెప్పలేదు.

సుదర్శన:- నన్నచ్చటికి తీసికొని పోగలవా?

జితేంద్రాస్తి:- ఆదారి నాకు మాత్రము తెలియునా? మరి మన
 మిద్దఱుమును పోయినచో నీమెయేమి కావలయును? ఈమెను
 మైథిలీపురములో దించుదమా? పది తోడేళ్ల నడుమ ఒక యాడ
 లేడిని వదలిపెట్టినట్లే."

ఆమె:- "నేనాడలేడిని కాను ఆడపులిని"

జితేంద్రాస్తి:- వారు తోడేళ్లకారు. మగసింగములు-నడుమ
 నున్న యొక్క యాడుపులి యేమి చేయును?

సుదర్శన:- మీ తాత పేరు బలదేవుడు. ఆయన తన పేరును
 ఫాలాకుడని మార్చికొనెను. వారిద్దఱు అన్నదమ్ములు. అన్నపేరు త్రినే
 త్రుడు, వీరిద్దఱు గంధగిరి గ్రామముననున్న భాస్కరదేవవర్మ కుమారులు.
 భాస్కరదేవుడు మహాయోధుడు. అంశువర్మ మహారాజు
 ముమ్మనుషుడైన నందదేవ మహారాజునకు యుద్ధములలో తోడు
 నీడై నిలిచినవాడు. త్రినేత్రుడు తల్లితో తమ్మునితో జ్వాలాపురము
 వచ్చెను. మీ తాత బలదేవుడు. చాల చిత్రమైనమానిసి. అతనికి నన్న
 గారికి నడుమ నలుబదియేండ్ల తారతమ్యమున్నది. ఈ బలదేవుడు
 లేచిపోయెను.

జితేంద్రాస్తి:- లేచి యడవులలోనికి పోయి యుండును. ఠోకోతో
 కలిసి యుండును. ఠోకో మా తాత యొక్క సర్వమైన యాను

పానులు తెలిసినవాడు కావలెను. థోకో మా తాతకు పెండ్లి చేసి యుండవలెను. మా నాయన పెండ్లి కూడ థోకోయే చేసి యుండు నేమో! థోకోను కలిసికోనిచో నివియేమియు తేలవు.

సుదర్శన:- థోకో యాటవికుడు. వాడు చెప్పినమాట మైథిలీ పురములో ప్రమాణమా?

జితేదాస్తి:- నేను బ్రతికియున్నాను కదా! కనిపించు చున్నాను కదా!—

సుదర్శన భట్టారకుడు నవ్వెను.

మరల జితేదాస్తి యిట్లనెను:- థోకో చెప్పిన మాటలు మైథిలీ పుర ఙ్గత్రియులు వినరు, క్రాంతిపుర ఙ్గత్రియులు విందురా?

సుదర్శన:- విందు రనుకొందును.

జితేదాస్తి:- విన్నచో సరిపోవును. క్రాంతిపుర ఙ్గత్రియులు ధనవంతులు. పలుకుబడి కలవారు. శూరులు. నలుగురు మైథిలీపురము వచ్చి మేము తమ వంశీయులమని చెప్పి మాయాతిథ్యము గైకొని నచో మైథిలీపుర ఙ్గత్రియు లంగీకరింతురు.

సుదర్శన:- మరి థోకోను కలిసికొనుట యెట్లు?

జితేదాస్తి:- రెండే మార్గములు. ఒకటి మనమచటికి పోవల యును. రెండవది మైథిలీపురము పోవురము. మనమచట నుండగ థోకో యెప్పుడైన మరల వచ్చినచో వానితో మరల మాటాడ వచ్చును.

సుదర్శన:- ఇంత వ్యవధి యున్నదా?

జితేదాస్తి:- ఒక ప్రయత్నమున కవధియని యుండునా?

సుదర్శన:- నీ వింత యాలోచనాపరుడవు, ఇంత పండితుడవు నెట్లయితివి? ఇంతటి శూరుడ వెట్లయితివి? నా కేమియు తెలియుట లేదు.

జితేదాస్తి:- లోకములో నెవ్వరును ప్రత్యక్షమైన దానిని సందేహించరు. కొడుకునకు తండ్రి పెద్దయాస్తి నప్పగించెను. నా తండ్రి దీనినెట్లు సంపాదించెనని వాడు విచారించుచు కూర్చుండునా? రానే వచ్చినది కదా! యని యనుభవించును.

సుదర్శన:- మనమిద్దఱము థోకో కొఱకు పోయినచో దొర కూతురేమగును?

జితేంద్రాస్తి:- మైథిలీపురమున విడిచి పోదము.

సుదర్శన:- ఆమె నట నూరిలోని క్షత్రియ కుమారులు భద్రముగా నుంతురా?

జితేంద్రాస్తి:-కార్తవీర్యార్జునులవారి కోటచుట్టును నా కత్తి పెట్టి గిరి గీసెదను. లోనికి వెళ్ళినవానిని నేను తిరిగి వచ్చిన తరువాత గిరి మీద పెట్టి నటకెదను.

సుదర్శనభట్టు నివ్వెఱపోయెను: "ఏమిది! ఏమిది! నీవెవరవు? మీ రిచ్చటనే యుండుడు, నేనొక్కడను ధోకోకొఱకు పోయెదను. నేను ధోకోను తీసికొని వచ్చెదను. మీ తాత సుక్షత్రియుడని రుజువు పరచెదను. ఓయి! జితేంద్రాస్తి! నీవెవరవు! నీవెవరవు?"

అని సుదర్శన భట్టారకుడు భయపడిన వానివలె నచటినుండి వెడలిపోవుటకు లేచెను.

జితేంద్రాస్తి యతని కడ్డముపోయి యిట్ల నెను: "అయ్యా! భట్టారకా! నేనింతవఱకు మీ మైప్పుడును గౌరవించి మాటాడలేదు. ఇప్పుడు గౌరవించి మాటాడుచున్నాను. ఇంతవఱకు మీరు నడపిన కథ ఇంక నేను నడపెడి కథ. ఈమెను మైథిలీపురమున దించుదము. మనము పోవుదము."

అమె:-నేను రాను. నా కిచ్చట పనియున్నది. నేడు శుక్లపక్ష నవమి, రేపు శిథిలనగరమున రాజాంతఃపుర ప్రదేశమునకు పోయి చూడవలెను, నాకు పదిదినములవఱకు తీరికలేదు.

జితేంద్రాస్తి:-ఆ పదిదినములైన తరువాతనే పోవుదము.

సుదర్శన:-మీ యిద్దటి వ్యవహారము నాకు తెలియుట లేదు.

జితేంద్రాస్తి:-ఈమె వ్యవహారమును నాకు తెలియుటలేదు.

సుదర్శన:-ఓయి! జితేంద్రాస్తి! మనము మైథిలీపురము పోవుదుము. హతాత్తుగా నిన్నింత వీరునిగా, నిన్నింత పండితునిగా నచటి వారు తెలిసికొన్నచో వారేమనుకొందురు?

జితేంద్రాస్తి:-ఈ యేడునెలలలో నేను చదువుకొంటి ననుకొందురు. నేను కత్తివిద్య నేర్పితి ననుకొందురు.

అమె:-నీ రిద్దరు పొండు. ఈ పదిదినములు నేనిచ్చటనుండి తరువాత వత్తును.

జితేంద్రాస్తి:-బాగుగనే యున్నది. ఇక్కడ నే భయము నాకు కన్పించుటలేదు. ఆమె నన్ను రక్షించుచున్నదిగాని నేనామెను రక్షించుటలేదు, తాను మరొకరిని రక్షించవలసిన బాధ్యత లేనప్పుడు మరియు సుఖముగా నుండవచ్చును కదా!

ఆమె:-నాకు భయములేదుగాని నేనొక్కరై నిక్కడనుండను.

జితేంద్రాస్తి:-అయినచో సుదర్శన భట్టారకు లిందుందురు. నేను పోయి ఘోకోను తీసికొనివత్తును.

ఆమె:-నేనును నీవును మాత్రమే యుండవలయును. గురువు గారు మైథిలీపురము పోవుదురు. ఘోకో రాకపోవునా? వచ్చినచో వారే కలిసికొందురు.

జితేంద్రాస్తి:-నా యుద్దేశ్యములో ఈ శిథిలనగరస్థరాజాంతః పురమును నేడే చూడవలయునని యేమున్నది! తరువాత నె దుకు చూడరాదు? నాకు నేను సుక్షత్రియవంశ్యుడనని నిరూపించుకొనుట చాల ప్రయమైన విషయముకదా! నీకు శిథిలనగరాంతఃపుర దర్శనము వట్టి వినోదము, నాకు ప్రాణాపనోదము, నేను నీ తండ్రికి దానుడను. నీకును దానుడను. నీ వెట్లు చెప్పినచో నట్లు నడువలసినవాడను.

ఆమె:-నీవు సుక్షత్రియుడవైనను, కాకపోయినను నాకభ్యంతరములేదు. నీ వంగీకరించినను, అంగీకరించకపోయినను నేను నీ భార్యను. ఆ సంగతి నీకు తెలియును. సుదర్శన భట్టారకు డాశ్చర్య పోయిన యాశ్చర్యపోనిమ్ము. మన రెండు కత్తులున్నవి. నాకిప్పుడు భయములేదు. మైథిలీపురము పోవుదము. నీవన్నట్లు శిథిలాంతః పురము తరువాత చూడవచ్చును.

జితేంద్రాస్తి:-కాదు, కాదు తొందఱలేదు. పరిసంవత్సరములు గడచినచో లేదుగాని, పదిదినములలో వచ్చినదా?

“కాదు, కాదు, తరువాతనే చూతము” అని ఆమె యనెను.

జితేంద్రాస్తి:-కాదు, కాదు, రేపే వెళ్ళుదము. ఈ పదిదినములు చూతము. పదిదినములు చూడనక్కఱలేదు. రేపొక్కనాడు వెళ్ళినచో చాలును, రేపు కాలాభట్టుతో మాటాడుదము. భట్టారకులు కూడ మనతో నుందురు. అంతఃపురములోనికి పోవుట తరువాత చేయవచ్చును. నీవొకరుకపు పోవచ్చును. నీకు భయములేదుగాని వెంట

నెవరినై నను తీసికొని రావచ్చును. శుక్లవక్షమును చూచియే వత్తువు గాని యప్పుడు దళమి వదలిపెట్టి యేకాదళినాడు రావచ్చును. ఒక నాటివని రేపు ముగియుచున్నదికదా!

భట్టారకుడు:-ఓయి! జితేదాస్తి! ఇప్పుడు నీవు మాటాడిన మాటలలో నా కర్థమేమియు నగువడుటలేదు. ఇందాకటి మాటలు మిక్కిలి వివేకమును వెలిబుచ్చుచున్నవి. ఈమాటలు వెట్టి వాడు మాటాడినట్లున్నవి. నాకు పొసగుట లేదు.

జితేదాస్తి:- మనసులో నాకు మాత్రము పొసగుచున్నవా? ఇచట రెండు విషయములున్నవి. ఒకటి నా విషయము. రెండవది కాలాభట్టు విషయము.

సుదర్శన:- కాలాభట్టెవరు?

జితేదాస్తి:- ఎవరో తెలిసికొనుటకే రేపిచ్చట నుండునది.

సుదర్శన:- అతనిమాట తరువాత నూచి కొనవచ్చును. మనము మైథిలీపురము పోవుము

జితేదాస్తి:- కాదయ్యా! కాదు' ఆ జీవుడు భాధపడు చున్నాడు. వానికి మీరేదైన యుపకారము చేసి పెట్టవలయును. అది యొకనాటితో జరుగునది కాదు. మీరు దయతో చేసినచో నాలుగై రెండు చేయవలసిన పని.

జితేదాస్తియన్న మాటలు వారిద్దరికి నర్థముకాలేదు.

జితేదాస్తి మరలనన్నాడు! రేపు రాత్రి కాలాభట్టును కలిసి కొందము. ఎల్లుండి మైథిలీపురము పోదము. ధోకో నాతో చెప్పినాడు. ఇది యే మాసము? పుష్యమాసము. పుష్యమాసములో శుక్లవక్షత్రయోదశి నాటికి కాను మైథిలీపురము మరల వత్తునన్నాడు. అతనిని మీకప్పజెప్పెదను. ఏమందురు?

వారిద్దరు నంగీకరించిరి.

ఆమె యిట్లనెను:-ఈ యాశ్రమములో నా గదిలో నీవు నే నెడ మెడముగా వండుకొనుటకే స్థలము చాలదు. గురువుగారెచ్చట వండు కొందురు? పైగా, వారి వంట వారే చేసికొనవలయును.

జితేదాస్తి:- మనకు వంట యిల్లున్నది. గది యున్నది. వారు వంట యింటిలో పండుకొందురు.

సుదర్శన:- ఇచటికి యోజనార్థములో నొక గ్రామమున్నది. నేనచటికి పోదును. రేపు ప్రొద్దుట్రుంకువేళకు వత్తును. నా సహస్య లేదు.

జితేంద్రాస్తి యామెను జూచి నవ్వెను. సుదర్శన భట్టారకుడు వారిద్దఱి టిదివరకే భార్యాభర్తలేమో యనుకొనెను.

ఆనాటి రాత్రి ఆమెయు జితేంద్రాస్తియు యథాప్రకారముగా బండుకొనిరి. దీపము వెలుగుచున్నది. జితేంద్రాస్తి నిదురపోవుచుండెను ఆమె యతనిని తట్టి లేపినది. అతడు లేచి యెందుకు లేచితివని యడిగెను.

ఆమె:- నీకెట్లు నిదురపట్టుచున్నది ?

అతడు:- నీవు నన్ను రక్షించెడిదానవున్నావు కదా! నేను నిర్భయముగా నిదురించు చున్నాను.

ఆమె:- గురువుగా రున్నచో నాయన వంటయింటిలో నిదురించుట యేమి? మన మిచ్చట నిదురించుట యేమి? నీవు నాయనయు నిచ్చట నిదురించెడివారు. నేను వంటయింటిలో నిదురించెడిదానను.

జితేంద్రాస్తి:- అప్పుడు నీవు వచ్చి నన్ను మేల్కొల్పుట కాగుగా నుండదు. ఆయన యేమైన ననుకొనెడివాడు,

ఆమె:- అనుకొనునది యిందాక నే యనుకొన్నాడు. నీవు సుశ్రుతియుడవని నీకు తెలియునుకదా! ఎందుకు దాచితివి?

జితేంద్రాస్తి:- మనకు తెలిసినది మనకు తెలిసిన మాత్రముతో చాలదు. పరులకు కూడ తెలియవలయును. అప్పుడు మనకు తెలిసినది పరిగణింపునకు వచ్చును.

ఆమె:- అంతవఱకది రహస్యముగా నుండును.

జితేంద్రాస్తి:- ఇందులో కొంత రహస్య మెందులకు, కొంత బట్ట బయలెందులకు?

ఆమె:- రహస్యము మనకొఱకు; బట్టబయలు పరులకొఱకు.

జితేంద్రాస్తి:- మన రహస్యము మనకు తెలియునుకదా!

ఆమె:- మన నడుమ రహస్యమేమియున్నది? మన మిద్దఱము ఎప్పుడును భార్యాభర్తలమే!

జితేంద్రాస్తి:- మన మెప్పుడు పెండ్లి యాడితిమి?

ఆమె:- గాంధర్వవివాహమని యొకటున్నది, అది మనకు జరిగినది.

జితేంద్రాస్తి:- రాక్షస వివాహమని మఱియొకటున్నది.

ఆమె:- అది పురుషులవలన జరుగును.

జితేంద్రాస్తి:- రెండును పురుషులవలననే జరుగును.

ఆమె:- అనగా మనకు వివాహము జరుగలేదన్న మాట?

జితేంద్రాస్తి:- అదియో, యిదిమో నేను జరుగవలెను.

ఆమె:- నీవు నా తండ్రి కొటచుట్టు గిరి గీసెదవా? ఆ గిరి దాటినవాని నచ్చట నలుకుదువా? నీవు కత్తి పుచ్చుకొనుట నేనెన్నడు నెలుగను.

జితేంద్రాస్తి:- మీ తండ్రి యాయుధములు దొంగిలించినది నేను. అనుమానము వచ్చినది నీ మీద. ఇప్పు డే వివాహము చేసికొమ్మందువు?

ఆమె:- రాక్షసము చేసికొమ్ము. నీవు రాక్షసుడవేమో?

జితేంద్రాస్తి:- నేను రాక్షసుడను గాను, గంధర్వుడను. నీ కొక రహస్యము చెప్పమను. నీవు నా భార్యవనినచో చెప్పదును రహస్యములు పరస్పరలతో చెప్పరాదు.

ఆమె:- చెప్పినచో వెంటనే స్వస్త్రి యగునేమో?

జితేంద్రాస్తి:- చెప్పకముందే యైనదేమో!

ఆమె:- అయినచో చెప్పము.

జితేంద్రాస్తి:- విక్రమార్కుచక్రవర్తి పేరు విన్నావా?

ఆమె:- నేను కాళిదాసత్రయమును చదివినాను.

జితేంద్రాస్తి:- ఒక దానిలో యడుగున్నాడు, గంధర్వుడు లేడే? పోనీ విక్రమార్కు డొక గంధర్వుడు. అతడు శివుని యాజ్ఞవలన భారతదేశమునందు ధర్మమును స్థాపించుటకు మైచ్చులను వధించుటకు విక్రమార్కుచక్రవర్తిగా నుదయించినాడు. అయనకు కాను గంధర్వుడనని తెలియదు.

ఆమె:- ఆయన యడుగే! అందుకనియే కాళిదాసు మేఘసందేశమున యడుని గూర్చి వ్రాసినాడు. అది విక్రమార్కుని కథయే!

జితేదాస్తి:- యతులకు, గంధర్వుల కెక్కువ భేదములేదు. సూర్యవంశక్షత్రియులు చంద్రవంశక్షత్రియులవలె. నేను గంధర్వుడనని నాకు తెలియును. నాకు పూర్వజన్మ స్మృతి గలదు. ఇది నా రహస్యము.

ఆమె:- ఇది యందఱకు తెలిసినచో తప్పేమి ?

జితేదాస్తి:- అందుకనియే స్త్రీలు రహస్యము దాచలేరందురు

ఆమె:- నేను తప్పేమియని యడిగితిని?

జితేదాస్తి:- మనము భార్యాభర్తలమని తెలిసినచో తప్పేమి?

ఆమె:- మనమింతవఱకు కాదుగదా!

జితేదాస్తి:- ఎంతవఱకు?

ఆతడు తరువాత నామెను చాల ప్రాద్దుపోవువఱకు నడుమ నడుమ నాగి యాగి యింతవఱకు చాలునా? ఇంతవఱకు చాలునా? అనుచు నడిగి యడిగి... యిద్దఱు సొమ్మసిల్లి నిదురపోయిరి.

12

శిథిలానగరరాంతఃపురద్వారమున కాలాభట్టును, వారు మువ్వురును నిలుచుండిరి.

ఆమె:- అయ్యా! వచ్చితిమి, ఇతరులు లోనికి పోవచ్చునా?

కాలాభట్టు:- ఇతరు లెప్పుడును పోవుటకు వీలులేదు.

ఆమె:- మే మితరులమా?

కాలాభట్టు:- ఈయన సుదర్శన భట్టారకుడా? నీ భర్త పేరేమి?

ఆమె:- ఎన్నిసార్లు చెప్పితిని? ఆయన పేరు జితేదాస్తి.

కాలాభట్టు:- నీవు కథలో కలిపి చెప్పితివిగాని యితడు జితేదాస్తి యని నిజముగా నొక్కసారి గూడ చెప్పలేదు. “ఏమయ్యా! జితేదాస్తి! నేను భూతమనంటివిట కదా! భూతము మానవునిపై బడి పీకికొని తినును.

జితేదాస్తి:- నీవు మా ప్రాణము తీసినావు. మమ్ము లోనికి పోనీయలేదు.

కాలాభట్టు:- నేను భూతమనని నీకెట్లు తెలియును?

జితేంద్రాస్త్రి:- నీవు భూతమవని తొలుత నీవంగీకరించినచో నప్పుడు నీయీ ప్రశ్నకి యర్థమున్నది. నీకు ప్రతిదియు ప్రత్యక్షముగా చెప్పవలయునుగదా!

కాలాభట్టు:- అప్పుడు నీవొక్కడివే వచ్చితివి, మీ రిద్దరే వచ్చితిరి. ఇప్పుడు సుదర్శన భట్టారకుని కూడ తెచ్చిరి, సుదర్శనభట్టారకా! నిన్ను నేనొకటి యడిగెదను, దాచకుండ చెప్పుదువా?

భట్టారకుడు:- ఈ కలయిక నా కర్మమగుటలేదు. నీవు భూతమనగుట యేమి? వీరు నిర్భయముగా నీ వద్దకు వచ్చుటయేమి? నా రహస్యము నీకునెట్లు తెలియును? నేను ధైర్యశాలినే యగుదును. నీవు భూతమవని తెలిసినతరువాత నాకు భయము వేయుచున్నది.

కాలాభట్టు:- నేను వారిని తినలేదు. నిన్ను తినలేదు.

సుదర్శన:- వారిని నీవు తినలేవు. వారు ఊత్రియులు. నన్ను తినవచ్చును. నేను బ్రాహ్మణుడను.

కాలాభట్టు:- నేనును బ్రాహ్మణుడను, బ్రాహ్మణులను తినను.

సుదర్శన:- నన్నెదో యడిగెదనంటివికదా? యడుగుము.

కాలాభట్టు:- నీవద్ద నొక మంత్రమున్నది.

సుదర్శన:- నాకెప్పుడు కనబడలేదు.

కాలాభట్టు:- నీవు దానిని చూడవలయుననుకొనలేదు. నీ తండ్రి నీ చిన్ననాడు నీకు దాని నుపదేశించెను. ఒకసారి యువదేశమును పొందిన మంత్రమును త్యజించినచో దారిద్ర్యము సంఘటిల్లును కావున నీవుదానినిత్యజించలేదు. ప్రతిదినము పదిసార్లు జపింతువు. దానిశక్తి నీకు తెలియదు.

సుదర్శన:- ఓహో ఆ మంత్రమా! దాని శక్తియేమి?

కాలాభట్టు:- దానిని కోటి పర్యాయములు జపించినచో జపించి తత్ఫలము నిన్నెవడైన నడిగినచో వానికి ధారాదత్తము చేసినచో వానికి బ్రహ్మరక్షస్త్రము తొలగును.

సుదర్శన:- నాకు విశ్వాసములేదు. నాకు తీరికలేదు.

కాలాభట్టు:- నీకు వది దినముల తరువాతనుండి తీరికయే! నాటినుండి సర్వమును జితేంద్రాస్త్రియే చూచికొనును. నీవు నాకి

యువకారమును చేసిపెట్టుము. నాపేరు కాలాభట్టు. మాది అయాస్య గోత్రము. అయాస్యడని యొక ఋషి. నిత్యము నా గోత్రమును నా పేరును చెప్పి నీవు దినమునకు పదిచేలయిన తక్కువకాకుండ జవముచేసిన కోటిపూర్తయిన తరువాత నిచ్చటికి వచ్చి తత్ఫలము నాకు ధారాదత్తముచేసినచో నాకీ బ్రహ్మరక్షస్త్వము తొలగి పోవును. నేను దీనిని ప్రార్థించుచున్నాను.

సుదర్శన:- నాకు, నా దొర సంసారమును బాగుచేయవలయును. అది ప్రధానము.

కాలాభట్టు:- అయ్యా అదియైనను దీనిమీదనే యాధారపడి యున్నది. నా బ్రహ్మరక్షస్త్వము పోయినగాని మీ జితేంద్రాస్తికి పట్టవలసిన దళ పట్టదు.

సుదర్శన:- నా దొర సంసారమునకు జితేంద్రాస్తికి సంబంధము లేదు.

కాలాభట్టు:- నీ దొర కొక కొడుకున్నాడు ఈమె చెప్పినది అతడెందుకును పనికిరాని వాడని. అతనినొక బ్రహ్మరాక్షసుడు పట్టి నాడు. వాడు నేనే!

సుదర్శన:- నిన్ను నాశనము చేసెదను.

కాలాభట్టు:- అదియే నేనడుగుచున్నాను. నీవు నా యీ భూతత్వమును నశింపజేసినచో నీ దొర కొడుకు బాగుపడును. మరల నతడు కార్తవీర్యుడు మృగయావ్యసని కానప్పటి స్థితినిపొందును.

ఆమె:- నాకిన్నాళ్ళు నీవేల చెప్పలేదు? మేము మా యన్న కేడియైన చికిత్స చేయించుకొనియుండెడివారము.

కాలాభట్టు:- మీ యన్నను నేనేమి చేసితిని? వట్టి యెద్దుమొద్దు స్వరూపమును చేసితిని. అతని కేబాధయును లేదు. అతనినొక భూత మావహించినదని కూడ నెవ్వరికిని తెలియదు. నాకు ప్రయోజనమున్నది. అది యిట్లు యీనాటికి పొసగవలసియున్నది.

ఆమె:- వదునెన్నిదేండ్లు మా యన్న వ్యర్థుడుగా నుండలేదా?

కాలాభట్టు:- నేనీ వదునెన్నిదేండ్లు గూడ బ్రహ్మరక్షస్సుగా నుండలేదా? వదునెన్నిదేండ్లు జితేంద్రాస్తి వ్యర్థుడుగా నుండలేదా? ఇది

యంతయు నొక సంపుటి. నీవు, మీయన్న. జితేదాస్తి - ఈ శిథిల నగరము - సుదర్శన భట్టారకుడు — మనమందఱ మొక పూర్వజన్మ కృత విచిత్ర కర్మఫలాహలగ్నమైన సంపుటిలో నున్నాము. ఈ జితేదాస్తి గంధర్వుడు. అతని కిప్పటికిగాని నిష్క్రమింపలేదు. ఇతడును మీయన్నవలెనే బుద్ధునివలె నున్నాడు. కర్మపరిపాకమగుచున్నకొలది తానెవ్వడో క్రమక్రమముగా తెలియజేసికొన్నాడు. అతడు కడచిన రాత్రి తన సర్వరహస్యమును నీతో చెప్పినాడు. మీరిద్దరు నిజముగా భార్యాభర్తలైరి.

ఆమె:- బ్రాహ్మణులకు లౌకికము తెలియదు.

కాలాభట్ట:- అందులో 'దయ్యము' ఓయీ, సుదర్శన భట్టారకా! మా యీ కర్మసంపుటి యొక్క నిష్క్రమియన్న నాటకములో కడచిన రెండు మూడేండ్లు నీ పాత్రయొక్క ప్రయోజనము తక్కువ. ఇకముందుకూ తక్కువయే నాకెప్పుడు బ్రహ్మరక్షస్త్వము వదలునో అప్పుడు జితేదాస్తికి ప్రభులక్షణము పట్టును. నాకు వాగ్దాన మిమ్ము మీరు రేపు మిథిలా పురమునకు పొందు. ఈమెరెండు మూడేండ్లు గడచిన తరువాత ఇచ్చటికి వచ్చును. లోనికి పోవచ్చును. తన కథయంతయు నాకు చెప్పినది. ఈలోపల 'యీమె' పేరుగల స్త్రీ మరియొక్కర్తుక యున్నది. ఆమె కథయంతయు నీమెతో చెప్పును. అప్పుడందఱకు కాపావసాన మగును. కర్మపరిపక్వ మగును.

సుదర్శన:- వాగ్దానము చేయుచున్నానయ్యా! చేయుచున్నాను. నీవంత ముడి పెట్టినప్పుడు కాదనుట యెట్లు?

కాలాభట్ట:- నేను పెట్టలేదు. భగవంతుడు పెట్టినాడు. సృష్టిలో నేది యెట్లు జరుగునో యది యెట్లు జరుగును. నావంటివారు చెప్పినప్పుడు విద్వారముగా నుండును. చెప్పకపోయిన నల్లే జరుగును. చెప్పినచో విద్వారము చెప్పకపోయినచో జరిగినది, విశేషములేదు. ఏమి లోకము? రేపు మీరు మైథిలీపురము పొందు. ఇంతే!

అంతట కాలాభట్ట కనిపించలేదు.

మరునాడు వారు మువ్వరును మైథిలీపురమునకు బయలుదేరిరి. భట్టారకుడు వారితో కలిసి రాననెను. తాను తరువాత వత్తుననెను.

అమె:- స్వామీ! మీరు మాతో వచ్చినచో మాకు గొంత రక్షగా నుండునుగదా!

భట్టారకుడు:- మీకు రక్షయేగాని నాకు శిక్ష. నేనీ పథకము వెనుకనుంటినని వారు నామీద కత్తి దూయుదురు.

జితేదాస్తి మాటాడకుండ నడచుచుండెను.

అమె:- ఈ జితేదాస్తి మరల మౌనవ్రతమూనునేమో! కథ అట్లున్నది.

జితేదాస్తి నవ్వెను.

అమె:- యంతవఱకు నయమే!

జితేదాస్తి:- పూర్వము నీవు ముందు నడువగా నేను వెనుక నడిచితిని. ఇప్పుడు నేను ముందు నడుచుచుంటినిగదా నీకేమి భయము?

జితేదాస్తియు, దొరకూతురును మైథిలీపురము పట్టపగలు జామెక్కి వారి కోటకు వెనుకనుండి యెవ్వరు చూడకుండ పోగల్గిన మార్గమున్నను, గ్రామము చివరనుండి నట్టనడివీధిలో నడచుచు పోసాగిరి. వారిని కొందఱెఱుగుదురు. కొందఱెఱుగరు దొరకూతురు చాలమంది యెఱుగరు. జితేదాస్తిని కొంతమంది యెఱుగుదురు. ఏమి యెఱుగుదురు? అతడంవగాడని చెప్పుకొనగా నతని యంద మెట్టిదో చూడవలయుననిపోయి చూచినవాఁ యెఱుగుదురు. ఒకడంద గాడని పోయి యెంతమంది చూతురు? ఒకానొక సౌందర్యవిపాసకల వారు పోయి చూతురు. అదికూడ భావుకత్వలక్షణములలో నొకటియే యని చెప్పవచ్చును. కాని, యూరిలో మాత్రము వారిద్దరును లేచి పోయిరన్న యవనింద యున్నది. ఎవడో యెఱిగినవాడు 'అదుగో, దొరకూతురు! అతడే గాలి కొడుకు!' ఇద్దఱు లేచిపోయిరి. ఇప్పుడు తిరిగివచ్చుచున్నా' రనగా జన మొద్దవిఱిగి చూడ నారంభించిరి.

అది పెద్ద వీధి. వీరు నెమ్మదిగా నడచుచుండిరి. ఈ మాట మిక్కిలి తొందఱగా క్షత్రియకుటుంబములలో, రాచకుమారులలో వ్యాపించెను అందఱు కోపముతో కత్తులతో, కటారులతో వచ్చిరి. వచ్చినవారు నిలుచుండి చూచుచుండిరి. వచ్చెడునప్పుడు పెద్ద పెద్ద యూహలతో వచ్చిరి. అమెను నడివీధిలో నిలబెట్టి, వరాభవించి

కోటకు వంపవలయునని; జితేదాస్తిని నిలుపున నట్టనడితెలుపులో నటుకవలయునని వచ్చిరి. మైథిలీపురము ప్రవేశించినంతనే ఆమె ముందు నడువనారంభించెను. ఆమె తన కోకను కాసెపోసికట్టి చేతిలో ఖడ్గముతో నడచుచుండెను. ఇదియేమి? తక్కినదెట్లున్నను ముందొక దామె కత్తికి బలి కావలయునుగదా! ఆమె కత్తియుద్ధమును నేర్చినదా? తండ్రి నేర్పెను కాబోలు. వారిత్రోవ కెవ్వరు నడ్డము రాలేదు.

వారు నడచుచునే పోవుచుండిరి. కొంతదూరము సాగువఱకు వారిలో వారేమి కూడబలికికొనిరో వెనుకనున్న జితేదాస్తిని వెనుకనే తొలగింతుమనుకొనిరో! నలుపురైదుగురు జితేదాస్తిని చుట్టివచ్చుచున్నటుల కన్పించినది. జితేదాస్తి గ్రహించెను. అతని నడుమునకు పట్టాకత్తి బిగించియుండెను. దానిని నడలించి యాకాశమున ఝళిపించెను. ఆ ఝళిపించుటలో వాని చంక్రమణము వాని కత్తి యాకాశమునందు క్రమ్మిన క్రమ్మిక చూడగా చుట్టివచ్చెడివారి ధైర్యము తగ్గిపోయినది.

వీడెవడు! జితేదాస్తియా! బుద్ధస్వరూపమా! ఏడునెలలలో నింత వాడెట్లయినాడు. వీడు గొల్లవాడు. వీనిని లేవదీసికొని యీమె యేపోయెను. వానికి గత్తివిద్య నేర్పినదా? వీరు కోటకు పోదురా? ఇంక నా కోటకు మనకు సంబంధములేదు. తల్లిదండ్రు లీమెను రానిచ్చిరా; మనకాయన దొరకాడు. వారిది పెద్దవంశము కాదు తలచుకొన్న పనిచేయలేని యసమర్థులెన్ని యాహాలు చేయుదురో యన్ని యాహాలు చేయుచుండిరి. మాటాడుకొనుచుండిరి. వారిద్దరు కోటలోనికి పోయిరి.

కార్తవీర్యుని పాదములకు నమస్కరించిరి. అతడు వారిని చూచెను మాటాడలేదు పలుకాడలేదు. అతని మొగమున చిరునవ్వున లేదు. పోయి తల్లికి నమస్కరించిరి. ఆమె తన పాదములను వారిని కాకనీయలేదు. కాని వారాయంటిలోననే యుండిరి. పరిచారి కలు వారియందు తొల్లింటివలెనే ప్రవర్తించుచుండిరి. స్త్రీలలో నొక విలక్షణమైన మనఃప్రవృత్తి యుండును. ఎవ్వతెనో, ఎవ్వడో లేవదీసికొని పోయెను. వారియందు పురుషులు చూపించెడు నంత విముఖత స్త్రీలు చూపించరు. స్త్రీలలో నెవ్వతెయో యొకరుక తీవ్రమైన

ధర్మాభిలాష కలిగి వారిని పురుషులకంటె నైక్కువ చేరిపోయినట్లు తక్కిన స్త్రీలు లేచిపోయిన స్త్రీతో మాటాడకంబునను యుక్కుత వహింతురు. ఆమె యేదో యొక భోగము ననుభవించుచున్నది. ఒక విలక్షణమైన మనోరామణీయకము, మనస్సౌకుమార్యము నామె యందుండి యుండును. ఆమెయొక్క భోగము వాంఛనీయముగా నుండును. ఇట్టి భావములు స్త్రీలయొక్క మనస్సులం దాడుచుండును.

ఆచిన్న కోటలో పరిచారికలు వారికి సేవలు చేయుచుండిరి. రెండుమూడు నాళ్లు గడిచెను. ఆమె తల్లిని దినదినము పోయి చూచుచుండెను. తల్లి తొలిసాటి నిరాదరణ చూపకపోయినను సంపూర్ణముగా ప్రసన్నురాలు మాత్రము కాలేదు. సుదర్శన భట్టారకుడు త్రయోదశినాడు రాత్రికి మైథిలీపురమువచ్చెను. ఖోకో వచ్చియుండును. తనకోస మాతనిని వారాపుదురని యనుకొనెను. వారు వచ్చినచే త్రయోదశినాటి ప్రాద్దుటికి. ఖోకో కృష్ణపాడ్యమినాడు వచ్చెను. ఈ లోపుగా నూరిలోని ఙ్గత్రియవీరు లందరు పదిసార్లు సమావేశమైరి. వృద్ధులెక్కువ జోక్యము కలిగించుకొనలేదు. యువకులందఱును కలిసిపోయి కార్తవీర్యుని కలిసికొని యిది కోటకు మర్యాదకాదని చెప్పనెంచిరి. కొందఱు వృద్ధులుకూడ—అంత వృద్ధులుకారు—తాముకూడ వత్తుమనిరి.

అనాడు కోటలో పెద్దసభ జరిగెను. కార్తవీర్యుడుండెను. పరిచారికా పరిచారకలు సమకూడిరి. కార్తవీర్యుని భార్యకూడ బలవంతముచేత వచ్చినది. ఊరిలో చాలమంది ప్రోగువడిరి. ఒకవృద్ధుడు కార్తవీర్యునితో నీ సంగతియంతయు చెప్పనారంభించెను. అతడు కొంత చెప్పి యీ జితేంద్రాస్తి సుహృత్రియుడుకాడు. ఙ్గత్రియుడేకాడు. అని లేచి నిలుచుండి బిగ్గరగా ననుచుండెను.

సుదర్శన భట్టారకుడు తానిట్లనెను: “అయ్యా: ఆసంగతి మనము గట్టిగా చెప్పలేము. మొన్న త్రయోదశినాటికే యొకతడు రావలసియుండెను. అతడెందుచేతనో కాలేదు. అతడు వచ్చినచో జితేంద్రాస్తి సుహృత్రియ వంశీయుడని నిరూపింపగలము” అనుచుండగా, నొక బక్కవలుచని ప్రేగువంటి పొట్టి యినుపతీగవంటి ఖోకో లోనికి త్రోసుకొనివచ్చెను. అతడు నేనే వాడను. వచ్చితిని.

త్రయోదశినాటి కిచ్చటకు వచ్చుటకు నాకు వీలులేక పోయెను. వచ్చెడి వాడనే! ముందు శ్రాంతిపురము పోయితిని. అచటి వారందరు క్షత్రియులు. వారు తాకూరీ వంశీయులైన క్షత్రియులు. వారిలో కొందరు పెద్దలున్నారు. యాలంబరవర్మ వారికి నాయకుడు. మరి యొక నాయకుడు శుకదేవవర్మ. వారిద్దఱను నావెంటరమ్మంటిని. వారి కేవో పనులున్నవట. రెండు దినములలో వత్తుమన్నారు. నేడు కృష్ణపాడ్యమి. ఎల్లండి తదియ. ఎల్లండికి వారు వత్తురు. అప్పుడు నేను జితేదాస్తి తాకూరీ క్షత్రియవంశీయుడని రుజువు చేయుదును.

వారు వామదేవశాళీయులు. ఇతడు వామదేవశాళీయుడు. ఇతని తండ్రి గాలి. గాలి తండ్రి ఫాలాకుడు. ఫాలాకుని పేరు బలదేవుడు. అతడు తన పేరును మార్చికొన్నాడు. బలదేవుని భార్య క్షత్రియస్త్రీ. పెండ్లి చేసినది నేను. గాలి పెండ్లి చేసినది నేను. వంద సాక్ష్యము లున్నవి. గాలి భార్య బ్రతికియే యున్నది. నేనామెను చూచియే వచ్చితిని. తదియనాటికి నేను చెప్పెడు విషయములన్నింటిని రుజువుపఱచుటకు కొంతమంది నిచ్చటికి రమ్మంటిని. అంతదాక నెందుకు ఫాలాకుడన్న బలదేవుని యన్నగారి పేరు త్రినేత్రుడు. వారిద్దరు భాస్కరదేవవర్మకుమారులు. భాస్కరదేవవర్మ పేరెఱుగని వారెవరు? ఆయన వీరదేవవర్మయొక్క తండ్రి. నేటి నరేంద్రదేవవర్మ మహారాజయొక్క తాతగారు. నందదేవవర్మచేసిన యుద్ధములలో మిక్కిలి సాయముచేసినవాడు. నరేంద్రదేవుని రాజ్యము నిలువజెట్టిన వాడు. మీలో వయసుమీరిన వారికి విషయము తెలిసియుండును. లేదా వినియుందురు

ఇంత సభ జరుగుచు నేననుకొనలేదు. లేనిచో త్రయోదశినాటికే వచ్చెడివాడను. నేనాటవికుడను. నాకు నూట యిరువదియేండ్ల వయస్సు. నేను వీరదేవవర్మ నెఱుగుదును. ఎఱుగుదు ననగా సరిగా నెఱుగను. ఆయనను గూర్చి బాగుగా తెలియును. అప్పటి చరిత్ర కొంత క్లిష్టముగా నున్నది. ఒక వందయేండ్లు నేపాళరాజ్యమంతయు నల్లకల్లోలముగా నుండెను. ఇతని తాతయైన బలదేవుని వదిలెగారు గంగాదేవి యిప్పుడు జీవించియున్నది. ఆమె కోడలనసూయాదేవి యున్నది. ఆ యిద్దఱు తదియనాటి కిచ్చటికి వత్తురు. వారిని సుద

ర్యనభట్టారకు డెలుగును. కాంతిపుర నాయకులలో కుకదేవరక్క యెలుగును. వారిచేత రుజు విప్పింతును.

ఫాలాకునకు నాకు నేమి సంబంధము? అతని భార్య క్షత్రియు రాలని నేనెల్లెలుగుదును? అదియొక కథ. గాలి పెండ్లి నేనెల్లుచేసితిని? అదియొక కథ. వారిద్దఱును క్షత్రియస్త్రి లనుచుంటిమికదా! వారి కుటుంబముల వారినికూడ రమ్మంటిని. వారు వత్తురు. ఈ తీర్మాన మిప్పుడు జరుగదు. జరుగరాదు. వారందఱు వచ్చిన తరువాత జరుగ వలయును. నన్నీ పెద్దదొర యెలుగును. నేను చాలసార్లు చృటికి వచ్చితిని. ఏమి దొరా! నీవు నన్నిదివఱకు చూడలేదా!

కార్తవీర్యుడ:- చూచితి నీ వెవరవో నాకు తెలియదు. ఎందుకు వచ్చితివో తెలియదు.

థోకో:- జితేదాస్తిని చూచిపోవుటకు వచ్చుచుండెడివాడను. నాకు ఫాలాకుడు పెద్దనేస్తము. అతని మనుమడితడు. ఈ పిల్ల వానిని చూడకుండ నేనుండలేను. దానికి కారణమున్నది. ఎల్లుండికి చెప్పెదను గదా! నేను జితేదాస్తితో మున్నెప్పడు మాటాడలేదు. ఈ జితేదాస్తి యెట్టివాడు? మీరెవ్వరు నతని నెలుగరు. అతడు నన్నెలుగడు. నేనెప్పుడతనితో మాటాడలేదు. అతడు నాతో మాటాడలేదు. అతడు నన్ను రెండు మూడుసార్లు చూచెను. నేనెవ్వరనో అతనికి తెలియును. ఎట్లు తెలియును? అతడు నీళ్ళలో దిగకుండ లోతులు చెప్పను. మొగములు చూచి వీడు వీడని తెలిసికొనును అతని జాతకమట్టిది.

మా బలిదేవుని వంశములో వంశ మెందులకు, నతని మనుమ డిట్టివాడై పుట్టునని యెనుబదియేండ్లక్రింద మాబోయవల్లెలో నొక గణాచారి యుండెడిది; ఆమె చెప్పినది. ఆమె యిప్పుడు చనిపోయి నది. ఆమె చెప్పిన యే మాటయు వ్యర్థముకాలేదు. ఇతడు నవమన్మథునివంటి యాకారము కలవాడుగా పుట్టునని యామె చెప్పెను. చిన్నప్పుడు బుద్ధదేవునివలె మాటాడకుండునని చెప్పెను. ఆ రెండును నిజమా? అబద్ధమా? అని తెలిసికొనుటకు నేను రెండు మూడుసార్లు వచ్చితిని. ఆమె చెప్పినట్లే యితడు కన్పించెను మీకు నామాటల యందు నవ్వుకములేనిచో నెల్లుండిరండు. ఎల్లుండికానిచో పంచమి వాడు రండు. గంగాదేవియు ననసూయాదేవియు వచ్చుటాలవ్య

మగునేమో! జితేదాస్తి తల్లి బ్రతికియున్నది కదా! ఆమె పేరు మీ కెవ్వరికైనా తెలియునా? తెలియదు. ఆమె పేరు చాలాంబ. ఆమెయు వారు వచ్చునప్పుడు వచ్చును.

అయ్యా! మీరందఱు నుక్షత్రియులు, ఖడ్గవిద్యానిపుణులు. నే నాటవికుడను. కాని వేటలో నాయంతదిట్టరియుండడు. గాలి యంతటి వేటకాడై నా డనగా నావలననై నాడు. అతడు నా రహస్యము నెవరి తోడను చెప్పలేదు. మేమందఱము ఖడ్గవిద్యానిపుణులమని మీరు జితే దాస్తిమీదకు పోవద్దు. అతడనభస్తవిద్యుడనుకొనవద్దు. కత్తిమాట అటుంచి యతడు వట్టిచేతులతో మిమ్ము పదిమందిని ధృతరాష్ట్రుడు భీముని చేసినట్లు చేయగలడు. అతని శరీర సౌకుమార్యమును చూచి మోసపోకుడు. నేను, నా దంపతులు మేము ముప్పురము నిలుచుండగా నీ యూరిలోని క్షత్రియ యువకులందఱు కలిసికూడ మమ్మేమియు చేయలేరు.”

త్రయోదశినాడు జితేదాస్తి కత్తిని ఝళిపించిన విషయము జ్ఞాపకమునకు వచ్చి యువకులైన క్షత్రియవీరులు తమలో తమరు దాగి కొనిరి. థోకోమాటలు వారికికోపమును కలిగించెను. థోకో అటవికుడు. వానికి లౌకిక మేమి తెలియును. ఈ మాటలు సాధువుగా చెప్పవచ్చును. సృష్టిలో నొక రహస్యమున్నది. జనసామాన్యము యొక్క మనస్సు ద్విధాభూతముగా నుండును. సాధువుగా చెప్పినచో వినరు. ఖండితముగా చెప్పినచో కోపము తెచ్చికొందురు. మాయోపహాతులు!

అంతట నందఱు నెమ్మది నెమ్మదిగా జారిరి. మైథిలీపుర మంతయు గగ్గోలయ్యెను.

తదియనాడు వారు రాలేదు. పంచమినాటికి వచ్చిరి. పెద్ద సభ జరిగెను. ఆ సభ కోటలోని సావడిలో జరుగలేదు. అచట జనము పట్టరు. కోటలోవల చావడిముందు పెద్ద నెరాజాస్థలమున్నది. తొలుత గంగాదేవి తన కథనంతయు చెప్పెను. ఈకదేవవర్మ యంగీకరించెను.

అప్పుడు థోకో యిట్లనెను: “ఫాలాతుడును నేను మిక్కిలి నేస్తములము. అత డన్నమీద కోపగించి నావద్దకు లేచివచ్చెను. మేవిద్యుద్ధము వేటాడి బ్రతుకుచుంటిమి. ఇట్లుండగా మా కడవిలో నొక

చోట రహస్యముగా నివసించుచున్న యిద్దఱు స్త్రీలు కన్పించిరి. ఒకతె కొంత వృద్ధురాలు. రెండవ యామె పడుచుది. వారిని కనుగొనగా నా పడుచుపిల్ల పేరు కాళింది. వృద్ధురాలు దాసి. మాబోయ వల్లెకు దూరమున జాలంధరపట్టణమున్నది. అచట సూర్యచంద్ర వంశ్యపురాజులున్నారు. వారికివారికి పడదు. కాళింది తండ్రి వీరుడు. చంద్రవంశ్యుడు. జాలంధరమున చంద్రవంశపు రాజుల యిండ్లు నాలుగే. తక్కినవారందఱు సూర్యవంశ్యులు. కాళింది తండ్రియొక్క పరాక్రమమువలన, నీతివలన, సూర్యవంశీయులు పెక్కులున్నను వారందఱు నాలుగిండ్ల వారైన చంద్రవంశ్యుల నేమియు చేయలేకుండిరి. వారి విరోధములెంత బలిసినవనగా, కాళిందియొక్క తండ్రిని చంపినగాని వారి సంఖ్యాబలము పనికిరాదన్నట్లుండెను. కాళింది తండ్రిపేరు-ఉగ్రసేనుడు. అతడు మువ్వరు నలుపురు సూర్యవంశ్య ఙ్గతియులను పూర్వము వధించుటయు జరిగెను. వధించుట న్యాయముగానే వధించెను. వారు దొమ్మిగా వీరి యింటిమీదకు వచ్చుట, ఇతడాత్మరక్షకొఱకు వారిని వధింపక తప్పకయు నైనదట.

వారందఱు సుగ్రసేనుని కుదురు నాశము చేయవలయునని పట్టుబట్టి కూర్చుండిరి. ఒకసారి యింటికి నిప్పుపెట్టిరి. అప్పుడుగ్రసేను దూరిలో లేడు. అతని నడవిలో వందమంది చుట్టుముట్టి వధించిరి కాళింది తల్లిని సంహరించిరి. చెల్లెండ్రను చంపిరి. తమ్ములను వధించిరి. కాళింది తల్లి కాళిందిని పరిచారికనిచ్చి యచటికి కొంతదూరముననున్న మేనమామల యింటికి పంపెను. తత్పూర్వమే పంపెను. ఆ పరిచారిక చాల తెలివితలది. ఆమె యిచ్చటి వార్త యెట్లు తెలిసికొనెనో తెలిసికొనెను. కాళింది కప్పుడు పదునెనిమిదేండ్ల వయస్సు. ఆమె తిరిగి వచ్చుననియు వచ్చినప్పుడామెకు మానభంగము చేయించి యామెచేత విచ్చమెత్తించవలయుననియు కూర్చుండిరి. ఆ పరిచారిక కివార్త దారిలో తెలిసెను. కాళిందిని మరల మేనమామల యింటికి తీసికొనిపోవుటయా! పోకపోవుటయా! యన్నది ప్రశ్న.

ఆ మేనమామలు సామాన్యులు. వారు కాళిందిని రక్షించలేరు. కాళింది సాహసురాలు. దురభిమానవతి. తాను మరల జాలంధరము పోవుదునని యుండెనట. పిల్ల కాకికేమి తెలియు నుండేలు దెబ్బ! ఆ

పరిచారిక కాళిందిని బతిమాలి, బామాలి, నచ్చచెప్పి కొన్నాళ్ళియడవిలో నుండము. ఈ యడవిలో క్రూరమృగ సంచారములేదు. ఒకనెల యైనను చూచిపోదమని యామె నొప్పించినది, అడవిలో ఫలములు తిని గుంటలనీళ్ళు త్రావి వారు బ్రతుకుచున్నారు.

ఆ పరిచారిక నాకీకథ చెప్పగా నేను వారిని మా పల్లెకు తెచ్చితిని నేను జాలంధరము పోయితిని. ఆమె మేనమామల యూరు పోతిని. అన్నియు కనుగొంటిని. యాభార్యము తెలిసికొంటిని. పరి స్థితులు విచారించితిని. కాళింది జాలంధరము పోరాదు. మేనమామల యింటికి పోరాదు పోరాదు సరిగదా! మాయడవులలో నుండరాదు. ఆయుగ్రనేనునిమీద వారి కోపములెట్లున్నవి? వాని కుదురు నిలువ రాదు. కాళింది బ్రతికియుండరాదు. ఆమెకు సంతానము కలుగరాదు. కలిగినచో నా సంతానమెప్పుడైన తమమీద పగ వహించునో యన్నట్లున్నది.

నాకు గోపమువచ్చెను. ఈమెకు పెండ్లి చేయవలెను. ఈమె కడుపున పురుషసంతానము కలుగవలెను. వానిచేత జాలంధర రాక్షసులను సంహరింపించవలెను.

మా పల్లెలో గణాచారి యున్నదంటినిగదా! ఆమె వద్దకు వీరి నిద్దరిని తీసికొని పోయితిని ఫాలాతుని కాళిందిని. గణాచారి చెప్పినది. ఈమెకు నితనికి వొక మొగపిల్లవాడు కలుగును. వాడుకాదు. వాని కడుపున నింకొకడుపుట్టును. వాడు తొలుత బుద్ధావతారము. తరువాత కల్యాణవతారము. ఓరీ ధోకా! ఈ వంశము నిలుచునురా! ఇప్పుడుకాదు పదునేను తరములు గడువవలయును. పదునేనుగూడ నక్కఱలేదు ఎనిమిదితరములు గడిచినచో చాలును. అప్పుడు వీరి వంశములో నొక గొప్పదొర పుట్టును. అతడు సేపాళరాజు సింహాసన మధిరోహించును. వీరి మనుమడని చెప్పితినే వాడు దీనికంతకును పునాదివేయును ఆఫాలాతుడు వట్టి పెంకి. ఈ వృద్ధురాలు గంగాదేవి యున్నది ఈమె యహిర్యంశ ఙ్గత్రయసంజాత! ఈమె ఙ్గత్రయ స్త్రీ కాదని యెవతెనో తక్కువ కులముదానిని తనయన్న పెండ్లియాడె ననికోపముతో లేచి వచ్చినాడు. ఆ కాళింది యొక విచిత్రమైన వ్యక్తి. ఫాలాతుడు ఙ్గత్రయుడు కాడని. తాను తక్కువ కులము వానిని పెండ్లి చేసికొన్నానని. ఆమె బ్రతికియున్నన్ని నాళ్ళిదేగోల!

అఫాలాకు దొకకొయ్య. తాను ఉత్రియుడను కాననెడివాడు అప్పుడు వీయన్నయును ఉత్రియుడు కాడుగదా! అతడెవ్వతెనో పెండ్లిచేసికొన్నచో నీకేమియని నేననుచుండు వాడను. దానికి సమాధానములేదు. మరి తానెవడు? గొల్లవాడా! జోయవాడా! మేము రాచగొల్లల మనెడివాడు. అప్పుడప్పుడు మేము వైశ్యులమనెడివాడు. మరల కాళిందియు ఫాలాకుడు నొకరినొకరు సీతారాములవలె ప్రేమించెడివారు, ఆ గణాచారి చెప్పినదికదా! నా మనుమడే దొరయగునని నా కడుపున పురుషసంతానము కలిగినంతనే నేను చనిపోయెదననెడిది. అట్లే చనిపోయినది. ఆ ఫాలాకు డామె వియోగముననుభవించలేక యట్లే చనిపోయెను.

గాలికి నేనే పెండ్లి చేసితిని. వాలాంబయిచ్చటనే యున్నదికదా! ఈమె ఉత్రియస్త్రీ. కాళింది మేనమామల కుటుంబములు కలవు. వారిలో నొక కుటుంబము తిండిలేక మాడిపోవుచున్నారు. ఆపిల్లకు దిక్కులేక మాడిపోవుచున్నది. ఆపిల్లను నేను తీసికొనిపోయి పెంచెదనంటిని ఈమెను నా యింటిలో నిరువదియేండ్లు పెంచితిని. గాలి చేత నొప్పించితిని. పెండ్లి చేసితిని. ఇదుగో కొడుకు జితేదాస్తి. వీరు నడుమ సుమారెనుబది యేండ్లయినను ఉత్రియయాచారము లేకుండ బ్రతికిరి. వారి రక్తములో ఉత్రియత్వము పోలేదు. ఈ జితేదాస్తి గొప్పవాడగునట! సంపన్నుడగునట! నేనింకను కనీసమైదేండ్లు బ్రతుకుదును. జితేదాస్తి యొక్క గొప్పదనమును చూచి చనిపోవుదును,

అనగా శుకదేవవర్మ లేచి "ఓయీ, ధోకో! ఇవి యన్నియు నీవు మొన్న మా క్రాంతిపురములో చెప్పితివి మేమందఱము వింటిమి. విచారించితిమి. విశ్వసించితిమి. ఇదుగో మాయాలంబరవర్మ. ఆయన నాకంటె చిన్నవాడైనను మాకు నాయకుడు. ఈ జితేదాస్తి మా వంశమువాడు. మాది తాకూరి వంశము. అందులో రెండు శాఖలున్నవి. అంశుమంతునిశాఖ యొకటి. వామదేవునిశాఖ యొకటి. మేము వామదేవశాఖియులము. ఇప్పుడు మా వంశములో మహాపురుషు దొకడు పుట్టినని మా జ్యోతిషము మాకున్నది, ఇప్పుడు మీకు బరువైనచో మేము తీసికొనిపోదుము.

అనగా నా యూరి ఉత్రియులందఱు "అతడు ఉత్రియుడని

మేమంగీకరించుచున్నాము. కాని, అతడు వట్టి బుద్ధస్వరూపుడు. ఇతడు వివేకి, వరాక్రమవంతుడు అని మాకు తెలిసినచో మేము మా దొరకూతు నితనికిచ్చుట కంగీకరింతుము," అనిరి.

అంత జితేదాస్తి నవ్వుచు లేచి నిలుచుండెను. కోట కొక గోడ యున్నది. అది మువ్వురు పురుషుల యెత్తు, దానిపైకి పులివలె లంఘించి యెక్కిన కత్తి పుచ్చుకొని ఝళిపించెను. "నన్ను మీ రందరు కలిసి పట్టుకొనుడు. మీలో నెందఱు చతురో నాకు తెలియదు. ఆ జాడ్యత నాకు లేదు." అనగా నందఱు నెవరిదారిని వారు పోయిరి

13

పది దినములై నది పచ్చిన గిరిగా దెవ్వనసూయలు వెళ్ళలేదు. వారు వెళ్లుటకు రాలేదు. వాలాంబికూడ నిచటనే యుండెను, క్రాంతి పురమునుండి క్షత్రియవీరులు వచ్చుచున్నారు, పోవుచున్నారు. కోట కేమి! కోట చాలుచున్నది. ఏ పూట కాపూట గడచుట కష్టముగా నున్నది. అన్నియు రాజభోజనములు. రాజమర్యాదలు. బరువంతయు మదర్శనభట్టారకుని మీద పడినది. ఏదో పొసగద్రోసిన సంసారము మరల చిద్రువలై పోవు నన్నట్లున్నది. నాగేశభట్టు పదిచోట్లకు పోవును. పెల్లగించి తెచ్చును. మిక్కిలి శ్రమపడును. కార్తవీర్యుడు కదలడు. జితేదాస్తి రేపో యెల్లుండియో యల్లుడయ్యెడివాడు. పొలమమ్మవలయునా? ఈగ్రామమే యమ్మవలయునా?

ఒకనాడు సుదర్శన భట్టారకుడు జితేదాస్తితో నిట్లనెను: "అయ్యా! గంధర్వలోకములో అన్నము తిందురా? సంపాదించవలసిన యవసరముండునా?"

అనగా జితేదాస్తి నవ్వెను. నవ్వి "స్వామీ! నాకు తెలియును. నాలుగైదుదినము లోపికపట్టుడు, నేడు సాయంతనమున పోయి రెండును రెండు నాలుగదినములలో వత్తును," అనెను.

"ఎచ్చటికి పోదు" వని యడుగుటకు కానెవరు? అడుగలేదు. జితేదాస్తియు, దొరకూతురును కోటకు వచ్చినప్పటినుండి

మరల గలసికొనలేదు. ఇతడు సావడిలో పండుకొనును, ఆమె త^ట వద్ద పండుకొనును. దివాచేళల నెట్లున్నను రాత్రివేళల నిరుపురును సమానముగనే విరహ మనుభవించుచున్నారు. కలిసి మాటాడుటకే వీలులేకుండ నున్నది.

ఆమెతో చెప్పి నాల్గదినములలో వత్తునని జితేదాస్తి కాను వెళ్ళవలయునని. ఎచ్చటికని యామె యడుగును. ఎచ్చటికని చెప్ప వలయును? చెప్పకుండ బోయినచో యామె యేమనుకొనును? చెప్పట యెట్లు? రాజమర్యాదలు కొన్ని గలవు. పరిచారికచేత చెప్పించుట. పెండ్లియైన తరువాత నట్లు చేయవచ్చు? పెండ్లి కుదిరి యొకరినొక రెఱుగనప్పడట్లు చేయవచ్చును. ఇది సందిగ్ధావస్థయైనది. ఆమెతో చెప్పకుండ వెళ్ళుట తనకిష్టము లేదు.

మరల సుదర్శన భట్టారకుని పిలిచి ఇట్లనెను: “స్వామీ! నా వివాహము కావలయును, అప్పుడుగాని నేను మీకు సాయపడగలిగి నట్లుతోచుట లేదు. నేను నిర్దనుడను. శావమఱిది పవిత్రము. అతని స్థితి చూడవలయును, నాకు రెండు వసులున్నవి, ఇచ్చటి దారిద్ర్యమును పో గొట్టుట. పవిత్రమును బాగుపఱచుట ఈ రెంటిని నేనిప్పుడు చేయ గలుగుదునా? చేయలేనా? యన్నట్లున్నది. అయినను నేను పోవుటకు బదులు మిమ్ము పంపింతును. మీరుగూడ నతని నెఱుగుదురుకదా? అతనివద్దకుబోయి ‘నీవు పవిత్రము నెప్పుడు వదిలిపెట్టెదవ’ని యడిగి రారాదా? అంతకంటె నత డిచ్చటికి వచ్చినచో నేనే యడిగెదను. నేను రమ్మన్నానని చెప్పివత్తురా?”

సుదర్శన:- అయ్యా! అతడు జపము ప్రారంభించితివా? అని యడుగగా నేనేమని చెప్పవలయును?

జితేదాస్తి:- ‘జితేదాస్తి నీతో మాట్లాడుదునన్నాడ’ని చెప్ప వలయును.

సుదర్శన:- అతడంగీకరించునా?

జితేదాస్తి:- అదియేమి స్వామి! అతని బ్రతుకంతయు నీ చేతిలో నున్నది.

సుదర్శన:- నీవు పొమ్మన్నచో పోదును.

జితేదాస్తి:- నేను నా శావమఱిది విషయములో నతనితో

మాట్లాడవలయును. మరి నింకొక్కటి మాట్లాడవలయును. నేను వెళ్లుటకు నీలులేదు.

సుదర్శన:- ఎందుకు వెళ్ళిరాకూడదు ?

జితేంద్రాస్థి:- మీరు పెద్దలు; చెప్పకూడదు.

తరువాత నాలుగిదినములైన పిదప నొకనాటిరాత్రి జితేంద్రాస్థి యెంతయో ప్రయత్నముచేసి పవిత్రవర్మయు తానును నేకాంతముగా నొకచోట కూర్చుండుటకు వీలేర్పఱచికొనెను.

జితేంద్రాస్థి:-వచ్చితివా?

పవిత్రవర్మ:-వచ్చితిని.

జితేంద్రాస్థి:-మరి మా పవిత్రవర్మను నీవు వదలిపోవుట యెప్పుడు?

పవిత్రవర్మ:-మీ సుదర్శన భట్టారకుడు జపమారంభించుట యెప్పుడు?

జితేంద్రాస్థి:-నా వివాహము కావలయును. అప్పుడుగాని భట్టారకునకు తీరికయుండదు.

పవిత్రవర్మ:-నన్నేమి చేయుమందువు?

జితేంద్రాస్థి:-కార్తవీర్యార్జునుడు పేదవాడు. నేను నిర్ధనాడను, కోట పెండ్లి యిల్లువలె నున్నది. లేచెడు విస్తరియు తీసెడువిస్తరియు. సుదర్శన భట్టారకుడు దీనినే తట్టుకొనలేకున్నాడు. పెండ్లి యెట్లు జరుగును? ఇది జరిగెడి పెండ్లి కాదు. భట్టారకునకు తీరికయుండదు, తీరికయున్నగాని నీ జపమారంభింపలేదు. నేనెంత తొందఱపెట్టి యయనచే చేయింతుమన్నను, ఆయన కనీసము మూడేండ్లయిన చీకుచింతలేకుండ నుండవలయును గదా! కార్తవీర్యార్జునుల సంసారభారమంతయు నతని నెత్తిననున్నది, పెండ్లి యైనగాని పిచ్చి కుదురదు, పిచ్చికుదిరినగాని పెండ్లి కాదు.

పవిత్రవర్మ:-నన్నేమిచేయుమందువు?

జితేంద్రాస్థి:-మాకు గనీసము పాతికవేలదీనారములైన నవ్వు పెట్టవలయును.

పవిత్రవర్మ: నీవెట్లు తీర్తువు?

జితేంద్రాస్థి:-దానిని నావేతనము క్రింద జమకట్టుకొనవచ్చును, వీరచేవునిచేత సంగీకరింపజేయుదువా? అతడు నీమాటవినునా? మన

వధకము నంగీకరించునా? నా కార్యమును చూపింతును. నేను భాస్కర దేవవర్మ ముమ్మనుమడ నని చెప్పుదును, అతని ముత్తాతతండ్రి యైన నందదేవుని రాజ్యమును నిలబెట్టినది, మా ముత్తాతకదా! ఈ నరేంద్రదేవుడు దేశమునంతయు బౌద్ధమతము చేసెను, నన్ను విశ్వ సింహదా?

పవితరమ్మ:-నరేంద్రదేవునకు ముగ్గురు కొడుకులు, పద్మదేవుడు, రత్నదేవుడు, వీరదేవుడు, వీరదేవుడు మూడవవాడు, పెద్దకొడుకు పద్మదేవుడు. రాజ్యమతనికి వచ్చును, మనము వీరదేవునిమీద నాళ పెట్టుకొన్నాము, ఇది యెంతవఱకు పొనగునో తెలియదు.

శీతేదాస్తి: నేను పొసగింతునుకదయ్యా! నాకు పాతికవేలు దీనారములు ఋణమిమ్ము. లేనిచో నీవిచ్చే యుండువు. నేను నిచ్చే యుండును.

పవితరమ్మ: నేను సుదర్శన భట్టారకునితో వేటే మాటాడుదును. అతని కప్పియ్యనక్కఱలేదు కదా! ఆ ధనము నాదియా? అది న్యాసముగా నాయుండుంచ బడిన ధనము.

శీతేదాస్తి: దానిని నేను నాకు దానము చేయుమని యడుగుట లేదు. నీకంత యిష్టములేనిచో పోనిమ్ము. నేనును నాభార్యయు మరల నెచ్చటికో లేచిపోయినచో నీ కుటుంబమునకు పూర్వపు టవ్రతిష్టలేదు కదా! ఈ యూరిలోని క్షత్రియవీరులు నన్ను చెనకరాదు కదా! పోనిమ్ము. ఆసుదర్శన భట్టారకుడు నిన్ను వదలించినప్పుడే నా బావమఱిది బాగువడును. అప్పుడే చూచికొందము. నిన్ననవనరము గా రప్పించితిని.

పవితరమ్మ: అంత కోపమెందుకయ్యా! నేను నారాజుమీద నభిమానముతో మాటాడుచున్నాను. అంతకంటె నామెయున్నది. ఆమె కిదియే నిష్కృతిమార్గము. ఆమె యీ శిథిలనగరమును వదలి పెట్ట లేక యేడ్చుచున్నది.

శీతేదాస్తి: ఆ నీవు బ్రాహ్మణుడవు. దైవమును నమ్మని బ్రాహ్మణుడేమి బ్రాహ్మణుడు! నీకంటె క్షత్రియుడను నేను నయము. నేను వదిలినములక్రిందటి వఱకు క్షత్రియుడను కూడ కాను.

పవితరమ్మ: ఇమ్మందువా?

జితేంద్రాస్తి: అది నీ ఇష్టము. నా కిప్పు డవసరము, నీ విమ్ము; ఈ చుకపొమ్ము, నేను నిన్ను ప్రధానముగా పిలిచినది దీనికొఱకు గాదు. నీ వ్యవహారము భట్టారకునిమీద నాధారపడియున్నది. నీవు మా పవితరత్నను పట్టుకొని శాధించుట యెందులకు? పవితరత్నను వదిలి పెట్టి పొమ్ము. అతడు పొలము నమ్ముకొనునో, మిగిలిన యీ ఒక్క యూరి ప్రభుత్వమును వదలికొనునో! నేనతనిమీద వడి తిందునా? ఎన్నాళ్ళు తిందును? ఇప్పుడు నేను నా భార్యయు నిద్దరమే కాము; మరి మూడు ప్రాణములు నామీద పడినవి. నా తల్లియు, నా పెద్ద తాతగారి భార్య గంగాదేవియు, నా మె కోడలు ననసూయాదేవియు, వారు మూడువందల దీనారములు తెచ్చిరి, నా కిచ్చిరి. వారి బ్రతు కులు నేను కడతేర్చవలయునట. ఇది పూర్వమువలె కాదే ఇప్పుడు మేము శక్తియులము. వామదేవశాఖీయులము. కాంతిపుర శక్తి యులు మా ఇంటికి వచ్చుచుందురు, పోవుచుందురు. నా కిల్లెక్కడ? నేను నా భార్యను, వీరి మువ్వరిని తీసికొనిపోయి నా తండ్రియు, నా తాతయు నివసించిన రెండు నిట్రాళ్ళపాకలో నుండుమందువా? లేక—వీరి నలుగురినీ వెంటతీసుకొని మధ్యలఱునగరమునకు బోవు దును, నా కత్తి నమ్ముకొని జీవింతును. దయయుంచి నా శావమఱ దిని వదలిపెట్టి పొమ్ము. అతడును లోకపామాన్యముగా బ్రతుకును. అతనిచేత తేలికగా వ్యయపెట్టించి నా పెండ్లిచేసికొందును. అతని ఋణమును తీర్చికొనగలిగినచో తీర్చికొనును.

పవితరత్న:- నిన్ను నమ్మి ఋణమిత్తును.

జితేంద్రాస్తి:- నాకది ప్రధానము కాదయ్యా! నీవు నా శావ మఱదిని వదలిపోవుట ప్రధానము.

పవితరత్న:- రెండును ముడిపడియున్నవి ఒకదానినుండి యొక టిని విడదీయుటకు వీలులేదు.

జితేంద్రాస్తి:- నేను ముడి సూడదీసెదను.

పవితరత్న:- అబ్బ! మీ శక్తియులతో నెప్పుడూ ఇంతియే! ఆ వీరదేవమహారాజుతో నెన్ని శాధలు పడితిని? చివరకు నేను బ్రహ్మ రాక్షసుడనై యూఱుకొంటిని. నీవు ముడి సూడదీయనక్కఱలేదు, నేను మీ పవితరత్నను వదలిపెట్టిపోయెదను. నీకు పాతికవేల దీనా రములు ఋణమిచ్చెదను, నేను పోదునా?

జితేంద్రాస్తి:- ఆ ధనము నాకెట్లు చేరును? ఈ పవితర్య రేపు పొద్దుటనుండి వివేకిగా మారినచో నది యింకొక గారడీ? నా గారడీ మూలముననే యింత యల్లరియైనది, ఆ నాడు నీవులేవు. నేను కోట, గోడ యొక్క కత్తి పుచ్చుకొని మీరు వీరులైనచో నన్ను పట్టుకొనుదు. మీలో యెంతమంది చత్తురు మీకే తెలియదన్నాన, వారు భయపడి వెనుకకు తగ్గిరిగాని వారు వందమంది నా మీదికి వచ్చినచో నిజముగా నేను వారినందరినీమీ చేయగలను? అయినచో వారిచేత బంధితుడను కావలయును, కానిచో, నారెక్కలు నేను తెప్పించిని మింటి కెగిరి పోవలయును. అన్నట్టు మఱచిపోయితిని, నీకేమి భయ మయ్యాలి? నా రెక్కలు నీ దగ్గరున్నవికదా? వానిని కుదువపెట్టుకొని నాకు పాతిక వేల దీనారము లిమ్ము.

పవితర్య:- అయ్యో! నా చెవులను కంఠాలియే కుట్టినాడు, నే నందులో త్రావ్వాడునను, నీవు చేసినంత యాలోచన నేనును చేయ గలను. నీ రెక్కలు నావద్ద నున్నవి. నిజమే! నీవు మనుజుడుగా బ్రతుకుటకు ఇష్టము లేనిచో నప్పుడు నీకు నావద్ద నున్న రెక్కల ప్రళస్తి, బంగారమువంటి భార్య దొరికినది.

జితేంద్రాస్తి:- ఆమె బంగారము కాదు, చివఱకు వెలిగాఱము కూడా గాదు.

పవితర్య:- ఆమె నిక్కముగా బంగారమే, నీకు తెలియును మీరు ఊత్రియులు కదా! మీ యంతఃపుర రహస్యములు నాకు తెలియ గలవు. నేనెంత చెడిపోయినను రాజాంతఃపురముల సంగతి యెఱుగనివాడనుకానుగదా! నీ వామెతో సుఖముగా నుండువు. ఏ వందయేండ్లో వందయిలువదియేండ్లలో బ్రతుకుదువు. ఈ మానవశరీరము, దాని యంతట నదియే సంయ్యత మగును. అప్పుడు నీవు నీ నిజ రూపముతో వత్తువు, నా ఐక్కలు నాకిమ్మందువు. ఈయకుండుటకు నేనెవడును? నేనుమాత్రము బ్రహ్మరాక్షసుడను బ్రహ్మరాక్షసుడ నుగా మిగిలిపోవుదును.

జితేంద్రాస్తి:- అందుచేత నన్నేమి చేయమందువు?

పవితర్య:- మీ పూనుగారితో సత్గారితో చెప్పము. వారెప్పుడు నీ మాట విందురు. ఇప్పుడు నీమీద పెద్ద మోఱగానున్నది కదా!

“పవితర్య నొక బ్రహ్మరాక్షసుడు పట్టినాడు. నేను వానిని వదలించి నాలుగైదు దినములలో తీసికొని వత్తును. పవితర్య తిరిగివచ్చినంతనే యందఱివలెనే నమృద్ధిగా లోక పరిజ్ఞానము కలవానివలె నగును” అని చెప్పి యతనిని తీసికొని రమ్ము. ఈ సంగతి యందఱికును తెలియును. అతడు తిరిగివచ్చిన తరువాత నెవ్వరును విడ్డూరపడరు.

జితేంద్రాస్తి: అట్లే చేయుదును, కాని పాతికవేల దీనారము లిచ్చటి కెట్లువచ్చును.

పవితర్య: నీవే తెచ్చికొనవలెను.

జితేంద్రాస్తి: నేనెట్లు తెచ్చికొందునయ్యా! చివరకు మూడు బింద్లయిన కావలయును. ముప్పది నలుబదిమంది సాయుధ భటులుండవలెను. నన్యాసీవాని పెండ్లికి మొలకాడు దగ్గఱనుండి యరువేనట.

పవితర్య:- నేను తెచ్చి క్రమ్మరింతును. నీ వెచ్చట దాచెదవు? ఈ ధనమెచ్చట నుండి తెచ్చినందువు? ఈ లోకములో నెన్ని యిబ్బందులు? మనకు ధనము దొఱకిన దనగనే సరిపోయినదా! నీ వరాక్రమమునకు భయపడి యీ యూరి రాచకుమారు లూరకున్నారగుని యిప్పుడు దీనికూరకుండరు. నీకు ధనము దొరికినదనిపోయి మధ్యలఱు నగరములో నరేంద్రదేవమహారాజునకు చెప్పుదురు. అతని మూడవ కుమారుడైన వీరదేవునకు మనకు సంబంధముగాని నరేంద్రదేవునకు మనకు నేమి సంబంధము? ఆయన రాజభటులను పంపించును. నీ పెండ్లి కాదు. నా గొండ్లి లేదు.

జితేంద్రాస్తి:- మరియేమి చేయుమందువు!

పవితర్య:- నా కొక యూహ తోచుచున్నది. మీ ఘోష యున్నాడు కదా! మీకాతయైన బిందేవుడు తనవద్ద కొంత ధనమును దాచెనని చెప్పును. వాడప్పుడప్పుడు కొంత కొంతగా తెచ్చి యిచ్చుచున్నట్లు నటించుము. మీ పెద్దకాత భార్య గంగాదేవి మూడు వందల దీనారములే తెచ్చినదని యెవ్వరికిని తెలియ నీయకుము. ఆ మె మగడు త్రినేత్రుడు. అతడు వ్యాపారమును చేసెను. నాలుగైదువేల దీనారములు దాచెను. అది నీకు వచ్చినది. ఒక్కసారి పాతికవేలు వచ్చినదనగా లోకము దుఃఖించును గాని యింతయని యెవ్వరికి తెలియకుండ నీవు వ్యయపెట్టు చుండుము. నీవు పట్టుబడవు.

జితేంద్రాస్తి:- మరి ధనము నెచ్చట చాచుమందువు?

వవివర్థ:- నీరెండు నిట్రాళ్ళపాకలో గోయిత్రవ్య యందులో నుంచుము.

జితేంద్రాస్తి:- మేమచటనుండము. అది యొకవైపున నుండి వచ్చి యింకొక వైపునకు బోవునేకా!

వవివర్థ:- నేను దానిని రక్షించుచుందును.

జితేంద్రాస్తి:- నీవు శిథిలనగరమును వదిలిపెట్టి రావుగదా!

వవివర్థ:- నాకంటె దరికుమానైన వాడుండడు. నేను నీతో చెప్పలేదు. నేను సుదర్శనభట్టారకుని కోటిజవము చేయుమంటిని. నాకు కోటియక్కఱ లేదు. అది మహామంత్రము. నా కేబిదిలక్షలు చాలును. రెండవ యేబిదిలక్షలు నాతోపాటు చనిపోయిన యింకొక ద్వారపాలకుడున్నాడు. వాడు బ్రాహ్మణుడు కాదు. వాడును పితౄచమయ్యెను. వాడు నా మీద నభిమానముచేత చచ్చెను. ఏదైతి దానిమగడు వచ్చినచో నా మగడును వచ్చునని నాతో కూర్చున్నాడు. వాని నిచ్చట నుంచెదను.

జితేంద్రాస్తి:- అతడు శిథిలనగరమున మా కెప్పుడును కనిపించ లేదే!

వవివర్థ:- మీ రచ్చట నెనిమిది నెలలుండిరికదా! ఒక్కవాడు కాకపోయిన మరొక్కవాడు మీకు మానవుడన్న పురుగు కన్పించెనా? వాడు మానవులను విలుచుకొని తినును. ఆ ప్రాంతముల కెవ్వరు రారు. వాడున్నాడని యందఱకును తెలియును.

జితేంద్రాస్తి:- మమ్మెట్లు రానిచ్చెను?

వవివర్థ:- ఎట్లు రానిచ్చెనా? మన కథయంతయు వానికి తెలియును. పూర్వము నాకును నీకును చెలిమియని వానికి తెలియును. మన పథకమంతయు వానితో చెప్పితిని. తన యొక్కయు నా యొక్కయు పితౄచత్వమును రక్షస్తవ్యమును పోవలయుననగా నది నీ మీద, సుదర్శనభట్టారకుని మీద నాధారపడియున్నదని చెప్పితిని. వాడప్పటికిని రెండుమూడుసార్లు సుదర్శనభట్టారకుని మీదికి పోనెంచెను. ఆయన యీ మంత్రమును దినమునకు పదిసార్లయిన జపించునుకదా! అందుచేత నతని మీదికి పోవుటకు వీలులేక పోయెను.

ఇంక నీ వున్నావు. నీవు గంధర్వుడని వానికి తెలియును. పిశాచములు గంధర్వుల నేమి చేయగలవు! కాని నీవు మనుష్యుడవై పుట్టితివని మానవుడవై న నిన్నెందుకు ప్రకారించరాదని వానియూహ. నీవు సాధ్యుడవో కావో, చూడవలయునని వాడొక యెత్తు నెత్తెను. అవాడు నీవు మెడ బిగించి చంపిన భల్లూక మున్నదే! అది వాడు ప్రయోగించినది. వాడుకూడ ముఖముఖ నీ మీదికి రాలేదు. నీ భార్యమీదికి వెళ్ళెను. ఆమెను హరించినచో, నీవూరకున్నచో నవుడు నీవు సులభసాధ్యుడ వగుదువని యూహించెను.

శితేదాస్తి:- మరి యది యెట్లు తప్పెను?

పవితర్య:- ఎట్లు తప్పెనా! చెప్పమందువా? నీ భార్య పేరేమి? వీరదేవవర్మ ప్రేమించిన స్త్రీ పేరేమి? ఆమెను కాచికొనియేకదా నేనా శిథిలనగరముననున్నది! ఆమె పేరుతో నా నగరమును నిర్మించవలయు ననియేకదా, వీరదేవవర్మచేసిన ప్రయత్నము! అది నడుమ విఘటిత మయ్యెగదా! మేమక్కడ మువ్వరు పిశాచులము. నేను బ్రాహ్మణుడను. ఆమె శక్తియురాలు. వాడు కూర్మడు. మీరు శిథిలనగర మువకు వచ్చినప్పటినుండి పిశాచియై వర్తించుచున్న యా శక్తియ స్త్రీ నీ భార్యను రక్షించుచున్నది. అంతియేకాక, నీ భార్యను గూర్చిన భక వేతె యున్నది. దానికేమి! ఇట్లు చేయుదమా?

శితేదాస్తి:- అట్లే చేయుదము, ఓయి! కాలాభట్ట! లోక ములో నిట్టికథలు వందలు జరుగును. వానియంతట నవి జరిగినట్లు కన్పించును. వానిని ప్రజలు మూఢులై విశ్వసించురు. కాని దేవతలు, పిశాచములు కలసి యిట్లు చేసిన వనగా విశ్వసించరు.

పవితర్య:- తరువాత పిశాచములగు వారెందుకు విశ్వసించురు?

శితేదాస్తి:- అట్టివారు పిశాచము లగుదురందువా?

పవితర్య:- నవ్వుచు నన్నాను. వారివృద్ధు పిశాచములు కాక పోయినకదా!

శితేదాస్తి:- వారికి గోపము వచ్చును సుమీ!

పవితర్య:- అందులో పెద్ద తప్పేమియు లేదయ్యా! ఇంద్రియా శీతములైన విషయములను విశ్వసించుటయు విశ్వసించక పోవుటయు.

ఆ స్త్రీకులు విశ్వసించురు. నా స్త్రీకులు విశ్వసించరు. కాము ధరించిన శరీరములకు ప్రాధాన్యమా! లోనున్న జీవలక్షణములకు ప్రాధాన్యమా! వారి సంగతి నెందుకాలోచించరో తెలియదు. ఏదో ప్రోగు చేసికొందమని. అంతయు నిక్కడనే జాపుకొందమని.

జితేంద్రాస్తి:- బ్రాహ్మణుడైన వాడు దయ్యమైనను వానిగోల వానిదే పోనిమ్ము. నీవు వెళ్లుము రెండు మూడు దినములలో పవిత్రము నేనును వత్తుము.

పవిత్రము:- సుదర్శనభట్టారకుని తీసికొని రావలయును.

జితేంద్రాస్తి:- నాకు నీ విచ్చెడి ఋణము కావలయును. ఎవని కొలుకు తీసికొని వత్తును.

వారము దినములైనది. పవిత్రము వచ్చెను. అతని కథ పూర్వమే ప్రచారము జరిగెను. అతడు బాకువలె నుండెను. ప్రతివిషయము జితేంద్రాస్తి చెప్పుచుండెను. అతని వివేకమును చూచి జనులు నివ్వెఱ పోవుచుండిరి. వారు లక్షాధికారులవలె ప్రవర్తించుచుండిరి. ఇంత ధన మెచ్చటిది? ఇంత ధనమెచ్చటిది? ఇతనిని వదలి పోయిన బ్రహ్మరాక్షసుడు ఇచ్చెనని యెవరు చెప్పిరో తెలియదు. ఎవ్వరును చెప్పలేదు. దానియంతట నదియే ప్రచారములోనికి వచ్చెను. వివాహము పెళ్లుమని జరిగెను.

సగము క్రాంతిపుర మక్కడనే యుండెను. పూర్వము వాలాంబను చూచినచో పాలమైదు గొల్ల. ఇప్పుడొక మహాక్షత్రియాంగన. ఆమె పుట్టింటివారు వచ్చిరి. అది యంతయు గ్రామస్థులకేమి! జితేంద్రాస్తికే విద్వారముగా నుండెను. అన్నింటికంటె నాశ్చర్యమేమనగా గంగాంబ పుట్టింటివారు జాలంధరము నుండి వచ్చిరి. జితేంద్రాస్తి నాయనమ్మ పుట్టిల్లుకూడ జాలంధరమే యయ్యెను. అంతయు నొక యాశ్చర్యముగా నుండెను. కార్తవీర్యార్జునుని తేరిచాడరాకుండ నుండెను.

సుదర్శనభట్టారకుడును, నాగేశభట్టును పెండ్లి పెత్తన మంతయు చేయుచుండిరి. ఏమి సంతర్పణములు! ఏమి విందులు! ఏమి రాచనడవళ్లు! నిజానికి పెండ్లి కూతురు వారు పెండ్లికొడుకు వారు నొక్కటియే. కాని పెండ్లికొడుకువారు తరలి వచ్చుట, విడిది

చేయుట మొదలైన యాచారము లన్నియు యథావిధిగా జరుగుచుండెను. పవిత్రతన చెల్లెలి భర్తకు వేయి దీనారములు చదివించెను. పల్లెములోపోసి తీసికొనిరాగా జనుల కనులు మిటుమిట్లు గొనెను. ఒక యూరు చదివించెను. ఆ యూరి పేరు చెప్పలేదుగాని భవిష్యత్తులో నొక యూరు కొని పెట్టెదనని చెప్పెను.

సంతోషించుటకు వీలులేదు. వెక్కిరించుటకు వీలులేదు. కాని, యొక్కటి యున్నది. పవిత్రతన యవండితుడు. ఉత్తరీయోచిత విద్యలు కఱచినవాడుగాదు. అది ప్రత్యక్షముగ గనపడుచుండెను. అన్నిటి కంటె నాశ్చర్యమేమనగా కార్తవీర్యుని కుమార్తె యందు సంతోపురస్త్రి లక్షణమే లేదు. భర్తయందు లజ్జవహించుటలేదు. పురుషులతో తగ్గిమాటాడుట లేదు. అన్నగారి పేరుమీదుగా వ్యవహార మంతయు కానే చేయుచున్నది. అదియొక్కటి యందఱకు కంట గింపుగా నుండెను. కాని, ఏమి చేయుదురు? శార్యాభర్త లిద్దరు మున్నే లేచిపోయినవారు.

ఇంత సంపదయొక్కడిది? బ్రహ్మరాక్షసుడు పట్టుటయేమి! వాడు వదలుటయేమి! అది మాత్రము ప్రత్యక్షముగా కన్పించుచుండెను. అంతకంటె ప్రత్యక్షమైనది-జితేంద్రాస్తి యొక్క శార్యము. అతడు హతాత్తుగా సుహృత్రియుడగుట, క్రాంతిపుర హృత్రియులు తలమిగిలినవారు. మీసాలు మెలికలు తిరిగినవారు. టొమ్ములు కవాట ద్వారములవలె నున్నవారు. పెండ్లి పెద్దలు, వారికి విడుదులు. వారికి భోజనములు. వాద్యములు. సంతయు భూలోక వైకుంఠముగా నుండెను. క్రాంతిపుర హృత్రియులకే యీ సంపదయు నీ డెాలును నచ్చెరువు గలిగించుచుండెను. ఒకరిద్దరు సుదర్శనభట్టారకు నడిగిరి. అతడు తనకు తెలియదనెను.

కుకదేవవర్మ భట్టారకునితో, “స్వామీ! గంగాదేవిని ననసూయాదేవిని మనము చూచితిమికదా! వారు తెచ్చినవి మూడు వందల దీనారములు. వారు కొన్నివేల దీనారములు తెచ్చెనందురేమి!

సుదర్శన:- “వారు మనతో చెప్పలేదు కాబోలు”ననెను.

కుకదేవవర్మ:- మన పదిదీనారము లెందుకు పుచ్చుకొన్నట్లు?

సుదర్శనుడు:- అట్లు తీసికొనకపోయినచో మనము వారి పెద్దతనమును సందేహింతుమేమోనని కావచ్చును.

ఇట్లొకవైపున మరియొకవైపున “ఫాలాకుడు తన ధనము నంత ఖోకోదగ్గఱ దాచినచో ఫాలాకుడు మైథిలీపురమున నిరుపేద వలె నెందుకుండెను? కొడుకైన గాలికైన నిచ్చిపోవచ్చును గదా! ఇప్పుడు హతాత్తుగ మనుమని కిమ్మని యింత ధనమిచ్చినా? ఈ ఖోకో కడచిన యేబది యరువదియేండ్లుగా మైథిలీపురమునకు వచ్చుట చాల మంది ఎఱుగుదురు. అతడు వచ్చుటయు ఫాలాకుని యింటగాని, గాలి యింటగాని భోజన మెప్పుడును చేయకపోవుటయు ఏ పూట కా పూట వారు తిండిలేక బాధపడుచుండగా, వారికి నేను బరువగుట ఎందుకని ఖోకో వారియింట, వారియింట భోజనము చేయుటయు, వీరి పేదఱికమును గూర్చి చెప్పుటయు జరిగెడిది. ఆ ఖోకో యెప్పుడు నొక్క వచ్చని నాడెము తెచ్చుట గాని, వాని వడ్డనుండుటగాని ఎవ్వరు నెఱుగరు. అందందొక రిద్దరు వీరికి బ్రహ్మరాక్షసుడు ధన మిచ్చెననియు, ఆ ధనము మాట మధ్యలఱు నగరమునకు తెలియజేయ వలయుననియు ననుకొనుట జరిగెను గాని. యెవ్వరికిని ధైర్యము చాలలేదు.

ఇది యిట్లుండగా నా శుకదేవర్మ కూతునకు కూతురుగలదు. ఆమె పదునారేండ్ల బాలిక పవితర్మ కిరువదియేండ్లున్నది. అతని కిత్తునని శుకదేవర్మ చెప్పెను. ఇత్తుననుట, పుచ్చుకొనుట, లగ్నము నిర్ణయించుట; పవితర్మకు కట్నము నాల్గువేల దీనారములు. ఈ ధనమును కాదనుట యెట్లు? అంతయు నొక యింద్రజాలమువలె నయ్యెను. ఎక్కడి క్రాంతిపుర శక్తియులు! వారి మర్యాదలెక్కడ? వారి కార్యము లెక్కడ? ఈ పవితర్మ యెవరు? నిన్న మొన్నటిదాక వీడొక మనిసియేనా? కార్తవీర్యార్జునుని యనంతరమున నీ కోటయు వారి గ్రామమును మైథిలీపురములోని శక్తియులు తలాయొక చెక్కయు తీసికొందమని యూహించెడి కథ యంతయు కారుమాత్రై పోయెను.

జితేంద్రాస్తి పెండ్లియు. పవితర్మ పెండ్లియు జరిగి కొంత చల్ల బడువఱకు జితేంద్రాస్తియొక్క రెండు నిట్రాళ్ళ పాక పాకగానే

యుండెను. అది యతడు తీయించలేదు. ప్రక్క నొక స్థలమును గొని దానిలో భవనమును నిర్మించెను. రెండునిట్రాళ్ళ పాక యున్న స్థలముతో కలిపి చుట్టును పెద్ద ప్రాకారము నిర్మింపబడెను. జితేదాస్తియు, నతని భార్యయు, నతని తల్లియు గంగాదేవియు నన సూయాదేవియు పోయి తమ భవనములో నివసించుచుండిరి.

ఒకనాడు శుకదేవవర్మ జితేదాస్తి యింటికి వచ్చి జితేదాస్తి భార్యను చూచి, “అమ్మా! నా బిడ్డను మీ చేతిలో పెట్టితిమి. మీరందఱు కలిసియుండు రనుకొంటిని. మీరు వేళ సంతారమును పెట్టుకొన్నారు. వరుసచేత వదినెగారు వయసుచేత మఱదలునైన మా బిడ్డను నిన్ను జూచి యిచ్చితి” ననగా, నామె, “మా యన్న యిచ్చట నావద్దనే యుండును. ఆయనకు నేను చదువు చెప్పుట ప్రారంభించితిని. ఖడ్గవిద్య నేర్పించుచున్నాము. ఏడాది రెండేండ్లలో మా యన్న యందరు క్షత్రియులవలెనే యుండును. అట్టివారికి చదువు తొందఱగా వచ్చును. వారి శక్తులు కారణాంతరములచేత నణగియుండును. పుట్టుకచేతనే మూర్ఖులైనచో నది వేఱు. గ్రహచారముచేత శక్తులు వికసించనిచో గ్రహచారము తొలగినంతనే వారు మేఘ ముఱుమగా భూమిని పెగుల్చుకొని వచ్చెడు కొన్ని వృక్షములవలె నగుదురు,” అనెను.

కథ నడచుచుండెను గాని, జితేదాస్తి తొల్లంటివలె లేడు. ఆతడెప్పుడును విచారగ్రస్తుడై కనిపించుచుండెను. కారణము భార్యకు గూడ తెలియదు. ఇంత ఋణము నే నెట్లు చెల్లించగలనా యన్న భయమో దిగులో! కాలాభట్టుతో తాను నిర్ణయించుకొన్న మహా కార్యము నెట్లు సాధింతునా యన్న మనసులోని బరువో తెలియదు. తానింక మైథిలీపురములోనుండి జాగు చేయుటకు వీలులేదు. అన్నింటికంటె రెండు విషయము లతనిని కాఢించుచుండెను. జాలంధరము నందున్న సూర్యవంశ క్షత్రియులమీద పగ సాధించవలెను. ఇది ఢోకో పట్టదల. గంగాదేవి తానహిర్యంశ క్షత్రియురాలనును. జాలంధరము నందలి కొందఱు క్షత్రియులు మా యింటి యాడుబిడ్డ యని యందురు. ఎవరి మాట వినవలయును? గంగాదేవి మాటయే ప్రమాణము గావలయును. ఇదియొక విషయము.

రెండవది మరియు పెద్ద విషయము. ఆచారంబరవర్మయు, శుకదేవవర్మయు వారితోడి గుణకామ, లక్ష్మీకామ దేవవర్మలును, వామదేవశాఖియమైన వారి సంప్రదాయము, నాటి జ్యోతిష్యము, వారి సంఘముయొక్క రహస్య నిర్ణయములు జితేదాస్తితో రహస్యముగా జెప్పిరి. తన ముత్రాతయైన శాన్కరదేవవర్మ, నందదేవ వర్మ మహారాజునకు సాయపడినందువలన గంధగిరిపుర ఛక్రియులు తన ముత్రాత నేమి చేసిరో తన తాతలేమియైరో జితేదాస్తికి తెలిసెను. తానొక్కడు అటు జాలంధర వీరులమీద పగదీర్చికొనవలయును. ఇటు గంధగిరి ఛక్రియులను సాధించవలయును. తన శావమబిది యత్తగారింటివైపున వారిని సంతోష పెట్టుటకు మధ్యలఖు నగరమునకు తోయి నరేంద్ర దేవవర్మతోనో ఆయన మూడవ కొడుకైన వీర దేవవర్మతోనో సంబంధము పెట్టుకొనుట యోగ్యముగా కన్పించ లేదు.

అది వేయలిచో కాలాభట్టుతో తాను చేసికొనిన యొడంబడిక యేమి కావలయును? అతడు బ్రహ్మరాక్షసుడు. అగతా నాగతవేది. తాను గంధర్వుడు. దేవయోని. తాను శివప్రసాదమును పొందినను తమరిద్దరు కలిసి వేసికొన్న పథకము నేటికి చూడగా నొకదాని కొకటి పొసగివచ్చుటలేదు. ఈ శుకదేవవర్మ తన మనుమ గాలిని పవివర్మ కీయకుండినచో నెంత బాగుగా నుండెడిది! ఆ మొగమోటమి యింత బలవత్తరముగా నుండెడిది కాదు ఏవో తాను వామదేవశాఖియుడు. తన తండ్రి యెఱుగడు. తాత యెఱుగడు. కాలాభట్టు నొత్తికిచేత తాను గాలియొక్క గర్భమున నుద్భవించెను. గాలి సామాన్యుడైన యొక రాచగొల్ల యనుకొని.

అన్నిటి కంటె తాను చేసిన తప్పు వేటి యున్నది. తనకు సుంతజ్ఞానము వచ్చినంతనే తన దారిని తాను లేచిపోక కార్తవీర్యుని యింట పీట పెట్టుకొని కూర్చుండుట యెందులకు? అతని కూతురు మీద తనకు వలపుదయించుట యెందులకు? తనకు వంద్రెండేండ్లు వచ్చినప్పటినుండి యామెను గూర్చియే యాహాయయ్యెను. తన గంధర్వలోకమును మరచెను. తాను కాలాభట్టుతో చేసికొన్న యొడంబడిక విస్మరించెను. ఈమెయా యందగతై కాదు. మరి

కానెందుకు ప్రేమించుచున్నట్లు? ఆమె మానవి కాదు. గంధర్వ లోకాంగన.

14

శిథిల నగరమునుండి వారు మైథిలీపురము వచ్చి రెండు నెలలైనది. జితేంద్రానికి పెండ్లియైన తరువాత గాని యతడు నతని భార్యయు మరల నొకనాటి రాత్రి కలిసికొన వీలుపడలేదు. జితేంద్రాస్తి వ్యవహారములలో మునిగియుండెను. వారొకనాటి రాత్రి కలిసికొన్నను కలిసికొన్నట్లు లేదు. కాను చాల ప్రొద్దుపోయి గదిలోనికి పోయెను. ఆమెయు పవలెల్ల శ్రమపడి అలసిసొలసి నిదురించుచుండెను. ఇత డామెను మేల్కొలుపనేలేదు. ఇంతలో స్వంత భవనమును నిర్మించుట. మరల నీ ప్రయత్నము, తనకు పట్టిన దిగులు; కానిక బయలుదేరిపోవలయును. భార్యతో చెప్పవలయును. ఆమె యేమనునో తెలియదు. ఎట్లయిన నేమి యిన్నాళ్ళకు భార్యాభర్త లిద్దఱు నాడార్యమములో నెంత స్వతంత్రముగా నుండిరో యంత స్వతంత్రముగా నుండిరి. వారికి ప్రొద్దుపోవుటయే నొడఁగ్లు తెలియలేదు. లోకము తెలియలేదు. జితేంద్రానికి తన నెత్తిననున్న భార్య భారమే గోచరించలేదు. అట్లు మూన్నాళ్లు గడచిన తరువాత నాల్గవనాటికి ప్రేమప్రవాహము కొండలనుండి దిగి బయలుల లోనికి వచ్చెను.

అత డిట్ల నెను :- ఎచ్చటనైన త్రాహ్మణ కుత్రియ వైశ్యులకు తొలుత నుపనయనము, తరువాత వివాహము, ఆపైన శోభనము. మన యిద్దరి నడుమ చివరినుండి మొదలుపెట్టినది.

ఆమె:- కలి ప్రవేశించి మూడువేల యయిదువందలయేండ్లయినది.

అతడు:- అనగా పోను పోను ఇట్లే యుండునందువా?

ఆమె:- ఇంతకంటె నెక్కువగా నుండును. ప్రొద్దున నుపనయనము, మధ్యాహ్నము పెండ్లి, రాత్రికి శోభనము.

అతడు:- కాదు కాదు. ప్రొద్దున సువసయనము. మధ్యాహ్నము పెండ్లి. శోభన ముండనే యుండదు. అదివఱకెప్పుడో జరిగినదానికి తొందఱ ఏమున్నది?

ఆమె:- అవును. మనమేమి తొందఱపడినాము? అనాటి యాశ్రమములోని జితేదాస్తిని నేడు మరల నాల్గదినముల క్రింద నెఱుగుదును.

అతడు:- రెండు నెలలకే యిట్లన్నచో నీసారి నీమగడు పోయి రెండేడ్లకు తిరిగి రావచ్చును. అప్పుడేమందువు?

ఆమె:- అట్లు వీలులేదు. నిన్ను నేను వెంటనే వెడలి పోనీయను.

జితేదాస్తి:- నీతో నెన్నియో రహస్యములు చెప్పవలయును. నీ వంగీకరించనిచో, నీ వనుగ్రహించనిచో నే నెత్తిన జన్మ వృథా యగును. ఇంకొక భర్తయైనచో భార్య నీవంటి వివేకవతి కానిచో చెప్పదు, సంపూర్ణమైన నీ యంగీకృతి కలిగిననే పోదును. కలుగుననుకొందును.

తరువాత జితేదాస్తి సర్వ విషయములు భార్యతో నెలనాళ్లు చెప్పుచుండెను. అప్పటి కామె కొంత యంగీకరించెను. ఆమె సంపూర్ణముగా నంగీకరించవలయును. దానికి మరల రెండు నెలలు వట్టెను.

ఈలోపుగా కాలాభట్టు రెండుసార్లు వచ్చెను. ఎట్లు వచ్చెను? పవిత్రము రెండు దినములు స్తబ్ధవలె నుండును. జితేదాస్తి శావ ముఱిని ప్రత్యేకముగా విలిచి కాలాభట్టుతో మాటాడును.

జితేదాస్తి చివరి కిట్లనెను:- నీకేమి తెలియును? నీవాజన్మ బ్రహ్మచారివి. భార్యయొక్క యంగీకృతి లేకుండ నేను పోను. నా మాట పోయినను నరే! ఆమెను సర్వవిధాల నొప్పించితిని. నేను రెండు మూడు దినములలో బయలుదేలి మధ్యలఱు నగరమునకు పోవుచున్నాను. నీవు మరల నా శావముఱిదీసిదికి రానని వాగ్దాన మిచ్చినచో పోదును. లేనిచో పోను.

ఇదుగో వాగ్దానము.

ఇదుగో, రేపు నేను బయలుదేరుచున్నాను.

15

“లోనికి పోవచ్చునా?”

“ఆ రీతి నడుగనక్కర లేని వారడుగుటలో నాక్షేపణ యున్నదా?”

“ఆక్షేపణ యెందుకు కావలయును? చమత్కారము కావచ్చును. ప్రేమ కావచ్చును. పరాచికము కావచ్చును.

“రాక్షసుల కిట్టివి తెలియవు.”

“పోవచ్చుననుకొందును.”

“లోన తమరి కొరకెదురు చూచుచున్నారు.”

“సరే! దౌవారికుని యనమతి లేకుండా పోరాడు.”

“చివరకు నాచేత నిట్లడిగింపించికొని నన్ను వలదనుటకా?”

“అయినచో పోయెదను.”

ఆమె లోనికి పోయెను. ఆమె వెంట జితేదాన్తి కూడ వెళ్ళెను.

వెళ్ళుచు జితేదాన్తి “ఏమయ్యోయి! కాలాభట్టా! నేను కూడ పోవుమంటిని. ఆమె కనుమతి యున్నది కాని నాకు లేదు. పైగా నిది యంతఃపురము. నేను పురుషుడను.” అనగా,

కాలాభట్టు:- “అయ్యా! నాకు తెలిసినదొక్కమాట చెప్పెదను. పురుషులు, స్త్రీలు నన్నది జంతువులకు, మానవులకు విశాచములకు లేదు. కాని కొన్ని గ్రహములున్నవి. వానికున్నది. పురుష గ్రహములు స్త్రీని వట్టుకొనును. స్త్రీ గ్రహములు పురుషుని వట్టుకొనును. అది శృంగారరసము కాదు. చట్టుబిండలు కాదు. శృంగార రసవ్యాజమున నెత్తురు పీల్చుట. నేను వందపైన నేండ్లుగా నిట్లుంటిని. ఆ కాకినీ థాకినీ ప్రముఖ గ్రహములను గూర్చి యెప్పుడును విచారించ లేదు. మీ రెట్లును లోనికి పోవుదురు. ఇప్పుడు నా యధికారము లేదు. నేనిక్కడ మాఅకే నిలుచుంటిని. మరల వెప్పుడు నీ దర్శనము చేయుదునో నాకు తెలియదు. నీతో నొక మాట స్నేహముతో చెప్పవలయు ననుకొంటిని. అది పెద్దమాట

కాదు. దానివలన ప్రయోజనము లేదు. ఒకప్పుడు నీతో ఏకాచములు, మానవులు మొదలైన ప్రపంచము చేసితిని. ఆ సంబంధమైన మాట. ఏదో నాకుతోచినది అప్పుడు నీతో చెప్పవలయుననుకొన్నాను. ఇప్పుడు మరల జ్ఞాపకమునకు వచ్చినది, నీ కాలముచు వ్యయపరచుచున్నా నేమో;" అనెను.

జితేంద్రాస్తి:- నేడు శుక్ల పక్ష దశమి. ఈ యారు దినములు మాకు పని లేదు. తరువాత నామె మైథిలీపురము పోవును. నేను మధ్యలఘునగరమునకు బోదును.

కాలాభట్టు:- మరి యిక్కడకు వచ్చుట యెప్పుడు? పని ప్రారంభించుట యెప్పుడు? మధ్యలఘునగరములో నేమి చేసితివి?

జితేంద్రాస్తి:- విత్తనము వేసితిని. అంకురించినది. కొంత పెరిగినది. దోహదములు వేసి పెంచుచుంటిని. మరల నింకొక శుక్ల పక్ష దశమినాటికి వత్తము కదా! అంతయు నప్పుడు చెప్పుదును.

కాలాభట్టు:- నాకు తొందరగా నున్నది. కాని నిన్ను తొందఱ పెట్టుట యెందులకు? ఇది నీ దయమీద నాధారపడియున్న పని. ధనము నేనిచ్చినదే యనుకొనుము. పని చేసి పెట్టెడివాడవు నీవు కదా!

జితేంద్రాస్తి:- "నేనిప్పుడు కూడ వేతనము తీసికొనవచ్చునా? వేతనమెంత? సెల కింతయని తీసికొమ్మందువా? వారమున కింతయని తీసికొమ్మందువా?

కాలాభట్టు:- ఆ మాట యేమిటయ్యా జితేంద్రాస్తి! ఆ పాతికవేల దీనారములు నీవు వేతనము క్రింద కట్టుకొనుము. మా కీరెండు పనులును చేసి పెట్టుము.

జితేంద్రాస్తి:- "ఒక పనికే కద! మనము మాటాడుకొన్నది,

కాలాభట్టు:- ఏ పని?

జితేంద్రాస్తి:- ఈ నగర నిర్మాణము.

కాలాభట్టు:- :-మరి నా మాట!

జితేంద్రాస్తి :- అది నీవును. సుదర్శనభట్టారకులును చూచుకొనవలయును.

కాలాభట్టు :- లోకికులతో నిబ్బంది యిది. నేనంతయు జిట్టిగా మాటాడితిని.

. జితేదాస్తి :- మరి లౌకికము తెలియదందువేమి?

కాలాభట్టు :- సరే! నేను భట్టారకులతో మాటాడెదను. అది యెంత దూరము వచ్చినది?

జితేదాస్తి :- రెండు వృక్షములును సమానముగా బెరుగుచున్నవి.

కాలాభట్టు :- లోనికి పొండు. కాని జితేదాస్తి! లోన నంతఃపుర స్త్రీ యున్నది. నీవు పురుషులలో నెంత యందగాడవో, ఆమె స్త్రీలలో నంత యందగతై.

జితేదాస్తి :- నీవు పురుషులలో నెంత యందగాడవో, నా భార్య స్త్రీలలో నంత యందగతైయనియా నీ యుద్దేశ్యము?

కాలాభట్టు :- అయ్యా! వివాహమైన తరువాత స్త్రీ పురుషులు తమ జతగానియొక్కగాని, తమ జతగతైయొక్క గాని యందమును విచారించరు. అవియన్నియు మొదటనే, ఎవరో తలకు మాసినవారుగాని ఆ విచారణ చేయరు.

జితేదాస్తి :- ఆయూరులో మంగలు లుండరనుకొందును.

కాలాభట్టు :- ఉన్నను వాడు చేయించుకొనును. ఆమె యెట్లు చేయించుకొనును!

జితేదాస్తి :- కొన్నిచోట్ల భర్త చనిపోయిన తరువాత బ్రాహ్మణ స్త్రీలు బుట్టలు గొరిగించుకొందురట. భర్త చనిపోయినాడు. ఆమెకు తల మాసినది. మంగలికి వార్త పెట్టినది. వారు రాలేదు. మావారున్నచో మంగలివైన పిలుచుకొని వచ్చెడివారు అని. స్త్రీలలో తలకుమాసిన దనగా నది. ఇంతకు నీవు చెప్పవచ్చిన మాట యేమి?

కాలాభట్టు :- ఏమియు లేదు. నాకిది యాశ్చర్యముగా మన్నది. నేను బ్రహ్మరాక్షసునైనాను కదా! నాతో నింకొకడు పితాచమైనాడని చెప్పితిని, వానితో నేను “ఓరీ! మన యిద్దరకు నీ పితాచ జన్మలు పోవుటకు నేను ప్రయత్నము చేయుచున్నాను.” అనగా వాడు “జితేదాస్తి ఒప్పుకొన లేదయ్యా! నేనెన్నాళ్ళు పితాచముగా నుందునో! భగవంతుడెన్నాళ్ళు నాకిట్లుండవలయునని బ్రాసెనో? అన్నాళ్ళు నిట్లే యుందును. నాకి పితాచజన్మ పోవుట

యిష్టము లేదు. ఈ జన్మలో నాకు శుభమున్నది. దానిని నన్నెందుకు పోగొట్టుకొమ్మందువు? నేను నునుమ్యడుగా నున్నప్పుడు కూడా నాకిష్టే యుండెడిది. అప్పుడు నేను చచ్చిపోవుట నాకిష్టము లేదు. ఆ మనుష్య జన్మలో నున్నప్పుడు నేను వట్టి సేవకుడనే. నాకు తెలియును. కాని నాకెన్ని యాశలుండెడివి. సేవకులందరి మీద సేవధికారిని కావలయునని యుండెడిది. రాజభోజనము చేయవలయునని యుండెడిది. నాకు కొందఱిమీద విరోధము యుండెడిది. వారిని వధించవలయునని యుండెడిది. నాకవేమియు సాధ్యము కాలేదు. బ్రతుకవలెననియే యుండెడిది. ఏమో! ఎప్పుడేది వచ్చునో! ఏది ప్రాప్తించునో! నేను చనిపోవుట యనగా మకరాము నాకిష్టముండెడిదికాదు. ఇప్పుడు నట్లే యున్నదయ్యా! ఈ పికాచ జన్మ పోవుట నాకిష్టము లేదు. " అన్నాడు. "నోరు మూయుమురా గాడిదా!" యంటిని.

"ఇదియేమి సృష్టి! ఎప్పుడే జన్మ యెత్తిన, దానిమీద నంత మమకారమా! నన్ను మనుష్యులను చూచి జాలిపడమందువా? పికాచములను చూచి జాలిపడుమందువా?"

జితేంద్రాస్తి:- కాదు కాదు. గంధర్వుడను నన్ను చూచి జాలిపడుము నేనేమి తక్కువ వాడనటయ్యా! నీవు బ్రాహ్మణుడవు కనుక నిది యంతయు వ్యామోహమని తెలిసికొన్నావు. నీ యదృష్టము. మీ బ్రాహ్మణులలో నెంతమంది యిట్టి కోరికలు గలవారు లేరు! బ్రాహ్మణులు కానివారిలో నెంతమంది నీవలె వైరాగ్యము కలవారు లేరు. నిజానికట్టి వైరాగ్యము కలవారందరు బ్రాహ్మణులననుగాని బ్రాహ్మణభావము కలవారు. కావలసినదది. మరి నా నిష్క్రుతి మాట యేమి చెప్పితివి? నేను గంధర్వుడనై మానవుల కంటె నధికభోగములనుభవించు, మానవుడై యనుభవించు భోగముల స్వరూపమెట్టిదో యన్న యాశచేత కదా! నీతో నీ యొప్పందము చేసికొంటిని.

కాలాభట్టు:- మరి యిప్పుడెట్లున్నది?

జితేంద్రాస్తి:- ఇప్పుడేదే కాగున్నది. అప్పుడది కాగుగా నున్నది. ఒకవేళ నేను పికాచమునై నచో నెట్లుండును?

కాలాభట్టు:- అది కూడ కావలయునని యున్నదా?

జితేంద్రాస్తి:- నేను మధ్యలఖు నగరము పోను. నాకు నీ నగర నిర్మాణముతో పనిలేదు. నేను నా భార్యయు సుఖముగా నుందుము.

కాలాభట్టు:- మరి నా ఋణము మాట యేమి చెప్పితివి?

జితేంద్రాస్తి:- నేను తీర్చలేనయ్యా! కాలాభట్టా! తీర్చలేను.

కాలాభట్టు:- నరకలోకములకు పోదువు.

జితేంద్రాస్తి:- పోయినచో నేమి! అక్కడివారు మాత్రము నీవు నరకలోకమునుండి పో అనగా పోవుట కంగీకరింపురందువా? ఆ యమ తాదలే వదుచుందురు. అక్కడికదే బాగుగా నున్నదనుకొందురు. భారతములో నున్నది కదా! ధర్మరాజు నరకలోకమునకు పోయెనట! ఆ నరకతాద లనుభవించు వారి మీదికి చల్లనిగాలి వెళ్ళినదట. వారు 'అమృత్యా!' అనుకొన్నారట. ఎప్పుడో అట్టి సుఖము వచ్చునని యక్కడివారెదురు చూచుచుందురు. కాని, యా లోకమునువదలి పెట్టి వచ్చుటకు వారంగీకరించరు. వారివారి కర్మాను గుణముగా వారివారికి సుఖదుఃఖములు సమకూర్చుచున్నానని యీశ్వరుడనుకొన వలసినదే గాని వారెవ్వరు ననుకొనరు. అనుకొన్నచో సృష్టి లేదు. మానవులు లేరు. విశాచములు లేవు. యమలోకము మొదలైనవి లేవు.

కాలాభట్టు:- మరి యేమందువు? నా ధనము నెగగొట్టి మానవు డవుగా వందయేండ్ల, యెంతో బ్రతికి నరకలోకములకు పోవుదు నందువా?

జితేంద్రాస్తి:- నా కెచ్చటకు బోయిన నభ్యంతరములేదు. ఉన్న చోట నక్కడనుండిననే బాగుగా నున్నదని యనుకొనుచున్నప్పు డెక్కడ నున్న నేమి!

కాలాభట్టు:- ఓయి! జితేంద్రాస్తి! నా కొంపమీదికి తెచ్చెడు నట్లు న్నావు. వైరాగ్య మార్గములలో నిదియొక మార్గము, నా పని పాడుకేయకుము. కార్తవీర్యార్జునిని కూతును తలకు మాసిక దానిని చేయకుము.

జితేంద్రాస్తి:- ఇదివఱకటి మనయెప్పందమువేరు. ఇద్విడింకొక నియమము పెట్టుచున్నాను, నీవు దానికి కూడ నంగీకరించినచో నేను నీ పనిచేసి పెట్టెదను. కానిచో నేను నరకలోకములకే బోయెదను.

అక్కడ నింతకంటె బాగుగనే యుండును. ఇప్పుడుండదనిపించ
చును. అప్పుడు బాగుగనే యున్న దనిపించవచ్చునుగదా! నష్టమేమి?

కాలాభట్టు:- ఇంతకు నీవేమందువో చెప్పుము.

జితేంద్రుని:- బ్రహ్మరాక్షసుడవై నీకి వై రాగ్య మెందుకు కలిగి
నది? బ్రహ్మరాక్షసుడవై యుండి యిది బాగుగనే యున్నదని నీవను
కొనవలయునుగదా! నీ వెందుకనుకొనవు? ఆ రహస్యము నాకు చెప్పు
నేను కూడ నేడు మానవుడనగా మరల గంధర్వుడుగానుండి యట్లను
కొనకుండ నుండెడి మార్గమును బోధించు. అప్పుడు మన యిద్దర
యనుబంధము.

కాలాభట్టు:- మంచి కోరిక కోరితివి. ఏ జన్మ మెత్తినను కోర
వలసినదిది. నీవిప్పుడు ఊత్రియుడవు కదా! కర్మ బాహిరుడవు కాదు.
నీవు చిన్నప్పటినుండియు చేసిన తప్పుక్కటి యున్నది. నీ భార్య
సంస్కృతము చదువుకొన్నది. నీకు సంస్కృత మదివరకే వచ్చును.
అందుచేత నీవు సంస్కృతము చదువుకొన నక్కర లేదనుకొన్నావు.
నీకొక మహావిషయమును చెప్పెదను. నాగేశభట్టు మంచి పండితుడు.
కాని లోకికుడు. అతడు ఖడ్గవిద్యా నిపుణుడు. మీ దేవయోనుల ఖడ్గ
విద్య ముందు మానవుల విద్య నిలువదు. నీవతనికి నీ ఖడ్గవిద్య నేర్పి
వానివద్ద భాష్యములు చదువుము. ఓయీ! శ్రీ శంకరులు భారతదేశ
మున శంకరుడుగా నవతరించి ప్రస్థానత్రయమునకు భాష్యములు
వ్రాసెను. మన తెలివి వానిముందు పనికిరాదు. సురేశ్వరాచార్యుడు
నైష్కర్మ్యసిద్ధి యను నొక గ్రంథమును వ్రాసెను. అగుటకు ప్రకరణ
గ్రంథమేగాని యది మానవుని యొక్క యాహ యేంత జటిల
ముగా నుండవచ్చునో అంత జటిలముగా నుండును. వైరాగ్యము
కలుగుటకు ప్రస్థానత్రయమును చదువుము. అది స్థిరపడుటకు
నైష్కర్మ్యసిద్ధివంటి గ్రంథములు చదువుము. ఇది నాగేశభట్టునకు
కూడ లాభము. అతడు పండితుడై మాయలో నున్నాడు. నీకు
పాఠము చెప్పుచున్నప్పుడు వానికి జ్ఞానముదయించును. నీవు గంధర్వు
డవైననో నగుదువు. కానిచో కావు. నీ దొరకూతురును మాత్రము
వదలిపెట్టుకుము. నా పనిని పాడుచేయకుము. నేను మరల నీకు
కనిపించనేమో! నగర నిర్మాణమైన తరువాత మరల వత్తును.

అంతట కాలాభట్టు అంతర్నికుడయ్యెను. వారిద్దఱును లోనికి జోయిరి. అచట నొక జాతిమీద నొక లోకోత్తర సౌందర్యవతి కూర్చున్నది. వారి కామె పిశాచమని తెలియును. కాని యామె సౌందర్యము పిశాచమనిపించలేదు.

జితేంద్రాస్తి యిట్లునుకొనెను. “ఈమెకు రక్తమాంసములు లేవు. చర్మము లేదు. బొమికెలు లేవు. ఈ రూప మెట్లు వచ్చినది? నామ రూపములలో నామముది యేమున్నది? ఉన్నది రూపములో నున్నది. ఈ నృప్తి రూపవశమై తిరుగుచున్నది.

అంత నతని భార్య యా కనిపించిన స్త్రీతో నిట్లున్నది:- “నీవు మహారాణి వసుకొందును. నీ విచ్చట నుంటివని తొలుత మాకు తెలియదు. తరువాత కాలాభట్టువలన తెలియును. నేను సామాన్య క్షత్రియ స్త్రీని. నీవు రాణివి. నేను నీతో నెట్లు మాటాడవలయునో తెలియదు.”

ఆమె:- “నీవు నాకంటె చాల నయము నేను పాలమ్ముకొని బ్రతికెడివారి పిల్లను. రాణిని కాలేదు. ఇదిగో ఈ శిథిలవగరమునకు రాణిని. ఈ రాణితనముకూడ కాలాభట్టువలన గిప్టువలన నిన్నాళ్లు విలిచినది.

జితే - భార్య:- గిప్టు యెవరు?

జితేంద్రాస్తి:- వాడింకొక పిశాచము.

రాణి:- నీ పేరేమి? నిన్నేమని పిలువవలయును?

జితే భార్య:- తమరి పేరేమి? నేను మిమ్ము రాణిగారని పిలిచెదను.

రాణి - నేను నిన్నేమని పిలువవలయును?

జితేంద్రాస్తి:- దొరసానీ! అని పిలువుము. క్షత్రియస్త్రీ యా మాత్రము కాకపోవునా?

రాణి:- ఇద్దిటిలో నెవరు గొప్ప?

జితే:- రాణికంటె దొరసానియే గొప్ప. ఇది బ్రతికియున్నది కదా!

రాణి:- ఔనయ్యా! నేను చచ్చిన రాణిని. ఆమె బ్రతికియున్న దొరసాని.

దొరసాని:- నీ కథ యంతయు నాకు చెప్పుదువనుకొందును.
తొలుత నా కథ చెప్పమందువా?

రాణి:- నీ కథ యంతయు కాలాభట్టుతో నీవు చెప్పచుండగా నేను విన్నదే! నీ కథ యేమి? మీ కథ యంతయు నాకు తెలియును. నా కథయే చెప్పెదను. నేను వలదంటిని. కాలాభట్టు కాదనెను. యుగాంత మిట్లు పిశాచమువలెనుండు ననుకొండు. నవ్వ మేమి? కాలాభట్టున కిష్టము లేదు. ఈ నగర నిర్మాణము పూర్తియైనగాని నా పిశాచత్వము నాకు పోదు. ఈ లోపుగా నా కథ నీకు చెప్పెదను. పాదుబిడ్డ నగరము జాగువడి నా పిశాచత్వము పోయిన తరువాత నా కథ నెవ్వరితో చెప్పదును? నా కప్పడప్పడనిపించును. నా కథ కొందఱికి తెలియవలసిన యవసరమేమున్నదని? నాకు నవ్వ కూడ వచ్చును. పిశాచములు నవ్వలేవు. మీకా సంగతి తెలియునా? తమ పేరు నిలువవలయునని తమ కథ యందఱకు చెప్పిపోవలయునని తమ పేరెంతవఱకు ధాత్రిలో నుండునో అంతవఱకు జీవులు స్వర్గలోకమందుండురని జన మనుకొందురు. కాస్త్రములు చెప్పమన్నవి. కాని దుర్జనుల పేరు చెప్పికొనుచుండురు. వారు స్వర్గమునం దుందురా?"

దొరసాని:- "నీ కథ చెప్పుదునంటివి కదా! మేమిచ్చట వైచారు దినము లుంచుము. ఈ యైచారు దినములలో పూర్తి యగునా?"

రాణి:- నా కైచారు దినములేమిమ్మా! అది కాలాభట్టునకు. అతడు బ్రహ్మరాక్షసగుటచేత నొకప్పుడు సాధువు. మఱియొకప్పుడసాధువు. నేను వారివంటి పిశాచమును కాను. నాకు వెన్నెల లేదు. చీకటి లేదు. నీ వెప్పుడు వచ్చినను నే నిచ్చటనే యుందును.

దొరసాని:- నాకా సంగతి తెలిసినచో నేను పూర్వమే వచ్చెడిరానను. ఆ కాలాభట్టు వలదన్నాడు.

జితేంద్రాస్థి:- అదిసరేకాని, గిట్టు నన్ను నీమెను కూడ వధించుట కథ్యంతరము లేనివాడని కాలాభట్టు చెప్పినాడు. ఒకనా డొక భల్లూకము మామీదికి వచ్చెను. దానిని నీవు తొలగించితివట కదా! నీకు మేము బుణవడి యున్నాము.

రాణి:- బుణవడియుండుట చెప్పకు. భగవంతు డనుగ్రహించి:

నీవీ నగర నిర్మాణము చేసినచో నీ కెన్ని జన్మలు ఋణవడియుండ వలయునో తెలియదు.

జితే:- కాలాభట్టున కిది చివర జన్మగా భావించుచున్నాడు నీ కట్లు గాదా?

రాణి:- నాకా రీతి నెట్లగును? అతడు గొప్ప వండితుడు. బ్రతికియున్నప్పుడే గొప్ప వైరాగ్యవంతుడు. కాస్త్రములు చదివిన వాడు. కామక్రోధాదులు జయించినవాడు. మా మహారాజతనిని తెచ్చి నాకు దొవారికుడుగా నియమించినాడు. అతడు నా హేతువున బ్రహ్మరాక్షసత్వమును పొందెను. అతడు బ్రహ్మరాక్షసుడగుటకుకూడ భానికి లెక్కలేదు. నాయందు దయచేత బ్రహ్మరాక్షసుడైనాడు నా కథ మీరు విన్నచో నవియన్నియు వచ్చును.

మాది గంధగిరిపురము. అంతకుపూర్వ మా యూరిలో క్షత్రియులు లేరు. నాయీ కథ యెంతవఱకు నిజమో నాకు తెలియదు. మా నాయనమ్మ చెప్పుచుండెడిది. నాకు సుంత తెలివి వచ్చి యామె చెప్పెడి మాటలు కొంత గ్రహించెడువేళ కామె సగము తెలివిగా నుండెడిది. సగము పిచ్చిమాటలు మాటాడెడిది. ఒకప్పుడు మా పూర్వు లెచ్చటనుండియో గంధగిరి నగరము వచ్చిరనియెడిది. ఒకప్పుడెచ్చటవారమే యనెడిది. ఒకప్పుడు క్షత్రియులమనెడిది. మఱి యొకప్పు డేదో నీచకులవారమనియు, అదెచ్చటనుండియో దొరలు లేచిరాగా వారితో పాటు లేచివచ్చిన పరిచారికాకులమువారమనియు చెప్పెడిది. ఏ మాటలు నిజమో. ఏ మాటలు కావో తెలియదు. నా తండ్రి మాత్రము మధ్యలఘునగరములో నుండెడివాడు.

“చిన్నప్పటినుండి మా యమ్మ పాలుపోసి సంపాదించి మా బ్రతుకును కడతేర్చుట నే నెఱుగుదును. మేము తప్పకుండ తక్కువ కులమువారము. తక్కువ కులము వారి లక్షణము లన్నియు మా యందుండెడివి. ఉత్తమకులములలో పురుషులు సంపాదించురు. స్త్రీలు గృహకృత్యములందు నిమగ్నులై యుందురు. వీరు బయటకు పోవుట తప్ప. తక్కువ కులములోనే స్త్రీలే యది యమ్మి, యిది యమ్మి, పనిపాటులు చేసి సంపాదించి సంసారమును నిర్వహించురు. పురుషు డేదియో పని చేయుచుండును, వాని యిష్టము. పనిలోనికి వెళ్ళినచో

వెళ్లును, మానివేసినచో మానివేయును. పనిలోనికి వెళ్ళకుండుటయే మంచిది. వాడెంత యో సంపాదించును? చివరికింటికి వచ్చువేళకు కల్లమ్ము పాకలకుపోయి కల్లు త్రావి యింటికి వచ్చును. డబ్బు నేమి చేసితివని పెండ్లమడిగినదా-ఆమెను చచ్చినట్లు కొట్టును. వాని సంపాదన యింటికి రాదు సరిగదా, వాడింటిలో దొంగతనములు చేయును. ఈ భార్య తాను సంపాదించిన దానిలో కొంత గోధుమలు పోసెడు. దుత్తయడుగున పెట్టును. ఒక్కొక్కప్పుడు గూళ్ళలో చెత్తక్రింద దాచును. మరియొకప్పుడు తట్టలలో పాతచీరలలో నుంచును. అతనికి స్థలము లన్నియు తెలియును. భార్య యింటిలో లేనప్పుడు వాని నన్నింటిని గాలించును. ఆ డబ్బు తీసికొనిపోయి త్రాగి యింటికి వచ్చును. అడది యొక్క చేతిమీద పెద్ద కుటుంబము నెట్లు నిర్వహించును? నా కాశ్చర్య మేమనగా మా యమ్మ యిట్టి మా తండ్రిని మిక్కిలి ప్రేమించెడిది! ఆయన కొట్టును, తిట్టును. ఈమె యతనిని నోటికివచ్చి నట్లెల్ల తిట్టెడిది. ఆయన కొట్టెడివారు. నాకు బుద్ధి వచ్చినప్పటినుండి యెఱుగుదును. దినదినమదియే గోల. ఇంటిలో నాకొక యన్నగారు మువ్వరు చెల్లెండ్రు, మరియొక తమ్ముడు. వాడు పనివాడు. మా అమ్మ మమ్మందఱను రక్కరించుచుండెడిది

“ఈ సంసారమేమి? భార్యాభర్తలు నిత్యము నిట్లుండుట యేమి? ఈమె మరల గర్భవతి యగుచుండుటయేమి? వాకు చిన్న ప్పటి నుండియు లోకజ్ఞాన మెక్కువ. తండ్రిని వదలి యెచ్చటికైన లేచిపోదమని నేను మా అమ్మతో చెప్పెడిదానను. వాకు పదియేండ్లు వచ్చువఱకు నప్పుడప్పు డిట్లు అనుచుండగా నామె యూఱుకుండెడిది. తరువాత రెండుసార్లు కోపబడినది, ఒకమారు కొట్టెరది. ‘ఛీ,ఛీ! నోరు మూయుము. పెండ్లి చేసికొనిన భర్తను వదిలిపోవుదురే! నీకు బుద్ధి పెడతలను బట్టెనరే? అతడు భర్త యనగా నతడే భర్త! నీవు చచ్చిననైన నతడే భర్త!’ మా అమ్మ పెంపకమిది. నేనట్లే యయితిని కాని, యిందులో నేను గోప్ప శీలవతినిగాని, మహాకులీనురాలనని గాని చెప్పటలేదు.

“నేను గంజాయితోటలో కులసిమొక్కవలె పుట్టితివని చెప్ప వలయును. ఈ సామ్యము లోకములో సామాన్యముగా శీలమును

గుటించి చెప్పదురు. నేను నా సౌందర్యమును గూర్చి చెప్పుచున్నాను. మా తల్లి రూపనీ. ఎంత రూపనీయనగా నామె పది యిండ్లలో పాలు పోయును. ఆ పది యిండ్లలోని యజమానులు మా తల్లి నెప్పుడో యొకప్పుడు కోరినవారే! ఆమెచేత నిరాకరింపబడినవారే. ఈ సంగతి యొకటి రెండుసార్లు మా తండ్రికి తెలిసినది. ఆయనకు బ్రహ్మాండమైన కోపము వచ్చినది. మా యింటిలో నొక చిన్న యటక యున్నది. దానిమీద నొకకత్తి యున్నది. అది పెద్ద కత్తియే. మాతండ్రి యనాది నుండియు మధ్యలఱునగరములో నున్నవాడు కాడు. మేమెవ్వరము పుట్టకమునుపు మా తల్లి వయసులో నున్నప్పు డామెను పెండ్లియాడి యామెను సుఖపెట్టదమని తానేదో యువోగము చేయుదమని - ప్రధానముగా రాజనై న్యములో చేరుదమని యా మహానగరమునకు వచ్చినాడు. ఆ కత్తి యా నాటిది! మా యన్న యుదయించెడివఱకు నతడు రాచకొలుపులో చేరవలయునని ప్రయత్నము చేయుచునే యుండెను, అది వేఱే కథ యనుకొనుము.

“చివరికా యూరినుండి లేచిపోవలయునా, అచ్చటనే యెట్లో యొకట్లు బ్రతుకవలయునా? యన్న ప్రశ్న వచ్చినది. అప్పటికి మే మిద్దఱుము సంతానము కలిగితిమి. నా కాముదమునకు లేదు. నా తల్లిదండ్రులకు, నాయన్నకు తినుటకులేదు. అప్పుడొక వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు మమ్ము తమ చెంతకు చేరదీసెను. అప్పటినుండి వాని పంచ నుంటిమి. ఆయన యింటికి చేరితిమి. ఏదో నాలుగు మెతుకులు మా కుటుంబమునకు లోనికి పోవుచుండెను. ఆయన సంపన్న గృహస్థు. రాజాంతఃపురములో రాజభవనములలో ప్రతి దినము పోయి పంచాంగము చెప్పివచ్చెడివాడట. నాటినుండి మాకు రక్ష కుదిరినది కాని, యది యేమి కర్మమో—నాటినుండి జాగుపడవలసిన మా తండ్రి చెడిపోవారంభించెను, కొందఱి ప్రకృతి యొక విధముగా నుండును. సంసార మేదో విధముగా సాగుచున్నచో వారికంటె పోమకు లుండరు. కాలు కడవరు. అట్టివాడు మా నాయన. పోనీ, అది యెందుకు? మా నాయన తన చిన్ననాటి భిక్షమును పుచ్చుకొని మా తల్లిని కోరిన యొకటిద్దరిని చంపుదునని బయలుదేఱెను. మా ఆమ్మ వారింపినది. ఇంతకు మేమెట్లు బ్రతుకుచుంటిమనగా నా బ్రాహ్మణు

నకు వది యావు బుండెడివి. అన్నియును గోదానములే! వానిలో కొన్ని పెయ్యలు. రెండు మూడు పాలిచ్చెడివి. వానికి మా సంసారము గడ్డి వేయవలయును. నీళ్ళు పెట్టవలయును. పాలించవలెను, పాలు పిడుకవలయును, పెరుగు చేయవలెను. ఆ బ్రాహ్మణసంసారము నకు గావలసినవి పోయగా తక్కిన పాలు మేమమ్మకొని జీవించవలవలయును. ఒక్కొక్కప్పుడా బ్రాహ్మణుని యింటికి వదిమూది బంధువులు వచ్చెడివారు. ఆనాడు మేమమ్మకొనుటకు పాలు మిగులవు. ఆనాడు మేము వస్తు వండుకొనవలసినదే. నాకు వదియేండ్లు వచ్చువఱకు మా యిల్లు యిట్లుండెనది

“చిన్నప్పుడు నేనందమైన పిల్లనని యనుకొనెడివారట. తల్లిని పోలి పుట్టినపిల్ల యనుకొనెడివారట. ఆమె తన చిన్నప్పు డెట్లుండెడిదో నాకు తెలియదు. నాకు తెలిసినప్పటికి బుగ్గలు త్రోసికొనిపోయి కన్నులు లోతునకు పోయి, బక్కపలుచగా రెపటవలె నుండెడిది. మాకు సంసారము గడచుటయే కష్టముగా నుండెడిదికదా! కాని, నా తల్లి నన్ను మాత్రము వేయికనులతో చూచెడిది. చాటుమాటుగా నన్ను తినిపించెడిది. భారతకథలో నున్నదే. పాండవు లేకచక్రపురమున నున్నప్పు డైదుగురు సోదరులు బిజాన్నము తెచ్చెడివారు. అంతయు ప్రోగుచేసి కుంతి సగమన్నము భీమునకు పెట్టెడిదట! నన్ను మా తల్లి యిట్లు పెంచెడిది. నేను పుష్కలముగా తినెడిదానను. బుగ్గలుబ్బి యుండెడివి. తిండికి లోటులేని బాలికవలె నుండెడిదానను. ఆ యిల్లే మిటో! నేనల్లేరితి నుండెడిదాననో. యెవ్వరికిని తెలియదు. ఇంతకు గారణమేమనగా నా వృద్ధబ్రాహ్మణుడు గొప్ప జ్యోతిష్కుడట! నాకు వదియేండ్లు దాటిన తరువాత నాయన కొకనాడు ప్రాణముమిడికి వచ్చినది. తనకింక నాయువు లేదని యాయనకు తెలిసెను. అందఱికి నవ్వింతలు చెప్పెనట.

ఒకనాటి రాత్రి యెవ్వరు లేకుండ చూచి మా తల్లిని రహస్యముగా పిలిచి ‘యోసి! కాలంజరీ! నీ పెద్దకూతురున్నదే - దాని జాతకము చాల గొప్పది. దానిది మహారాజ్ఞీ జాతకము. దానిని జాగ్రత్తగా చూచుకొనుము. నిన్ను గుఱించి నీవు చెప్పకపోయినను నేను విన్నాను. ఈ లోకములో సాందర్యవతి యన్నది యే కుల

ములో పుట్టినను కష్టమే. ఒక సామెతయున్నది. ఇల్లు ఇరకటము అలిమర్కటమని. పేదవాని భార్య సౌందర్యవతి కాకూడదు. అందులో పొగరు మిగిలిన కుటుంబములుగల యూరిలో నుండనేరాదు. నా తర్వాత మీరిబ్బంది వడుదురు. నా కొడుకు వట్టి మలవ. మీరివట నుండి లేచిపొందు. ఎక్కడికనగా, నెక్కడికని చెప్పదును? నేను మిమ్ము రాజభవనమున ప్రవేశపెట్టవలయునని చాల యూహించితిని. రాజునకు నాలుగావులమందలు కలవు. ఏ మందలోనైన మిమ్ము చేర్చినచో కోటలోనికి పాలిచ్చుచుందురు. మీరు సుఖముగా నుండురని యోజించితినిగాని, యిదివఱకే నలుబది యేబది సంసారములు గొల్ల వాండు రాజుకోట నాశ్రయించియున్నారు. నేను మిమ్ము ప్రవేశపెట్టుట సాధ్యపడలేదు. మఱియు నీ భర్తయొక్క త్రాగుబోతుతనము మాటలు పరులు లెక్కింపకుండుటకు హేతువయ్యెను. నీవు సద్గుణవతి వని చెప్పితిని. ఇవి నాకు చివరి దినములు. కాని, నాకీ గండము గడువవచ్చు. గడచుటకు వీలున్నది. గడచినచో మరి నాలుగేండ్లు బ్రతుకుదును. నా యదృష్టమువలన — నా యదృష్టమేమున్నది ఎవ్వడో యొకప్పుడు రాలిపోవుదును. నీ యదృష్టమువలన — నీ యదృష్టమువలనననుట కంటె నీ కూతుయొక్క యదృష్టమువలన నాకీ గండము గడచినచో మిమ్ము కోటలో పాలిచ్చేవారుగా వేర్పాటు చేసెదను. నాకీ గండం దాటవలెను. దాటుటకు నాకు తెలిసికంతవఱకు వీలులేదు. కాని, యాయుర్దాయమున్నదే దానిని గుఱించి యెవ్వరును చెప్పలేదు. వీనికి వందయేండ్లు యాయుర్దాయమున్నదని చెప్పము. వాడు వాని పదవయేట చనిపోవచ్చు. వానికి వలుబదియేండ్లకంటె నాయుర్దాయము లేదని చెప్పము, వాడు నూట యిరువది యేండ్లు బ్రతుకవచ్చును. నేను బ్రతికితినా సరే, బ్రతుకకపోతినా నీకొక మాట చెప్పెదను. ఒక యర్థాశ్రమమున మీరీ రాజు ధానిని వదిలి పొందు. మీ యిష్ట మెచ్చటికి పోయిననుసరే మీ రెచ్చటికి పోయినను కూతురు మాత్రము రాణికాక తప్పదు. నేననుకున్నట్లు మహారాణిని కాకపోయినను మరే చిన్న దొరయో యామెను పెండ్లాడును. దానికొక మార్గమున్నది. మీరు గొల్లవారమని చెప్పకొనకుడు! ఉత్రియులమని చెప్పకొనుచుండుడు. ఏమి? ఉత్రియులలో మాత్రము కూడు-గుడ్డలకులేనివారు లేరా?'

బ్రాహ్మణుడిమాటలు చెప్పిన మూడువదినమున నాయనను క్రిందబెట్టిరి. మూన్నాళ్లు వీధిలోనుంచిరి. స్మృతిలేదు. ప్రాణముపోదు. నాకు బాగుగా జ్ఞాపకమున్నది. నడివీధిలో వీధి గోడపై నుండి రెండు కజ్జలుపెట్టి దానిపైన చావలు పఱచిరి. ఆ బ్రాహ్మణు నచ్చట నుంచిరి. మూన్నాళ్లు గడచెను. నాల్గవనాటి ప్రాద్దున నాయన లేచి కూర్చుండి 'నాకు గండము గడిచినది. నేనింక నాలుగేండ్లు బ్రతుకుదును. నన్ను లోనికి తీసికొనిపోండు' అనెనట.

ఆ వృద్ధ బ్రాహ్మణుని కూతుండ్రు చాల సంతోషించిరి. వృద్ధ బ్రాహ్మణియు సంతోషించెను. సంతోషించని వాడాయన కొడుకు. ఆ వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు జీవితమెల్ల పంచాంగముచెప్పి గడపెను. ఆయనకు వచ్చిన విద్య జ్యోతిషమొక్కటియే. కాని కోటలో వ్రతదినము రాజస్త్రిలవద్ద పంచాంగము చెప్పెడివాడు.

ఆయన వద్ద నింకొక సుగుణమున్నది. ఆయన బ్రతికినన్నాళ్లు పట్టిన గోదానముల సంఖ్య రెండు మూడు వందలకు తక్కువలేదు. ఒక్క యాపు నాతడమ్మలేదు. తనకింటిలో తిండి లేకపోయినను గోవులు మాత్రము కడుపునిండ తినవలసినదే. వారినడిగి, వీరినడిగి తెచ్చెడివాడు. దొడ్డిలోనున్నవి పాతిక యావులు. పాలిచ్చెడివి మూడో నాల్గో. అన్నిటిని పోషించెడివాడు. ఎవరైన మాకొక యాపు నిమ్మనగా వారు సొంతముగా మేపుకొందురని తెలిసినచో నిచ్చెడివాడు. ఆయనను ఆపుల బ్రాహ్మణుడనెడివారు. పెద్ద సంపాదన లేదు. ఆపులను మేపుటతోడనే యాయన పనియైనది.

కాని పెద్దయిల్లు కట్టినాడు. ఆయన వద్ద చచ్చు సంభావనగా వేయి దీనారములైన నున్నవని చెప్పికొనెడివారు. వానినెచ్చట దాచెనో బ్రహ్మకు తెలియదు. ఆ కొడుకునకు తెలియదు. తండ్రి చనిపోయిన తరువాత నా ధనమెచ్చట దాచెనో యింటిమొత్తము కుళ్ళ గించి చూడవలయునని వాని యాహ. మరియు నతడొకడు వామిద కన్నువేసిన వాడు. తండ్రి యుండగా నన్నేమి యనుటకు వీలులేదు.

ఆ తండ్రి బ్రాహ్మణుడుగాడు. వృద్ధుడుకాడు. వాని ముందు కాలాభట్టు పనికిరాదు.

లాభట్టు బ్రతికియున్నప్పుడు కూడా నిట్టి యాకారమే కల

వాడు. కాని, యప్పుడు నిప్పుడు పరమసాధువు. ఆ సంగతి యెవరికిని తెలియదు. అతడు పండితుడని నై రాగ్యవంతుడని యాజన్మ బ్రహ్మచారియని వేదాంతశాస్త్రము కరతలామలకముగా చదువుకొనెనని తెలిసినవారము నలుపురమే లేనిచో నై దుగురము. మా గృహ యజమానియైన యాపుల బ్రాహ్మణుడు, నేను, గిఘ్రి. నాల్గవవాడు మహారాజు.

ఆయనపేరు వీరదేవవర్మ. ఆయన నందదేవవర్మ మహారాజు కుమారుడు. నందదేవవర్మ రాజ్యము చేసినన్నాళ్ళు క్లిష్టముగానే రాజ్యము చేసెను. ఇందులో నొక చమత్కారమున్నది. నందదేవవర్మ తండ్రి భీమార్జునవర్మ. ఆయన తొంబది మూడేండ్లు రాజ్యముచేసెను. అనగా నేమి! అనగా, తనకు ముప్పదియేండ్లప్పుడు రాజ్యమునకు వచ్చెననుకొనుము. నూట యిరువది మూడేండ్లు బ్రతికెనన్ననూట. నందదేవుడు భీమార్జునకు చిన్నప్పడే పుట్టెను. నందదేవవర్మకు రాజ్యము వచ్చునప్పటికి నందదేవవర్మ వయస్సు తొంబదియేండ్లు. అతడిరువది మూడేండ్లకన్న రాజ్యము చేయలేదు.

వీరదేవవర్మకు రాజ్యము వచ్చునప్పటికి సాతికయేండ్లులేవు. వీరదేవవర్మ మరల తొంబదియేండ్లు రాజ్యము చేసినవాడు. ఆయన యే నాథర్త. భర్తయెట్లయ్యెనో చెప్పదును. ఈ లోపుగా నా వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు మరల బ్రతికెను గదా! ఆయన బ్రతికిన తరువాత చని పోయినవాడు బ్రతికెనని లోకములో నదియొక విడ్డూరము. మూన్నాళ్ళ బయటపెట్టిరి. మరల బ్రతికినాడు.

అందులో నింకొకకథ. ఆ బ్రాహ్మణుడింకొక కథ చెప్పనారంభించెను. ఎవరో బౌద్ధులవలె నున్నారట! నలుపురితనిని తీసికొనిపోయి యెవడో మ్రేచ్చునివలె నున్నాడు, వాని యెదుట నిలబెట్టిరి. ఆ యధికారి వీనిని చూచుటకు మూన్నాళ్ళ పట్టినది. నాల్గవదినమున నతడన్నాడుటకదా! ఛీ ఛీ వీడుకాదురా వీనికింకా నాలుగేండ్లాయుర్దాయమున్నది. వీరి యింటికి పది యిండ్ల తరువాత నొక గొల్లవాడున్నాడు. వానిని తీసికొని నచ్చుటకు వీనిని తెచ్చితిరి. వీనిని మరల తీసికొని పొందు, అని చెప్పగా వారాబ్రాహ్మణుని తెచ్చి వదలిపెట్టిరి. ఆయన లేచికూర్చుండెను. ఆ బ్రాహ్మణుడికథ చెప్పటతో మరికొంత విడ్డూరమైనది.

మరల నీయన కోటలోనికి పంచాంగము చెప్పటకు పోవు చుండెను. ఆ కోటలో రాజస్త్రిలు రాచకన్నెలు నెగబడి యితని కథ మాటిమాటికి చెప్పించుకొను చుండెడివారట.

వీరదేవవర్మ మహారాజులు వయసు ముదిరినవాడు కాదు. ఆయన రాజ్యమునకువచ్చి యప్పటికి నాలుగై దేండ్లై యునది. మిక్కిలి యున్నచో నాయనకు ముప్పదిరెండేండ్లుండవచ్చు. ఆయనకు భార్య యున్నది. ఆమె పాతికయేండ్ల స్త్రీ. ఆమె కత్తగారున్నది. పరమవృద్ధురాలు మరియొక యత్తగారున్నది. ఆమె కొంత నడివయస్సులో మన్నది. ఆ యిద్దటి మాటకు చెలామణి లేదు. ఈ భార్య వారిని నోరెత్తనిచ్చెడిదికాదు. రాజునకి భార్యమీద ప్రేమలేదు. అదియొక పెండ్లి జరిగినది. కాని వయసులోనున్న యత్తగారు కొంత స్వాతంత్ర్య మవలంబించెడిది.

మహారాజునకు వృద్ధురాలైన యామె నిజముగా తల్లిగాదు. ఆమె నందదేవవర్మకు మొదటిభార్య. ఈమె రెండవ భార్య. వీరదేవవర్మ యీమెకొడుకు. ఆమెకు కొంతయధికారము కలదు. ఆమెకు జీవులు, పుట్టుకలు, కర్మలు మొదలైన వానియందు మిక్కిలి యిష్టము. ఈ వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు మరల బ్రతికి తన బ్రతికిన నైనము మహారాజు తల్లితో నామె వందసార్లు దుగగా వందసార్లును చెప్పెను. ఆమెకును కోడలికిని సుంతయు పడదు. కోడలు చాలిగొప్పయింటిపిల్ల. ఆమె తండ్రికూడ నొక మహారాజు వంటివాడే.

రాజు తల్లి యున్నదే ఆమెయంత గొప్పయింటి పిల్లకాదు. నందదేవవర్మ తాను రాజ్యమునకు వచ్చిన తొలుతలో సంతానము లేకపోవుటచేత తన వార్ధక్యములో నీమెను పెండ్లాడెను. ఆమెకు వీరదేవవర్మ కలిగెను. నందదేవవర్మకు మొదటి భార్య కడుపున పిల్లలున్నారు. నందదేవవర్మ రాజ్యము చేసినన్నాళ్లు యుద్ధములే. ఆమె నలుగురు కొడుకులూ యుద్ధములలో చనిపోయినారు. రాజ్యము వీరదేవవర్మకు వచ్చెను.

ఈ వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు తనకు మహారాజు తల్లియు రెండవ పెద్ద రాణియునైన యామెతో కలిగిన యీ చనవును పురస్కరించు కొని మా కుటుంబము కోటలో పాలు పోసెడునట్లుగా నేర్పాటు

చేసెను. ఇప్పటి రాజీవ్రకారము మేము కోటలో పోయి యుండుటకు వీలులేదు. మేమా రెండవయ తగారికే పాలు పోసెడివారము.

16

“ఇంక నా మనస్సు యొక్క స్వరూపమును నీకు చెప్పెదను వినుము— నేనొక గొప్ప రాజీనగుదునని శ్రావ్యుణుడు చెప్పెనుగదా? అలులేదు చూలులేదు—కొడుకుపేరు సోమలింగమని నేనొక రాజీననుకొనుట యారంభించితిని, ఇంటిలో నా పోకిళ్ళకు మా అమ్మ తట్టుకొనలేకపోవుచుండెడిది. నాకది కావలయును. నిది కావలయును. పూర్వము ధరించెడి దుస్తులు పనికిరావు. ఎక్కడినుండి వచ్చును? మా యమ్మ యక్కడికిని కడుపుకట్టుకుని నేనడిగిన దుస్తులు వంద వెల యైనచో నెట్లో యొకట్లు వది ప్రోవుచేసి వానివలె కన్పించెడి దుస్తులను కొని తెచ్చెడిది పట్టుదుస్తులు, వెలగలవున్ని దుస్తులు, దూది దుస్తులు చాల వెలగలవియుండును. వానివలె నుండును, ఇవి చాల చౌక, అట్టి గుడ్డ లమ్ముదురు,

“నిజమైన రత్నమునకు, కృత్రిమ రత్నమునకు భేదమందలకు తెలియదు, రత్నవరీక్షకులకు మాత్రమే తెలియును. అందుచేత రత్నవర్తకులు సామాన్యులను మోసగింతురు. అదృష్టవశమున నొకనికి నలుబదివేల దీవారముల వెలగల రత్నము దొరికినచో దాని నంగళ్ళకుపోయి చూపించినచో వాడు వేయి దీవారములని చెప్పును. ఎన్నడును వెయ్యిదీవారములు మొగమెఱుగని వీడు లవక వచ్చి వడుచున్నదని వెంటనే యిచ్చివేయును. తరువాత మున్న జూచిన వారును వీరును అయిదువేల దీవారముల వచ్చుననియు పదివేల దీవారములు వచ్చుననియు చెప్పుదురు, వీడు దుఃఖించుట యారంభించును. అది యట్లుంచుము, దానివెల నలుబదివేల దీవారములు కదా! అది దొరికినవాడు గర్భదరిద్రుడు. అది యొక వల్లెటూరులో నొక పొలములోగాని పర్వతముమీదగాని లభించును. మొదట వీరికది రత్నమనియే తెలియదు. ఎవరో చెప్పుదురు, వీడు మధ్యలభుఃగరములో పోయిగాని, మగధములో, పాంచాలములోగాని పోయి

యచటనున్న మహారత్నవర్తకుల కిది చూపగా వీనికేపూటకాపూటకే గడువదు. వీడు వెళ్లెడిదెక్కడ? ఈ రీతిగా దరిద్రుడై పుట్టినవాడు దరిద్రుడుగానే యుండును. ఇంతలో రాజునకు చెలినిన మొదటికే మోసము వచ్చును. ఆ రత్నము రాజుగారి కిరీటములోనో, ఆయన సింహాసమున కీర్తిముఖములో కన్నుగానో యుండవలసిన యోగ్యత యున్నచో నక్కడికి పోవును. వీడువీడే! సృష్టిలోని సర్వ వస్తువులకు మహాసర్వములైన వస్తువులకు సామాన్యముగల వెలలేని వస్తువులు మనుష్యుడు చేయుచుండును. భగవంతుడే చేయును. కోకిలను సృష్టించినవాడు కాకిని సృష్టించలేదా? నెమళ్ళుకావుగాని అదియొక తోక, అదియొక మెఱుపుగల వతులు చాల యున్నవి. అది ఫించము కాదు. మొయిలుటి మెనని విఱియదు. అది జారిపోయెడి తోకయే గాని విఱినెడి తోకగాదు.

అట్టి దుస్తులతో నా తల్లి నా కన్నీళ్ళు తుడిచెడిది. సామాన్యులు నావంక మిట్టిమిట్టి చూచెడివారు. వృద్ధ ఙ్గత్రియులు పెడ మొగము త్రిప్పికొనెడివారు. నాకు గొన్నాళ్ళకీ దుస్తులు నా సహజ సాందర్యమును వికారపఱచుచున్నవని తెలిసెను.

“అప్పటినుండి నేను వానిని మానివేసి సామాన్యములైన దుస్తులనే ధరింపగా నావంక చూచెడి కన్నులు పదిరెట్లయినవి. ఊరిలో నున్న ఙ్గత్రియకుమారులు, ధనవంతులు తమ ప్రయాణియ ప్రవహణముల నాపి నిశ్చలముగా నావంక చూచుట, నన్ను పలుకరంచుట, జరుగుచుండెను. ఇంక నా తలి తిరిగిపోయినది. నా తండ్రి త్రాగుబోతు. నేనాయన నెప్పుడును లెక్కపెట్టలేదు. మాయింటిలో నచటి చెలిచట నేనెప్పుడు పెట్టలేదు. నా యన్న యున్నాడు. పట్టణములోనికి పోయి యేవో చిన్నచిన్న వనులు చేయుచు, మా యమ్మకు సాయపడు చుండెడివాడు. ఎట్లు గడిచినవో మూడున్నరయేండ్లు గడచినవి.

“మా యావుల బ్రాహ్మణునికి మరల తన మృతి సమీపించుచున్నదని తెలిసెను. ఆయన నా జాతకమును చూచెను. నా చేయి చూచెను. నేను రాజిని కావలయును. ఆయన జ్యోతిషము ఫలించవలెను. ఆయనకా దిగులు వచ్చెను. ఆయన కదియొక పెద్ద తోరిక.

ఓయమ్మ! దొరసానీ! ఒక్కొక్కని కొక్కొక్క కొరికవట్టును. జీవితమంతయు నది సిద్ధించవలెనని కూర్చుండును ఇది చాలవిచిత్రము. అదియేమోకాని యిట్లు పలుకొరికలు గల జనులకు కాలమంతయు నొకయణువులో వచ్చి కూర్చుండునా? భూత భవిష్య ద్వర్తమానములు కలిసి యెవడైన మూటగట్టునా? సర్వదేశములను ప్రోగుచేసి యొక చిన్న కుగ్రామములో నెవడైన యిటికించునా? ఈ జనుల పేరాన చాల విచిత్రమైనది. తాను బ్రతికియుండగా తన కొరిక తీర వలయును. అది సిద్ధించవలెను. అక్కడికి తన జన్మ చరితార్థము కావలెను. అది స్వర్గానికి కట్టిన మెట్టులోని యొక యిటుకరాయి కూడకాదు. జీవుల యాశలు విచిత్రములు. తనకు దానివలన ప్రయోజనము లేదు. నేను నిజముగా రాడినైనచో నా బ్రాహ్మణునికేమి లాభము? తానొక గొప్ప జ్యోతిషము చెప్పిననిపించుకొనవలయు వని. తాననిపించుకొనడు, తరువాత నాడు నెలలలో చనిపోవును. తాను చనిపోయిన తరువాత నేనొకవేళ రాడినైనచో తాని జ్యోత్యము చెప్పెనని పరులు అనుకొనవలయును. అతనికేమి లాభము? అతడు వినుటకూడ లేడుకదా? తరువాత నతని జీవుడేమగునో! ఎందు ప్రయాడించునో ఏమియు తెలియదుకదా! తాను చచ్చిన తరువాత తనకు పట్టనివిషయము తనకు సంబంధములేని విషయము తాను బ్రతికియుండగా తాను చూచుచున్న లోకమువంటి లోకము భవిష్యత్తులోకూడ నుండునని తాననుకొనుచున్నాడు గనుక నా లోకము తాను చనిపోయిన తరువాత తన్నుగూర్చి తాను లేనప్పుడు చెప్పికొనవలయునని. ఇదియేమి యాశ! యాశ్చర్యముగాలేదా?

ఇది యంతయు నెందుకు చెప్పుచుంటిననగా. నా బ్రాహ్మణుడు చచ్చి యేలోకమునందున్నాడో! ఆయన పేరు నిరంజనభట్టు. తాను చనిపోకముందు నా యీ రాజితనమును నిశ్చయముచేసి చనిపోవల యునని వచ్చెను. ఆయన కొక్కటి తెలియును. నేను చాల దురహంకారముగల బాలికనని. పరులకు చచ్చినను లొంగనని తెలియును. కాని పదిమందివచ్చి బలవంతముగా నన్ను తీసికొనిపోయి నా బ్రదుకును పాడుచేసినచో నొక నిస్సహాయురాలైన బాలిక యేమి చేయ గలదు? నా తండ్రి వ్యర్థుడు. నా అన్న పరమసామ్యునుడు, నిరంజన

భట్టు పెద్ద సామంతుడుగాడు. కాని, యాయన యన్నచో మధ్య లఘునగరమున కొన్నిచోట్ల గౌరవమున్నది. ఆ గౌరవము నాకు కొంత రక్షగా నుండెను. నా ధూర్తమైన ప్రవర్తనచేత నా సౌందర్యమును చూచి తొలుత నభిలాషపడి ప్రథమ దృశ్యతముననే నిరాకృతులైన వారు, తిరస్కారముగా భావించిన వారు కొందఱు దీనిని పాడుచేయవలయునని, పట్టు పట్టుకొని కూర్చుండిరి. తన దేహములో నుండి హంస లేచిపోయినంతనే నాస్థితి యేమియు జాగుగానుండదని యాయన గ్రహించెను.

ఆయన యొకనాటి సాయంతనమున మాయంటికొక పురుషుని తీసుకొనివచ్చెను. అతడు మనుష్యుడో దయ్యమో నాకు తెలియదు. తాడిచెట్టంత యెత్తున్నాడు. నల్ల నికొఱవి. ఎఱ్ఱనిగ్రుడ్లు. మాట్లాడుచున్నప్పుడు వైదంతములు కనిపించుచుండును. కాని, మెడలో యజ్ఞోపవీతమున్నది. బ్రాహ్మణుడనుకొనవలయును. నిరంజనభట్టు వానిని నాకు చూపించి, “ఇతడు నీకింక రక్షగా నుండును. నీవు మీ యమ్మకు బరువుగానుంటివి. సృష్టిలో నిద్దఱు వ్యక్తులు వివేక హీనులని చెప్పవలయును. ఒకడు తనకు ముందేదో ధనము వచ్చునని మూలము నాశనము చేసికొనెడివాడు. రెండవవాడు తనకున్న సంపద యంతయు పోగా తినుటకు తిండిలేనప్పుడు సంపదకలనాడు వ్యయ పెట్టినట్లుగా వ్యయపెట్టువాడు. నీవు మొదటిజాతికి చెందినదానవు. ఒకచెట్టు పెరుగవలయుననగా దానికి నీళ్లు పోయవలయును. దోహదమును చేయవలయును. దానినే పురుషకారమందురు. అప్పుడు దైవము ఫలించును.

“ఈయన బ్రాహ్మణుడు. మహాబలవంతుడు. కోటలో పలుకుబడి కలవాడు. నేటి మహారాజుగారి పేరు వీరదేవవర్మ యని నీకు తెలియు ననుకొందును. ఆయనతండ్రి నందదేవవర్మమహారాజు. ఆయన కుద్దరు భార్యలు. మొదటి యామె ముసలిది. ఆమె వృద్ధురాలు. వంద యేండ్లు దాటిన యామె. ఆమె పేరు తారాదేవి. రెండవ భార్య నడివయస్సులో నున్నది. ఆమె పేరు సుభద్ర. వీరదేవవర్మమహారాజుగారు సుభద్రదాదేవి కుమారులు. ఈ సుభద్రదాదేవి నాయన యెంతయో ప్రేమించెడివాడు. నందదేవవర్మ వృద్ధుడు. సుభద్రదాదేవి వదుచుది.

దశరథమహారాజు కైకను ప్రేమించునట్లు ప్రేమించినాడు. కాని, సుఖద్రాదేవి కైకవంటిది కాదు. అగునో కాదో, తారాదేవి కడుపున పుట్టిన కొడుకులు నలుపురును యుద్ధములో మరణించిరి. అందుచేత, నా కొడుకునకు రాజ్యమిమ్ము. తారాదేవి కొడుకులను నడవికి వంపించుమని చెప్పవలసిన యగత్యమే లేకపోయెను.

“రాజాంతఃపురములందు దౌవారికు లుందురు. సంప్రదాయకముగా వండితులును, వృద్ధబ్రాహ్మణులునై యుందురు నందదేవర్యమహారాజు ఈ సుఖద్రాదేవిగారి యొక్క యంతఃపురమునకు నితనిని ద్వారరక్షకునిగా పెట్టెను. అప్పటి కితడు చిన్నవాడు. వయసుతో నున్నవాడు. చూచుటకు భయంకరుడు. శౌర్యవంతుడు. రాజుప్రక్క నుండి కొన్ని యుద్ధములలో రాజుయొక్క ప్రాణములను రక్షించిన వాడు.

“ఆ నందదేవర్యకు తన ముసలితనములో రాజ్యము వచ్చెను. అందఱును శత్రువులే. ఆయన కొన్ని యుద్ధములలో గెలిచెను. కనీసము పదిసార్ల యినను యుద్ధములలో సంహరింపబడెడివాడే! ఆయనను రక్షించినది యిద్దఱే. గంధగిరినగరమునందు భాస్కరదేవర్యయని యొక మహావీరుడుండెను. అతడిప్పుడు కూడ బ్రతికియేయున్నాడేమో తెలియదు. బ్రతికియుండడు. శత్రువుల కత్తిచెబ్బలతో నతని కాయము తూట్లుపడి యుండును. రెండవవాడి కాలాభిప్రాయము.

“ఈయన పేరు కాలాభిప్రాయము సుమా! ఇతనిని పెద్ద పెద్ద యోధులు కూడ కత్తితో తాకలేకపోయిరి. ఇతడు మహాపండితుడు, చిన్నప్పుడు వేదవేదాంగములు చదివినవాడు; మరియు వేదాంతశాస్త్రము కరతలామలకముగా నున్నవాడు. నిర్మముడు. బ్రహ్మచారి. యుద్ధములో నొకవేళ నితడు చనిపోయియుండినచో పురుషహతు డితని వద్దకు రంభనో, యూర్యసీనో వంపియుండినచో నిస్సంశయముగా నాకు మీ రక్కటలేదని చెప్పెడివాడు. అంతటి జితేంద్రియుడు. ఆ సంగతి నందదేవర్యమహారాజునకు తెలియును. ఆయన తన ప్రియురాలైన సుఖద్రాదేవి యంతఃపురమునందు దౌవారికుడుగా నుంచెను.

“ఆ మహారాజు పోయినాడు. కొడుకు వీరదేవర్య రాజ్యము నకు వచ్చినాడు. సామాన్య సంసారములలోనే భర్తపోయినంత శాత్రు

యెందుకును పనికిరాదు. రాజవంశములలో నీ పనికిరాకపోవుట వది
రెట్లగును. కొడుకు పెండ్లి చేసికొనును. ఆ కోడలు రాణి యగును.
పెత్తన మామెది. తొలుత కొన్నాళ్ళు కొడుకు తల్లి వై పవలించినను
కొన్నాళ్ళు తల్లిని భార్యను సమానముగా చూచును. తరువాత తల్లి
కొమ్ము పడిపోవును.

“వీరదేవవర్మకు తండ్రి బ్రతికియుండగా వివాహము కాలేదు.
తండ్రి చనిపోయిన తరువాత నతనికి పట్టాభిషేకము చేయవలయును
గదా? అవివాహితునకు పట్టాభిషేకము జరుగరాదు. పెండ్లి చేయ
వలయును. తారాదేవి గొప్పయింటి బిడ్డ. ఆమె పుట్టింటివారు నేపాల
దేశపురాజులంతవారు కారుగాని, వీరియంత భార్యము, వరాక్రమము
ప్రతిభయు గలవారు. ఈ సుభద్రాదేవి యంత గొప్పయింటి పిల్లి
కాదు. ఈమె గంధగిరి నగరముయొక్క యాడుపడుచు. ఈమెవలననే
భాస్కరదేవవర్మరాజున కంగరజకుడుగా వచ్చెను. ఈ భాస్కరదేవ
వర్మ తనకు ప్రాణరక్షకు డగుటచేత, నతడు సుభద్రాదేవికెక్కడో
దూరపు చుట్టమగుటచేత, సుభద్రాదేవి తెచ్చినవాడగుటచేత నంద
రేవవర్మకు సుభద్రాదేవియన్నచో ప్రేమరెట్టింపుగా నుండెడిది. కోట
కోటయంతయు సుభద్రాదేవికి విరోధము. ఒక్క తారాదేవిమాత్రము
సుభద్రమ్మ వాదరించెడిది. ఈ పురుషులలోవలె స్త్రీలుకూడ భిన్న
ప్రకృతులుగా నుందురు. కొందఱు స్త్రీలు భర్తయొక్క వరస్త్రీ
వంగమము నామోదించలేరు. కొందఱామోదింతురు. వారు భర్త
వమితముగా ప్రేమింతురు. భర్త సుఖపడుటయే వారి కోరిక. తారా
దేవి చాల యుత్తమురాలు. తన నలుగురు కొడుకులు చనిపోయినన్న
కుఃఖముచేతనే క్రుంగిపోయినది. పహజముగా మంచిది. కాని, యామె
యందొక చెడ్డగుణమున్నది. ఆమె యితరులు చెప్పిన మాటలు
వినును. అదియంత చెడ్డగుణము కాదు. ఎవరో చెప్పినప్పుడు వారి
మాటలు వినును. మనము పోయి చెప్పినప్పుడు మన మాటలు వినును.

రానికేమి? వీరదేవవర్మ మహారాజు సుభద్రాదేవి కడుపునపుట్టిన
నను తారాదేవి యాయనను చిన్నప్పటినుండి మిక్కిలి ముద్దుచేసెను.
ఆమె యాయనను పెంచిన తల్లి. ఈమె కన్నతల్లి. ప్రేమ సమానము
గానే యున్నదనుకొనుటకు వీలులేదు. పెంచిన తల్లియందే మొగ్గు.

అందుకనియే మహారాజు తమ చెప్పిన ఆమె దగ్గటిబంధపురి పిల్లనే పెండ్లియాడెను. అది వేలు కథ. కన్నతల్లియన్నచో గౌరవము లేక పోలేదు.

నందదేవవర్ణ మహారాజు పోయినతరువాత కోటలో పైచేయి తారాదేవిది. సుభద్రాదేవికి లోపమేమియు లేదు. కొడుకునకు గౌరవముకూడ కలదు. కోటలో తారాదేవిగారికున్నంత గౌరవములేదు. సుభద్రమ్మగారికి తన యాస్తి తనకున్నది. తన పరిచారికా పరిచాళకులు తనకున్నారు. మహారాజు పోయినతరువాత ప్రత్యేకముగా దొవారికుడని యుండనక్కఱలేదు. అంతఃపుర ద్వారపాలకులుందురు. అప్పటి మహారాజు భార్యకే ప్రత్యేకముగా నొక దొవారికుడుండును.

అందుచేత కాలాభట్టుయొక్క యుద్వోగము పోయినదన్నమాట. కాని, సుభద్రాదేవి యితనిని వదలిపెట్టలేదు. కోటలో వారు వారు నడుగుకొందురు. మహారాజుతో చెప్పిలాభములేదు. తారాదేవి తానెప్పుడును బయటపడదు. మహారాజు తన తల్లి యిష్టమువచ్చిన ప్రకారమే కానిమ్మనెను. కోటలో కాలాభట్టు నెవ్వరు నేమియు ననుటకు వీలులేదు. ఎవరైన సుంత యమర్యాదగా ప్రవర్తించిరా కాలాభట్టు నప్పును. కాలాభట్టు కోపించినచో గుండెయాగదు. నవ్వివచో వాడి కదలదు.

నేడు నిన్ను కాలాభట్టున కప్పజెప్పుచున్నాను. ఇతనికి కోటలో నివసించుటకు రెండు మూడు గదులున్నవి. ఇది యతని యిల్లు. అచట నెవ్వరును ప్రవేశించుటకు వీలులేదు. నీవచ్చటనున్నచో నిన్నెవ్వరును చెనకరాదు. చెనకుటకు వీలులేదు. మహారాజు ఇద్దఱు ముగ్గురు భార్యలకు పెండ్లి చేసికొన వచ్చును. నా జోన్యమారితిగా ఫలించు నేమో యని నేననుకొనుచున్నాను. కాని యొడలెల్ల మంచిగంధము నత్తరులు పూసికొని పట్టుచీరలు ధరించిపోయి ముండ్రకంచెమీద వండుకొనుట వంటిది, నీ కష్టమైనచో వెళ్ళుము."

అని నిరంజన భట్టనగా నేను వెంటనే వెళ్ళుదునని చెప్పితిని. దానికి నాలుగైదు కార్యములు కలివు. అందులో రెండు ప్రబల కారణము లున్నవి. అవి విక్రీలి ప్రధానములైనవి. నిరంజనభట్టు చెప్పిన కథలో కొంత నాకు తెలియును. తారాదేవి గొప్ప కుటుంబము

లోనిదనియు, మా కుటుంబమువారు ప్రభు వెట్టివాడో వారు నట్టి వారే యనియు; నింక నేమనగా ప్రభువు ప్రభువు గనుక చివరకు వానిమాట పాగును ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రభువుగూడ వారి ననుసరించి పోవును, మహాసేనాధిపతులు, మహామంత్రులు తఱచుగా వారి కుటుంబములోని వారే యైయుందురు. రాజ్యపాలనము వారిమీద నాధారపడి యుండును. సేనలు వారిచేతిలో నుండును, రాజ్యాంగము వారిచేతిలో ముండును. వారును రాజును కలిసి రాజ్యము చేయుదురు. ఒకరాజు రాజ్యము చేయుచున్నాడనగా సర్వము నతడే చేయుననుకొనుట తువివేకము. అతని క్రింద మంత్రులుండురు. సేనాపతు లుండురు. అధికారు లుండురు. నిజముగా రాజ్యము చేయునది వీరు. వీరు చెప్పి వట్లే రాజు రాజ్యమును చేయును. రాజును, రాజ్యమును వారి తేమ మును సమాలోచించి వీరు చెప్పుదురు. ఒక్కొక్కప్పుడు రాజు చెప్పి నది వీరికి పడదు. వీరు చెప్పినది రాజునకు పడదు, అప్పుడు రాజ్య ములో క్లిప్తపరిస్థితు లేర్పడును. కొందఱు రాజులు తమ మంత్రులను తమ సేనాపతులను తామే నిర్ణయించుకొందురు. అప్పుడు నిజముగా రాజు సర్వాధికారి. మంత్రియో, సేనాధిపతియో రాజు చెప్పినట్లు విసనిచో రాజు వారిని తీసివేయును. మరి యొకరిని నిర్ణయించును. వేపాళదేశములో నట్లుగాదు. పరిస్థితి యిది.

ఆ తారాదేవియొక్క బంధువుల కుటుంబములు నాలుగున్నవి. అవి పెద్ద కుటుంబములు. వారికి వేతే చిన్న చిన్న రాజ్యములవంటివి కలవు. అవి వీరదేవవర్మ మహారాజునకు లొంగియుండవలసినవే. విజాని కాయన రాజ్యములోని భాగములే కాని, యా నలుగురు ప్రభు వులు మహారాజవంశమునకు దగ్గటి బంధువులై తాము స్వకంఠ ప్రభువులవలెనే సంచరింతురు. ఆ వంశములు నిమిషుడు, మానాకుడు, కాకవర్మ, పకుప్రేక్షదేవుడు మొదలైన మహారాజుల నాటినుండి వచ్చుచున్నవి. ఆ వంశములు నేటికి రెండువేలయేండ్లు మూడువేల యేండ్లనుండి వచ్చుచున్నవి. ఆ నాల్గువంశములవారును కనీసమైదారు వందలయేండ్లనుండి కలిసియే యుందురు. చుట్టరికము లెప్పటికప్పుడు కలుపుకొనుచుండురు. విజానికి నందదేవవర్మ తన రాజ్యాధిపత్యము వందు తాను నిలువద్రొక్కికొనెనగా వారే కారణము. వారు నంద

దేవవర్మ పక్షముననుండి యుద్ధములు చేసిరి. ఈ వీర దేవవర్మకు రాజ్యము వచ్చినదనగా, నితడు పట్టాభిషిక్తుడయ్యెననగా, వారి ప్రావకముచేతనే జరిగెను. ఇట్టి స్థితిలో వీర దేవవర్మ మహారాజా తారాదేవి చెప్పినట్లు పెండ్లి యేల చేసికొనకుండును?

ఆ నాల్గు వంశములలో నొక వంశము వారింబివంశము. రెండవది ఉదయ దేవవంశము. మూడవది కాకవర్మవంశము. నాల్గవది అభయమల్ల వంశము. నీకీ పేరులన్నియు తికమకగా నుండవచ్చును. వేనందులో మునిగి తేలినదానను గాన నా కవియన్నియు తెలియును. ఈ నాల్గువంశములలో కాకవర్మవంశము, అభయమల్ల వంశమువారు చారిధూర్తులు. వారియందు సాధుత్వములేదు. ఆ రెండు వంశములలో జన్మించినవారు చిన్నప్పటినుండి క్రోధమకులుగా, ధూర్తులుగా, యథేచ్ఛావర్తనులుగా నుందురు. తండ్రులు ప్రధానమంత్రితో ప్రధాన సేనాపతులతో యైయుందురు. ఈ కొడుకులు నిరంకుశులై ప్రవర్తింతురు. వారెన్ని యో యశ్యాచారములైన చేయుచుండురు. నీ విట్టిమాటలు లెఱిగియుండవు. రాజ్యములో నొక గ్రామములో, నొక వగరములో, నొక యింటిలో నొక సాందర్యవతియున్నదని తెలిసినచో వారామెను బిలవంతముగా తెప్పింతురు. వారి భర్తలు, సోదరులు వారికాయుర్దాయములున్నచో నూరకొందురు. వారికొకప్పుడు ధనము కావలెను. నీ యిష్టమైనచోట మహా ధనవంతు డొకడున్నాడనుకొనుము. వానికిన్నివేల దీనారములు కావలెనని కలురుపెట్టుదురు. వానికి నేలమీద నూకలున్నచో వాడంతవంపించలేకున్నను తలతాకట్టునైన పెట్టి వంపించును, లేనిచో, వాని తలయొక్కటియే కాదు, వాని తలతోపాటు పదితలలు తాకట్టులో నుండును. వారు వార్తపెట్టి రసగా నది రాజాజ్ఞ యన్నమాట. రాజాజ్ఞకు వారికోరికలకు భేదములేదు. ఆ మహామంత్రి యాకుమీద వ్రాయును. రాజముద్ర వేయించును. ఈ ధనమెందుకని రాజుడుగును. అది చేయించవలయు, నిదిచేయించవలయునని మంత్రి చెప్పను, ఆ మంత్రిలు వా సేనాధిపతులు నీ నాల్గువంశములలో మరియు నీ కాకవర్మ యభయ వర్మవంశములలో కొడుకులు మేనల్లుండు మొదలైనవా రాడిన చాట పాడినది పాట.

నాకప్పటికి పదునారేండ్ల వయస్సు. మినమినలాడి పోవుచున్నాను. నిరంజనభట్టు వారిదొడ్డిలోని యొక కపిలగోవును పెంచి నట్లు నన్ను పెంచెను. ఆ గోవు యొక్క పాలు పెరుగులు నేనే త్రాగవలయును. అది యేమిమమకారమో! ఆ మమకారమెందుకో నాకు తెలియదు. నీవు నమ్ముము. నమ్మకపామ్ము. నేనిపుడు మాటాడుచుండగా నొక నాగరకురాలు, నొక జ్ఞానవంతురాలు, నొక లోకజ్ఞురాలు, నొకవిద్యావతి, సర్వరాజ్యరహస్యపరిజ్ఞాత్రి మాటాడుచున్నట్లునృదికదా!

నిరంజనభట్టు నన్ను కాలాభట్టున కప్పగించినవాడు. నేను జానపదురాలను. మూర్ఖురాలను. వట్టి పశువును. చూచుటకందమై దగ్గఱకు పోయినచో క్రుమ్మెడి పొట్లపువంటి దానను. నాకప్పుడు తెలియదు; తరువాత తెలిసినది.

కాకవర్మ వంశములోని యొకగొప్ప దొర కృతవర్మ మహారాజునకు కల యిద్దరు సేనాపతులలో నొకడు. ఆయనకు పురుషసంతానములేదు. అతనికి నలుగురు చెల్లెండ్రు. అందరిని గొప్ప కుటుంబములలోనికి యిచ్చినాడు. ఆయనకొక చెల్లెలిమీద మిక్కిలియు ప్రేమ. ఆ చెల్లెలి భర్త నందదేవవర్మ చేసిన యుద్ధములలో చనిపోయెను. ఆ చెల్లెలి కొక్కడే కొడుకు. పది యేండ్లకొడుకుతో వచ్చి ఆచెల్లెలు అన్నగారింట నుండెను. ఆ సేనాపతి పేరు కృతవర్మ.

ఈసేనల్లని పేరు అశ్వత్థామ. కృతవర్మ కశ్యపామ మీద సంతయనురాగమో చెప్పటకు వీలులేదు. వానికిరువదియేండ్లు వచ్చినవి. మేనమామ యింటికి వచ్చినప్పుడతడింకను పనివాడు. వాడుకొంపలు తీసెడు కొఱవి. వాడు వట్టించి తెప్పించి పాడుచేసిన స్త్రీలప్పటికే పదిమంది యున్నారట. అతనికి నిరంజనభట్టునగా మిక్కిలి భయము. ఎందుకో తెలియదు. నిరంజనభట్టు సుభద్రాదేవికి పంచాంగత్రాహ్మణుడు. నిరంజనభట్టెవనినైన “ఓరీ! నీవు నాలుగు నెలలలో చనిపోవుదువు” అనినచో వాడు నిస్సంశయముగా చనిపోవును.

ఈ అశ్వత్థామ తండ్రి కాలాయనుడు. నిరంజనభట్టు కాలాయనుని యుద్ధములోనికి పోవద్దు. నీకు మంచిదినములుకావని చెప్పెనట. అతడు పోయెను. చచ్చెను. ఈ సంగతి కొడుకైన యశ్వత్థా

మకు తెలియును. అందుచేత అశ్వత్థామకు నిరంజనభట్టన్నచో భయము; మర్యాదయు. అందుచేత నా ధూర్తత్వము నా పెదసన గొట్టదనము నాటివఱకు సాగినవి లేనిచో నప్పటికెప్పుడో నేనా హుతియై కోటప్రక్కన ప్రవహించు నదిలో కలసి యుండవలసినది.

అతడాతడని నాకు తెలియదు. అతడు పలుసార్లు నిరంజనభట్ట గృహము ముందుగా నాల్గుగుఱ్ఱములబండి మీద పోవుటయు నా వంక చూచుటయు మాత్రమేకాదు. చిటికలు వేయుట, వ్రేళ్లు ముద్దుపెట్టు కొనుట జరుగుచుండెడిది నాకేమి తెలియును? నేను ధాత్రిమీద నంబూకృతి చేయుచుండెడిదానను. అతని కన్నులెఱ్ఱబడెడివి. అట్టి వారిని నేను కొందఱి నెరుగుదును. వారిలో నిత డొక డనుకొంటిని. తరువాత నితని సంగతి నాకెవరో చెప్పిరి.

ఓసీ! నీతల పండు పగులా! ఈసారి అతడు నిన్ను చూచి యట్లు చేసినచో తలవంచుకొని పొమ్ము. నేలమీద నుమ్మివేయుట. లెక్కలే నట్లు తల త్రిప్పుట మొదలైనవి చేయకుము. అతడు సామాన్యముగా నే వేళకు వచ్చునో నీకు తెలియునుగదా! ఆవేళ వాకిటిలో నుండుట పరిహరించుము అని యతని కథ నాకు చెప్పిరి.

వారు మరియు నన్నరుకదా! నీకర్మమెట్లును కాలినది. నిరంజనభట్ట తానెప్పుడు మృతిపొందునో యిదివఱకే చెప్పినాడు. అది నాలుగైదునెలలకు మించి లేదు. నిన్నశ్వత్థామ నాశనము చేయును. అని చెప్పిరి.

ఆ యశ్వత్థామ చేసెడి ఘోరములను విన్నచో నాకేమి, యే స్త్రీకైనను భయమువేయును. నేను కాలాభట్టు వెంటపోవుట కంగీకరించుట కిదియొక కారణము.

రెండవకారణము ఇంత భయోత్పాతకమైనదికాదు. అదికొంత వ్యాయమైనదియే. వీరదేవవర్మ మహారాజునకు పదుగురు మంత్రిలు కలరు. అందులో నొక మంత్రి మంత్రిపదవి గొప్పదికాదుగాని రాజు మాత్ర మతడెట్లు చెప్పిననట్లు చేయునట, ఆ మంత్రి వ్రతిభ నందదేవ మహారాజుకాలములో నెక్కువగానుండెడిదట. అతడభయవర్మచంశము లోనివాడు, తారాదేవికి పినకల్లి భర్త, అతనికి కొడుకులున్నారు, కొడుకులకు కొడుకులున్నారు, నన్ను కోరినవాడు మూడవ కొడుకు

యొక్క రెండవకొడుకు, అతడు సూటిగా నిరంజనభట్టునకే వార్త పంపెను. మాది ఉత్రియవంశమని నిరూపించును. నన్నతడు పెండ్లి యామెను, మా దారిద్ర్యమును నాశనముచేయును, ఇంతకును కారణము వాని తాత మహారాజుతో చెప్పినచో మహారాజు మమ్ము ఉత్రియులుగా నిరూపించును, రాజు తలచినచో దెబ్బలకు కొడువయా! మా తల్లియు నన్నయు దీనికి మిక్కిలి ననుకూలురుగా నుండిరి, ఎన్నాళ్ళి దారిద్ర్యము ననుభవించుము! అతడు పెండ్లియాడును, కోరిక న్యాయముగా నున్నదికదా! దురుసుగా లేదుకదా! ఆ పెండ్లి జరిగినచో మేము తాగుపడుదుము, నీవు సుఖపడుదువు, నీతండ్రి విలువగల సారాయమును త్రాగవచ్చును, గుఱ్ఱపుబండ్లపై పోదుము, పట్టుపరుపులపై పండుకొందుము, మొదలుగా చెప్పెడిది,

ఎందుచేతనో యతడన్నచో నా కిష్టములేదు, వానిమాటలయందు నాకు విశ్వాసములేదు, తీరా పెండ్లి చేసికొని, లేదా యట్లు నటించి వన్నొక యుంపుడుకత్తెనువలె వారియింట నుంచినచో నేనేమి కావలయును? నా జాతకము ప్రకారము రాణిని కావలెను,

ఈ రెండు కారణములచేత కాలాభట్టు వెంట వెళ్ళుటకు నిశ్చయించితిని.

17

కలిసివచ్చినప్పుడు చమత్కారముగా కలిసివచ్చును. అనుకొని పరిస్థితు లేర్పడును. వెదకుచున్న తీవకాళి తగులును. నాడు సేపాళ దేశముననే మతము ప్రబలియుగానున్నదని ప్రశ్న విక్రమార్కు చక్రవర్తి యైదువందల యేబది యేండ్ల క్రిందట సేపాళమునకు వెళ్ళెను. ఆయన యెల్లమైచ్చమతములను నిర్మూలించెను. తరువాత వంద వందయేబదియేండ్లు సేపాళమున వైదిక మతమే యుండెను. తరువాత బౌద్ధమతము మరల నెమ్మదిగా ప్రవేశించెను. అప్పటి నుండి నేటివఱకు గూడ రెండు మతములు నా కప్పండిమతము మొగ్గు, మరొకప్పుడామతము మొగ్గుగా నుండుచునేయుండెను.

నందదేవవర్మ కుమారుడు వీరదేవవర్మ కాలములో రాజుల మతమొక చిత్రముగా నుండెనని చెప్పవచ్చును. కట్టెడివి విహారములు. లోన పెట్టెడివి శివలింగములు. ఉపాసించెడి దేవత పేరు బుద్ధుడుకాదు, శివుడుకాదు. విష్ణువుకాదు. ఆమె యొక యోగిని. వీరదేవుడు తాను స్థాపించిన లింగములకు మణిస్థలములని పేరుపెట్టెను. ఎందు కయ్యా! ఇట్లు పేరు పెట్టెననగా నాయన యిష్టదైవము పేరు మణి యోగిని, ఆ మణియోగిని లలితాదేవి యొక్క మరియొక రూప మోయేమో!

కొన్నికోట్ల శివాలయములుండును. కొన్నికోట్ల విష్ణ్వాలయము లుండును, మరియు శైవవిద్యాసంప్రదాయమున కొన్ని వందల దేవతలున్నారు. వారివారి పేర్లు వేలువేలు. ఒక చోట కేశవస్వామి. ఒకచోట లక్ష్మీనారాయణస్వామి. ఇట్లు విష్ణువుయొక్క వందల పేర్లుండును. ఊహకయే మెవ్వి పేరైనా? వెనుక నేమైననర్థమున్నదా? అని విచారించినచో నెన్నివందల శివనామములున్నను నెన్నివందల విష్ణునామములున్నను, ఎన్నివందల దేవీనామములున్నను పరమార్థ మొకటియేయైనను, నుపాసనామార్గమున భేదములున్నవి.

ఆ యుపాసనాభేదము లెట్లు వచ్చుననగా సంఘటికరింపబడిన బీజాక్షరముల నుండి వచ్చును. సర్వశబ్దమోంకారమునుండి బయలు దేలినది. మంత్రశాస్త్రము లందలి యాగమశాస్త్రము లందలి బీజాక్షరములొంకారముగా బయల్పెడలినవి. బీజాక్షర సంఘటి భేదము వలన నాయా దేవతలు భిన్నభిన్న ఫలముల నిత్తురు. అక్షర సమా మ్నాయము తొలుత చొక్కచోటినుండియే వచ్చెను కదా! అన్ని యక్షరములు నాభినుండి బయల్పెడలిన వాయువు యొక్క వికార ములే. అవి బహిరమించు మార్గమున నెక్కువ భేదముండదు. కంఠ తాల్యాదులను స్పృశించెడు నవ్వుటికి బహిరాకృతి భిన్నముగా నుండును. ఈ భిన్నత నాభిస్థానమునందే యేర్పడినదా? కంఠ తాల్యాది స్థానములందేర్పడినదా! అన్నచో నాభిస్థానమునందే యేర్పడినదని చెప్పవలయును. గొంతుక్రిందికి వచ్చినేనీ యక్షరముగా తయటికి రావలయునన్న సంకల్పముండును. ఆ యక్షరము చలుక వలెనన్న సంకల్పము తొలుతనే పుట్టును. ప్రయత్నము తొలుతనే

యారంభించుచు, అందుచేత నాభిస్థానమునందు బయలు వెడలినప్పుడే యాయతర మాయతరముగా బయలు వెడలినదని చెప్పవలయును. పరావశ్యంతి మధ్య మా వై ఖరులని వాక్కులకు నాల్గు స్థలములందు వాల్గు పేర్లు. మనచేత నుచ్చరింపబడు శబ్దము పేరు వై ఖరి. కంతాధ, స్థితియందు కలది మధ్యమ. హృదయము నందలిది వశ్యన్తి. నాభిగత మైనది పరా. మనకు వై ఖరీయే తెలియును. మధ్యమ కొందఱు వండితులకు తెలియవచ్చును. వశ్యన్తి మాత్రము యోగులకే తెలియును. పరారూపమైన స్థితిలో పర మేశ్వరునకు మాత్రమే తెలియును. దాని పేరే సంకల్పము. కనుక సర్వశబ్దము పర మేశ్వరుని నుండి వినిర్గమించుచున్నది.

ఇట్లుండగా, లౌకిక శబ్దము నలౌకిక శబ్దము రెండు నున్నవని యంగీకరించవలెను. పరారూపము వశ్యన్త రూపము రెండును లౌకికములు కదా! ఈ యలౌకికరూపములు లౌకిక రూపములకు పూర్వ రూపములేనా! మరియు నింకేమైననున్నదా? లౌకిక శబ్దములున్నవి. వాని కర్థములున్నవి. అలౌకిక శబ్దములకు గూడ నర్థములున్నవా? లేవనవలయును. లౌకిక శబ్దముల కర్థమున్నందున ప్రయోజనమున్నది. శబ్దమునకు మూడుస్థితులు. శబ్దము, అర్థము, ప్రయోజనము. లౌకిక శబ్దమునకీ మూడు దశలు కలవు. అలౌకిక శబ్దమునుకు రెండేదశలు: శబ్దము, ప్రయోజనము మాత్రమే. అది యెట్లనగా, లోక సామాన్యోదాహరణము చూచుకొందము. కవిత్యము - సంగీతమును నున్నవి. కవిత్యము పైన చెప్పిన మూడు దశలుకలది. సంగీతమునకు రెండేదశలు. శబ్దము ప్రయోజనము. దాని కర్థములేదు. కనుక ప్రయోజనము కలిగిన శబ్దమలౌకికము.

అట్టి శబ్దములు యోగులు దర్శించెడివి. వానిని బీజాక్షరము లందురు. అన్ని శబ్దములకు ప్రయోజన మొక్కటియే కాదు గదా! అట్లే బీజాక్షరములకును ప్రయోజనములు భిన్నములుగా నుండును. అట్టి బీజాక్షరములను సంపుటి చేసినచో కొన్ని లక్షణములు కలిగిన తైవమైన మూర్తికో, తైవమైన మూర్తికో. తైవమైన మూర్తికోయవి ప్రతీకములుగా నుండును. ఇది రహస్యము.

వట్టి లౌకిక శబ్దములే కలవు. సుష్టుగా నన్నింటినందరు

మచ్చరించలేరు. సర్వకాలములందుచ్చరించలేరు. కనుక, వేళయు కొన్ని నియమములును, భుజించేడి యాహార పదార్థములును శబ్దము యొక్క సుష్టోచ్ఛారణకు కావలయును. ఒకడు మాటాడుచున్నచో నా భాష రమణీయముగా నుండును. ఆ భాషయే మరియొకడు మాటాడుచున్నచో వికృతిముగా నుండును. ఎందుచేత? పైన చెప్పిన కారణములే కాక ఆ వృత్తి యొక్క జన్మయందు గూడ నుండును.

నేడు రేడియోలు కలవు. రేడియోలలో వార్తలు ఆంగ్లేయ భాషలో ప్రసారము చేయబడును. ఆ ప్రసారము కొంతకే గాటు చేయబడిన వ్యక్తి వేటు. వానికి వేటే పనిలేదు. వానికి పెద్దజీతము. ఇది ప్రత్యక్షముగా కన్పించుచున్నది. అందఱి భాస యొక్కచే - అందఱి యుచ్ఛారణము నొక్కచేయనుటకు వీలున్నదా? లోకక శబ్దమునకే యిన్ని నియమము లున్నప్పుడు లోకకేతర శబ్దముల యుచ్ఛారణములందు, తత్ఫలము పొందుట యందు తత్ప్రయోజనము సాధించుట యందు నింకను నధికములైన నియమములుండును.

మంత్రము వీణాశ్రుములు. వానినుపాసించుటకు యోగ్యులైన పురుషులు, వారి జన్మ సంస్కారము నివి యన్నియు నియమములై ప్రయోజనావేక్షయావ్యక్తులు, వర్ణములు, తదుపాసనా నియమములు వైదిక మతము నిర్ణయించినది. బౌద్ధమతము దీనిని కాదన్నది. తొలుతటి బౌద్ధమతము కాదన్నది. తరువాతి బౌద్ధమతము వీనిలో పగానికి పైన నలవఱచుకొన్నది.

నేపాళ దేశము నందానాడు శార్దూళమైన బౌద్ధమతమున్నది. నేపాళదేశమునందేకాదు, సర్వ భారతదేశమునందు, భారతదేశమందేకాదు తాను పోయి యాక్రమించిన చీనా దేశమునందుకూడ బౌద్ధమతమున్నది. తంత్రమయము, యంత్రమయము, మంత్రమయము లైనది. అది బౌద్ధవైదిక మతముల యొక్క విచిత్రమైన సంకరము.

వీరదేవవర్మకాలముననీ సంకరమతములో వైదిక మతమునకెక్కువ ప్రాబల్యము కలదు. బౌద్ధులలో దీనికిధికమైన ప్రాబల్యము తరువాత తరువాతనుండెడిది. ఈ వీరదేవవర్మ యొక్క యిష్టదైవమైన మణియోగిని శ్రీదేవీ విద్యాగత బహువికారైక దేశరూపము. అక్కడికక్కడికే లోకక శబ్దములనై వైదిక శబ్దములును ఫలము

నిచ్చును. కాకి-వాయసము-చిరజీవి-మూడు నొకే పక్షిపేర్లు. భిన్నస్థలములందు తమ సహజమైన యర్థమును పోగొట్టుకొనకుండ భిన్నార్థము లిచ్చును. ఇది శబ్దములోని రహస్యము.

మణియోగిని వీర దేవవర్మ యిష్టదేవత. సామాన్యముగా లోకములో శ్రీ దేవతకు బదులు పార్వతిదేవతను చెప్పుదురు. పార్వతి, దుర్గా, లలిత ఇవి యన్నియు నొకటి యందురు. అందఱు స్త్రీదేవతలు. పార్వతియొక్క యంశలందురు ఈ మణియోగిని పార్వతీదేవి యొక్క వికారమున వచ్చును. లలితా, దుర్గా పార్వతి ప్రభృతి సర్వనామములు పర్యాయ పదములుగానే వాడుకొందురు. వీర దేవవర్మ యిష్టదేవత యొక్క పేరు మణియోగినిగాని అతడి పై నామములలో దేనినైనను లలితాదేవి యొక్క వికారముగానే భావించును. తాత్పర్యమున వీర దేవవర్మ మహారాజు శ్రీవిద్యోపాసకుడనవలయును. ఈ శ్రీ విద్యను లోకమునందు స్త్రీవిద్యగా కూడ నజ్ఞులందురు. భావింతురు.

వీర దేవవర్మ కాలము పోయినది. ఇప్పుడతని మనుమడు నరేంద్రదేవుడు రాజు. ఇతడు పూర్తిగా బౌద్ధుడు. ఇతడు పెక్కు విహారములను నిర్మించెను. ఇతనికి ముగ్గురు కుమారులు. మువ్వరును సన్యాసులు. పైయిద్దరు వైదికమతము ననుసరించిన సన్యాసులు. మూడవ వాడైన వీరదేవవర్మ కొంత బౌద్ధ సన్యాసి. కొంత వైదిక సన్యాసి-కొంత లోకకుడు. పైవా రిద్దఱు మాకురాజ్యా మక్కుట లేదని వెడలిపోయిరి. రాజ్యము వీరదేవవర్మకు వచ్చును. స్థితియది.

ముత్రాతయైన వీరదేవవర్మ యితనికారాధ్యుడు.నందదేవవర్మ కాలములో రాజ్యము గగ్గోలుగానుండగా, ఈ వీరదేవవర్మ తన తామరబలము చేత, రాజు నీతి చేత రాజ్యమును నిలువద్రొక్కి, తాను తొంబది యైదేండ్లు రాజ్యపాలనము చేసెను. అతడు పూర్తిగా బౌద్ధుడు గాదు. తనతండ్రియు తాతయు, పూర్తిగా బౌద్ధులు.

తనకొక కోరిక కలదు. తాను రాజగుట యెట్లును నిశ్చయమే. తన తండ్రియైన నరేంద్ర దేవుడు మిక్కిలి వృద్ధుడు. నరేంద్రదేవుడిదవఱకే బడినాటగేండ్లు రాజ్యము పాలించెను. కారాంతకు అతడు మరి రెండేండ్లకన్న నెక్కువ బ్రతుకదని చెప్పుదురు.

నేపాళ రాజ్యముయొక్క సంకటము లన్నియును మధ్యలకు నగరము వాక్రయించి యున్నవని తన యూహ.

తనముత్తాత వేటినగరమును నిర్మించవలయునని యనుకొనెను. రాజధాని యచ్చటకు మార్చవలయునని యనుకొనెను. ఆ నగర నిర్మాణము సగములో నావివేయబడినది. ఎందుకావి వేయబడినదో ఎవరికి తెలియదు. ఆయన రాజ్యమునకు వచ్చిన పదిపదేనేండ్లలో పునవే నగర నిర్మాణము సగము చేయుట, ఆవివేయుట, పరిశ్రమించుట జరిగినట్లు అప్పటికా రాజునకు కోపము వచ్చెను. స్వాతంత్ర్య మవలించెను. తరువాత నెనుబది యేండ్లు నిరంకుశముగా పాలించెను. ఇది కథగా చెప్పుదురు.

ఆ వీరదేవవర్మ అదివఱకున్న వైదిక మతము మీద కొంత పగవట్టి దానిని సగము బౌద్ధము గామార్చెనట. తరువాత నెనుబది యేండ్లు రాజ్యము చేసినవాడు తానానగరము నెందుకు శిథిలముగా నట్టిపెట్టెనో యెందుకు నిర్మింప లేదో పరిగా తెలియలేదు. కథ లున్నవి. ఎంతవఱకు విశ్వసించవచ్చునో ఎంతవరకు రాదో తెలియదు.

తనకు రాజ్యము వచ్చిన తరువాత నా నగరమును తా నుద్ధరించును. రాజధాని నచటికి మార్చి తీరును. ఇది యతని యంతరాంతరములలోని కోరిక, అతని కాపులున్నారు. ఒకరిద్దరాంతరంగిక మిత్రులున్నారు, ఈ మాటలు వారితో చెప్పును. కాని, వారు సాధ్యమగునాయందురు.

రెండు మూడుకోట్ల దీనారములుండినగాని యీ పని నిర్వహించ కాదు. ఇట్టి స్థితిలో రాజ్యమన్న తరువాత నెప్పుడో యేడో యే మూలనో చిక్కులు కలుగుచునే యుండును. ఒక రాజ్యములో రెండు మూడు మతము లున్న తరువాత రెండు మూడు జాతులున్న తరువాత నెవరికివారు తమ కొమ్మపైన నుండవలయునని ప్రయత్నించుచునే యుందురు. ఎప్పుడో యేవడో యొకడు సమర్థుడు పుట్టును. వాడు తన యభిప్రాయములకు ప్రాబల్యము తెచ్చును. ఇది సృష్టి లక్షణము.

ఒకప్పుడు వైదిక మతములో బ్రహ్మాండ నాయకుడుద యించును. ఒక విక్రమార్కదేవ చక్రవర్తి, ఒక కాలివాహన

చక్రవర్తి ఒక సముద్రగుప్త దేవచక్రవర్తి వారి కాలములో మ్లేచ్ఛులు తలెత్త లేరు. ఎత్తినచో తలలు చితుకబొడిచిరి. అంత సర్వభారము నానికొన్న మొగలుల నాడు కూడ ప్రకాశనింపబడు శివాజీ బయలుదేరిరి. బాలాజీ బాజీరావు పుట్టెను. శ్రీకృష్ణదేవ రాయలుదయించెను. వారి తరువాత నెన్ని యెన్ని జరిగెను. ఇది సృష్టి లక్షణము.

ప్రయత్నమనునది దాని కొఱకు పుట్టిన నాడు చేసినచో ఫలించును. అప్పుడు చేసినచో వ్యర్థమగును. ఇప్పుడు నరేంద్రదేవుడు పాలించుచుండెను, తన తండ్రి నరేంద్రదేవుడు. తాత చంద్రకేతు దేవుడు తన ముత్తాతయైన వీరదేవవర్మ సువ్యవస్థితముగా చేసిన రాజ్యమును వారిద్దరు నిష్క్రంభకముగానే పాలించిరి. ఈ నరేంద్ర దేవుని చివర దినములలో కొన్ని యల్లరులు బయలుదేరినవి. దానికి కారణములు కలవు. నరేంద్రదేవుడు మిక్కిలి వృద్ధుడగుటచేత నెప్పుడో చనిపోవును. అతని ముప్పురి కొడుకులలో పెద్దవాండ్రెద్దరు నన్యసింపిరి. మూడవవానికి రాజ్యము వచ్చుచున్నది. వచ్చును.

శత్రువులు తలెత్తుట కిది యొక పాశుపత్యము. తన పెద్దన్న గారయిన పద్మదేవుడు తన తండ్రియైన నరేంద్రదేవుని తరువాత రాజ్యమునకు వచ్చినచో నందఱునూఱకుండెడివారు. పెద్ద కొడుకయిన నేమి? మూడవ కొడుకయిన నేమి? ఈ లోకము యొక్క యూహలే చమత్కారముగా నుండును. మంచియో, చెడ్డయో మానవుని యూహలోక గాడికి పడిపోవుచుండును. అందులో కొన్ని ధర్మములవలె కానిపించును. కావచ్చును. దశరథుని తరువాత రాముడు పెద్ద కొడుకు. ఆతడే రాజ్యమునకు రావలెనని యెచ్చట నున్నది. భరతున కేల రాకూడదు. ఒకడు రాజగుట వాడు ధర్మముగ పాలించుటయు నిదీ ముఖ్యమా? మాకా పెద్ద కొడుకే కావలయునని కూర్చుండుట ముఖ్యమా? పెద్ద కొడుకునకు రాజ్యము వచ్చును. తక్కిన కొడుకు లేమి కావలయును? సామాన్య సంసార ముల మాట వదలి పెట్టుదుము. రాజైనవాడు నలుపురు కొడుకుల నేలకనవలెను? తక్కిన వారేమగుదురు? వారేదో రాజసోదరలుగా బ్రతుకుదురు. వారి సంతానమే మగును? మొదటినుండియు పెద్ద

కొడుకుల వరుస యంతయు రాజులా? తక్కిన వారందరును వందల యేండ్ల మీద చీమలు దోమలునా? అందఱు రాజులుగారు, అగుటకు వీలులేదు.

అందుచేత ధర్మముగా నెవడు పాలించునో వాడు రాజు కావలెను. మూడవ కొడుకు ధర్మముగా పాలింపడని యున్నదా! ఇది వీరదేవవర్మకు వట్టిన పట్టుదల.

నేపాలరాజ్యములో మిక్కిలి దక్షిణభాగమున, రాజధానికి దూరముగా నుండుటచేతను పరరాజ్యములకు దగ్గరగా నుండుట చేతను వీలయినప్పుడెల్ల నల్లరులు బయలుదేలుచునేయుండును. ఇప్పుడొక యల్లరి బయలుదేరెను. సామాన్యముగా నట్టి సమయములలో సేనాపకులను బంపుచుందురు. వారాయల్లరులను ఆదించి వత్తురు. వీరదేవవర్మ యేమి చేసెననగా తానేపోయి యా యల్లరి నదించి వత్తుననెను. పెద్దకొడుకు లిద్దఱుట్లయిన రాజున కిష్టములేదు.

వీరదేవవర్మ తాను పోయి తన పరాక్రమమును నెఱపి, తన యుగ్ధ నీతిని చూపించి: తన తండ్రి తరువాత తాను రాజ్యము నకు వచ్చుటకు సర్వవిధముల యోగ్యుడనిపించుకొనవలయునని కోరిక. ఇప్పుడే తానింతవాడనని రుజువు పరచినచో రెండేడ్లలో తనకు రాజ్యము వచ్చినప్పుడు తన కెదురుండదు. నోరెత్తెడివాడుండదు.

అతడందుచేత సైన్యములను బయలుదేఱిదీసి దక్షిణమునకు పోవుచుండెను, అతని సైన్యము జలంధరనగరము మీదుగా పోవుచుండెను. అప్పుడు జలంధరములో జితేంద్రాస్తి యుండెను. జితేంద్రాస్తి తన తాతమ్మయైన కాళిందిని జాలంధరులస్థాయము చేసరి కదా! ఆ స్థాయమెట్టిదో కనుగొనవలయునని పోయెను. ఇది జితేంద్రాస్తి కప్పుడు వెతుకుచున్న తన కాలికి తగులుట.

వీరదేవవర్మ జాలంధరమువఱకు వచ్చి దక్షిణమునకు పూర్తిగ పోవుటకు మున్ను తన సేనలోని వీరులను పరీక్షించుదామకొనెను. అది జాలంధరమువద్ద చేయుట జరిగినది. యువరాజు పెద్ద పెద్ద పటకుటీంములను చేసెను. వీరదేవవర్మ మంచి నీతిమంతుడు. జాలంధరపురము క్షత్రియ నివాసమైన నగరము. ఈ యోధపరీక్షలో

జాలంధరమునందలి ఊత్రియులు కూడ రావచ్చును. వీరులుగా నిరూపింపవడిచోనవారిని నై నికులుగాగాని వారి యోగ్యతలను బట్టి సేనాపతులనుగా తీసికొందుననెను.

జాలంధరములోనికి కొందఱు ఊత్రియులువకులు వెళ్ళిరి. జితేదాస్తియు వెళ్లెను. వీరదేవవర్మ యొక్క సేనాపతులలోగాని జాలంధర వీరులలోగాని జితేదాస్తిని మించినవాడు కన్పించలేదు. ఆ జితేదాస్తి తన కెదురు వచ్చిన ప్రతివానిని నిర్జించెను, అతడు చివరికొక ప్రతిజ్ఞ చేసెను, "నేను రేపు ప్రొద్దున సూర్యోదయా రంభము సూర్యాస్తమయాంతము నిలుచున్నవాడను నిలుచున్నట్లే యుండును. మీరొక్కొక్కరు వచ్చినను సరే! పదిమంది, వంద మంది కొన్ని వందలమంది గుంపులు గుంపులుగా వచ్చినను సరే నను నిర్జించినచో నేను నాశస్త్రపరిత్యాగము చేయుదును. ప్రొద్దు క్రుంకిన తరువాత నా మీదికి రాకూడదు, మరునాడా పరీక్ష జరిగెను పగలు నాలుగు యామముల కాలము నిజముగా నతని మీదికి వెళ్లినవాడు గాయపడకుండ తిరిగి రాలేదు. ప్రొద్దు క్రుంకువరకు జితేదాస్తి యొడలి నన్నియు గాయములే. కాని ఏవియు ప్రాణాంతకములు గావు. వీరదేవవర్మ యతనికి కట్లు కట్టించెను. తనవెంట తీసికొనిపోయెను. పదిపదేను దినములలో జితేదాస్తి మరల యధాస్థితికి వచ్చెను. ఒక్క జితేదాస్తి వందమంది నై నికు లతో నచ్చటి యల్లగులను పూర్తిగా నణచి వేసెను.

వీరదేవవర్మకు జితేదాస్తి మిక్కిలి స్నేహితుడైనాడు. మిత్రుడైనాడు. అతని పాండిత్యమాశ్చర్యముగా నున్నది. సంస్కృత భాషలో ననర్థముగా మాటాడును. ఎంత క్లిష్టమైన సమస్యయు సులభముగా తీర్చిపెట్టును. అన్నిటికంటె నాశ్చర్యమేమనగా తన మనస్సులోని ఏమేమి కోర్కెలున్నవో జితేదాస్తికి తాను చెప్పకుండ తెలియును.

ఒకనాడు వీరదేవవర్మ ముత్రాతయైన వీరదేవవర్మ వదలిపెట్టిన శిథిలనగరము మాట జితేదాస్తి ప్రస్తావించెను. వీరదేవవర్మ యాశ్చర్య పోయెను. ఇది నీకెట్లు తెలియుననెను.

జితేదాస్తి-నీకెట్లు తెలియునన్న మాట యేమి! స్వామి! లోక

ములో నందరికి తెలియును. సగము నిర్మింపబడి యెందుచేతనో యావబడి, దానిచుట్టును సుమారు రెండువందలయే-డ్ల నుండి పెరుగుచున్న యడవి కన్పించుచున్నది. దీనినెవడు చెప్పవలయును! కన్పించుచునే యున్నదికదా! అందందుకొందఱు వృద్ధులకు లీలగానేదో తెలియును. వారనుచునుందురు, నాకెందుచేతనో ఆ పట్టణము తమరిచేత మరల పునరుద్ధరింపించవలయునని పుట్టినది. నేను నిర్దనుడను. నాకు వచ్చిన దొక్కటియే విద్య. దానిపేరు ఖడ్గవిద్య. ఇది నేను నేర్చికొన్నది కాదు. దైవదత్తమని చెప్పవలయును. నాకు చిన్నప్పటినుండియు మీ రాజవంశమున్నచో నొక యభిమానము. నేపాళదేశమున నుద్భవించి యీ యభిమానములేకుండ నెవడుండును? అయినను నాకు గూడన్నో యభిమానమున్నదని, యుండుటలో తలమునకలుగా నున్నదని మనవి చేయుచున్నాను. మీ నాయనగారి దర్శనము చేయవలయునా, మీ దర్శనము చేయవలయునా? మీ నాయనగారు వృద్ధులైనారు. నా కత్తివిద్య వారికెందులకు? వారి సేనాపతులు వారికున్నారు. వారి మంత్రులు వారికున్నారు. నాకు చిన్నప్పటినుండియు తమరిమీదనే మనస్సున్నది. అది యిరితిగా దైవము ఫలింపజేసినాడు.”

వీరదేవ:-చన్నేమి చేయమందువు? రాజ్యము నాకు వచ్చిన తరువాత నిన్ను మహా సేనాపతిని చేసెదను. మంత్రినిగూడ చేసెదను. చాలునా?

జితేంద్రాస్తి:-మరి శిథిలనగర నిర్మాణమెట్లు?

వీరదేవ:-దానివలన నేమి ప్రయోజనము?

జితేంద్రాస్తి:-నన్నడిగినచో ప్రయోజనమున్నది. నేపాళరాజ్య తంత్రము తత్సూర్యమేమోగాని, భారతయుద్ధము నాటినుండి నాకు తెలియును. తమరికి తెలియకుండనుండుటకు వీలులేదు. నాపేరేమి? జితేంద్రాస్తి. జితేంద్రాస్తి యెవరు? మహాభారతయుద్ధములో నేపాళదేశ ప్రభువై పాండవుల పక్షముననుండి యుద్ధముచేసి యుద్ధములో చనిపోయిన రాజుపేరు. ఆ రాజుకిరాతవంశీయుడు. తత్సూర్యమహిర్యంశమువారు నేపాలమును పాలించిరి. కొన్నాళ్ళకు సోమవంశము వచ్చినది. తరువాత సూర్యవంశము వచ్చినది, తమరు తాకురివంశము వారు. మీమూల పురుషుడంతువర్ష మహారాజు, వారికాలముననే

విక్రమార్కచక్రవర్తి నేపాళదేశమునకు వచ్చి మీ రాజ్యమును సువ్యవస్థితము చేసెను. ఆ యంకువర్మ కుమారుడు కృతవర్మ. వారి కొడుకు భీమార్జునుడు, ఆయన కొడుకు నందదేవుడు, ఆయన కొడుకు వీరదేవుడు. ఆయన మీ ముత్తాత, చంద్రకేతు మహారాజు మీ తాత గారు, నరేంద్రదేవ మహారాజుగారు మీ తండ్రిగారు. తరువాత రాజ్యము తమరిది. నాకింకొక్కటి తెలియును. ఎప్పుడు రాజవంశము మారి నను వారు వారు రాజధానులను మార్చుచునే యుండిరి. మీ మూలపురుషుడైన యంకువర్మ మహారాజు రాజధానిని మధ్యలఱు నగరమునకు మార్చెను. ఎప్పుడెప్పుడు రాజధానిని మార్చిరో యప్పటినుండి యా రాజవంశమునకు నూత్నదీప్తి వచ్చుచుండెను. ఇది మీ రాజ్యచరిత్ర. ఆ నగరమును తాగుచేసి, తమరు రాజధాని నచ్చటకు మార్చినచో తమరి రాజ్యము దీనికి మూడురెట్లు దీప్తి మంతముగా నుండునేమో!

వీరదేవ:- (నవ్వి) మా ముత్తాత మార్చవలయుననుకొన్నా య్యా! అది జరుగలేదట. జరుగలేదేమో! మా ముత్తాతగారి రాజ్యము దేదీప్యమానముగా ప్రకాశించినదేమో! కనుక నీ మాటలలో నాకు నమ్మకములేదు.

జితేంద్రాస్త్రి:-ఆ మహారాజా ప్రయత్నముచేసినాడు కనుకనే నడుమ విఘటితమైనను తరువాత సంతదేదీప్యమానముగా నుండె నేమో! తమరీ మిగిలిన పనిని పూర్తిచేసినచో మీతార మిన్నుముట్టు నేమో!

వీరదేవు:-తర్కము చమత్కారమైనది. నీ వందులో నిపుణు కవు.

జితేంద్రాస్త్రి:-అయ్యా! అదికాదు మీరు ప్రభువులు. మీరు నాకింత చనవిచ్చి మాటాడుట నేను పూర్వజన్మలో చేసికొన్న పుణ్యమనుకొన వలయును. నా కోరికయిది. ఆ శిథిలనగరము మీచేత సుద్ధరింప బడవలయును.

వీరదేవ:-నీవప్పుడప్పుడు నాకు సర్వజ్ఞుడవనిపించును. నీవుకూడ నూహించని కొన్ని విషయము లున్నవన్నమాట. ఒక శిథిలనగరమును పునరుద్ధరించుట యనగా నది మాటలుగావు, మూటలు.

జితేంద్రాస్తి:-ఎన్ని మూటలు గావలియును?

వీరదేవ:-నీదగ్గఱ నెన్నిమూటలున్నవి?

జితేంద్రాస్తి:-దొరా! ప్రయత్నము చేయుదము.

వీరదేవ:-నేనా శిథిలనగరము నెప్పుడును పోయి చూడలేదు. అది యే స్థితిలోనున్నది? నిర్మింపబడినంతవఱకు మా ముత్తాతయెంత వ్యయపెట్టెను? ఆ వశ్రములు నా లెక్కలు తెప్పించి చూడవలెను. అది నేను రాజునుగాకుండ చేయుట సాధ్యముకాదేమో! నేను దానిని తిరిగి యుద్ధరించవలయు ననగా మహారాజుగారియొక్క యాజ్ఞ కావలయును. వా రంగీకరింతురో యంగీకరించరో! బొక్కనమువ నెంతధనమున్నదో తెలియదు. ఉన్న ధనమును దీనిక్రింద వినియోగింత మందము. తక్కిన ప్రజాకార్యములు రాజకార్యములు నేమికావలెను? కొందఱు బంధువుల కిష్టముండదు. రాజోద్యోగుల కిష్టముండదు. రాజ్యమునందున్న కొందఱు మహాపురుషుల కిష్టముండదు.

జితేంద్రాస్తి:-నా కొక్కటి చెప్పదు. ఆ నగరము నుద్ధరింత వలయునని తమరెప్పుడైన సంకల్పించితిరా?

వీరదేవ:-అదీ! నీదగ్గఱనున్న తెలివి. నాకీ సంకల్పమున్నదని నీకు తెలియును. ఇతరుల యూహలు నీకెట్లు తెలియునో నాకు తెలియదు. ఏదో చెప్పదురే! దరిద్రుల మనోరథములు పుట్టుచుండును వాని యంతట నవిలోపించుచుండును. ఒక రాజ్యాధికారి యిట్లనరాదు కదా!

జితేంద్రాస్తి:-ఆ ధనము మనకెచ్చటనైన లభించుననుకొందము. మీ రంగీకరింతురా?

వీరదేవ:-నీ వఖండుడవు, దీనికంతకు నీవేదో పదకమువేసికొని మాటాడుచున్నావు, ఇంత ధనమెవరిత్తురు? అది యెక్కడనున్నది? నీకెట్లు తెలియును? ఆ సంగతి నాకు చెప్పము.

జితేంద్రాస్తి:-నాదగ్గఱ గ్రుడ్డి గవ్వలేదు. తమరు నాయందింత యనుగ్రహము చూపించినను నా సంసారపు కథ నెన్నడు నడగలేదు. నేను చెప్పట న్యాయముకాదని చెప్పలేదు. తమ రాజ్యమునందున్న చిన్నచిన్న కోటలలో మైథిలీపురము కోట యొకటి యున్నది.

వీరదేవ:-విన్నాను. ఆ దుర్గాధిపతి గొప్ప వేటకాడట! అతని వద్ద నింకొక గొప్ప వేటకాడు కలడట!

జితేంద్రాస్తి:-అయన వద్దనున్న గొప్ప వేటకాడు నా తండ్రి. నా తండ్రి పేరు గాలి.

వీరదేవ:-ఒహో! అప్పటి తండ్రికొడుకులు. ఇప్పుడు కొడుకు తండ్రిలై నారన్నమాట.

జితేంద్రాస్తి:-ఆ దుర్గాధిపతి కూతురు నన్ను ప్రేమించినది. మేమిద్దఱము పారిపోయితిమి. అరునెలలా శిథిలనగరమున తలదాచు కొంటిమి. నా భార్య యీ శిథిలనగరమును తిరిగి నిర్మించవలయునని వట్టువట్టుకొని కూర్చున్నది. నేను చెప్పితిని. మన బ్రతుకు గడచుటయే కష్టముకదా! ఇది యేమికోరిక! దొరా! స్త్రీలయొక్క మనఃప్రవృత్తి చిత్రముగా నుండును. వారికి భర్త సంపాదన యెంత! ఇల్లుగడచుట యెట్లు? అన్న విచారణయుండదు. వారికి సంవత్సర గ్రాసముగడచుటయే కష్టముగా నుండును. ఒకవేయి దీనారములు వెలచేయు భవనమును నిర్మింపుమని కూర్చుందురు. నేనేమి చేయుదును? నేనామెతో చెప్పితిని. మీదయ సంపాదించి మీరనుకూలించినచో శిథిలనగర నిర్మాణము చేయుటకు ప్రయత్నించెదనని, అందుకని వచ్చితిని, ఇప్పుడు మనవిచేయుచున్నాను.

వీరదేవ:-ధనమును సమకూర్చుము.

జితేంద్రాస్తి:-నాకీ యూహ కలిగించి, తమకీ యూహను కలిగించిన దైవము తోడ్పడుననుకొందును. తోడ్పడును, తోడ్పడదు. తోడ్పడినచో తమరు నిర్మింతురు. తోడ్పడనిచో నా భార్య నాతో సుఖముగా సంసారము చేయదు. నేను తిండికిలేనివాడను, నా భార్య యొక చిన్న దొరకూతురు. ఆమె మరల పుట్టింటికిపోయినచో నేను చేసెడి చేమియులేదు. తమరితో ప్రసంగించివత్తునని యామె నావీతిని. నాది యొక్కటియే కోరిక. ఈ నగరపునర్నిర్మాణమునకు మహారాజుగారంగీకరించినట్లు వ్రతమును పుట్టించినచో, నేనావ్రతము నామెకు చూపించి మరి నాలుగై దేండ్లామెను నేనావగలను. ఈలోపుగా మా, కొక మగపిల్లవాడైన కలిగినచో నామె నన్నువదలిపెట్టి పోదని నా నమ్మకము.

వీరదేవ:-ఇదిమాత్రమెట్లు సాధ్యమయ్యా! మహారాజుగారు

నోటితో ననుమతించవచ్చును. పత్రముమీద వ్రాసి యిమ్మన్నచో నిత్తురా? తండ్రికొడుకులనడుమ నిట్టి వ్యవహారముండునా?

జితేంద్రాస్తి:-అదికాదు ప్రభూ! నాకిదియొక వెట్టిపట్టినదికదా! క్రావస్తి నగరమున నొక మహాశిల్పియున్నాడు. అతడు బదరీయాత్రకు పోవుచు నాకు గనిపించినాడు. అతనికి శిథిలనగరమును చూపించితిని. అతనికెందుకు పుట్టినదో యీ నగరముయొక్క నిర్మాణము తాను పూర్తిచేయవలయునని సంకల్పించెను. నేను చెప్పితిని. దీనికి రాజాజ్ఞ కావలయునని అతడొక మనవిపత్రమును వ్రాసి నా చేతికిచ్చెను. దానిమీద రాజముద్రవేయించి రాజాంగీకారమును నీవు తీసికొని రమ్ము. నేనిప్పుడు కాదు. పాతికయేండ్లలోనైన సరే! దీని నిర్మాణమును పూర్తిచేయుదునని యతడు చెప్పెను. అతని లక్షణము చూచి నచో నతడు దీనికి తగిన ధనమును తేగలుగునన్న విశ్వాసము నాకు కలిగినది. ఆ పత్రమిదిగో ఆ నగరమును మరల నిర్మించుటకు తమరు రాజాజ్ఞ తెప్పించుడు. వాని పత్రమును వాని మొగమున వేసెదను. కాని, నేను వానితో మొదటనే చెప్పితిని. 'అయ్యా! నాకదియంతయు తెలియదు. నగరనిర్మాణము పూర్తియైన తరువాత దానిమీది సర్వాధికారము నేపాళదేశపురాజులది — నరేంద్రదేవవర్మ మహారాజు కావచ్చును, వీరదేవవర్మ మహారాజు కావచ్చును' అతడు దాని కంగీకరించెను.

అనగా వీరదేవవర్మ దీర్ఘముగా నాలోచించెను. ఇట్లనెను:-
 “ఇందులో కూడ కొన్ని చిక్కులున్నవి. ఆ నగరాధిపతివినీపు. రక్షించెడివాడవునీపు. రేపు నగరనిర్మాణము పూర్తియైన తరువాత—వానిది క్రావస్తిపురమనుచుంటివి. అక్కడ ధనవంతులొ రాజులొ! దీనికిపెట్టు బడి పెట్టెదరేమో! ఇదియొక రాజనీతియేమో! ఈ నగరము మాదియని కూర్చుండి మన రాజ్యముయొక్క నడిబొడ్డున వారొకనగరమును తమ స్వంతము చేసికొని క్రమముగా దానిని విస్తరింపజేయుటకు చేసెడి ప్రయత్నమేమో! ఇది దూరమాలోచించవలసిన విషయము. నీవు తన్నగరాధిపతివి. నీవానగరమును మాక్రిందనుండి పాలించుకోవలయును. దానిమీది తెవరైన పరులువచ్చినచో బాధ్యత నీది. అప్పుడు దిన్ను మేమెట్లు సాధించవలయునో మాకది క్రమ

యగును. నీవు రాజనీతిజ్ఞుడవు, ఖడ్గవిద్యానిపుణుడవు. తెలిసి తెలిసి జరివద్దిరోధిని నమ్మి నేను నా రాజ్యములో తెచ్చిపెట్టుకొన్నట్లుండును. మా నాయనగారు దీనినడిగినచో నేమి చెప్పమందువు?

జితేంద్రాస్తి :- ప్రభూ! తమరు మహారాజనీతివేత్తలు కనుక నిట్లాలోచించితిరి. నిజముగా నేనిది యాలోచించలేదు. అయినచో దీనిని మానివేయుదుము.

వీర దేవ :- అట్లుకాదు. ఆ శిల్పి పేరేమి?

జితేంద్రాస్తి :- తీర్థంకరుడు.

వీర దేవ :- అతడు మన యనజ్ఞు లేకుండ గోడమీద రాయి నెక్కించగూడదు. పడిపోయిన రాయికూడ తీయగూడదు. నగర పునర్నిర్మాణమునకు ధనము సీవీయ వలయును లేనిచో నేనీయవలయును. మూడవచోటినుండి రారాదు. నీవైనను నాకు తెలియకుండ నీయరాదు. నీ పధికమైన ధనముతెచ్చినచో నీవాధనమును తెచ్చినచోటు నాకు తెలియవలయును. ఆహార వ్యవహారములపట్ల మొగ మెటమి పనికిరాదు. నీ శౌర్యాదులు నాకునచ్చినవి. వలసినచో నీకు గొప్పయుద్యోగమిత్తును. కావలసినచో నేను మహారాజునైన తరువాత నీకు పదివేల దీనారములిత్తును. తిసికొనిపోమ్ము. అంతే తప్ప. నా రాజ్యము యొక్క నడుమ శత్రువునువచ్చి కూర్చుండ నీయను.

జితేంద్రాస్తి :- “ప్రభూ! మహారాజనగా నిట్లుండవలయునన్న మాట అల్పులకేమి తెలియును. రాజులైన వారందఱికిగూడ తమకు దెలిసినట్లు తెలియునా? తెలిసినచో నిట్లుండునా? ఆ పత్రమును తెప్పింపుడు. నే నా పత్రమును వానిచేతికియను. వానికి జూపింతును. పత్రము తమవద్దనే యుండును.

వీర దేవ :- అట్లయినను మోటుసామెత యున్నదే. ముద్ర ముద్రగా నుండగా ముగ్గురుబిడ్డల తల్లియైనదని!

జితేంద్రాస్తి :- స్వామీ! తమరు రాజాంతఃపురములలో పెరిగితిరి. ఇట్టి సామెతలు మీకెట్లు తెలియును?

వీర దేవ :- రాజు కాబోయ్యెడివాడు సర్వము తెలిసికొనవలె నయ్యా! లేనిచో వాడు రాజుగాడు. వాడు గాజు!

జితేంద్రాస్తి:- ప్రభూ! తమరు మహారాజుగారి యనుజ్ఞ తెండు. నేను తమరికొక రహస్యమును చెప్పెదను. ఇప్పుడు చెప్పవచ్చునుగాని చెప్పటకు నాకనుమతిలేదు. అయినను చెప్పెదను తమరు నేను దీనిని రక్షించినట్లు రక్షించవలయును. ప్రభువులవద్ద వాగ్దానమడుగుట తప్ప. ఇది నా స్వంత వ్యవహారముకాదు. ఒకచోట నొకనిధియున్నది. దాని నొక బ్రహ్మరాక్షసుడు రక్షించుచుండెను. ఆ నిధి యెచ్చటనున్నదో నాకును తెలియదు. అతడీ రాజాజ్ఞను పుట్టించికొని రమ్మనెను. ఇది రహస్యము. మీరు ముఖముఖ వానితో మాటాడుదుమన్నచో వాని నడిగివత్తును. మీరే వానితో మాటాడుడు. కాని రాజాజ్ఞ లేకుండ వాడు మాటాడడు.

18

“నన్ను పెండ్లి చేసికొందునన్న వానికంటె నశ్వత్థామ వలన నెక్కువ భయపడవలయునా? ఇతనికంటె నతనివలన నెక్కువ భయమా? దీనిని విచారించినచో నశ్వత్థామ వలన నెక్కువభయమని పించును. అది నిజముకాదు. అశ్వత్థామ వలననే తక్కువ భయము. ఒక స్త్రీయున్నది. ఆమె నెవ్వడోధూర్తుడు, సొగరుబోతు, పలుగాకీ వీధివెంట బోవుచుండగా జాధించుచుండును. నిష్కారణముగా జాధించును. ఆమె ననుసరించుచుండును. కొన్ని యనభ్యపు మాటలాడును. నిజమునకు వాడొక యువద్రవమువలె కన్పించును. వానితో పెద్ద జాధలేదు. వానివంటి ధూర్తుని మరియొకనిని వానిమీద ప్రయోగించినచో వాడు చచ్చియూఱుకుండును. జాధ వానితో లేదు. బంధువులలో కొందఱుండురు. వారి నేమిచేయుటకును వీలులేదు. అందులో వానికి వరుసయైన స్త్రీ. కుటుంబములలో లంకెలుండును. ఆ సంగతి భర్తతో చెప్పటకు కూడ వీలులేదు. వాడు సరాగములాడును. ఆ సరాగము లొక్కొక్కప్పుడు మితిమీరియుండును. మరియు నీ స్త్రీ యొక్క కుటుంబము వానికుటుంబముమీద నాధారపడియుండును. వాని దయవలన వీరిసంసారము నడచుచుండును. మరియువాడు తన

యత్తగారికి దగ్గటి చుట్టము. అత్తగారు దీనిని హర్షించుచుండును. ఈస్థితి మిక్కిలి చెడ్డది. అరే! బ్రతికినన్నాళ్ళు ప్రతిదినమున దినమునకు నాలుగైదుసార్లు ఆస్త్రి తన రక్ష తానుచేసికొనుచుండవలయును. వానికి మిక్కిలి కోపమువచ్చినచో వారియొక్క దయచేత కదా వీరికుటుంబము కొంత సాగుచున్నది—వాడాయ కుల్య యొక్క తూములు బిగించును. రెండవవాని దట్టిస్థితి. అతని తాత మంత్రిలలో సామాన్యదేగాని తారాదేవికి చాలదగ్గటి చుట్టము. దగ్గటి చుట్టమనగా చెప్పితినిగదా! పెద్దతల్లి కొడుకో, పినతల్లి కొడుకో; తారాదేవితల్లి చిన్నప్పుడు చనిపోయెను. ఈమె నామె పెంచెను. ఆమెకు నా మంత్రి యన్నగారు. ఆమె యదుపాజ్ఞలలో పెరిగినవాడు. ఆమంత్రిపేరు కేశవవర్మ. అతనిని నందవర్మ తండ్రియైన భీమార్జునుడు పెద్దమంత్రిని చేసెదననెనట. ఆయన యంగీకరించలేదు. పెద్దమంత్రియైనచో మంత్రి రాజు చెప్పినట్లు వినవలసి వచ్చును. మంత్రిత్వముకంటె బంధుత్వమెక్కువగా నుంచినచో రాజు మీద నధికారము చేయవచ్చును. నందదేవవర్మ రాజ్యము చేసినన్నాళ్ళు తనపెద్ద భార్యయైన తారాదేవికి, కేశవవర్మ బోధించుట ఆ తారాదేవి చెప్పినట్లు నందదేవవర్మ వినుట. నందదేవ వర్మకు వినక తప్పదు. ఆమెకు నలుగురు కొడుకులు. కొందరేమని చెప్పుదురనగా నందదేవవర్మ రాజ్యమునకు వచ్చినచేటు కేశవవర్మ మూలముననే వచ్చినదని అతనికి రాజనీతియనగానేమో! తెలియదు. తనకు దప్ప మరియెవ్వరికి తెలియదని యహంకారము.

ఒకచోట నల్లరి బయలుదేరినది. దానిని గోటితో తీసివేయవచ్చును. మనమీద ప్రజానురాగము పోవును. రాజు కర్కోటకుడను. కొందురు అని కేశవవర్మ వాదించుచుండెను. చివరికది గొడ్డలితో, తీర్చవలసిన పని యయ్యెడిది. ఆ నందవర్మ మహారాజుయొక్క యదృష్టము కొలది యతనికి రెండు గొడ్డళ్లు దొరికెను. ఒకడు భాస్కరదేవవర్మ. రెండవవాడు కాలాభట్టు. తారాదేవి నల్లరు కొడుకులు యుద్ధములో మరణించువరకు నందదేవవర్మ మహారాజునకు కేశవవర్మ కాలుసేతులాడనీయలేదు, సుఖద్రాదేవి వచ్చినది.. ఆమె కడుపున వీరదేవవర్మయుదయించెను. ఈమెది గంధగిరి..

తాస్కరదేవవర్మది గంధగిరి. ఈమె మాటకు విలువయెక్కువయ్యెను. తారాదేవికి పుత్రదుఃఖముచేత క్రుంగిపోవుట యొకటి, తన కడుపున మరల సంతానము కలుగదన్న నిశ్చయమొకటి తాదలుగ నుండగా కేశవవర్మయొక్క జోరుతగ్గెను. కాని, తారాదేవి వీరదేవవర్మ మహారాజును పెంచుచుండెను. అప్పుడు కేశవవర్మకు మరల కొమ్ములు మొలచెను. ఆ కేశవవర్మను నూనెకాళ్ళ వాడందురు. అతడు బంగా రమును వట్టుకొననిమ్ము. అది మన్నగును. కాని, యతదామన్నును ఇంద్రనీలమణుల పొడియని వాదించును. వానిమనుమడున్నాడు నన్ను పెండ్లి చేసి కొందునన్నవాడు. వానిమొగమును చూడవలయును నమ్ముదువో నమ్మవో ప్రాణముతోనున్న శవముయొక్క మొగము. వానితండ్రి చెప్పరానంత త్రాగుబోతు. వానికి పుట్టినవాడు వీడు. వీరదేవవర్మ మహారాజు రాజ్యమునకు వచ్చిన తరువాత కేశవ వర్మకు గురువేకాదశ స్థానమునవచ్చి కూర్చుండెను. ఆయన కొడుకు వ్యర్థుడు. ఈ మనుమడు పుట్టినాడు. వీనిపేరు చమత్కారమైనది. ఆ పేరు 'స్తుంకో' ఆ రాజ్యములో నానాడు కొన్ని పేర్లు చమత్కార ముగా నుండెడివి. అవి నేపాళదేశములోని సామాన్యజనుల నామ ములై యుండవలెను. గ్రిఫి, యీ స్తుంకో, థోకో, గూజా, కింబు, గస్తీ; ఇటువంటి పేర్లుండెడివి. అట్టి పేర్లిప్పటికిని నేపాళదేశములోని యాటవికులలో నుండును. కాలాభట్టు తోడివాడున్నాడే. వాడునొక విశాచము. వానిపేరు గ్రిఫి. కాలాభట్టు మీకు చెప్పియుండవచ్చును. ఈ కేశవవర్మ మనుమని పేరు స్తుంకో.

అప్పుడు జితేంద్రాస్తియనెను: "మాకీపేర్లు తెలియును. మా తాతగారి స్నేహితుడొకడున్నాడు. అతడాటవికుడు వానిపేరు థోకో."

రాజ:- ఆ! అవును. ఈ స్తుంకోను గురించి చెప్పవలయును. వాని నందరు. శృతీయా ప్రకృతియని చెప్పుదురు. వానికి బెండ్లి చేసికొన వలయునన్న యారాటము. ఏక్షత్రియ కుటుంబమువారు నతనికి పిల్లనీయలేదు. కేశవవర్మ పలుకుబడి యక్కడవని చేయలేదు. అతని పలుకుబడి యొక్కడనున్నది? తారాదేవి దగ్గరనున్నది. ఆమె పలుకు బడి నందదేవవర్మ వద్ద నున్నది. ఇప్పుడు కొందరికి భయము.

దేవి వీరదేవవర్మను దగ్గరికి తీసినది—వీరదేవవర్మమహారాజు తల్లి యొందుకంటే తారాదేవియం దదికప్రేమ కలవాడు. కొంపదీసి యితనిరాజ్యము మరల నందదేవవర్మ రాజ్యమువలెనగునాయని! ఓ యమ్మ! దొరసానీ! నేనానాడీ రెండుకత్తుల మధ్య నిరికికొంటిని. చెప్పితినికదా! నేనానాడవిద్యావతిని, ధూర్తురాలను పరమదురహం కారము కలదానను, అవివేకము నానొత్తు, నేనీ కత్తెలలోనుండి తప్పించికొనుటకు నిరంజనభట్టు చెప్పిన యా మాటలు, కాలాభట్టు యొక్క భయంకరమైన మొగములో వెనుకగనిపించుచున్న పరమ సాధుత్వము నాకుప్రశ్రయము కలిగించినవి, నాకప్పుడున్న తెలివి తేటలనుబట్టి కాలాభట్టు మొగములోని గూఢముగానున్న కాంత ప్రకృతి తెలిసికొనుటయే. తరువాత, తరువాత నాకాశ్చర్యమని పించెను, నాకతని యాలంబనమువలన నాయాపదలు తొలగునని నా కెందుకనిపించినది? నాకట్టి తెలివి తేటలులేవే! ఇంకొక్క యాపద వచ్చినచో ఆ యాపదనుండి తొలగుటకు కావలసిన తెలివి తేటలు భగవంతుడు ప్రసాదించునేమో! దానికదే! నా దురహంకారమునకు దురహంకారము! నేను కాలాభట్టు వెంటబడి పోవుచున్నానని వా తల్లికి చెప్పితిని నేను రాడిని, ఆమె పాలమ్మకొనెడి స్త్రీ, కర్మము చాలక నేనామె కడుపున బుట్టితిని, అంతే, తండ్రితో నన్నతో చెప్పనే యక్కఱలేదు, వారన్నచో నాకు లెక్కయా? వారివెప్పుడైన నేను సునుష్యులక్రింద లెక్కకట్టితిని? కాలాభట్టు వెంట వెళ్లిపోయితిని.

“ఆ కాలాభట్టు నన్ను కోటలోని తన యిల్లని చెప్పరగిన గదులలోనికి దీసికొనిపోయెను, నా కిప్పుడు నవ్వు వచ్చుచున్నది. చెప్పితినికదా! మేము పితాచములము నవ్వు లేమని? మరి నవ్వుచున్న దన్నమాట! ఎందుకు వచ్చినది? తొల్లిటి స్త్రీజన్మలోని సంస్కారము నాయీ పితాచీస్థితి యందుకూడ నన్ననుసరించుచున్నది కాబోలును. కాలాభట్టు అజానువాచువు. ఉరాత్తమైన దేహము కలవాడు. మహా బలకాలి. నేనతని చంకక్రిందికి వచ్చితిని. కొంచెము పొడుగైన పెట్టె వంటి దానిలో లోనికి గాలినచ్చు సందులుకలదానిలో నన్ను నిలు చుండబెట్టి కాను దానిని రాత్రిపూట చీకటిలో మోసికొనిపోయెను. నే నతని యింటలో నిందుమించుగా రెండేండ్లు గడిపితిని, నేను

కోటలో నున్నానని యెవ్వరికి తెలియదు. అతని యింటిలో నున్నానని యెవ్వరికి తెలియదు. అతడెచ్చటికైన పోయినచో తలుపులకు బీగము పెట్టి పోవును. అతడు సుఖద్రాదేవియొక్క దౌవారికుడు. ఇతని యనుమతి లేకుండ సుఖద్రాదేవి యొక్క అంతఃపురములోని కెవ్వరును పోవుటకు వీలులేదు. ఇతని యింటిముందు దౌవారికుడు లేడు. ఆ లోనికి వచ్చుటకు ననుమతి యెప్పుడు నెవ్వరికిని లేదు.

“ఇప్పుడింకొక చిత్రము. వీర దేవవర్మ మహారాజయ్యెను. సుఖద్రాదేవి వట్టి యత్తగారు. అందులో నెట్టి యత్తగారు? రాజున కేమియు చెప్పలేని తల్లి. చెప్పెడి తల్లి కారాదేవి. అందుచేత కాలాభట్టునకు నిజంగా నుద్యోగము లేదు. అదృష్టమేమనగా నతనిని కోటలో నుండి యెవ్వరు వెడలరడవలేదు. ఇతని దినభత్య మితనికి చెల్లుచున్నది. అతని దివబత్తె మనగా నలుగురికి సరిపోవును. అందులో నేనెంత తిందును? నాల్గవంతు తిందును. నేను వంటచేయ నారంభించితిని. అతడు తినుచుండును. నాకు కాలాభట్టు చేసిన యువకార మేమనగా రెండేండ్లలో నన్న వండితురాలిని చేసెను. నాకు రాజు నీతి బోధించెను. ఆ కోటలో నా యంతఃపురములో నేను కనులతో చూడకపోయినను నా యెటుగనిది లేనట్లుండెను. నాకు మర్యాదగా మాటాడుట నేర్చెను. సిగ్గుపడుట ఎట్లో చెప్పెనమ్మా! యింత యెందుకు? మహారాజు సమక్షమున నెట్లు ప్రవర్తించవలెనో నేర్చెను. అన్నిటికంటె నేను రెండేండ్లు కాలాభట్టుచేత పెంపబడిన తరువాత నా యహంకార మేమైనదో నా దూర్భాగ్యమేమైనదో నాకు తెలియదు. అంతకుమించి మరియొకటి జరిగెను నేను రాణి నగుదునో. కానో; నూటికి నూరుపాళ్లు కాననియే నేను నిశ్చయించుకొనునట్లు కాలాభట్టు చేసెను. మా చదువులో నందందు రాజులు మాంసాహారులని వచ్చును. కాలాభట్టు కాకావారి. నేను వంట చేయుదుననగా నేను దేని నుడుకజెట్టను. ముక్కలు తరుగుట, ఉప్పువేసి కలుపుట, అల్లపుముక్కలు, సైంధవలవణమును నింబరసమును ఊడించుట, అన్నియు నివే వదార్థములు. నా వంట యనగా నిదియే. గోధుమలు మొదలైన ధాన్యమెప్పుడైన తెచ్చి కాలాభట్టు తానుడికించికొని తానే తినెడివాడు. నేను ప్రతిదినము తినెడిదానను. ఆ భావము

నాది వేటు. కాలాభట్టుది వేటు. ఆయన కిది ప్రధానమైన యాహారము కాదు. ఆయన యింటిలో నద్దము లేదు. తొల్లి మా యింటిలో మన్నదా? ఒక గాజుపెంకుండెడిది. ఇక్కడ నదియును లేదు.

ఒకనాడు కాలాభట్టుకయార్యమును తెచ్చెను. అది నిలుపుటద్దము, చాలా పురాతనమైనది. సుఖద్రాదేవిగారు తన యంతిపురములో నదియుండగా దానిని పురాణవస్తువులుంచెడిచోట పారవేయుమనినదట! ఆయన తన యింటికి తెచ్చెను. మరియు నింకొకటి జరుగుచుండెడిది. మహారాజులును, మహారాణులును సుంతమాసి నదనునంతనే యెంత వెలగలదు స్తులనైనను ధరించరు. చినుగనక్కఱలేదు. నాలుగైదు సార్లు ధరించి వదలివేయుదురు. ఆదుస్తులు పరిచారికులు దీసికొనిపోదురు. వారైనను, మరియు చెడినవి ధరించి యంతఃపురమున రాణుల యెదుట తిరుగరాదు, మరియొకప్పుడు మహారాణులు చీరలు కొందురు. పైతాణి మున్నగునవి కొందురు. అవి ధరింతురు. వారికి నచ్చదు. నచ్చినట్లు కన్పించదు. వానిని పరిత్యజింతురు.

పూర్వమున కాలాభట్టు నందదేవవర్మకు కుడిభుజముగా మన్నప్పడు నలుగురైదుగురు పరిచారకులు కాలాభట్టు నాశ్రయించియుండెడివారు. వారివద్ద కాలాభట్టు నాకు రాజస్త్రియోగ్యములైన బట్టలు తెచ్చెడివాడు. నేను వానిని ధరించి యద్దములో చూచుకొనగా నేను రాణినొడువన్నమాట నాకు మరలమరల స్మృతికి వచ్చుచుండెడిది. నేను శాకాహారముకలదాననుగదా! అది యేమి వుప్పి! అది యేమి నైగనిగ్యము! నా కన్నులు నాకే గిరున తిరిగిపోయెడివి. కాని, నాకు మేనభూషణములు లేవు. కాలాభట్టుక పారి యిట్లనెను: “రాణులు ధరించెడి నగలు నీవు ధరించినచో నీవు రాణివి కాదని ఎవ్వరనుకొందురు?” అని. నాకు నగలు సంపాదించవలయును, కాలాభట్టున కిది వచ్చెను.

ఒకప్పుడు తోటలో నొక నన్నివేళము జరిగెను. దానివైనను నాకెక్కువ తెలియదుగాని యొక కార్యము జరుగవలెను. తారాదేవి ఆ పనిని వద్దనును, సుఖద్రాదేవి చేయుమనును! ఇద్దఱు తల్లులును పోయి కొడుకుతో చెప్పిరి. ఆ కొడుకు తారాదేవి మాట మన్నించి కన్నతల్లిమాట వినలేదు. ఆ పని చేయలేదు, సుఖద్రాదేవి

యెంత దుఃఖపడెనో తెలియలేదట. ఆమె కెంతయో వైరాగ్యము కలిగెను. పూర్వమామె ధరించెడి నగలిప్పుడు ధరించుటలేదుగదా! అవి యన్నియు నొక పెట్టెలో భద్రముగా నున్నవి. అప్పుడిట్లు జరిగెను—

సుభద్ర:- 'కాలాభట్టు' ఆ నగలపెట్టె నీవు తీసికొనిపోమ్ము.

కాలాభట్టు:- తల్లీ! వాకెందుకు?

సుభద్ర:- అమ్మికొనుము. డబ్బు తీసికో.

కాలాభట్టు:- తల్లీ! నేనాజన్మ బ్రహ్మచారిని. నాకు పెండ్లము లేదు, పిల్లలు లేరు. నాచేత యుద్ధము చేయించికొనెడి రాజులేదు. నేనంగరక్షకుడుగా కూడ నిచట పనికిరాకున్నను మీ దయవలననాకు దీనిబ్రతెము వచ్చుచున్నది.

సుభద్ర:- అట్లుకాదు. ఆ నగలు నా యింట నుండుటకు వీలులేదు. నేనా పెట్టెవలెక చూడను. నీవు దానిని తీసికొనిపోమ్ము.

కాలాభట్టు: తల్లీ! మీ యీ కోప ముపకమించిన తరువాత మీ నగలు మీకు దీసికొనివత్తును. అంతవఱకు నావద్ద భద్రముగా నుంతును.

అని వానిని తెచ్చెను. వాని నన్నిటిని నన్ను ధరింపజేసెను. చూచుకొనుట కద్దమున్నది.

కాలాభట్టుట్లనెను: సరిగా తొలుతటి దినములలో సుభద్రా దేవిగారిట్లుండెడిది—

ఒకనాడు నేను కాలాభట్టుతో నంటిని: ఖాబూ! నేను ఈ గదులలో నుండుచుంటిని. నీవు నాకు రామాయణము చెప్పుచుండగా తొలుత వాలి భార్య తరువాత సుగ్రీవుని భార్య తార యున్నదే ఆమె వాసరి. ఆమెను సౌందర్యవతియని, రాణియని వాల్మీకి వ్రాయుటయేమి? అనిపించెడిది. ఇప్పుడు నాకు తెలియుచున్నది. తార జన్మచేత కోతియైనను జన్మచేతనే రాణి, నేను జన్మచేతకోతిని, జన్మచేత రాణినికాను. ఈ భూషణములతో, ఈ దుస్తులతో, నీవు చెప్పిన చడువుతో, నేను మారిన మార్పుతో నేను జన్మచేత కోతినిగాను; జన్మచేత రాణినే యనిపించుచున్నది. పోనీ నన్నిక్కడ నెన్నాళ్లుండుమందువు?

నా చిన్నప్పుడొక సంఘటనము జరిగినది. నేను ముద్దుగా నుంటినని నిరంజనభట్టు నా కొక యుంగరము నిచ్చెను. ఆ యుంగరమును నా వేలికి తొడుగుకొమ్మనెను. మా యమ్మ యిట్లన్నది: స్వామీ! వలదు. నీ సొమ్మిదివఱకే చాలాతిన్నాను, తినుచున్నాను. ఆ పిల్ల జాతకము మంచిదనుచున్నారు. ఇతరుల సొమ్ము ధరించినచో పొంతమైన గీత పోవునందురు. పిల్లకు వద్దులెండి, అనెను, ఆ రీతిగా కొన్నికొన్ని గీతలు అనగా నదృష్టములు ఛాయామాత్రమైన విషయముల యనుభవముచేత మాసిపోవునేమో! నేను కోటలో నెట్లు బ్రతికినను రాజుకోటలో నుండుచుంటినికదా! నా జాతకములోని రాశితన మిదియేనేమో!

అనగానే కాలాభట్టు "కాదు కాదు. నేను దీనికంతకును పథకము వేసితిని. కోటలో నా మాట వినెడి పరిచారకులు పదిమంది కలరు. ఈ కోటలో నాకు తెలియని రహస్యములు లేవు నీవు రాజు కంటికి గనిపించునట్లు చేసెదను. ఆనాడే నీవు రాజభార్య వగుదువు."

అనగా నేను "బాబూ! మహారాజునకు భార్య యున్నదికదా!" యంటిని.

కాలాభట్టునెను: "ఆ రాశిని నీవు చూడలేదు. ఆమె క్షత్రియవంశమునం దెట్లు జన్మించినదో నాకు తెలియదు. ఇది యంతయు నా కేశవవర్మ యొక్క గూడువుకాది. పెద్ద తెలివికలదా కాదు: అందగత్తె అసలే కాదు. దొందపు టొడలు. ఆమె కేశవవర్మ యొక్క అప్పగారి కూతురు. కేశవవర్మ పెంచినాడు. నందచేవ వర్మ నిఱకటములో పెట్టి యాయన బ్రతికియుండగా వీరచేవవర్మ మహారాజు నాటికి యువరాజు కూడ కానప్పుడు తారాదేవి కొడుకులు నలుగురు బ్రతికియుండగా వీరచేవవర్మమహారాజగుట యెట్లును లేదు. చివరి కితని పెండ్లికూడ కాదేమో! ఎందుకువనిరాని రాజు దొరగా తిరుగునేమో" యన్న భయముండెడిది. సుభద్రమ్మ పెండ్లి యైనది, వీరచేవవర్మ పుట్టి నాడు. సుభద్రాదేవికి కోటలో నూరును పేరును లేదు. నందచేవవర్మ సుభద్రాదేవిని పెండ్లి చేసికొనుటకూడ భాస్కరచేవవర్మ యొక్క పొసగింపు. అదియంతయు నొక గందరగోళము, ఆ పెండ్లిమాత్రము నందచేవవర్మ స్వతంత్రించి చేసికొన్నాడు

ఈ మెను ప్రేమించి చేసికొన్నాడు. వీరదేవవర్మ మొదటిదినములలో
 తండ్రి యెంత చెప్పిన నంత: తరువాత తన యిష్టమువచ్చినట్లు చేసెడి
 వాడు, ఇది యా మొదటి దినములలో జరిగిన పెండ్లి. మరియు నీ
 కేశవవర్మ యవ్వగారిది పెద్ద యాస్తి. అదియంతయు నీ వీరదేవ
 వర్మకు వచ్చును. ఆ స్థితిలో వీరదేవవర్మకు పెండ్లి జరిగెను. తారా
 దేవి కొడుకులు చనిపోయిరి. ఇతడు రాజయ్యెను. పెత్తనము కేశవ
 వర్మదిగా నున్నది. కేశవవర్మయొక్క బంధుత్వము రాజ్యమునకు
 రక్షణముగా నున్నది. కొందఱు దుర్గాధిపతులు, కొందఱు సేనాధి
 పతులు, కేశవవర్మకు తారాదేవికి దగ్గటి బంధువులు, తారాదేవికి
 వీరదేవవర్మమీదనున్న మమకారమునకు పాతువు తనయప్ప కూతు
 రితని భార్య యగుట! వీరవర్మమహారాజు సొంతతల్లి చేయుచున్న
 పనిని చేయకపోవుట తారాదేవిని సంతోషపెట్టుటకు, తారాదేవిని
 ఎందుకు సంతోషపెట్టవలయును? వీరదేవవర్మ తన భార్యను
 పరిగా చూడడు. ఆయన కిప్పుడు ముప్పది యేండ్లు చాటిరవి. తా
 నిప్పుడు మరల పెండ్లి చేసికొనుటకు కోటలో నేమియు వీలుపడదు,
 అతడెవ్వతెనైన మరల పెండ్లియాడినచో నది కోటలో విప్లవము
 వచ్చినట్లే. వీరదేవవర్మమహారాజు తన యిష్టమువచ్చిన స్త్రీలతో
 భోగింపవచ్చును, కాని, యతడు ధర్మాత్ముడు. అధర్మముగా తన
 కామమును వెలియించడు, నిజమే! ఈ భార్య యన్నచో నిష్టము
 లేదు, చేసికొన్నచో నింకొకర్తను చేసికొనవలెను. ఆమెతో ననుభ
 వించవలయును. ఈ పట్టుదల కలవాడు, ఈ నియమము కలవాడు.
 పలుమంది ఆయనకు రహస్యముగా పలుమంది సౌందర్యవతులైన
 స్త్రీలను చూపించిరి. ఆయనకు నచ్చలేదు. మరియు నిన్నాళ్ళుగా
 నాయనకు ధైర్యము చాలలేదు. ఇప్పుడిప్పుడే వీరదేవవర్మ తాను
 తానిలువ ద్రొక్కుకొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నాడు. నిన్నాయన
 చూడకపో వెంటనే మోహించునని, అదియే వివాహమగునని నా
 నమ్మకము:నిన్ను మహారాజున కొకనాడు చూపింతును, ఆపరిచారకల
 పాహాయ్యముతో చూపింతును. కొద్ది దినములలో నట్టి పరిస్థితి యేర్పడ
 చోవుచున్నది. పశుపతి మహోత్సవములు జరగబోవుచున్నవి. అప్పుడు
 శుద్ధలఖునగరమునుండి రాజవంశమంతయు దేవతా దర్శనమునకు

బ్లదురు. మహారాజు మాత్రము వెళ్ళకుండ నొక పరిస్థితిని కల్పించు
నాను. అట్లు పొనగినచో రాజు నిన్ను చూచును, నిరంజనభట్టు
శ్రోతిషముతప్పటనే వెలుగను.

అనగా నేను నవ్వుచు నిట్లంటిని: “నేను మహారాజును
బాడవలదా? ఆయన నాకు నచ్చనిచో నేమందువు?”

కాలాభట్టు:- నీవు రాజీవగుడువని వ్రాసియున్నదికదా?
ఆయన నీకు నచ్చును. మరియు నొక్కటి చెప్పెదను - స్త్రీలలో
పురుషులలో నొక భేదమున్నది. పురుషులందకత్తియలైన స్త్రీలను
కోరుదురు. స్త్రీలు ధనవంతులు, వీరులునైన పురుషులను కోరుదురు.
నగలు చూచినచో రాత్రి కలలోనికి వచ్చెడు పురుషులలో నెంత
మంది యచ్చరలవంటి స్త్రీలు సంసారములు చేయుటలేదు? ఆయన
మహారాజు, అంతకన్న కావలసినదేమున్నది? నిజము చెప్పినచో వీర
దేవవర్మ సుందరులైన పురుషులలో నొకడుగాని సామాన్యుడుగాదు.

నేను:- నాయీ చీరెలు, నగలు మహారాజు తల్లిగారివి.
ఆయన గుర్తుపట్టునేమో?

కాలాభట్టు:- మరియు నయము. నీవు తల్లికి దగ్గటిదానవను
కొనును, అది మనకే లాభము.

నేను:- టేపీ సంగతి తెలిసినచో మహారాజునకు కోపము రా
వచ్చును. సుభద్రాదేవిగారికి కోపము రావచ్చును.

కాలాభట్టు:- ఎందుకు కోపమురావలయును? వారిసొమ్ము
మనము దొంగిలించితిమా? ఆమె తన నగలన్నియు నాకు దానము
చేసినది. నేనమ్ముకొందును, అర్చుకొందును. తనకేమి? నా పెంపుడు
కూతునకు పెట్టుకొందును. పరిచారికలు ధరించు చీరలుకూడ నా
పెంపుడు కూతురు ధరించుట తప్ప! తప్పు. ఒప్పికొందును. వారి
నగలు వారి చీరలు వారి మొగాన పారవేసిపోదాము.

నేను:- ఎక్కడికి పోదము?

కాలాభట్టు:- ఎక్కడికా? - అని దిగాలువడి కూర్చుండెను.
నేనాయనకు ధైర్యము చెప్పితిని.

“ఓయమ్మ! దొరసాని! తరువాత జరిగిన విషాదపరిస్థితులనుబట్టి
యామహారాజు కానే పరిస్థితులలో నన్ను జూచెనో, నేనెట్టి విషయ

పాండిత్యము లతనియందు ప్రదర్శించి యతని గుండె నా కమ్ముడు పోవునట్లు చేసికొనిో యది యంతయు చెప్పట యనుచితము. ఒక్కటి మాత్రము చెప్పలేకుండునున్నాను. నన్ను కాలాభట్టు తీసికొనిపోక మునుపు పరమసామాన్యమైన ఆడదానినికదా! ఆనాడు నేను నా వంకచూచిన పురుషులతో నెట్లు వికారముగా ప్రవర్తించితినిో చెప్పి తినికదా! మహారాజుయొక్క హృదయమును నేను దొంగిలుటలో కొన్ని యానాటి వెట్టి వేసములనుగూడ ప్రకటించలేదనుటకు వీలు లేదు పురుషులలో నేమి! స్త్రీలలో నేమి! అధమకులీనులు కావచ్చును, పండితులు కావచ్చును, పీరులు కావచ్చును. శృంగారరసము సృష్టికి హేతువు. పరమధర్మమైనది. పరమోదాత్తమైనది. పరమ పవిత్రమైనది. కాని యందులో నసత్యములైన లక్షణము లెన్నికలవు! ఏవ గించుకొనదగిన లక్షణము లెన్ని కలవు! మోహింపజేసెడి నీచలక్షణము లెన్నికలవు! ఒకరి నొకరాకర్షించెడి యసభ్య ప్రవర్తనలెన్నికలవు! అంతటి కులీనతయు, నంతటి వీరత్వము, అంతటి పాండిత్యము నా శృంగారభావములోని నీచత్వము చేతకూడ నొక్కొక్కప్పు డాకర్షింప బడ సు.దానియందు రమించును. రాజును నేనట్లు వశముచేసికొంటిని.

ఆనాడు మేమిద్దఱము కలిసికొంటిమి. ఆనాడు మాయిద్దఱికి గాంధర్వవివాహమైనది. రాజిట్లన్నాడు:- "కొలది దినములలో ప్రియురాలా! నిన్ను నేను మహారాణిగా చేయుదును. అందఱికి తెలిసెడి వివాహము చేసికొందును. కొద్దిదినములు కాలాభట్టు నింటనే యుండుము. కాలాభట్టు నీకు పెంపుడుతండ్రి కదా! అతడు నిన్ను నా యింటికి తీసికొని వచ్చుచుండును. నీకు వేతన సాధము నేర్పాటు చేయుదును "

"ఇద్దఱము చొక్కిపడిపోయి యున్నాము. నానోటి వెంట మాట వచ్చులేదు. నేనొక బ్రహ్మానందమయమైన స్థితిలో నున్నాను. ఇట్లు మూన్నాళ్ళు గడిచి:వి. నాల్గవనాడు తెల్లవాఱుననగా రాజస్త్రి లందఱు పశుపతిక్షేత్రమునుండి తిరిగివత్తురు. మేమిద్దఱము విడివడి పోవలయును.

నే నిట్లంటిని:- మహారాజా! నేను పరమసామాన్యమైన కుటుంబములోని దానను. మావారందరు పాలిమ్ముదురు. కాని

మాది క్షత్రియకుటుంబమే. దానిని శ్రవ్య బయటకు తీయవలయును. అది యట్లుంచి నన్ను మీరు వేతేయొక సాధములోనుండురు. అందఱకు తెలిసిపోవును. ఈ కోటలోని సంగతులన్నియు నాకు కాలాభట్టు వలన తెలియును. ఆమెనుగూర్చి నేనేమైన నన్నచో నవశీ మాత్స్య ర్య మవ్వడే వెలయించుచుంటి ననిపించునేమో! కాదు. ఆమె తన మేనమామ వంటిది.

అప్పుడు మహారాజిట్ల నెను:- “ఇక్కడ నీలులేనిచో నీకొఱకు వేతే వట్టణము కట్టెను.”

19

జితేంద్రాస్తి కీర్తి నేపాళదేశము నందంతటను, మరియు మైథిలీ పుర ప్రాంతపుర గంధగిరినగర జాలంధర నగరములందును పెళపెళలాడుచుండెను. అతడు ఖడ్గవిద్యానిపుణుడా? రాజనీతివేత్తయా? మహానగర నిర్మాణదాతుడా? అన్నిటికంటె దైవప్రసాదము కలవాడా? ఒకవార్త నీవెంత రహస్యముగా నుంచినను నిప్పవంటిది. ఎక్కడనో యంటుకొనెను. పూర్తియింటి పైకప్పున భగ్గుమని మండెడివఱకు తెలియదు. అన్నిటికంటె జితేంద్రాస్తి శిథిలమైన నగరమును తిరిగి నిర్మించు చున్నాడు. పెఱచోట్ల రాజాజ్ఞతో చేయుచున్నాడనియు, రాజు ధనమిచ్చుచున్నాడనియు కొంతమంది యనుకొన్నను, మధ్యలఱు నగరములో మాత్రము ధనము రాజిచ్చుటలేదు; రాజు దగ్గఱ నంత ధనములేదు; రాజు తన కొడుకులు సన్యాసులైనందుకే యేడ్చుచున్నాడు. లోమ్రదేవీ నగరమువద్దనున్న తీర్థవిహారమునందు కూర్చున్న బంధుదత్తాచార్యుని యవసరములను దీర్చుటకే రాజు ధనము సరిపోవుచున్నది, అనుకొనుచుండిరి. ఆ యాచార్యుడు గళగ్రాహి. ఎంత ధనము క్రమమొరించినను మరియు తెమ్ము మరియు తెమ్మనినుట. శ్రోతవిహారములను కట్టించుమనునట. ఆయన యిద్దఱు పెద్దకుమారులు వద్దదేవ రత్నదేవులు సన్యాసమును స్వీకరించుటకు

విదియొక కారణమని యనుకొందును. ఈ తండ్రి బౌద్ధారామములను నిర్మించుటతో బొక్కనమంతయు బొక్కలేయగును. అందుతో చివరకు తోళిలుకూడ మిగులవు.

శక్రపులు తగినంతమంది యున్నారు. ఈ రాజ్యమునందు తౌద్ధమతము మాటి మాటికి ప్రబలుచున్నను వేదమతము పునాది పెట్టుకొని కూర్చున్నది. ఆ వేదమతస్థులు సుంత వీలుకుదిరినవృద్ధులైనెదురుతిరుగుదురు. తౌద్ధమతమును దేశమునుండి వెడలఁజేయుటకు ప్రయత్నించుచుండును. అనాది నుండియు నేపాళరాజులు నైదిక మతావలంబులై యుండవలయునని యొక యభిప్రాయమున్నది. తౌద్ధమతము నవలంబించిన రాజు రాజ్యము చాలదినములుండదు. దేశమునందెన్నిచోట్లనో సుక్షత్రియులకు స్థావరములైన నగరములున్నవి. యద్ధవేశలందు రాజు వారి సాహాయ్యము నవలంబించక తప్పదు.

నేపాళదేశమున నైదారు సుప్రసిద్ధములైన క్షత్రియవంశములు కలవు. అన్నివంశములును పూర్వవైపుడో రాజ్యముచేసినవే! వారందరు మరల నెత్తైన తమ వంశమువారు సింహాసనము వాక్రమింపవలయునని కూర్చున్నవారే. రాజు బౌద్ధుడైనచో నదివారికి వీలు. అన్ని రాజవంశముల నట్టిపెట్టి యహిర్వంశ క్షత్రియులని హిమవత్పర్వతోదరమునం దొక క్షత్రియవంశమున్నది. వారెప్పుడో మహాభారతయుద్ధమునకు పూర్వము నేపాళదేశమును పాలించిన వారట. వారు కొందఱు గుడ్డలు నేయుదురు, కొందఱు కుండలు చేయుదురు. కొందఱు పాలెరుతనము చేయుదురు. కాని ఖడ్గ విద్యను మాత్రము పరిత్యజించరట.

వాడు గొడ్లను కాయుచుండెను. నీపేరేమి యని యడుగుము. వాడు 'విష్ణువర్మమహారాజుగారు' అనును. వర్మయన్నది క్షత్రియుల శామము చివర నుండు ననుకొందము. మహారాజ శబ్దము గారన్న యుపపదము వాడే తగిలించికొనును. మూఢత్వము, మూర్ఖత్వము విశ్లేషించుచుండును. ఇట్టిస్థితిలో మరల నేపాలరాజ్య సింహాసనము వశిష్టించవలెనని కోరిక యుండుటతో తప్పేమి. ఈ మహారాజు యొక్క పెద్దకొడుకుల కిర్వురకును తండ్రి తరువాత రాజ్యము

బొమ్మకల బొమ్మగా నిలుచుననియు, కామేమియు చేయలేమనియు
వదైర్యము తోచినదట. మరియు బంధుదత్తాచార్యుని యొత్తిడి
యొక్కవై నదట. నరేంద్రదేవమహారాజును తన ముగ్గురుకొడుకులను
తౌద్ధసన్యాసులను చేయుమని బంధుదత్తుడు రాజు గొంతుకమీద
కూర్చుంచెను. వైవాండ్రిద్దఱు మేమైనచో వేదమతమునందలి తురీ
యాశ్రమ స్వీకారము చేయుదుము కాని బౌద్ధ సన్యాసులము చచ్చి
నను కామని అనివాహితులుగానే యశ్యాశ్రమమును స్వీకరించిరి.

ఇందులో నొక యింకటము వచ్చినది. వేదధర్మమునందు
సన్యాసియైన తరువాత మరల గృహస్థాశ్రమములోనికి రారాదు
వచ్చినచో వాడు చండాలుడు. అందుచేత నా రాజకుమారుల కిద్దఱికి
రాజ్యాధికారము పోయెను. మూడవవాడు వీరదేవవర్మ. ఇతడు
గొప్ప శాకికుడు. ఏయెండకాగొడుగు వట్టెడివాడు. వేదమతము
వందు సన్యాసము తీసికొన్నచో తిరిగి రారాదుగాని, బౌద్ధసన్యాసి
యేలరారాడు. ఆ వట్టింపు బౌద్ధులకు లేదే! ఉన్నచో నది వేదమతము
నందున్న వర్ణాశ్రమాచారధర్మములను చూచి నేర్చుకొన్నదేకాని
మరొకటి కాదు, మరియు బంధుదత్తుడు, బౌద్ధసన్యాసి కావచ్చును,
రాజ్యమును తేయవచ్చునని ఘంటాపథముగ చెప్పుచున్నాడు. నిజా
నికి వీరదేవవర్మకు కావలసినది రాజ్యము, అటు వేదమతము కాదు,
ఇటు బౌద్ధమతము కాదు.

రాజ్య వీన్ధితిలో నున్నది. ఆ నరేంద్రదేవవర్మవద్ది ధనములేదు.
ఈ కిథిలనగర నిర్మాణమునకు నరేంద్రదేవవర్మ ధనమెట్లిచ్చును?
వీరదేవవర్మ యిచ్చెనా? అతనివద్ద మాత్రము ధనమెక్కడిది? ఈ
పంగతి మధ్యలఱునగరములో నందఱికి తెలియును. ఈ మధ్యలఱు
నగర వార్తలు పలుచోట్ల వ్యాపించెను. ఇంతధనము వీరదేవవర్మ
కెక్కడిదన్న ప్రశ్న మిగిలెను. అచటినుండి మరల సూహలలుట
ప్రారంభమయ్యెను. జితేదాస్తి తెచ్చెనేమో! జితేదాస్తి కెక్కడిది?
ఇతని కాతగారి స్నేహితుడు ఖోకోయన్న వాడు కొంతధన మిచ్చె
నట! అట్లే యిదియు నిచ్చెనేమో! ఇదియొక యూహ. జితేదాస్తి
తన కావమఱికి విచ్చిని కుదిర్చెను. ఎవడో బ్రహ్మరాక్షసుడు కుది
ర్చెనట! ఆ బ్రహ్మరాక్షసు డిచ్చెనేమో! ఇది యొక యూహ. ఈ

ప్రపంచకములో వదంతులు పుట్టి వానిని ఒడపాసి యొడపాసి, లోకము యధార్థమును గ్రహించినట్లు ప్రవర్తించెను. ఎవ్వరుచెప్పరూ రహస్యము రహస్యముగా నందఱికి తెలిసిపోవును. అది యెప్పుడు తెలియును? గప్పమని యింటికప్పు మండినప్పుడు తెలియును.

నగరనిర్మాణము జరుగుచుండెను. ఆ శిథిలనగరమున కొన్ని గృహములు నేటికే మంచినీటిలో నుండునట్లు చేయబడినవి. ఒక వైపున నడవి నలుకబడుచుండెను. జితేదాస్తి కుటుంబము సుదర్శన భట్టారకుని కుటుంబము పోయి యాశిథిలనగరముననే కాపుర మున్నారు. జితేదాస్తి మధ్యలిఖి నగరమునకు పోవుచుండును; వచ్చు చుండును. నగరనిర్మాణకార్య నిమగ్నుడు కానప్పుడు నాగేశభట్టు వద్ద చదువుచుండును. సుదర్శన భట్టారకునకు వేత వనిలేదు. కాలా భట్టుయొక్క బ్రహ్మారక్ష స్త్ర్యము తొలగించుటకు గావలసిన మంత్ర మునెప్పుడును పురశ్చరణగావించు చుండుటయే. ఇట్లుండగా జితే దాస్తి కొకభయము వేసినది. ఈ నగరముపేరు చివరికి శిథిలనగర మన్నపేరే నిలుచునేమో!

ఆ కాలాభట్టు మరల కన్పించుటలేదు. ఆ పూర్వరాజు వీరదేవ వర్మ దీనికేమని పేరు పెట్టదలించెను? దానితో నిప్పటినుంచి వ్యవహరింపబడుచున్న గాని యీ నగరమున కాచెడ్డపేరు పోదు. ఆ శ్రావస్తి నగరశిల్పి తీర్థంకరుడిచ్చటనే యుండెను. ఎచ్చలెచ్చటనుండి యోవనివాండ్రు వచ్చిరి. తొల్లిటి వీరదేవవర్మవలె పట్టణమంతయు నొక్కసారిగా నిర్ధము చేయబడవలయునన్న యూహ జితేదాస్తికి లేదు. అందువల్ల, జితేదాస్తి యొక్కడికక్కడ నొకప్రాంతము తీసి కొనుటయు, నక్కడి భవనముల నిర్మాణము పూర్తిచేయుటయుగా నుండెను. అందువల్ల నేమగుచుండె ననగా గోడలు కట్టువారు, కప్పులు వేయువారు, నగిషీలుచేయువారు, చిత్రములు చిత్రించువారు, జిలుగు వనులు చేయువారు, నన్నిరకములైన శిల్పులు తేలికగా పదివేల మంది నగరములో నున్నారు. ఇందులో చాలమందికి నిర్ధమైన గృహములే యున్నవి.

“ఇంత మహాకార్యము జితేదాస్తి యొక్కరు నెట్లు నిర్వహించగలడు? అందుచేత నై చారువందల మంది కార్యకరణ సమర్థు

లైన వారిని క్రాంతిపురమునుండి గంధగిరినుండి జాలంధరమునుండి తెచ్చెను. వారందరు వామదేవశాఖీయులు. ఈ మూడు నగరములలో వామదేవశాఖీయుడైన ఉత్తియుడు నిరుపేదగానున్నచో వాడు వచ్చి యీ నగరమునందే యున్నాడు. వానికేదో పని యప్పు తెప్పట పూర్తియైన యొక గృహము వానికిచ్చట. లేనిచో వాని కొక గృహము పూర్తిచేసిపెట్టుట. ఇది క్రాంతిపుర ఉత్తియుల యిష్టము. ఏనాటికైనను క్రాంతిపురమును ఈ సూత్ననగరమును వామదేవశాఖీయులైన ఉత్తియులకు నాభిస్థానముగా నుండవలయును. ఎంతయైనను చిట్టచివరకు వీరదేవవర్మ తన యిష్టమైన మహ్య లఖునగర ఉత్తియకుటుంబములను దెచ్చి యిచ్చటనుంతు నన్నచో నేమి కలదు? అది యొక సందేహము కలదు.

రెండవది క్రాంతిపుర ఉత్తియులతో ఖండితముగా చెప్పెను. ఈ నగర పునర్నిర్మాణమునకు మీది లోలి వ్యయమగుటలేదు. మహా రాజు తన కిరిటములోని నెమలికన్నులోని యొక యాకయు నిచ్చట లేదు. కాని, వీరదేవవర్మ యాజ్ఞలేకుండ నీ పురనిర్మాణము సాగదు. సంపూర్ణాధికారము నాకును లేదు. నిర్మాణము పూర్తియైనంతనే వీరదేవవర్మ యప్పటికి రాజ్యమునకు వచ్చినచో నీ పట్టణ మాయనకు వశము చేయవలయును. మన శాఖాఉత్తియ కుటుంబములను మాత్రము రాజిచ్చటనుండి వెడలకొట్టకుండునట్లు నేను పూట పడెదను. ఆ సంగతి నాయనతో తొలుతనే చెప్పితిని. మన ఉత్తియ కుటుంబము లిచ్చట నిలువద్రొక్కుకొను చున్నారు. తక్కిన వారందఱు పనివాండ్రు. వారెవ్వరు నిచ్చట నిత్యనివాసముగా నుండుటకు వీలులేదు.

“మనఉత్తియలిప్పు డే యిండ్లలో నున్నారో ఆయిండ్లు వారివే. అంతేకాదు. ఎవడెంత యడవి ఛేదించుకొనునో ఆ కలవవానిది. ఆ పొలము వానిది. వీరందఱకు నాయాస్తులు చెల్లనట్లు వీరదేవవర్మ రాజ్యమునకు వచ్చినంతనే పత్రములు రాజముద్రాంకితములు వచ్చును. ఎప్పటికప్పుడు పత్రములు వ్రాయించుచునే యున్నాను. అవి నాదగ్గఱ రహస్యముగా నుంచుచున్నాను. అందువల్ల మీరు వీరదేవవర్మ కిప్పుడే యెదురు తిరుగుదమని కాని, కొన్ని వందలనాటి

జోన్యము నేడే ఫలింపజేసికొనవలయునని గాని మీ తిరుగుబాటునకు నేను నాయకుడనుగా నుండునని గాని మీరనుకొనరాదు. అనుకున్నచో మీరు దానిని విస్మరింపుడు" అని వారితో గట్టిగా చెప్పి యాచార్య లేకుండ జేసికొన్నాడు.

ఇంక వీరదేవవర్మ మిగిలినాడు. అంతకంటె ముందు పట్టణమునకు పేరు నిర్ణయించవలయును. కాలాభట్టు నడుగవలెను. అతడేమైనాడో మరల కన్పించలేదు.

గ్రీకులన్న మరియొక భూతమున్నది. వానిముక్కు మొగము నింతవఱకు జితేదాస్తి యెఱుగడు.

మిగిలినది కోటలో రాణి యొక్కతె. తొలుతనే రాజభవనములను రాజాంతఃపురసౌధములను నిర్మించునని తాననగా నా రాణి "అది చిట్టచివరకు జరగవలసిన పని" యని యాపెను. ఎందుచేతనమ్మా యని యడుగగా తన కథ పూర్తియైనచో దానియంతట నదియే నీకు తెలియుననెను. ఈ పట్టణమునకు పేరేమి పెట్టవలయునని యామె నడుగగా తనకు తెలియదు కాలాభట్టునకు తెలియుననెను.

జితేదాస్తి కొక్క కోరిక యున్నది - ఈ పట్టణము తన భార్యపేర వెలయవలయునని; ఆమెపేరుతో నీ పట్టణమును వెలియింప జేయవలయునని. భార్యతో చెప్పినాడు. ఆమె నవ్వివది. అట్లు చేసినచో నేమి యభ్యంతరము కలుగునో! కాలాభట్టు కాదన్నచో నేమగును? వీరదేవవర్మ నిరాకరించినచో నేమగును? తరువాత మాట చూచుకొందము. ముందు తన భార్య పేరుతో నీ నగరమునకు వాడుక తేవలయునని నిశ్చయించుకొనెను. మరియు నిందింకొక విషయమున్నది. వందలకొలది వామదేవశాఖియులను, పేదవారిని తెచ్చి వారికి గృహము లిచ్చుచున్నాడు, పొలా లిచ్చుచున్నాడు. ఎప్పటికప్పుడు పత్రములు వ్రాయుచున్నాడు. ఒక్కసారి చిట్టచివరకు రాజముద్రలు వేయించవలెను. ఇన్ని వందల వేల పత్రము లొక్కనాటికి రాజముద్రలు పడవలయును. అప్పుడు ప్రతి పత్రము మీద పట్టణము యొక్క పేరుకూడ వ్రాయుచు కూర్చున్నచో కుదిరి చావదు. కాలాభట్టు కనిపించదు. రాజుతో నిప్పడి ప్రసక్తి తెచ్చి

వచో నత డింకొక పేరు చెప్పినచో తన కోర్కె సిద్ధించదు. అప్పటికే కొన్ని వందల వక్రము లున్నవి. ఊరిపేరు వ్రాయుటకు స్థలమట్టె పెట్టి వానిని సిద్ధము చేసెను. ఒకనాడు జితేదాస్తి కూర్చుండి వ్రాయుచుండగా నతని శార్య పమిటి వ్రాయుచున్నారని యడిగెను.

జితేదాస్తి:- నేనెక్కడో చూచితిని. ఒక దైవముపేరు కొన్ని వేల సార్లు కొన్నిలక్షలసార్లు ఒక కోటిసార్లు వ్రాసి ఆ దైవమున్న చోటికి నీ పేరులో వ్రాసిన వక్రములన్నియు తీసికొనిపోయి స్వామి కర్పింతురట. నేనొక దేవతపేరు వ్రాయుచుంటిని!

ఆమె:- వేలు వ్రాయవలయుననియా, లక్షలు వ్రాయవలయుననియా?

జితేదాస్తి:- లక్షలే! నాకంతటి తీరికలేదు. తీరిక యున్నచో నా దేవతను వదిలిపెట్టి నేను పోనేపోను. నాకెన్ని పనులు? అటు నగరనిర్మాణమును చూచికొనవలయును, ఇటు క్రాంతిపుర క్షత్రియులను సంజాళించుకొనవలయును. అటు వీరదేవవర్మస్థు సంజాళించుకొనవలయును, మరి నాగేశభట్టువద్ద శుక్రాష చేయవలయును. అన్నిటిని మించి నీన్నారాధించు చుండవలయును!

ఆమె:- చాలుగాని, యీ యింటిలో మనమిద్దఱమే కాము. ఆత్మ యున్నది, బామ్మ యున్నది. ముత్తవయున్నది. వారు విని పోదురు.

జితేదాస్తి:- అయినచో నీవు నాతో మాటాడకుము.

ఆమె:- అయినచో మీరా వ్రాయుచున్న దేవతపేరు చెప్పుడు

జితే:- ఇది చాల రహస్యము. ముందట యెవ్వరికిని తెలియ కూడదు. వీరదేవవర్మకు తెలిసినను, కాలాభట్టునకు తెలిసినను మన నెత్తిమీదికి వచ్చును.

ఆమె:- నా మాటవిని ఆ దేవత నుపాసించుట మానివేయుడు. వారిద్దరంగీకరింపరేమో యన్నచో మనకది చేయుట వ్యాయము గాదు.

జితేదాస్తి:- నేనా దేవత నుపాసించి తీరుదును. నీ కష్టము లేనిచో నా కోక్కచే మార్గము. నిన్ను వరిత్యశించవలసివచ్చును!

అమె:- అప్పుడు మనము ఈ నగరమును వదలిపెట్టిపోవలసి వచ్చునేమో?

జితేంద్రాస్తి:- ఇప్పుడు మనదా? నగరము వీరదేవవర్మది. కట్టించునది కాలాభట్టు. తాను కట్టించుకొనుచున్నాడు. ఎందుకో మనకు తెలియదు. ఇచ్చట నా ప్రసక్తి యేమున్నది? పెట్టుబడి యంతయు రాక్షసునిదా? చివరి కాస్తీయంతయు రాజుదా? నేను ఇచ్చట నెవ్వడను? నా దేవత నిచ్చట స్థాపింతును. అదికూడ పిలులేదా?

అంత నామె దూర్తముగా వచ్చి యతని చేతిలోని వస్త్రములను దీసికొని యిదివఱకు వదలిపెట్టిన స్థలములలో వ్రాచబడ్డ పేర్లను వదిలొట్ట చదివెను. అమె కర్థమయ్యెను. అనగా తన భర్త యీ నగరమునకు తన పేరు పెట్టుచున్నాడని తెలిసెను. అమెకు బ్రహ్మ వంద మయ్యెను. భర్తతో జరిగిన యీ ప్రసంగమంతయు తనమీద తన భర్తకు గల మహానురాగమును వెల్లడిచేసెను.

అమె గోడకు తగిలించియున్న రెండు కత్తులను భర్తకు చూపెను. ఒకటి జితేంద్రాస్తియొక్క ఖడ్గము, రెండవది తన ఖడ్గము.

అమె యిట్లనెను: ఆ రెండు కత్తులు నిరుపయోగమగునంత వఱకు నీతోపాటు నేనుగూడ నీ నగరవామమును రక్షింతును. నాది స్వార్థము, మీది ప్రేమ.

జితేంద్రాస్తి భార్యయన్న యీ మాటతో తనకున్న పందేహమును గూడ వదలిపెట్టెను. అతడొకటి యాలోచించెను. కాలాభట్టు గాని, గిఘిగాని, రాణిగాని నగరనిర్మాణము పూర్తియైన తరువాత వారు విశాచములుగారు, వారి విశాచత్వము వదలిపోవును. వారు విశాచములై యుండినచో విశాచబాధ కొఱకు భయపడ వచ్చును. కనుక నగరనిర్మాణమైన తరువాత వారివలన బాధలేదు. ఒక్క వీరదేవవర్మ యున్నాడు. ఈ మాట యతనిచేత నొప్పించ వలయును. ఇప్పటికి నగరము నగముపైన పూర్తియైనది. ముప్పాతిక యైనదేమో యనికూడ ననవచ్చును. తొలినాడు వీరదేవవర్మ నగరనిర్మాణమునంతయు చేసెను. వీధులాయన తీర్పించినవే. జలాధార మాయన యేర్పరించినదే. ఇప్పుడు పూడిపోయినను బావు లాయన తీయించినవే.

ఆ నూటయేబది సంవత్సరములక్రిందట వాస్తుశిల్ప విద్యా ప్రావీణ్యము చూచినచో నాశ్చర్యము వేయుచుండును. సమృద్ధిగా వాయువురాని గృహములేదు. సామాన్యముగా హిమాలయ పర్వతమునుండి విపరీతపు గాలులు పట్టణముల మీదికి వచ్చుచుండును. ఆ గాలులచేత శిల్పవిద్య యెఱుగకుండ కట్టబడిన గృహము పడి పోవును. ఆ గాలివాటమును జూచి యా శిల్పి యిండ్లముఖములు పెట్టెను. వీధు లేర్పరచెను. మహానగరమునకుగాని, గృహములకుగాని వాస్తుశాస్త్ర దోషము లేకుండ జేసెను. ఈ శీర్ఠంకరుడు మహా కార్యకర్త కాదు, కార్యమునకు వస్తువు నెచ్చటనో తెచ్చికొని దానికి జిలుగుపని చేసి మెప్పుపొందెను నట్టివాడు. వాల్మీకి వ్యాసులు వేఱు. కాళిదాస భవభూతులు వేఱు. లోకముయొక్క మోహము చెడ్డది. వారికంటె వీరే గొప్పవారనుకొందురు. శీర్ఠంకరుడు పూర్తిచేసిన గృహములను చూచినచో ప్రశంసయంతయు నితనికే యన్నట్లుండెను. అతడ నుచుండును: “స్వామీ! నా తెలివితేట లిప్పుడుగాదు, రాజభవనములు రాజాంతఃపురములు తీర్చిదిద్దనప్పుడు చూడుమని”. జితేంద్రాస్తికింకొక భయమున్నది. ఈ శీర్ఠంకరుడు రాజభవనములను, రాజాంతఃపురములను జగన్మోహనములుగా జేసినచో రాజులు రత్నహరులని వీర దేవ వర్మ వచ్చి యీపట్టణమునే తనకు రాజధానిగా మార్చుకొనునేమో! తనకునగరాధిపత్యమిచ్చుదునని వాగ్దానము చేసెను, అతడు దీనినే రాజధానిగా చేసికొని యిచ్చటనే యుండినచో నప్పుడు తనకు నగరాధిపత్య మెందులకు? రాజున్నచోట నగరాధిపతి యెవడు? ఇదిమాత్రము గడ్డు సమస్యయే. దానిని తరువాత చూడవచ్చును. ముందు రాజుచేత నీ పట్టణమునకు నతనికి తెలియకుండ నీ పేరు నంగీకరించు నట్లు చేయవలయును. ఇచ్చట కొన్ని తొందఱలు మాన్పించి జితేంద్రాస్తి మధ్యలఘునగరమునకు పోయెను. రాజుతో చెప్పెను. “తమరి యనుమతి ప్రకారమే కొందఱి కొందఱి కక్కడ గృహముల నిచ్చుచున్నాను. వారువారు ఛేదించికొనిన యడవులమేర వారికి పొలములుగా నిచ్చుచున్నాను. కాని, ప్రభూ! వారందఱకు నొక భయముగా నున్నది. రేపు తమరు వచ్చి వారి నందఱను వెళ్ళి పొమ్మందురేమో? పాటాకనిది ఫలమొకనిదిగా నగును.”

వీరదేవ:- అయినచో వారికి వృధే పత్రములు వ్రాసియిమ్ము.

జితే:- నేను రాజునా?

వీరదేవ:- నేను మాత్రము రాజునా?

జితే:- మరి యేమి చేయుదము?

వీరదేవ:- నీవే చెప్పుము.

జితే:- అన్నియును పత్రములు వ్రాసి యుండుదము. తమరికి రేపు పట్టాభిషేకమనగా నా పత్రము లన్నిటిమీదా రాజముద్రలు వేయుదము. పట్టాభిషేకమైన మరునాడు వారి పత్రములను వారి కిత్తము.

వీరదేవవర్మ:- కాగుగనే యున్నది. అట్లే చేయుము. తప్ప కుండ రాజముద్రక నానాడు నీ కిత్తును.

జితేదాస్తి:- పత్రములు వ్రాయుటయనగా ప్రభువులకు తెలియనిదేమున్నది? గృహములుగాని, క్షేత్రములుగాని వాని కెల్ల లుండును. వానికి సంఖ్యలుండును. మరియు మహానగరము పేరు పేర్కొనబడవలయునుగదా? ఆ పేరునుగూడ నిర్ణయించకున్నచో పత్రములలో వ్రాయుట కష్టమగును.

వీరదేవవర్మ:- అలోచితము. నేనొకసారి యెంతవఱకు సిద్ధమైనదో యంతవఱకైన నగరమును చూడవలయునుగదా? మొన్న నెవరో వచ్చి చూచిరట. వారు నావద్దకు వచ్చి చెప్పిరి. ఆ తీర్థంకరు డెవడో గొప్ప శిల్పివలె నున్నాడు. నగరమంతయు సుందరముగా నున్నదట. అతడు గృహములమీద చేసిన పనియంతయు లలితముగా నున్నదట!

జితేదాస్తి:- చిత్తము ప్రభూ! నాకింతవఱకు స్ఫురింపలేదు. అతని శిల్పమంతయు నేమి లలితముగా నుండును!

వీరదేవ:- అయినచో కాగుగా నున్నది. లలితనగరమని పెట్టినచో నెట్లుండును?

జితేదాస్తి:- ఆ రెండు శబ్దములు నాకు గలిసినట్లులేదు. ఏదో యొక నగరలక్షణమును చెప్పినట్లున్నదిగాని వట్టణముయొక్క పేరు వలె లేదు.

వీరదేవ:- లలితనగరము బదులు లలితపట్టణమన్నచో నెట్లుండును?

జితే:- లలిత విశేషణమువలె నున్నది; పేరువలె లేదు.

వీర:- అయినచో 'లలితాపట్టణము' చాల బాగుగా నున్నది. అమ్మవారిపేరు కూడ కలిసివచ్చుచున్నది. అదికాక, జితేదాస్త్రీ ఇది బాగున్నదయ్యా! ఎందుకనగా మా ముత్తాత వీరదేవవర్మమహారాజు గారు దేవునిపానకుడట. లలితాదేవిపేర నిది కట్టించెనందము. ఆయన అత్తయ్య తృప్తిపడును.

జితేదాస్త్రీ:- నా యాత్మయు తృప్తిపడును, నెలవు.

20

అనాడు మరల జితేదాస్త్రీయు నతని భార్యయు శిథిలాంత పురమునకు బోయిరి. ఇప్పుడా నగరము శిథిలనగరముగా లేదు, ఏమియులేదు. ఎందుకనగా నించుమించుగా నగరమంతయు పునర్నిర్మాణము పూర్తియైనట్లే యుండెను. ఒక్క రాజాంతఃపురము వదలి పెట్టినచో రాజభవనములు కూడ తిరిగి నిర్మింపబడినవనియే చెప్పవచ్చును. కాని, రాజభవనములంతమేర నెవ్వరు నివసించుటలేదు. పట్టణములో కొన్ని భాగములు జనముచేత క్రిక్కిరిసిపోవుచున్నవనియే చెప్పవలయును. ఇప్పుడా చుట్టుపట్ల నడవియే లేదు. అన్నియు పొలములే. అందందు కొన్ని నివసింపబడినవి యింట్లున్నవి. ఛేదించబడినవి యడవిముక్కలున్నవి. అది యడవి యనుట కంటె చిన్నచిన్న తోటలనవచ్చును అడవి కొట్టివేయబడుట ప్రారంభింపబడినయంతనే వన్యమృగములన్నియుసంహరింపబడుచుండును. సర్పములుమాత్రము వందలు వందలుగా చంపబడును. అప్పుడప్పుడు జితేదాస్త్రీ కన్పించును. కాలాభట్టు సరేసరి, కన్పించనని చెప్పినాడు. గిఱ్ఱ యేమైనాడు? వాని పొడలేదు. ఈ రాజిమాత్ర మొక్కరుక యున్నది.

ఆమెను జితేదాస్త్రీ పరామర్శించెను: "ఏమమ్మా! ఈ నగరము యొక్క పునర్నిర్మాణము పూర్తి గావచ్చుచున్నది. నీ వెప్పు డిచ్చట నుండి వెడలిపోవుదువో యని నేనెదురు చూచుచున్నాను. నీవు వెళ్ళినగాని యిచ్చట పని ప్రారంభించుటకు వీలులేదుకదా!

రాజు:- అయ్యా! నేనిచటనుండి వెళ్ళిపోవలయుననియేగరా!
 కాలాభట్టు మీకింత పని పెట్టెను. ఆ కాలాభట్టు నాకుకూడ కన్పించుట లేదు. అతడు నన్నెప్పుడు వెళ్ళుచునునో, యెచ్చటికి వెళ్ళుచునునో కనుగొనవలయును. నే నెచ్చటనో యున్నదానను, కాలాభట్టు నన్ను తీసికొనివచ్చి యిచ్చట స్థాపించెను. నేను మధ్యలఱు నగరములో నన్ను యాకాశములో పరిభ్రమించుచుంటిని, నా కేమియు తెలియదు. పిశాచములన్నియు నచ్చట నెచ్చటనో యుండునట! నన్ను నచ్చటికి రమ్మని కొందఱు పిశాచములు పిల్చిరి. పిశాచముల కేమి పనియున్నది? గాలిలో పరిభ్రమించుచుండుము. కాలాభట్టు నన్నిచ్చటికి తీసికొనివచ్చి నీ విందుండుము. నీ పిశాచాకృతి నేను తొలగింతును. నా పిశాచత్వమును గూడ నేను తొలగించి కొందును. దానికొక మార్గమున్నది. మనమందఱ మొక చోటికి పోవలయును. అచట బేతాళుడు కొలువుదీర్చి యుండును. ఈ పిశాచము లన్నియు నతని యాశ్రయములో నుండునట! నేనా బేతాళుని ముక్కు-మొగము నెఱుగను. వీర దేవవర్మమహారాజు తానీ నగరమును నా కొఱకు నిర్మించెను ఇది పూర్తియైన తరువాత తన రాజధానినే యిచ్చటికి మార్చవలయునని యనుకొనెను.

ఆయన నాతో చెప్పెను. “ప్రియురాలా! నేనీ నగరము నీ కొఱకు నిర్మించుచున్నాను. నీపేర నిర్మించుచున్నాను. మన మచ్చటికి పోయినంత నే మధ్యలఱునగర రాజధానిలో, నీ దుర్గములో, నీ యంతఃపురములో నీవు వడెడు శాధలన్నియు తొలగిపోవును. అప్పుడు నీవు దుఃఖవడనక్కఱలేదు. నీకు భయముండదు. నేనును విశ్వసించితిని. ఈ పట్టణమప్పుడు నిర్మించబడుచున్నదని నా కప్పుడు తెలియును. మహారాజు నాతో నెప్పటికప్పుడు చెప్పుచునేయుండెను. నిర్మాణము పూర్తికాకమున్ను నన్నొకసారి యచ్చటకు తీసికొని పోయి చూపింపరాదాయని యడిగితిని. ఇదిగో-ఇదిగో యనుచుండెను. ఒకటి రెండుసార్లు నన్ను తీసికొనివచ్చుటకు గూడ ప్రయత్నించెను. నాకా నగరమొక కత్తులతోనుగా నుండెను. మహారాజు కూడ సంపూర్ణముగా ప్వేచ్ఛనవలంబించుటకు విలులేకుండెను.

ఆయన పెదతల్లి మిక్కిలి గడుసరి. ఆమె నన్ను కదలనియ

లేదు; మెదలనియలేదు. నా మీద నెప్పుడును కాపలాయుండెడిది. నేనేపూట నేయాహారము తింటినో ఏ చీర తాల్చితినో మహారాజు నా సాధమున కెప్పుడు వచ్చునో యెప్పుడు వెళ్లునో సూక్ష్మసూక్ష్మాంశముల నుండి యామె తెలిసికొనుచుండెను. అన్నిటికన్న నాశ్చర్యమేమనగా నేను నా భర్తయు నేకాంతముగ నుండి, మేమిద్దఱమే యేదో యచుకొందుము. ఆ సంగతి యామెకెట్లు దెలిసెడిది? కొన్నాళ్లు మహారాజే తన పెదతల్లి యందు తనకున్న మమకారము చేత చెప్పినేమో యనుకొంటిని. ఆయన నేను నోరుజారితి ననుకొనెడివాడు. ఆ రహస్యమేమో! నా కిప్పటికిని తెలియదు.

అది యట్లుంచి యామె యంత నేర్పరియనగా కోటలోననే లేనిచో కోటకు సన్నిధానమున గొప్ప రాజవంశములలో శుభములు జరుగును. వినోదములు జరుగును. వానిలో వేనికిని నేను పోకుండఁ జేసెడిది. కొండలునన్ను పిలువకుండ జేసెడిది. పిలిచినవారి యింటికి నేను పోవుటకు పిలులేకుండ జేసెడిది. అవి చాల చిన్నవిషయములు. ఆ వేళకు నేనేదో మహారాజుమాట పాలించవలసియుండుటయో, లేదా అన్నిటికంటె గడుసుదనమేమనగా స్తుంకోగాని, అశ్వత్థామ కాని యాస్థలమునకు వచ్చునట్లు జేసెడిది. ఆ సంగతి నాకు చమత్కారముగా తెలియఁజేసెడిది. నేను వారిని పరిహరించుట తప్ప యేమి చేయవలయును!

నేను చేసిన పొరపాటేమనగా నా భర్తతో నా తొలుతటి కథ యంతయు మొట్టమొదటనే వివరముగా చెప్పవలసినది. చెప్పలేదు. తరువాతనైనను పిలుకలిగినప్పుడు చెప్పినచో తాగుగా నుండెడిది. నాకు భయముగా నుండెడిది. ఈ రీతిగా సంభవించిన రాజీతనమును నేను చేతులారా పాడుచేసికొనుట యగునేమోనని భయపడుచుంటిని. మరియు నప్పుడెప్పుడో నా భర్త నేను లేకున్నచో తాను బ్రతుకలేడని, నే నే తన బ్రతుకునని నా యెడందమీద పన్నుండియో నన్ను విగ్గ కౌగలించిని, నా మొగములో మొగము పెట్టినప్పుడో నేనొకటి రెండుసార్లు నా పూర్వ కథ చెప్పెదనంటిని.

ఆయన తన చేతితో నా నోరుమూసి, "చెప్పనక్కఱ లేదు. నీవు పూర్వ మెటువంటిదాననైనను సరే! నీవు మిక్కిలి పేద

కులములో పుట్టిననై నను సరే! నీవు నా కొఱకే జన్మించితివి. కొన్ని పేదపరిస్థితులలో నిన్నెవరైన వాంచిచి యుండవచ్చును. ఆ కథ కొంతదూరము జరిగినను జరిగియుండవచ్చును. నేను వానిని వట్టింతు కోను. నాకవి యక్కఱలేదు. నీకు వారిమీద నెవరిమీదనై నను కోవ మున్నచో చెప్పుము. వారిని శిక్షింతును. వారిప్పుడు నీ జోలికి రాలేరు. వారికిని తెలియునుగదా! యిప్పుడేమైన నిన్ను గూర్చి చేసినచో వారికలలు నిలువవని.

“ఓసి! ప్రియురాలా! భగవంతుడు నా కొఱకు నిన్ను సృష్టించెను. నీ కొఱకు నన్ను సృష్టించెను. స్త్రీపురుషుల నొకరికొఱకొకరిని సృష్టించుటయనగా, వారిద్దరికి యావనోదయమైనప్పటినుండి వారి నొకరిని మరియొకరికొఱకు సృష్టించెనని యర్థము. నీవు నాతో చెప్పు కుము. నేను నిన్నెడకాయను. ఎడకాని యుండలేను. నిన్ను మహారాజుని చేయగలుగుదునో లేదో నా రాజ్యమింకను నాకు వశము కాలేదు. నా తండ్రి దీనినట్లు చేసిపెట్టెను. నేను నీ పేర నిర్మించుచున్న పగరమునకు గావలసిన ధనము కొఱకుగూడ నేను మా తండ్రినాటి పరిస్థితులను సాగనీయవలసివచ్చుచుండెను. నాకట్లు తోచినది. నేనొక మాత్సనగరమును నిర్మించి రాజధాని నచటకు మార్చవలయునని సంకల్పించితిని మాత్రమే రాజ్యమునకందఱకు తెలియును. నీ పేర నిర్మించుచుంటినిని యెవ్వరికిని తెలియదు.

చాలమంది యిట్లునుకొనెడివారు: “మహారాజు వీరదేవవర్మ తాను రాజధానిని మార్చిన గాని తనకు స్వాతంత్ర్యము రాదనుకొను చున్నాడు. ఇక్కడ కృతవర్మ, కేళవవర్మ, మహాదేవవర్మ, గుణకామ దేవవర్మ మొదలైన మంత్రులు సేనాపతులు నుండిరి. వీరందరు తారాదేవికి దగ్గఱి చుట్టములు. సంవదేవవర్మ కాలములో మొదటి దినము లన్నియు తారాదేవి రాజ్యము చేసెను. ఆమె తన బంధువులనందఱిని తెచ్చి రాజ్యములో కీలకములైన స్థానములందు నియోగించెను. అందఱికంటె కేళవవర్మ యామె కన్నగారు. అన్నగారనగా పెద తల్లి కుమారుడు. ఈమె వారియింటనే పెరిగెను. అతనికామె మీద నున్న యధికారమునకంతులేదు. అతడు పేరునకు మంత్రి. ఆ మంత్రి త్వమెంతటిది? లొడితెడులేదు. ఏరికోరి కానామంత్రి పదవిని వరిం

చెను. ఎందుకనగా మంత్రులు తాను చేయవలసిన పని యుండగూడదు. తానెప్పుడును తారాదేవి యశశురమునకు వెళ్లి యుండవలసియు
 ఇందుకు చేసెను. మరియు నీ నాగ్గురు నల్గురుమంత్రులు వ్రధానులైన వారిమాటయే కోటలో చెల్లుబడియగును. నందదేవవర్మ స్వతంత్రుని చేసినవని యొక్కటియే, యది సుభద్రాదేవిని పెండ్లియాడుట. అది జాలంధరములో జరిగెను. పోనిమ్మని యందఱు నూజకుండిరి. ఆమెకు వీరదేవవర్మ యుదయించెను. ఉదయించిన వీరదేవవర్మను చిన్నప్పుడే కట్టుదిట్టములో పెట్టిరి. కేశవవర్మ తన యన్నగారి కూతునిచ్చి పెండ్లిచేసెను. తారాదేవి కొడుకునకు తల్లికిని కాకుండ జేసెను. ఇప్పుడు వీరదేవవర్మ స్వతంత్రుడయ్యెను. ఏమిస్వతంత్రత! అన్నగార్లు నలుగురు యుద్ధములో హతులుకాగా, రాజ్యమీయనకు వచ్చినదన్నమాటయేగాని వచ్చి ప్రయోజనములేదు. ఇచ్చట మహారాజునకు స్వాతంత్ర్యములేదు. అందుచేత రాజధానిని మార్చినచో నీ బృందమంతయు నచ్చటికి చేరదుకదా! కొందఱు మాత్రమే వెళ్ళుదురు. తన మంత్రులను తాను నిర్ణయించుకొనవచ్చును. తన సేనానులను తాను నిర్ణయించుకొనవచ్చును. ఆక్రొత్తచోట వీరికింత బలముండదు. అందుచేత వీరదేవవర్మ వేటే నగరమును నిర్మించుకొనుచుండెనని జనులు చెప్పికొనసాగిరి.

అనగా కేశవవర్మాదులకు తెలిసెనన్నమాట. ఈ నగర నిర్మాణమును మధ్యలో చెడగొట్టవలయునని వారియందఱి యూహయు మరియు, నచ్చముగా మహారాజు నూత్ననగరమును నిర్మించుట యిందులకేనా? మరి యేదై నా పేతువున్నదా? నన్నందఱు క్రొత్తరాడి యనెఁగివారేగాని నా పేరెవ్వరికిని దెలియదు. మా గాంధర్వ వివాహము తరువాత మహారాజు నన్నగ్నిసాక్షిగా పెండ్లాడవలయునని రెండుసార్లు ప్రయత్నము చేసెను. రెండుసార్లును కేశవవర్మ వేప్పుతో చెడగొట్టెను. మహారాజునకు దూరనగరముల నుండియో, దూరప్రాంతముల నుండియో మహారాజు వెళ్ళనిచో వ్యవహారము సంపూర్ణముగా నశించిపోవునన్న పరిస్థితులు హతాత్తుగా కల్పించి వార్తలు తెప్పించును. ఆ రెండుసార్లు మహారాజు వెళ్ళక తప్పక వచ్చెను. ఎందుకనగా నా వివాహము జరిగినచో నా పేరందఱికి తెలి

‘నెడిదే! నేను క్రొత్తరాణిని క్రొత్త రాణినిగానే మిగిలిపోయితిని. నా కింకొక సంగతికూడా తెలియవచ్చెను. తారాదేవియొక్క బంధువులైన ఈ మంత్రుల యిండ్లలో నెప్పుడు నా ప్రసక్తి వచ్చినను నన్నెవ్వరు రాణియనరట! ఎవరైన నన్నచో శిక్షింతురట. నేను మహారాజున కుంపుడక తైనుగాని, భార్యను కానేకానట!

వారు వెక్కిరించుచు, “పెండ్లి జరిగినప్పుడు గదా భార్య, అప్పుడుగదా! రాణి,” అనుచుండెడివారట. నా స్థితి యిట్లున్నది. ఈ వార్తలు విన్నప్పుడొక్కసారి నేను మిక్కిలి దుఃఖములో నుండగా మహారాజు చూచుటయు, నే నాయన బలవంతముమీద దీని నాయనకు చెప్పటయు జరిగినది ఆయన నన్ను సముదాయించెను. వారందరిమీద కోపము దెచ్చికొనెను. వారినందఱిని సాధించి తీరెదననెను. “ఇదుగో ఈ నగర నిర్మాణము పూర్తికానిమ్ము! వారిపని చెప్పెదనుకదా!” అనెను.

ఓయి! జితేంద్ర! ఓయమ్మ దొరసానీ! నాకు తరువాత తెలిసది. నేను వారికి సాధ్యముకాలేదుగాని, వారు నన్నెప్పుడో చంపించెడివారు. నా భర్తకుగూడ నీ సంగతి తెలియును. నన్ను పెండ్లి చేసికొని నా రాణితనమును భద్రముగా చేయునంతవఱకు నన్ను వేయికండ్లతో రక్షించవలయునని నా భర్తకు తెలియును. ఆయన చాల కట్టుదిట్టములు చేసెను. పాపము వారందఱు వీరదేవవర్మ మహారాజు తమ యెదుట పెరిగినవాడనియు, తామెట్లు చెప్పిననట్లు నడచుకొనెడివాడనియు ననుకొనెడివారు. నేను వచ్చిన తరువాత వీరదేవవర్మమహారాజులో చాలా మార్పులు గన్పించెను. ‘ఈమె సామాన్యరాలు గాదు. జగజంత్రి రాజును మార్చివేయుచున్నది,’ అనుకొనెడివారట. నిజానికి నాకేమియు తెలియదు.

మహారాజే నామీది ప్రేమచేత వారందఱు నా యెడల ప్రవర్తించెడి ప్రవర్తనచేత, వారి కుతంత్రములచేత వారి కెదురుతిరుగ నారంభించెను. అదివఱకు మహారాజున కంగరక్షకులు లేరు. అంగరక్షక నైస్యములేదు. దానిని మహారాజు క్రొత్తగా నిర్మించెను. ఆ నైస్యమునకు సేనాధిపతిని నియమించెను. ఆ సేనాధిపతిగా కాలాభట్టును చేయసెంచెనుగాని కాలాభట్టు నావద్ద లేనిచో వారు నన్నె

వృధో యేదో చేయుదురన్న భయముచేత కాలాభట్టును నావద్దనే యుంచెను. కోటలో నే నొంటరిచానను. విక్కువిక్కుమనుచుంటిని. నాకు వేరే సౌధమున్నది. పరిచారకులున్నారు, పరిచారికలున్నారు. వారిలో నెవ్వరిని విశ్వసించుటకు వీలులేకుండెను.

ఒక్క కాలాభట్టే నాకు దిక్కు. ఆయనకున్న రెండు గదులలో నున్నప్పు డెట్లున్నదో యంత పెద్ద సౌధములో నున్నప్పుడైయున్నది నిజానికి వారు నన్నేమియు చేయుటకు సాహసంపలేదనగా మహారాజును జూచికాదు, కాలాభట్టును చూచి. ఒకప్పుడు చేననుకొంటిని-వా తల్లిని, చెల్లెండ్రను. నా యన్నను, తమ్ముని తీసికొనివచ్చి నా సౌధములోననే యుండునట్లు చేయుదమని. ధనమున కేమి? మహారాజు నడిగినచో నిచ్చును. మహారాజు నన్ను ప్రేమించెడి వైఖరిలో వారందఱు నా తల్లియు, సగర్భియునని చెప్పినచో మహారాజు కాదనడు. పేదతనమునకు, ధనమునకు నేమి భేదమున్నది? ధరించెడి భూషణములు, దుస్తులు, వెలియించెడి తీపులు, సాగుదల యుండుట. చేయుదమనుకొంటిని; గుండె యాగలేదు.

రాజు తొలుత నంగీకరింపవచ్చును. వారనాగరకులు. నన్ను కాలాభట్టు కాగుపఱచెను. వారు రాజకులమున నెట్లు ప్రవర్తింపవలయునో తెలియనివారు, నా తండ్రి త్రాగుబోతు. అందుచేత నేనా ప్రయత్నమును విరమించితిని. కాని వారికి తగినంత ధనమును సంపించుచునే యుంటిని. నా శత్రువులు దానినొక సాకుచేసికొని రాజధానిలో నేను వారిబిడ్డనని, యెంత గొప్ప కులములో పుట్టినదో చూడుదని! ఈమె మంత్రకత్తెయని, చిన్నప్పుడిది కొంపలుదీసిన కొఱివియని, యెన్ని సంసారములో పాడుచేసినదని, దానికి పడిమండి తక్కువగా మిండమగలులేరని, యెన్ని కల్పనలుచేసిరో చెప్పుటకు వీలులేదు. నాకివియన్నియు నెప్పటికప్పుటికి వార్తలు తెచ్చెడువారెవరు? నా పరిచారికలు, వీరందరు కొంతసేపు వాయింట నుందురు. కొంతసేపు తారాదేవియింట నుందురు. మరికొంతసేపు పట్టమహిషియింట నుందురు అమె పేరు రుద్రాణి. అమె యిన్నాళ్ళుగా భర్త ప్రేమ యెఱుగదు. చనవెఱుగదు. సుఖమెఱుగునేమో! తెలియదు. ఎఱిగినను దానిలోని పొంగులెఱుగదు. అట్టి స్త్రీ నేడు తన భర్త మరి

యొక్క స్త్రీని ప్రేమించుచున్నాడనగా, నామెయే బ్రతుకుగా మనుచున్నాడనగా, నా స్త్రీ తాను నిండుగా ప్రేమించుటకు వీలయిన భర్త లేని లోపము, నిండుగా ద్వేషించుటకు నొక స్త్రీయు నున్నదన్నచోట నామె జీవితముయొక్క పరమార్థము వెలసినది. ఆమె పొంగులు, ఆమె మాటలు విన్నకొలది “ఓరి! బాబోయీ! నగము చచ్చినను పాము పడగవిప్పట మానడుగదా” యనిపించెను.

ఇంతకును మహారాజు తానొక పనిచేసెను. తారాదేవియొక్క బంధువులందఱును గలని రాజధానిలో విప్లవమువంటిది నెఱపుటకు వీలులేదు. మహారాజు తన యంగరక్షక సైన్యముచేత మూలబలముతో రాజభక్తిని పెంపొందింపజేసెను. మహారాజు మరియు నొకప్రయత్నము చేయుచుండెను. తారాదేవి బంధువులు కాని జాతీయ కుటుంబములున్నవి. వారందఱు నిదివఱకు కేశవవర్మాదు లెట్లు నడపిన నట్లు నడచెడివారు. వారినందఱును తిరుగదీయవలయునని రాజు సంకల్పము. అట్లు చేసిన తరువాత తారాదేవి బంధుగులను క్రమక్రమముగా నధికారములనుండి తొలగించవలయునని యూహ. ముందు సైన్యములు తన యదువులో నుండవలెను.

ఆ రాజధానిలో తేలికగా నేబదియేండ్ల నుండి మహారాజున కంటె కృతవర్మ, కేశవవర్మాదులు ప్రబలురు. మహారాజు నాశ్రయింప నక్కఱలేదు. వారి నాశ్రయింపవలయును. ఇట్టి స్థితియుండెను ఆ స్థితిని పూర్తిగా మార్చవలయునని మహారాజు సంకల్పించెను. ఇది రహస్యము. ఆ ప్రభువు నాతో చెప్పని రహస్యములేదు. ఓయమ్మ! దొరసానీ! మేము పిశాచులము, మేము నవ్వలేము, ఏడ్వలేము. మా ప్రకృతి యొక్కటియే. అది కోపము! ఇంకొక భావము మాకుండదు. పిశాచమనగా నది. నేను వేటపిశాచమను.

రాజునకు గలిగిన యీ సంకల్పము రెండుమూడు స్థలములందు క్రియారూపముగా పరిణమించినది. ఆ కేశవవర్మ యుద్ధనీతిలో నెంత యధముడో ఈ కృత్రిమనీతిలోనంత యధికుడు. వాడావులించినచో ప్రేవులు లెక్కపెట్టగలవాడు. వా డిది యంతయు పసికట్టెను, వారందఱు సమావేశమైనారట! రాజిట్టి ప్రయత్నములుచేయుటకు శారణము నేనని నిర్ణయించికొన్నారట! ఈ మాటలు నాకు పరిచారికల

వలననే తెలియును. వారు చెప్పి చెప్పకట్లు చెప్పుదురు. సూతనచేసి పారిపోవుదురు. వారు ముప్పది నలుబదిమంది యున్నారు. వారందఱిని వేనెక్కడ శిక్షింపగలను? మహారాజు మాత్రము వారందరినొక్క పారి యేమిచేయగలడు? కాదు వారిని పంపించి వేయుదును. మరి కొందఱు వత్తురు వారు నిట్టివారేకదా! నేనివియన్నియు కాలాభట్టు నకు చెప్పితిని.

కాలాభట్టు పండితుడు, వీరుడు. ఇట్టి కుటిలనీతి కతడు మాత్ర మేమిచేయగలడు? అతడొక్కటియే చేసెను. క్రొత్తగా రాజు నను కూర్చిన యంగరక్షక వైన్యములో గిఘ్రియనువాడున్నాడు. వానినొ కాలాభట్టు చిన్నప్పటినుండి యెఱుగును. కాలాభట్టు అంబాకృతము చేసి యెండెడి తోపుగా రావలయుననగా వాడు వచ్చును. ఈ పని తోనము నీపు చావుమురాయన్నచో వాడు వచ్చును వానిని తనకు తోడు తెచ్చికొనెను.

కేశవవర్మారులు నన్ను తొందఱతో వదలించికోలేనితో వారి యాట కట్టునని భయపడిరి. చానికొకటి చేసిరి. మధ్యలఱు నగర మునకు వందయోజనముల దూరమున నీలపురమని కలదు. అంద హిర్యంశ క్షత్రియులుందురు. వారిని పైన కోయుచున్నచో క్రింద వెత్తురు క్రావుదురు. ఈ కేశవవర్మారుల బలమువారు. అచ్చట విప్లవము లేపిరి. అది ప్రచండ విప్లవము. మహారాజు తన యంగరక్షక వైన్యముతోపోయి యచ్చట నెలనాళ్ళును నుండనిచో నచట కాంతి కుదురదు. పెద్ద వైన్యమును రాజు తనవెంట తీసికొనియీ కారాదేవి తింధువులలో తలకట్టులై నవారి నిచ్చటనుంచుట తనకిష్టములేక వారి వందఱనుగూడ నీలనగరమునకు తీసికొనిపోయెను. నేనిచట భద్ర ముగా నుండుననుకొనెను వారంతకంటె నెక్కువ తెలిసినవారు. కాశిట్లు చేయునని వారికి తెలియును.

రాజులేనప్పుడు కోటలోని యధికార మెవరిది? రాజు నిర్ణయించి కోవలయును. రాజు వేటొకమార్గము లేక యధికారము కారాదేవిది చేసిపోయెను. నేను చెప్పితిని: "మహారాజా! అధికారము కాలాభట్టుది చేయుము, రాణులను వదలిపెట్టి తక్కిన యధికారమంతయు ప్రభు

వులు తిరిగి వచ్చెడివలకు కాలాభట్టుది కావలయును. అనగా, రాజు
 వచ్చి “నీకు భయములేదు. ఆమె యంత దుర్మార్గురాలు కాదు. చిన్న
 వృత్తినుండి నన్ను పెంచినది. ఆమెకు తన బిందుగులన్నచో మక్కువ
 యొక్కవ. నిజమే గాని నాకు ద్రోహము చేయదు. అంతదాక నెందుకు
 నా తల్లి నామె యెప్పుడు నేమియుననలేదు. ఒకటి రెండుసార్లు తన
 స్వార్థముకొఱకు నా తల్లికి వ్యతిరేకముగా నడచెనేగాని యేమియును
 లేదు. మరియు నీలపురము నేడుగాదు, నేపాళరాజ్యమునందు తర
 తరములుగా నది ప్రక్కలో వరున్నపాము. ఒక్కొక్కరాజు కానొక్కొక్కరి
 సాహాయ్యముతో నా నీలపురమును తన యదుపులోనుంచు
 కొనుచువచ్చుచుండును. నా తండ్రి యీ కేశవవర్మాదుల సాహాయ్య
 ముతో నా పురము తన యడపులో నుంచుకొనెను వారు వశువు
 కంటె తక్కువవారు. ఒక్కసారి గట్టిగా నెత్తిమీద దెబ్బకొట్టుము
 వై తొలగిపోవుదురు. నీలపురక్షత్రియులను నేనీసారి అట్లు చేయుటకు
 వీలులేనిచో వారిని గొంతయడచి మరల రావలయును. అప్పుడు
 వీరి యాశ్రయము నాకు గావలయును. కారాదేవి నిప్పుడధికారిణి
 చేయకపోయినచో, వచ్చటి కార్యము సగమే ఫలించినచో తిరిగివచ్చిన
 తరువాత నది నాయందు దోషముగా కన్పించును. నేను ప్రధానముగా
 నీలనగరమున కెందుకు పోవుచుంటిననగా నా యహిర్యంశ క్షత్రియు
 లలో నొక మార్పు కేవలయును. నా యంగరక్షక సైన్యములో
 కొందఱివలన వారికువకారములు చేయించి కొందఱియందు విశ్వాస
 ములు కలిగించి వారిమీది యధికారము కేశవవర్మాదులకు లేకుండ
 జేయవలయును. ప్రధానముగానందుకు పోవుచున్నాను. నీకిచ్చటి
 భయములేదు. కాలాభట్టుకలదు, గ్రీషికలదు. ఈనగరముగో పూర్తిగా
 రాజభక్తి కలిగిన కుటుంబములు నేడు నాల్గున్నవి. వారి భార్యలు నీ
 వద్దకు వచ్చుచుండురు. పోవుచుండురు. నీకు మరియు భయముగా
 నున్నచో కొన్నిరాత్రులందు వారినిచ్చటనే యుండుమనుము. నేను
 వారి భర్తలతో చెప్పుదును.

రాజిట్లనగా నాకును గొంత ధైర్యము వచ్చినది. వరేనంటిని.
 రాజు వాల్గడినముల కొకసారి నాకు వార్తలు పంపింతునని చెప్పి

వెళ్లెను. రెండు నాల్గదిసములు గడచెను. రెండవసారి వచ్చినవా
 కొంచె మధైర్యమును కలిగించెను. ఆ నీలనగరము సాధ్యమగుటలేదు.
 వారు ప్రత్యక్షయుద్ధము చేయుటలేదు, పరోక్షయుద్ధము చేయు
 చున్నారు. వత్తురు. రాజునై న్యముమీద పడుదురు. పారిపోవుదురు.
 కొండగుహలలో దాగికొందురు. మహారాజు నెలరోజులవఱకు వచ్చు
 టకు సాధ్యముకాదేమోనని కబురు పెట్టెను. మరల రెండు నాల్గ
 దిసములు గడచెను. నాకొక్క విషయమాశ్చర్యము కలిగించెను.
 ఇన్నాళ్లు పరిచారికలు వంకరనవ్వులు నవ్వుచు నాతో తారాదేనియు,
 రుద్రాణియొక్కయు నంతఃపురములోని వార్తలు మారిలోనివార్తలు
 సూచనలుగా ననుచు దొంగయభినయము చేయుచునుండెడివారు ఈ
 యెనిమిదిదిసములు వారు మాటాడినదిలేదు. పలికినదిలేదు. నవ్వినది
 లేదు. వారి పనులు వారు చేసికొందురు. పలుకరించినచో మాటాడరు.
 సమాధానము చెప్పియు చెప్పనట్లు చెప్పదురు. నాకు భయమువేసినది,
 పరమరహస్యమైన కుట్ర యేవో వెనుక జరుగుచుండి యుండ
 వలయును.

ఒకనాటి ప్రొద్దున్న భల్లుమన్నది. తారాదేవి తానొక ధర్మ
 నిర్ణయసభ నేర్పచినదట. దాని కధ్యక్షుడు స్తుంకో! ఆ సభలో నశ్వ
 త్థామ కూడ నున్నాడు. వారందఱు సాక్ష్యములను తెప్పించి నేను
 రాజును మోసము చేసిననని నాకు తత్పూర్వము పదిమందితో సంబంధ
 మున్నదని నేను వారివద్ద చాల ధనమును గ్రహించిననని నామీద
 పది యభియోగములను నిర్ధము చేసిరి. నా యప్రత్యక్షముననన్నియు
 రుజువు చేసిరట. నేను బ్రతికియున్నచో రాజ్యమున కాపదయట
 వారు నన్ను రిడీయుదురట! సర్వాధికారిణియైన తారాదేవి దాని కను!
 మతి నిచ్చెనట.

అది యర్థరాత్రము. నా సాధము చుట్టును రెండువందలమంది
 సేన యున్నది. వాకిటిలో కాలాభట్టు మేల్కొనియుండెను. దొడ్డి
 వైపున గిఱ్ఱ రక్షించుచుండెను. కాలాభట్టు ఈ వైన్యమును
 చూచెను. ఏమి యనెను. వారు చెప్పిరి. తెల్లవారకముందీమెను
 వధించుటకు తీర్చానింపబడెను. కాలాభట్టేమి చేయును? తాను కత్తి

పుచ్చుకొని వారి నెందఱను నఱకును? గిఘివద్దకే పోవుటకు వీలు లేదు. అన్నిటికంటె నాశ్చర్యమేమనగా నీ సైన్యమువెంట కారాదేవి వచ్చెను! రుద్రాణి వచ్చెను. వంద దివ్విటీలు వెలుగుచున్నవి. కాలాభట్టు నిన్నహోయదైపోయెను. గిఘికూడ వచ్చెను. కాలాభట్టు వారితో 'మేమిద్దఱము పోయి రాణిని దీసికొనివత్తుము. ఈ విచారణ మా యెదుట జరుగవలయును.' వారట్లు వీలులేదన్నారు. గిఘియు, కాలాభట్టును విడివడి చంపినచో వంద వందయేబదిమందిని చంపుదురు. తక్కినవారు లోనికి వత్తురు. నన్నచ్చటనే సహరింతురు.

“అందుచేత కాలాభట్టును గిఘియు నన్ను తీసికొనివత్తుమని లోనికి వచ్చిరి. లోన తలుపులు విగించిరి. బయట ద్వారబంధములు కత్తులతో గ్రుమ్ముచున్నారు. గోడలను వలుగులతో పడగొట్టుచున్నారు. నేను కాలాభట్టును ఖడ్గముతో నా గుండెలో పొడిచి చంపుమని చెప్పితిని. అతడట్లు చేసెను. నా ప్రేతము చూచుచునే యున్నది. వారిద్దరు పొడుచుకొని వచ్చిరి. మా ప్రేతములుమూడును చూచుచునే యున్నవి. వారు గోడ చేదించుకొనివచ్చి మా శవములను చూచి నవ్వుచున్నారు—ఇది నా కథ.

21

పట్టణనిర్మాణమంతయు పూర్తియయ్యెను. అంతఃపురభాగము కూడ పూర్తియయ్యెను. పట్టణములో చారిభాగము జనులు నిండి యుండిరి. గృహప్రవేశోత్సవమువంటిది పట్టణప్రవేశ మహోత్సవ మొకటి చేయవలయును. రాజభవనములందును, రాజుగారి భవనములందును అంతఃపుర భవనములందును గృహప్రవేశోత్సవములు జరుగవలెను సంగీతములు, నాట్యములు, పురాణములు, శాస్త్రచర్యలు, వేదాధ్యయనములు, సైన్యములు ఏనుగులు గుఱ్ఱములు మొదలైనవి పట్టణము వందంతట తిరుగుట. రాజదంపతు లూరేగుట, వారితో పాటు రాజబంధువులు మహోద్యోగులు వెడలుట జరుగవలయును.

అది పెద్ద తతంగము. శిశేదాస్తి వెళ్ళి వీరదేవవర్మతో చెప్పెను. అప్పు టికి మహారాజైన నరేంద్రదేవవర్మ వ్యాధిగ్రస్తుడై యుండెను. మహా వైద్యులు మందులు నూరుచుండిరి. పోయుచుండిరి, ఔషధములు పది నిముషములు పనితేసినట్లు కన్పించును; పదునొకండవ నిముషమునందు రాజోపు మృత్యువు కాశే నిలువద్రొక్కికొనును. నయముగదా! మృత్యువు ఔషధమును సుంతమర్యాద చేయుచున్నది. ఆ మర్యాదయు సంతరించినప్పుడుగాని రాజుగారి ప్రాణములు వెడలిపోవు. ఇట్టిస్థితిలో వీరదేవవర్మ కాశేమిచేయును? క్రొత్తపట్టణమునకు ప్రవేశోత్సవమును జేయునా?

ఇప్పుడేకాదు, 'మహారాజు నేడుపోవచ్చును. నాల్గదినములలో పోవచ్చును. రాజుపోయిన తరువాత మూడు నాల్గు నెలలైన జరుగ నిచో నిట్టి యుత్సవములు జరుగుట సముదాచారము కాదు. సిద్ధమైన నగరమునందు ప్రవేశోత్సవము జేయకుండుట శిశేదాస్తికి తనకు నిర్దేశిని మనస్సున కష్టముగానే యుండెను. ఇదివఱకెప్పుడో వీరదేవవర్మ వెళ్ళి ఇంచుమించుగా పూర్తియైనదన్న పట్టణమును చూచి వచ్చెను. ఆ వీధులు, ఆ గృహములు, జలసారణీయంత్రములు తీర్థంకరుడు చేసిన జిలుగునగిషీలు పెట్టిన కొపిరెలు, తీర్చిన గుండ్ర నలు కంటికెంత యింపుగా నుండవలయునో యంతనింపుగా నున్నవి.

ఆ యువరాజు ప్రస్తుతము కాశేమియు చేయలేని స్థితిలో నున్నాడు. ఆ "ప్రవేశోత్సవము నీవును నీశార్యయు కలిపి చేసి కొనుడు," అని చెప్పెను. కాని దానికిని రాజాజ్ఞ కావలయును.

ఇట్టి సందిగ్ధస్థితిలో వీరదేవవర్మ చివరకు తెగించి యిట్లనెను; ఓయి! శిశేదాస్తి! ఉత్సవములేదు. ఏవియులేదు. ఉత్సవము మాట తరువాత విచారితము. నా తండ్రిగారి విషయము తేలవలయును గదా! కార్యాంతికులు మహారాజు నాల్గుగైదు దినములుకంటె బ్రతుక దని చెప్పుచున్నారు. నాకు దుఃఖముగనే యున్నది. ఇది చమత్కారము. తండ్రిపోవునని తెలియును, అప్పుడు దుఃఖమున్నది. తెలిసిన విషయము జరిగిన తరువాత నదివేఱు విషయము. ఒకటి పహజమైన దుఃఖము. తరువాత లోకమేమనుకొందురో యన్న తెలుకు. నీవు నగ

రాధివతివని చెప్పితిని కదా! రాజధాని యచ్చటకు మార్చినచో నవి యన్నియు రాజభవనములు, మార్చనిచో నవి నగరాధిపతి భవనములు. నీవును నీబంధువులు మాటాడకుండ నచట గృహప్రవేశోత్సవములు చేసికొనుడు, నిద్దమైన నగరమును; రాజభవనములును మరల నారునెలలు పాడుపెట్టి నట్లుంచుట న్యాయముగాదు. నీవు మాటాడకుండ ప్రవేశించుము. ఆరునెలలవఱకు ఆ రాజభవనములు నీవి. ఆ యంతఃపురమునీది. నిన్ను కాదనెడువాడెవడు? నీవు ప్రవేశించి భోగించుచుండుము. నీవు మిత్రుడవుగనుక చెప్పుచున్నాను నీవెంత పరాక్రమవంతుడవో అంత మంచివాడవు. ఎంత లాలసుడవో అంత వైరాగ్యము గలవాడవు. నేను నీవద్ద దాచి నూటాడుట మైత్రికి భంగము. నేను నీతో రాజనీతి పఠరించుటకు వేనికను రాజును గాలేదు. నీవేదాదికాదు రెండేండ్లుండుము. ఇందులోకొంత రాజనీతి యున్నది. ఆ పట్టణ నిర్మాణమునకు నేను పట్టుమని పది దీసారములు వ్యయపెట్టలేదు. బ్రహ్మరాక్షసుడంటివి, మరి యేవోయంటివి. ఆపట్టణమునకు తదభిమానులవలన గాని, తద్దనదాతల వలన గాని, మరియెవ్వరివలనగాని యాపదలు వచ్చినచో నీరెండేండ్లలోనే వచ్చును. వాని నన్నిటిని నీవే తట్టుకొనవలయును. తట్టుకొమ్ము.

అన్నిపరిస్థితులు శాంతమైన తరువాత నేను వత్తును. నాకది మేలుకదా! రాజకీయముగా నీవు నన్ను మించిపోయెడిదిలేదు. పోవలయునన్న ప్రయత్నము నీవద్దలేదు. నీవు వెళ్లుము. లేదా, పదిదినములు నావద్దనుండుము, నాయనగారి సంగతిచూచిన వెనుక నా నగరము నందలి గృహస్థులకు పత్రములీయవలెను. నీకు రెండేండ్లండుండుట కనుజ్ఞ నీయవలయును. అన్నియు రాజముద్రికలతో నిత్తును. ఇప్పుడుండుమనుటకంటె పది దినములైన తరువాత నిన్ను రమ్మనుట న్యాయము. వెళ్లుము. ఇచ్చటివార్తలు తెలిసికొనిరమ్ము. నేనిప్పుడే చెప్పుచున్నాను. ఈ రెండేండ్లు నీవు నగరాధిపతివి. ఆజ్ఞాపత్రమును నీవు మరల వచ్చినప్పుడిత్తును. నేను వచ్చి యానగరమును రాజధానిగా చేసికొన్నచో నీకు నగరాధిపతిగా నుండుటకష్టములేక పోవచ్చును. రాజధానిలోనున్న నగరాధిపతి నగరాధిపతియేమి! నిన్ను సర్వసేనాధిపతిని చేసెదను. నీవు వెళ్లుము. మరల రమ్ము.

తరువాత పదిదినములలో నరేంద్రదేవ మహారాజు స్వర్గస్థుడయ్యెను. తరువాత పదునారు దినములు కర్మలు సాగెను. నెలనాళ్ళకు మధ్యలఘునగరము కొంత శాంతపడెను, జితేంద్రాస్తి వచ్చెను. వీరదేవవర్మ తాననిన మాటలనన్నింటిని పాలించెను.

వీరదేవవర్మ రాజ్యము, విశాచకారమున నాశిలినగరాంతఃపుర భాగములందు నివసించెడు రాజీరాజాంతఃపురములను పైభాగమంతయు నిర్మించి, దానికలంకారములనుజేసి, సర్వము సిద్ధముజేసిన రోజులలో నామె యెచ్చటనుండవలయునన్న ప్రశ్న పది నెలలక్రింద పుట్టినది, ఆమె యావట్టణమును వదలిపోవుట కిష్టపడలేదు.

ఆమె యిట్లు నెను! "అయ్యా! జితేంద్రాస్తి! ఈ నాలుగై దేండ్లు కాలాభట్టు నీకేకాదు నాకును కన్పించలేదు. తొలుతటి మాయను కొన్నదాని ప్రకారము ఎప్పటికైనను పట్టణనిర్మాణము పూర్తి కావలయును. నేనప్పుడీపట్టణమును వదలిపోదునని చెప్పితిని. కాలాభట్టు నీ విశాచత్యస్థితియొక్క యవధికూడ నదియే. వీరదేవవర్మ మహారాజు నీ పేర నగరమును నిర్మించుచుంటి ననగా నప్పుడు నీవు మధ్యలఘునగర మెప్పుడు వదలిపోదును, నా నగరములో నేనెప్పుడుండును అన్నయాశతో బ్రతికినావు. ఆయాశ నీజీవుని పట్టుకొని కూర్చున్నది. ఇది యిట్లువికథమైనది. నేనును నీవును మనతోపాటు గ్రిహియు కల్పాంతము విశాళములుగానే యుండిపోవలయునేమో! తెలియదు. నేను మార్గములను వెదకుదును. ఓయమ్మలలికా! మనజీవులుగాలిలో నాడుటకంటె మనము విశాచములుగా పరిభ్రమించుచున్నామన్నది నాకు చాల నంతోషముగానున్నది. పట్టిజీవులు జీవులుగా తిరుగుట వేరు. మానవులుగానో, విశాచములుగానో తిరుగుటవేరు. జీవులు జీవులుగా తిరుగుటలో నేమియులేదు. జీవుడనగా ననేకజన్మల సంస్కారముల సంపుటి వాడు నిష్క్రియుడు. నిరూహుడు. వాడు చేసిడిదేమియులేదు. వాడు జీవుడుగా తిరుగుచున్నను సరళములో యమయాతన లనుభవించుచున్నను సమానమే. మానవులును, విశాచము లట్లుకాదు. నిరూహ చేయగలరు. కార్యములు సాధించగలరు. ఏవరిచేతనైన సాధింపవలయుగలరు. కనుక నేనూహింపగలుగు

చున్నాను. నాయూహ కార్యాభిముఖముగా ప్రసరించుచున్నది, మనయున్నస్థితికి నిదిచాలమంచిది కదా! యన్నాడు

జితేంద్రాస్తి:—అది సరే కాని మీరు మధ్యంఖలు నగరము నెప్పుడు వదలి పెట్టిరి? మీరు మువ్వరానాడు చనిపోయితిరి? మీ ప్రేతములు చూచుచునే యున్నవంటివి మీకి మార్పు కలిగినదెప్పుడు? తరువాత నచ్చటనేమి జరిగినది. అదివినవలయునని యున్నది.

ఆమె:—మేమూరక నీకోటలో వాకాళములో నాసౌధములో కాలాభట్టు గదులలో, రాజు నివసించెడి భవనములలో నెలనాళ్ళు పరిభ్రమించుచుంటిమి. ఆ నెల దినములలో మేము వట్టి ప్రేతములుగా దిరిగితిమి. అంతలో వాలో నేరో మార్పు కన్పించ జొచ్చెను. వాకి విశాచాకృతి వచ్చెను కాలాభట్టునకు గూడ వచ్చెను. గిఘ్రికి కూడా వచ్చెను. వచ్చిన వెంటనే మాకేమనిపించినది? కారాదేవి ప్రభృతులను వట్టి పాలార్చవలె ననిపించినది. మాకు గొన్ని శక్తులు వచ్చినవి.

ఇంతలో మహారాజు వచ్చెను. అతడు నాకొఱకు చాల దుఃఖించెను. నా మనస్సు శాంతించెను. అతడు నీలగిరి పట్టణమునడగ ద్రొక్కి వచ్చెను. నన్నట్లుచేయుటకు హేతుభూతులైన వారందఱిని చిత్ర చిత్రముగా హింసించెను. నెలనాళ్ళలో కృతవర్మ కేశవవర్మ వంశములు నిర్ధామధామములు చేసెను. ఆరునెలలలో పూర్వపు మంత్రి యన్న వాడొక్కడులేడు. పూర్వపు సేనాధిపతియన్న వాడొక్కడు లేడు. అందఱిలో మిగిలిన దొక్కజేవుడే. ఆమె కారాదేవి. అతడు కారాదేవిని మాత్రమేమియు చేయలేడు. అతడొక్కటయే చేసెను. అశ్వత్థామను స్తుతోను కారాదేవి చేత వండించి విషము పెట్టించి యీమె కన్నుల యెదుట చంపించెను. స్తుతోకు విషము పెట్టుట కామె పదిన కాధను చూచి విశాచమనైన నాకు సంతోషము పట్టక పెద్దగా నరచితిని. అధ్వని యేమిటని నలుగురు గగ్గోలు పడిరి. మహారాజు నేను నిర్మించుచున్న లలితాపట్టణము యొక్క రాజి సంతోషించుచున్నదనెను. అప్పుడు నాకు తోచినది. నేను లలితా పట్టణమునకు రాజినే! నేనచ్చటికి పోయి యుండవలయునే

యని ఆమహా రాజేశ క మంచివాడనుకొంటిని! తన భార్య రుద్రాడి. ఆమెరు పట్టమహిషిని చేసెను. ఆమె యందు సంతానమును గనెను. కాని జితేంద్రాస్త్రి! నీవు మధ్యలభు నగరమునకు చాలసార్లు పోయి తివి నీవు చూచితివో లేదో మహారాజసాధములో రాజు పడక గదిలో నా శిలా విగ్రహము వేయించినాడు. ఇప్పటి రాజు భవన మును మార్పించెను. ఆపడక గదిలోని కెవ్వరు పోయిచూతురు?

ఈనగర నిర్మాణమైనది. మీ రిందులో గృహ ప్రవేశము చేయు వఱకు నేను మీరున్న చోటనే యుందును. మీరు వచ్చి ఈ రాజ భవనములందు ప్రవేశించుడు. అంతఃపురములో నీ భార్య యుండునుకదా! నీకేమియు భయములేదు. నేనుకూడ నుందును. నాకు సంతృప్తికలిగినది, ఎప్పుడు కాలాభట్టు వచ్చి నాకు నిష్క్రమి క్తైవని చెప్పినో అప్పుడు నేను వెళ్ళిపోదును; నాకు విశాచత్వము వదిలిపోవుచున్నది సుమా! నాకు తెలియుచున్నది ఎట్లు తెలియు చున్నదనగా నప్పుడప్పుడు మానవులకు కాము చచ్చిపోవుచున్నట్లు తెలియుచున్నది కదా! అట్లు తెలియుచున్నది. ఎప్పుడో కాలాభట్టు వచ్చును. నేను తరువాత నేమగుదునో! జీవుడిగా పరిభ్రమింతునో! మరల నేదైన జన్మయెత్తుదునో!! జన్మ యెత్తకుండ నున్నచో మీ భార్యాభర్తలను నేను రక్షించుచుందును.

సుదర్శన భట్టారకుని యింటిలో జరిగిన కథలు పదులు పాతి కలు. అవి నాలుగైదు ఘట్టములుగా నుండెను. నాగేశభట్టు జితేంద్రాస్త్రికి వేదాంత గ్రంథములన్నియు పాఠము చెప్పుచుండెను. అతని కనేక సందేహములు. మొదట నాలుగైదు సందేహములు సందేహ ములుగానే యుండెను. తరువాత తరువాత నాగేశభట్టు రేపు చెప్పడు ననుచుండెను. మరువాడు చెప్పుచుండెను. ఇట్లు పలుసార్లు జరుగు చుండెను. జితేంద్రాస్త్రి దానికారణమడుగలేదు. నాగేశభట్టు చెప్పలేదు.

ఆ రాత్రిపూట నాగేశభట్టునకు కాలాభట్టు కన్పించి మా సందే హములకు సమాధానములు చెప్పుచుండెను.

జితేంద్రాస్త్రి చదువు వానకాలపు చదువు. అటు వీరదేవర్య. ఇటు నగర నిర్మాణము. మధ్య మధ్య తీరికచేసికొని చదువు.

ఇట్లుండగా నాగేశభట్టున కెప్పటికప్పుడే యాశ్చర్యము. ఈ జితేంద్రాస్తి మానవుడా మానవాతీతమైన మేధాశక్తి కలవాడా? ఏక సంతాగ్రాహియా! నాగేశభట్టు తన జన్మలో తాను చదువుటయే గాని యనుభవ మెఱుగడు. జితేంద్రాస్తి కా యనుభవము వ్రత్యకముగా కన్పించుచున్నది.

ఒకనాడు నాగేశభట్టు కాలాభట్టుతో నిట్లనెను: 'ఏమయ్యా నీకు సర్వ వేదాంత గ్రంథము లింత కరతలామలకముగా నున్నవే! నీవు రాక్షసుడ వెందుకైతివి?'

అతడిట్లనెను: ఒకటి నేనాత్మహత్య చేసికొంటిని. రెండు నేను నా పెంపుడు కూతురైన లలితాదేవిని నా చేతులతో కత్తితో పొడిచి చంపవలసి వచ్చెను. ఆమె కొఱకు నా యీ పితాచత్వము సాగుచున్నది!

ఒకనాడు సుదర్శన భట్టారకుని మంత్ర పునశ్చరణ యంతయు నైనది. ధారాదత్తము చేయవలయును కాలాభట్టు తత్ఫలము మూడు భాగములుగా తేసి ముగ్గురికి ధారాదత్తము చేయు మనెను. సుదర్శనుడు తొలుత నిద్దటి కంటివి గదా? యనగా

కాలాభట్టు:—'స్వామీ! నా కిరువది లక్షలు చాలును. తక్కినవి నా సేవకుడున్నాడ', గిప్రియని, నా పెంపుడు కూతురున్నది లలితాదేవి యని; పొరిద్దరు నావలెనే, పితాచములు. నేనిచ్చట కూర్చున్నది వారి కొఱకు. నా కొఱకుగాదు. నాకొక మహానిధి దొఱకినది. ఆ నిధితో మీ జితేంద్రాస్తిచేత నీనగర పునర్నిర్మాణము చేయించితిని ఈ నగరము పేరు లలితాపట్టణము. మీరు జితేంద్రాస్తితో చెప్పుడు. ఈ కథయంతయు నీనగర మహారాజుడైన లలితాదేవి జితేంద్రాస్తితో నతని భార్యతో నిడివఱకే చెప్పెను. జితేంద్రాస్తి భార్యపేరు లలిత. అతడినగరమునకు లలితాపట్టణమని పేరు పెట్టెను. నేనేమైన నందు వేమో యని భయపడుచుండెను లలితాదేవి శ్రీదేవి. సర్వము శ్రీదేవి మయము, ఆమెయే బ్రహ్మపదార్థము. ఆమెయే యిట్లు పొసగించినది. లలితా పట్టణమనగా జితేంద్రాస్తి తన భార్యపేర నిర్మించిన పట్టణ మనుకొను చుండును. వీరదేవవర్మ మహారాజుగారి ప్రియురాలైన నా

పెంపుడుకూతురు దీనిని తనపేర నిర్మించెనని యనుకొనును. త్తిపురి యొక్క మోహములు చమత్కారముగా నుండును. అన్నియు తమ వైపునకు తిప్పి సమన్వయించు కొనుచుందురు

గృహ ప్రవేశములైనవి. జితేంద్రాస్తి కుటుంబము రాజభవనములో నుండెను. జితేంద్రాస్తి తల్లియు, ముత్తవయు, కామ్మయు, పవితర్మ, భార్యయు, నతని తల్లియు నందఱు సంకాపురములలో నున్నారు. జితేంద్రాస్తి భార్యయొక్క భవనము వేఱు. అందులో నామెయు నామె పరిచారికలు మాత్రమే. అది నగరాధిపతి యొక్క యంతాపురము. అందులో నిద్దఱు లలితాదేవులు నుండిరి.

నాడు పూర్ణిమ. రాత్రి రెండు జాములైనది. వెన్నెలలు మిరిమిరి లాడుచున్నవి. జితేంద్రాస్తి తన భార్యయొక్క యంతాపురము ముందు నిలుచుండెను. కాలాభట్టు వచ్చెను.

జితేంద్రాస్తి ఇట్లనెను:— ఇతరులు లోనికి రాకూడదు.

నవ్వులు... గాలిలో వెగిరిపోవుచున్న ఇద్దఱు జీవులు.

నాథ వారి

నేపాళరాజవంశ కథా నవలలు

ప్రసిద్ధి పొందిన ఇంతవరకు వెలువడినవి :

1. [EPB-1] దిండుక్రింది పోకచెక్క (ద్వితీయ ముద్రణ)
ఒక కవటనన్యాసి అదిన కవటనాటకమూ, చేసిన కిరాతకాణు.
చివరకు వడిన పర్యవసానమూ ప్రత్యక్ష దృశ్యంవలె ప్రదర్శించే
చారిత్రక నవల.
2. [EPB-26] చిట్టిచిట్టని గాజులు
నేపాళరాజవంశ కథా నవలల్లో రెండవది గౌతమబుద్ధునిలో
భగవదంశ దర్శించిన ఒక నేపాళపు నెరజాణ విచిత్రోదంతము.
3. [EPB-51] సాదామని (భృగుపాతం)
నేపాళరాజవంశ కథా నవలల్లో మూడవది. శంకర భగవత్పాదుల
తైత్రయాత్ర నాటికత. ఈ వృష్టిలో దుఃఖములుగాని, సుఖములు
కాని అచ్చంగా అవే రావనీ. మిత్రంగా వస్తుంటాయనీ నేర్చుగా
విరూపిస్తూ, అపూర్వ కథానంవిదానంతో ఆమూలాగ్రం ఆన క్రితో
వదిలించే సాగనైన నవల.
4. [EPB-76] దూతమేఘము
‘మేఘదూత మేఘం’ అనంతరణిక ఈ ‘దూతమేఘము’. పూర
జన్మన్మృత్యులతోపుట్టితే. ఒక విచిత్రబాలిక విన్మయకర వృత్తాం
తము. కకకర్త విక్రమాదిత్యుని విజయగాత. నేపాళరాజవంశ
కథా నవలల్లో నాల్గవది.
5. [EPB-101] లలితా పట్టణపురాణం
అపూర్వమైన ఇతివృత్తం. ఆశ్చర్యకరమైన పాత్రలు. అద్భుత
మైన సంవిదానం. గంధర్వుడిచేత బ్రహ్మరాక్షసుడు శిథిలనగర
పునర్నిర్మాణంచేయించిన విచిత్రగాత.
6. (ఈ పీఠంలో ఇంకొకటి రానున్నది)

